

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว
ในกลุ่มจังหวัดล้านนา
Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town
and Tourism in Lanna

โดย

พระมหาไกรสร โชติปัญโญ, ผศ.ดร.

พระนฤพันธ์ ญาณิสโร

พระมหาอรรถพล นริสโร

ปิ่นปิ่นทร์ เหลืองพิทักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763046

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว
ในกลุ่มจังหวัดล้านนา

Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town
and Tourism in Lanna

โดย

พระมหาไกรสร โชติปญโญ, ผศ.ดร.

พระนฤพันธ์ ญาณิสโร

พระมหาอรรถพล นริสโร

ปิ่นปิ่นทร์ เหลืองพิทักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763046

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research report

Research Program

Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town
and Tourism in Lanna

By

Phramaha Kraisor Sotipanyo

Phranaruepan Yanissaro

Phramahaattaphon Narissaro

Pinpinat Lueangphithak

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Lamphun Sangha College

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763046

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
ผู้วิจัย:	พระมหาไกรสร โชติปัญญา,ผศ.ดร. พระนฤพันธ์ ญาณิสโร พระมหาอรรถพล นริสโร ปิ่นปิ่นท์ เหลืองพิทักษ์
ส่วนงาน:	วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๓
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของเครือข่ายการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาโดยอาศัยศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพและสมรรถนะของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีความเข้มแข็งและสามารถที่จะบริหารจัดการเครือข่ายได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ความเข้มแข็งด้านบทบาทของแต่ละเครือข่ายต่างมีบทบาทในการดำเนินงานเครือข่ายเป็นของตนเองตามศักยภาพและสมรรถนะ ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่จะเป็นในส่วนของการทำงานร่วมกันของแต่ละเครือข่ายในลักษณะของการบูรณาการ การประสานความร่วมมือ และการนำเอาศักยภาพของตนเองมาเป็นจุดร่วมสำคัญของการดำเนินการเครือข่าย นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย ได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะของแต่ละเครือข่าย เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถที่จะพัฒนาสมรรถนะของตนเองตามหลัก(KAP) ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) โดยความรู้ (Knowledge) เพื่อให้สามารถดำเนินการร่วมกับเครือข่ายอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กระบวนการ ร่วมคิด ร่วมสร้างร่วมพัฒนา จึงเกิดการพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่าย ได้แก่ นวัตกรรมสารสนเทศในของระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นเว็บไซต์ และนวัตกรรมทางสังคม ด้วยการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

Research Title: Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town and Tourism in Lanna

Researchers: Phramaha Kraisom Sotipanyo
Phranaruepan Yanissaro
Phramahaattaphon Narissaro
Pinpinat Lueangphithak

Department: Lamphun College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2563/2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research has the objective to study the network potential, to develop the capacity and network process, and to develop the innovation of network strengthening for developing a creative arts city and tourism in Lanna Province. This is a research study using qualitative research methodology and action research methodology. The research instruments include structured interviews, non-structured interviews, focus groups, and academic seminars.

The research found that the potential and roles of networks that are involved in developing a creative arts city and tourism in Lanna Province. Most of them will have the roles according to their potential and abilities such as government sectors, organizations, communities, artists, etc. They will perform along own roles and make cooperation between each other with linking and the coordination roles of the networks together. From the analysis of network potential that found the main strengths were the roles of each network are very vigorous which can be developed in the areas together. The weakness that has been found mostly it is coordination between networks as for opportunities and each area has an important tourist attraction that can be connected as a travel route. And the main obstacle is to be ready of each area to develop as a creative arts city. In the process of strengthening a network, it must have co-thought, co-creation and co-development, which has to develop three competencies, including knowledge, attitude, practice and innovation arising from this research that is public information innovation or electronic database system and social innovation that is policy promotion and strategy.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่
 ปรึกษางานวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแล
 เอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีเสมอมา

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน
 ล้านนา ๙ พื้นที่ ได้ร่วมกันให้ข้อมูลในการศึกษาศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะและ
 กระบวนการ เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์
 และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่

- ๑) วัดและชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) วัดบ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
- ๓) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- ๔) วัดและชุมชนบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- ๕) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๖) วัดและชุมชนบ้านศรีบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- ๗) วัดและชุมชนบ้านแม่ณาเรือ ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัด

พะเยา

- ๘) วัดและชุมชนบ้านดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

และขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้การ
 สนับสนุนทุนอุดหนุนสำหรับการทำงานวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากงานวิจัยฉบับ
 นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่ บุพพการีชน ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ชี้ทางที่สว่างและคอยเป็น
 กำลังใจให้ผู้วิจัยอย่างเสมอมา

พระมหาไกรสร โชติปัญญา,ผศ.ดร.

พระนฤพันธ์ ญาณิสสร

พระมหาอรุณพล นริสสร

ปิ่นปิ่นท์ เหลืองพิทักษ์

๑๙ มกราคม ๒๕๖๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะในพื้นที่สาธารณะ (Public art).....	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism).....	๒๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว.....	๕๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน.....	๖๔
๒.๕ แนวคิดการพัฒนาเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ.....	๘๐
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว.....	๙๒
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๔
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๑๑๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๑๐
๓.๒ พื้นที่การศึกษาวิจัย.....	๑๑๒
๓.๓ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย.....	๑๑๓
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๔
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๗
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๑๘
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า.....	๑๑๙
๓.๘ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย.....	๑๒๐

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๑๒๑
๔.๑ ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ล้านนา.....	๑๒๑
๔.๒ การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และ การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา.....	๑๖๐
๔.๓ การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา.....	๒๒๕
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๒๓๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๒๔๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๒๔๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๒๕๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๕๙
บรรณานุกรม.....	๒๖๑
ภาคผนวก.....	๒๖๗
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๒๖๘
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ และ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๒๗๓
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายการดำเนินงานวิจัย,ภาพถ่ายลงพื้นที่ทำงานวิจัย.....	๒๗๘
ภาคผนวก ง การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๘๓
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact).....	๒๘๗
ประวัติคณะผู้ทำวิจัย.....	๒๙๔

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยซึ่งสามารถยืนยันได้จากตัวเลขของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาถึง ๒๔.๖๔ ล้านคน สร้างรายได้กว่า ๑.๑๕ ล้านล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีจำนวนถึง ๑๓๘ ล้านคน ที่สร้างรายได้ ๗๐๕,๕๐๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๒ ที่ผ่านมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญยิ่งต่อประเทศการเติบโตของอุตสาหกรรมนี้ เป็นผลให้เกิดการลงทุนสร้างเม็ดเงินในประเทศมากขึ้นนอกจากผลประโยชน์จะตกอยู่ภายในประเทศแล้วยังสามารถสร้างงานสร้างอาชีพอีกหลายแขนงก่อให้เกิดการกระจายงานกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ นับเป็นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นน่าจะกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพัฒนาสังคมของประเทศไทยได้^๑

ประเทศไทยนั้นมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากมาย และหลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อีกทั้งความมีไมตรีจิตของคนไทยที่เป็นที่รับรู้โดยทั่วกันจนได้สมญานามว่า “THE LAND OF SMILES” สยามเมืองยิ้มจึงเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วโลก เมืองไทยจึงกลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีตัวสินค้าหลักๆ ในจำนวนองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถแตกเป็นประเภทกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้ถึง ๘ ประเภทได้แก่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวทางเรือ และการท่องเที่ยวในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งเหล่านี้เองสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งนอกเหนือจากความสนุกสนานเพลิดเพลินการท่องเที่ยวจึงเป็น การพักผ่อนหย่อนใจและเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นก่อให้เกิดความเข้าใจทำให้เกิด ความรู้สึกเป็นมิตรต่อกันและมีประโยชน์ทั้งทางด้านการปกครองและการเมืองระหว่างประเทศซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อกันนี้จะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลของประเทศต่างๆ ทำให้มีความเข้าใจและใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นน่าจะกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยว เป็นสื่อกลางที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนต่างชาติต่างศาสนา

ในปัจจุบัน กระแสโลกาภิวัตน์นั้น เป็นกระแสหลักที่สร้างความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมโลกาภิวัตน์คือ โลกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน (โลกที่ถูกทำให้มีขนาดเล็กลง จากการย่อเวลาการส่งข้อมูล ข่าวสารที่รวดเร็วเพียงเสี้ยววินาที) มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะในปัจจุบันความเป็นโลกเดียวกันของ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเงินเสรี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็น

^๑ สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนท์ บิสเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๑ (ภาคเหนือ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓

ระบบเดียวกัน อาจจะนิยามโลกาภิวัตน์ในความหมาย สั้นๆคือ “โลกไร้พรมแดน” หรือทำให้โลกเล็กลงภายใต้ การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศ (อารีย์ นัยพินิจ, ๒๕๕๗) ซึ่งโลกาภิวัตน์นี้ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มี อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเช่นกัน จากในยุคเริ่มต้น ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในช่วงปี ๑๙๕๐ เป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม (Classic Tourism) จะมุ่งเน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวแบบเน้นจำนวน (Mass Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มีแนวโน้มสูงที่นักท่องเที่ยวจะใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง มีผลทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์นี้เองเป็นเหตุให้ข้อมูลข่าวสารถูก แพร่ออกไปอย่างรวดเร็ว สถานที่ ตามกระแสนิยมนักท่องเที่ยวโดยส่วนมากจะให้ความสนใจการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม นั้น จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัว แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดทำให้เกิดผลทางลบกับทั้ง กับแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็ทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็ว ส่วนนักท่องเที่ยวก็อาจจะได้รับ ประสพการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่ประทับใจตามที่คาดหวังไว้เป็นผลให้ไม่อยากกลับมาเที่ยวในแหล่ง ท่องเที่ยวแห่งนี้อีก ดังนั้นแนวคิดใหม่ที่จะตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพจึงได้ถูกเสนอขึ้น เพื่อที่จะหารูปแบบการ ท่องเที่ยวประเภทอื่นที่เหมาะสม และหาแนวทางนวัตกรรมใหม่ๆเพื่อการ ท่องเที่ยวโดยไม่สร้างผลกระทบทางลบเหมือนที่ผ่านมา แนวคิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ นั้นคือการ ท่องเที่ยวเชิงแนวคิด เป็นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว คุณภาพที่มีความตั้งใจที่จะเลือกมาท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวที่จุดหมายปลายทางจริง ไม่ใช่เป็นการมาท่องเที่ยวไปยัง ที่แห่งนั้นตามกระแสนิยม โดยการจะตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพนั้น ควรที่จะมีการนำเสนอแนวคิดการท่องเที่ยว เพื่อ ตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการที่แตกต่างของนักท่องเที่ยวยุคบุคคล โดยที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ของ ทุกฝ่ายทั้งด้านภาครัฐ ผู้ประกอบการและชุมชน ร่วมกันพัฒนาการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยว โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงแนวคิดในระยะแรกที่ได้รับค่านิยมจากนักท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานกับ ธรรมชาติ (Nature based tourism) โดยมีหลายลักษณะเช่น การ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวทาง ทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา (Geotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) เป็นต้น

นอกจากนั้น อีกรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลายหน่วยงานของไทยกำลังให้ความสำคัญอย่างมาก ใน ปัจจุบัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนา ต่อ ยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ ตลาด เพื่อตอบสนองความ ต้องการของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลต่อ นักท่องเที่ยว และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงเศรษฐกิจในท้องถิ่น ตลอดจนการรักษาความเป็น เอกลักษณะของวัฒนธรรมถิ่น นั้นๆ รวมถึงการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนา ทางการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนนำมาสู่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามา มี ส่วนร่วมในกิจกรรมจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้าง มูลค่าให้กับท้องถิ่นและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับ นักท่องเที่ยวตลอดจนเกิดการผลิตสินค้าท้องถิ่นซึ่งเป็นการกระจายได้ให้ชุมชนจากที่ได้กล่าวมานั้นรูปแบบของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้สามารถสร้างความ ยั่งยืนให้แก่การท่องเที่ยวได้ เพราะสามารถสร้างความสมดุลทั้ง ๓ ส่วน คือด้านเศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อม เพราะนอกจากจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วยังช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่สามารถรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตน รวมทั้งยังคงสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ไว้ได้อีกด้วย^๒

กลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่เป็นพื้นที่มีทุนทางสังคมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และให้ความสนใจในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อันประกอบไปด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเป้าประสงค์ร่วมกันคือ ๑. เพิ่มมูลค่าการค้าการลงทุน ๒. เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ๓. เพิ่มยอดขายสินค้า OTOP ๔. เพิ่มมูลค่าการส่งออกของสินค้าการเกษตรที่สำคัญ ๕. ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ ๖. พัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในส่วนของเป้าประสงค์ที่ ๒ การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นเป้าประสงค์สำคัญหนึ่งในการส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นปัจจัยเสริมในการสร้างความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดล้านนาได้อย่างเหมาะสม ผ่านกระบวนการดำเนินการในรูปแบบของเครือข่ายการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดล้านนาในการที่จะร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

เพื่อเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนาให้เป็นรูปธรรมและสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านการจัดการเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ่านเครือข่ายกลุ่มจังหวัดล้านนา พร้อมทั้งเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนาจาก “วัด” สู่อำเภอ “ชุมชน” จาก “ชุมชน” สู่อำเภอ “พื้นที่สาธารณะเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” อันจะนำมาสู่การเปิดพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายหลักคือการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

^๒ ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น, สถานการณ์และแนวโน้มของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน, รายงานวิจัย, (ศูนย์เตือนภัยธุรกิจภาคเหนือ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตพื้นที่

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ประกอบด้วย เครือข่าย ๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ และมีบทบาทต่อการพัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนา ดังนี้

จังหวัดเชียงราย	บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงใหม่	บ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
จังหวัดแม่ฮ่องสอน	บ้านดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
จังหวัดลำปาง	บ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
จังหวัดลำพูน	วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จังหวัดลำพูน
จังหวัดแพร่	บ้านต้นไคร้ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
จังหวัดน่าน	บ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
จังหวัดพะเยา	บ้านแม่เนาเรือ ตำบลแม่เนาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๔.๒ ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

๑) เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร /กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรเป้าหมาย เป็นกลุ่มของเครือข่ายใน ๘ จังหวัดล้านนา ไม่น้อยกว่า ๕ เครือข่าย ที่มีบทบาทในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากร ที่ประกอบด้วย พระสงฆ์ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด หน่วยงานราชการประจำจังหวัด อำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล และบริษัทเอกชน ได้แก่ บริษัทท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนทั้ง ๘ แห่งๆ ละ ๕๐ คน รวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งสิ้น ๔๐๐ คน

กลุ่มเป้าหมายในการลงพื้นที่สำรวจและการเก็บข้อมูลมาสังเคราะห์ จำนวน ๘ แห่ง ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ดังนี้

๑. เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา จังหวัดละ ๕ เครือข่าย ๆ ละ ๕ คน

๒. กลุ่มพระสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดหรือพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าแทน จังหวัดละ ๑๐ รูป รวม ๘๐ รูป

๓. กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อปท. จำนวนแห่งละ ๓ คน รวม ๒๔ คน

๔. กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด หน่วยงานราชการประจำจังหวัดและอำเภอ จำนวนแห่งละ ๕ คน รวม ๔๐ คน

๕. กลุ่มตัวแทนชาวบ้านและเยาวชน จำนวนแห่งละ ๕๐ คน รวม ๔๐๐ คน

๖. กลุ่มบริษัทเอกชน ได้แก่ บริษัทท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในชุมชน จำนวนแห่งละ ๕ คน รวม ๔๐ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตของระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่ในแต่ละจังหวัดล้านนา ที่ได้นำเสนอสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง ในทางศิลปะสามารถกระทำโดยการนำวิธีจัดรูปแบบองค์ประกอบศิลปะโดยใช้ทัศนธาตุ เช่น เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง เป็นสื่อในการถ่ายทอด และผ่านเทคนิคต่าง ๆ ในทางจิตรกรรมอาจใช้ ดินสอสี สีน้ำมัน สีน้ำ สีอะครายลิก สีฝุ่น หรือเทคนิคผสม เป็นต้น ภายใต้กระบวนการสร้างสรรค์สามารถแสดงออกได้หลายวิธี ได้แก่ การสร้างสรรค์แบบรูปธรรม (Realistic) การสร้างสรรค์กึ่งนามธรรม (Semi Abstract) การสร้างสรรค์นามธรรม (Abstract) นำไปสู่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวระดับประเทศและนานาชาติ

การเสริมสร้างเครือข่าย หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดล้านนา ได้เกิดการระดมความเห็น เชื่อมโยง และสร้างบทบาทในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ๘ พื้นที่จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ บ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนจังหวัดลำปาง บ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่บ้าน

พันเชิง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน บ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
จังหวัดพะเยา บ้านแม่ณาเรือ ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่แต่ละจังหวัดในล้านนาเกิดการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมทางศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถตอบสนองความสนใจพิเศษของ
นักท่องเที่ยว ซึ่งมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดขึ้น แหล่ง
ท่องเที่ยวเหล่านี้ยังมีการพัฒนารูปแบบและอัตลักษณ์ได้อย่างมากมาย ตามความนิยมของคนในแต่ละ
ยุคสมัย เมื่อมีการระบุดูว่ากิจกรรมนั้นๆ สามารถให้ความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

กลุ่มจังหวัดล้านนา หมายถึง เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่ม
จังหวัดล้านนา ประกอบด้วย เครือข่าย ๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน
พะเยา แม่ฮ่องสอน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๗.๒ เกิดการพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๗.๓ เกิดการพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๗.๔ มีระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๗.๕ ผลักดันนโยบายระดับภูมิภาคและระดับชาติในการพัฒนาและส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มล้านนาผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะในพื้นที่สาธารณะ (Public art)
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน
- ๒.๕ แนวคิดการพัฒนาเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะในพื้นที่สาธารณะ

๒.๑.๑ พื้นที่สาธารณะ

การใช้พื้นที่สาธารณะ คือ การใช้ในเชิง “พื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม” (Social and Culture Space) ซึ่งได้ขยายพื้นที่ครอบคลุมไปถึงนัยยะต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการต่อต้านที่มีการปฏิสัมพันธ์กันในสังคมที่พื้นที่สาธารณะกลายเป็นเวทีต่อสู้ โต้เถียง ต่อรอง และช่วงชิงความหมายผ่านการสร้างผลงานศิลปะข้างถนน สามารถสรุปได้เป็น ๕ ด้านภายใต้การใช้พื้นที่สาธารณะในเชิงพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การท้าทายกฎหมาย การต่อสู้ประชาชนฝีมือ การต่อรองทางอำนาจ การกระตุ้นเตือนมวลชนและต่อต้านการบริโภคนิยม และเหตุการณ์สำคัญในสังคม^๑

^๑ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชราภา เอื้ออมรวิช, การศึกษาคูณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนน เพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ๒๕๕๘), หน้า ๒๑๓.

แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะในพื้นที่สาธารณะ อยู่ภายใต้การสถาปนาอุดมการณ์นำ (Hegemony) ของ แอนโทนีโอ กรัมสกี ใช้คำว่า “วัฒนธรรมประชาชน” (Popular culture)^๒ ในช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ เพื่อวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่พิจารณาว่า วัฒนธรรมประชาชนเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นล่าง มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นผลิตผลของระบบทุนนิยมเท่านั้น แต่ได้ชี้ให้เห็นถึงการสอดแทรกทางอุดมการณ์ภายในขั้นตอน และการนำเสนอความหมายทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการเปิดกว้างในการบรรจุสร้างลักษณะของความเป็นพลเมือง (ซึ่งมิได้จำกัดความหมายเพียงพลเมืองของรัฐเท่านั้น) ที่ทุกคนสามารถเป็นหรือแสดงออก และเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองในลักษณะนี้ ผ่านเรื่องสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรี และความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนี้รับรองค่านิยมพื้นฐานในเรื่องประชาธิปไตย ที่ต่างคนต่างออกแบบการใช้ชีวิตของตนเองได้ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถเลือกแบบแผนการดำเนินชีวิตที่แต่ละคนต้องการได้ โดยมีความเป็นตัวตนหรือองค์ประธาน (Subject) ของตนเองแล้วย่อยลงมาสู่ระดับการดำเนินชีวิต โลกทัศน์ การเสพคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งความเป็นสมัญนิยมของการเกิดความรู้สึก ร่วมกับการเชื่อมโยงเข้ากับพลเมืองเชิงวัฒนธรรม ก่อให้เกิดคุณูปการทางสังคม ดังต่อไปนี้ การย่อยสลายเขตแดนระหว่างปริณทลสาธารณะและปริณทลส่วนตัวซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนต่างไม่แยกความเป็นสาธารณะออกจากความเป็นส่วนตัว ในขณะที่เดียวกันก็สามารถแสดงออกถึงความเป็นส่วนตัวผ่านพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกาย บุคลิกภาพทางเพศหรือเชื้อชาติ ไปจนถึงอารมณ์ร่วมต่อบุคคลและสังคม^๓

คำนิยามของศิลปะสาธารณะ (Public art) ตามที่ฮอร์คเชียร์ กล่าวคือ แนวคิด [idea] ในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะในพื้นที่สาธารณะ ที่สามารถแสดงถึงการทำงานร่วมกันหรือการมีส่วนร่วม โดยครอบคลุมการแสดงออกทางศิลปะที่มีความหลากหลายของความรู้ วิธีการ และวัสดุ และงานฝีมือ ซึ่งอาจจะคงอยู่ถาวรหรือเป็นเพียงแค่การแสดงงานศิลปะชั่วคราว ประชา สุวิธานนท์ กล่าวว่า “หัวใจของงานออกแบบศิลปะต้องมีพันธสัญญาาระหว่างไตรภาคี ได้แก่ ศิลปิน ลูกค้ำหรือผู้ว่าจ้าง และสาธารณชน ซึ่งหมายถึงกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ดู” ความหมายของคำว่า “พื้นที่สาธารณะ” นั้นอาจหมายถึงคุณค่าหรือความเป็นศิลปะที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากการแสดงตัวตนหรือเนื้อหาสาระของศิลปะออกไปสู่พื้นที่สาธารณะ ซึ่งนั่นจะทำให้ศิลปะมีตัวตนที่สมบูรณ์ขึ้น เพราะสามารถทำให้ศิลปะได้ทำหน้าที่อย่างครบถ้วน คือ การได้ถูกถ่ายทอดสาระเนื้อหาออกไปสู่การรับรู้ของสาธารณชนหรือสังคม

^๒ กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตราจารย์และวัฒนธรรมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๖๗.

^๓ เกษม เพ็ญภินันท์, ความไกลาหลของวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), ๒๕๕๒), หน้า ๘๓-๘๔.

วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร กล่าวว่า งานศิลปะของศิลปินที่ทำงานสายงานศิลปะด้านจิตรกรรมหรือประติมากรรม ซึ่งเป็นงานฝีมือควรมีการทำงานในลักษณะ “ศิลปะสาธารณะ” ให้มากขึ้น “ศิลปะสาธารณะ” มีคำจำกัดความสั้น ๆ ว่า “ศิลปะในแนวคิดนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ อาจจะเป็นสาธารณชนหรือพื้นที่สาธารณะ ยกตัวอย่าง ถ้าเราทำงานศิลปะส่วนตัวแล้วไปตั้งในพื้นที่สาธารณะ บางทีชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ประโยชน์...เคยเห็นไหมบางที่มีรูปทรงอะไรก็ไม่รู้ไปตั้ง ๔ แยกศิลปินก็ดีใจที่มีงานแสดง แต่ชาวบ้านแถวนั้นไม่รู้เรื่อง สาเหตุที่เขาไม่รู้เรื่องคือไม่เข้ากับสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ประโยชน์ นอกจากเป็นที่กักรถ...เพราะฉะนั้น เข้าใจง่าย ๆ คือเมื่อไม่มีประโยชน์ เมื่อไม่สวยงาม เมื่อศิลปะไม่ทำงานอะไรเลย ก็ไม่ควรเอามาตั้งไว้ เพราะไม่เป็นศิลปะสาธารณะ แต่โดยประวัติศาสตร์ศิลปะสาธารณะ เขาใช้ตกแต่งสถานที่เหมือนที่เราไปดูอาคารโบราณมีรูปเทพเจ้า รูปพระเจ้า ตกแต่งประกอบอาคารหรือถนนต่าง ๆ เพื่อลดความแข็งทื่อของสถาปัตยกรรมไม่ให้น่าเบื่อ ซึ่งศิลปะสาธารณะนั้นก็อาจจะเผยแพร่แนวคิดทางศาสนาแฝงไปด้วย...” หรือในประเด็นเหตุการณ์สำคัญในสังคม (Important Social Circumstance) กลุ่มศิลปินข้างถนน ยังมีการใช้พื้นที่สาธารณะมีส่วนร่วมในโอกาสสำคัญที่เป็นวาระพิเศษที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทยและสากล เช่น ในประเพณีวันต่างๆ ผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนน เช่น วันสงกรานต์ วันคริสต์มาส จนไปถึงการให้ความเคารพต่อพระเจ้าแผ่นดิน

ในงานวิจัยของ ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชรภา เอื้ออมรวนิช ได้อ้างถึงพื้นที่สาธารณะ^๔ ที่มีความสอดคล้องกับงานของเกษม เพ็ญภินันท์ ที่กล่าวถึงทัศนะของ เจอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) ในหนังสือ The Structural transformation of the Public Sphere ไว้ว่า ปริณิณฑลสาธารณะนั้นไม่ได้ถูกจำกัดความหมายอยู่กับพื้นที่ในเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงพื้นที่ทางสังคมที่มนุษย์ในประชาคมนั้นมารวมตัวกันแสดงออกทั้งทางความคิดเห็นและทัศนะวิจารณ์ต่อสังคมที่ตนเองอยู่ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งซึ่งมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมผ่านปริณิณฑลสาธารณะ เพื่อที่จะต้องการใช้เหตุผล (Rationality) แสดงออกทางอำนาจ (Power) มาตั้งคำถาม ทำลายผู้ถืออำนาจ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ทหาร ตำรวจ ธุรกิจอุปโภคบริโภคยักษ์ใหญ่ที่ครองตลาดไปจนถึงอำนาจรัฐ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่สาธารณะของปัจเจกและกลุ่มนี้เอง^๕ มีความสอดคล้องกับ Hebdige (๑๙๘๘) ในเรื่องวัฒนธรรมย่อย (Sub Culture) ที่การรวมกลุ่มของกลุ่มที่มีความเฉพาะ และแสดงออกซึ่งการสื่อสารผ่านรูปแบบเฉพาะของตนในสไตล์ที่ไม่ต่างไปมากจากมวลชน ซึ่งเป็นวิถีทางเดียวที่จะฟื้นฟู ความมีชีวิตชีวาในโลกแห่งความเป็นจริง (Lifeworld) ให้

^๔ ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชรภา เอื้ออมรวนิช, การศึกษาคูณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนน เพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์, หน้า ๒๐๙-๒๑๕.

^๕ เกษม เพ็ญภินันท์, ความโกลาหลของวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา, หน้า ๔๔-๔๕.

มวลชนรู้จักตื่นคิดผ่านปฏิบัติการของการสื่อสาร (Communication Action) คือ ศิลปินข้างถนน ต้องการบอกกล่าวให้ผู้ผ่านพบผลงานของตนเองบังเกิดความเข้าใจในข้อความหรือเนื้อหาบางอย่าง (Cognition Communication) แต่ทั้งนี้ปัจจัยในการสื่อสารนั้นเป็นไปทางเดียว คือ ตัวศิลปินได้สร้างผลงานทิ้งไว้ตามตึกร้าง ข้างถนน สมบัติสาธารณะของรัฐ รอการมาพบเจอของผู้สัญจร ซึ่งล้วนแล้วแต่จะตีความตามพื้นความรู้และประสบการณ์ของผู้พบเห็น เป็นการรับสารแบบปลายเปิดที่ไม่มีคำตอบหรือเฉลยที่ชัดเจน เนื่องจากเจ้าของผลงานไม่ได้นำเสนอหรือบอกเล่าแนวคิดของการทำงาน แต่ศิลปินข้างถนนในฐานะผู้ส่งสารก็คาดหวังให้ผู้ผ่านไปมาได้รับรู้ แต่ไม่ได้คาดหวังในการตีความหมายตรงกันร้อยเปอร์เซ็นต์ (Interaction Communication) ทั้งนี้การแสดงออกบนพื้นที่สาธารณะของศิลปินข้างถนนผ่านรูปร่าง รูปทรง สี สัน แสงเงา โดยปัจเจกบุคคลหรือการรวมกลุ่มเพื่อบอกกล่าวข่าวสารกับมวลชน ยังคงถูกนำเสนอจากอารมณ์ภายในที่ต้องการแสดงออกทางความรู้สึกออกมาให้ผู้รับสารได้รับรู้ (Expressive Communication) การแสดงออกดังกล่าว ได้เน้นย้ำถึงความเป็นพลเมืองที่มีอิสรภาพ เสรี ไม่ตกอยู่ภายใต้การชักจูงของนายทุนภายใต้ระบบทุนนิยม เป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในการใช้ศิลปะในฐานะความเป็นพลเมืองที่แตกต่างในฐานะ “พลเมือง”^๖

เดวิด ลิมวีรัตน์ กล่าวว่า สตรีทอาร์ต (Street Art) คือศิลปะรูปแบบหนึ่งสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่สาธารณะแสดงออกโดยนำเอาศิลปะนั้น ออกจากพิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์เพื่อลดการแบ่งแยกศิลปะชั้นสูง (High Art) กับศิลปะระดับล่าง (Low Art) ออกจากกัน เพื่อให้กลุ่มคนในสังคมทั่วไปได้รับรู้และเข้าถึงผลงานของศิลปินได้ง่ายโดยไม่ต้องเข้าไปในพิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการเรียกร้องสิทธิหรือการระบายบางสิ่งบางอย่างที่เก็บกดภายในตัวผู้สร้างสรรค์ ซึ่งถือเป็นศิลปะที่เสมือนการสะท้อนสภาวะภายในสังคมในรูปแบบหนึ่ง เนื่องด้วยเนื้อหาส่วนมากจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นอยู่ และปัญหาภายในสังคม^๗

จากการแสดงออกของศิลปะข้างถนนบนพื้นที่สาธารณะได้มีการแยกการอธิบายได้เป็น ๒ ลักษณะ ข้อแรกคือ การอธิบายการใช้พื้นที่สาธารณะในเชิงภูมิศาสตร์ (Passive Geography) เป็นการอธิบายถึงพื้นที่ในเชิงกายภาพที่ศิลปินข้างถนนเลือกในการที่จะขีดเขียน หรือพ่นในสถานที่หรือวัตถุที่เป็นสาธารณะสมบัติของชุมชนเมือง ได้แก่ กำแพงสวนสาธารณะ ป้ายรถโดยสารประจำทาง สะพานลอย ป้ายจราจร ป้ายบอกชื่อสถานที่ ตู้โทรศัพท์ ตู้เก็บสายไฟ และรั้วสังกะสี เป็นต้น เนื่องจากเป็นจุดที่อยู่บนถนนสาธารณะมีคนผ่านไปมาเป็นประจำ สามารถมองเห็นผลงานของตนเองได้อย่างชัดเจน เพื่อแนะนำตนเองให้เป็นที่รู้จักกับศิลปินข้างถนนคนอื่นๆ และคนใน เนื่องจากไม่ถูกจำกัดเรื่อง

^๖ รัตนา โตสกุล, มโนทัศน์เรื่องอำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐-๕๑.

^๗ เดวิด ลิมวีรัตน์, สตรีทอาร์ตสะท้อนสังคมวัตถุนิยม, (กรุงเทพมหานคร: คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๕๖.

ขนาดของพื้นที่และเวลาในการสร้างผลงาน อีกทั้งความถาวรของงานที่จะอยู่บนกำแพงในพื้นที่นั้นๆ และขึ้นอยู่กับความต้องการของพื้นที่ด้วย เช่น ศูนย์บริการรถยนต์ร้าง ร้านอาหารร้าง ปิมน้ำมันร้าง นอกจากนี้การวางแผนที่จะสร้างสรรค์งานของตนลงไปในนั้น ศิลปินช่างถนนได้คำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างสรรค์งานในการสะท้อนด้าน อัตลักษณ์และเนื้อหาของตนเองออกมา ณ พื้นที่ตรงนั้น ซึ่งมีผลต่อการปรับแต่งรูปแบบร่างในแบบฉับพลัน แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการสร้างสรรค์ผลงาน อีกทั้งบริบทพื้นที่รายล้อมทางกายภาพยังอาจเป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน รวมถึงเทคนิคในตอนนั้นเพื่อให้งานมีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ กลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพื้นที่

ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ กล่าวว่า ศิลปะที่แสดงบนกำแพงในพื้นที่สาธารณะได้แทรกซึมและแทรกแซงกระทบชีวิตผู้คนทั้งในพื้นที่เมืองและชนบทที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะการปฏิวัติของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมยุคใหม่ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ผ่านวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) จึงมีลักษณะของการเป็นวัฒนธรรมลูกผสม (Hybridity) ทั้งในด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี เนื้อหา สุนทรียะ การเมือง จึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมข้ามพรมแดนที่มีได้มีแหล่งกำเนิดจากที่เดียวที่ดำรงอยู่กับคนไทยในสังคม ซึ่งได้ทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ที่สำคัญทางสังคมไว้อย่างตรงไปตรงมาในจิตของคนทั่วไป ชาวบ้าน ช่างฝีมือไม่มีการปรุงแต่งหัวข้อข่าวให้น่าสนใจเกินจริงแต่อย่างใด แต่กลับสามารถเข้าถึงประชาชนได้เร็วยอมรับง่าย เสพง่ายกว่าศิลปะประเภทอื่นที่จะต้องใช้เวลาพื้นฐานทางกายภาพและความคิด สมารถในการที่พยายามที่จะเข้าใจในตัวงานศิลปะ จึงเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศิลปะแขนงอื่นๆ ให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้นในการสื่อสารกระจายข้อมูลไปสู่วงกว้าง ในเหตุการณ์สำคัญในสังคมที่กล่าวถึงกันอยู่ ในยุคที่สื่อในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขัน และแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดความทรงจำ เพื่อสร้างการยอมรับและไว้วางใจจากผู้บริโภคในสังคมปัจจุบัน^๔

ดังนั้น การให้การศึกษาแก่นักเรียนศิลปะจึงจำเป็นต้องให้เข้าใจ “ศิลปะสาธารณะ” เพราะพื้นที่ยื่นของงานศิลปะค่อย ๆ หายไปจากสังคม เพราะสังคมปัจจุบันต้องการความสุนทรีย์ในการเสพผลงานที่มากกว่างานศิลปะอย่างเดียว ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน กล่าวไว้ว่า ความเป็น “ชีวิตประจำวัน” (Daily life) ซึ่งสนใจในเรื่องชีวิตประจำวัน ที่เป็นแบบธรรมดาๆ ที่เขาใช้ชีวิตอยู่จริงๆ การศึกษาชีวิตประจำวันที่แสนจะธรรมดาของผู้คนเหล่านั้น รวมทั้งดูวิถีการใช้ชีวิตของพวกเขาที่สัมพันธ์กับสิ่งของที่ดูธรรมดาๆ ต่างๆ เช่น สิ่งที่เขาพบเจอบนท้องถนน ศิลปะที่ชมเสื้อผ้าที่สวมใส่ สิ่งของอุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันละครหรือภาพยนตร์ที่ชม ดนตรีที่กลุ่มคนพวกนั้นชอบฟัง การเก็บของสะสมต่างๆ ฯลฯ จากสิ่งทีดูเป็นธรรมดาเหล่านี้ หากพลิกดูข้างในก็จะมองเห็น

^๔ ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ, “ศิลปะข้างถนนการแสดงออกบนพื้นที่สาธารณะต่อเหตุการณ์สำคัญในสังคม”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, (ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๒๔ - ๑๓๕.

โครงสร้างของวัฒนธรรม และสังคมสมัยใหม่ของวิถีชีวิตในรูปแบบนั้นๆ เป็นจามิน เห็นว่าวัฒนธรรม การบริโภคของระบบทุนนิยมนั้นได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของแฟชั่น การขยายตัวของรูปแบบการใช้ชีวิต (Lifestyle) การสื่อสารโดยมีวัฒนธรรมมวลชน/วัฒนธรรมสมัยนิยม (Mass / Popular Culture) เป็นตัวจักรสำคัญ^๙

๒.๑.๒ ศิลปะข้างถนน (Street Art)

ศิลปะข้างถนน (Street Art) เป็นกลุ่มศิลปะที่เป็นวัฒนธรรมย่อยอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีรูปแบบวิถีที่แตกต่างออกไปจากศิลปะประเภทอื่นๆ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะบนพื้นที่สาธารณะอย่างมีความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออก สำนึก รสนิยม ความสัมพันธ์ ระบบค่านิยม และความเชื่อรวมไปถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต^{๑๐} และถูกจัดไว้ในมรดกทางวัฒนธรรม (Culture Heritage) ตามที่ UNCTAD (United Nation Conference on Trade and Development) ได้จัดประเภทมรดกทางวัฒนธรรมในด้านงานศิลปะ (Visual Art)^{๑๑} ศิลปะข้างถนนมีต้นเค้ามาจากศิลปะในแบบกราฟฟิตี (Graffiti)

คำว่า กราฟฟิตี (Graffiti) หมายถึง ภาพวาดที่เกิดจากการขีดเขียนหรือการขีดเขียนไปบนผนัง เป็นศัพท์ที่มาจากภาษากรีก คือคำว่า Graphien ที่แปลว่า "การเขียน" และคำว่ากราฟฟิตีโดยตัวของมันเองเป็นคำพหูพจน์ของคำว่า "Graffito" ในภาษาอิตาลี^{๑๒} ความเป็นมาในช่วงก่อนประวัติศาสตร์ มนุษย์ถ้าได้รู้จักวิธีการขีดเขียนลงบนผนังถ้า มันเป็นการสะท้อนถึงความต้องการของมนุษย์ในการสื่อสารและพิธีกรรม หรือเป็นเครื่องบันทึกความทรงจำบอกเล่าเหตุการณ์สำคัญๆ ผ่านช่วงเวลามาหลายยุคสมัย สำหรับกราฟฟิตีเป็นตัวแทนในการแสดงออกเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ในการติดต่อสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารบริเวณข้างถนน ผนัง กำแพง หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในช่วงแรกศิลปะข้างถนนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) ซึ่งเข้าใจโดยทั่วกันในกลุ่มเล็ก ๆ ต่อมาได้พัฒนาการตามยุคสมัยควบคู่ไปกับดนตรี นอกจากนั้นยังมีในเรื่องแฟชั่นเครื่องแต่งกาย อาหาร เพื่อแสดงความ

^๙ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, สายธารแห่งนักคิด ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๙-๒๙๑.

^{๑๐} ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชรภา เอื้ออมรวณิช, การศึกษาคุนค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์, หน้า ๔.

^{๑๑} เสาวรณีย์ กุสุมา ณ อยุธยา, Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย, http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_10/pdf/23-28.pdf, [๑ ตุลาคม ๒๕๕๖].

^{๑๒} Nicholas Ganz, Graffiti word street art from five continents, (Singapore: C. S. Graphic , 2004), p.4.

เป็นอยู่ข้างถนนของชนชั้นล่างได้มีการพัฒนาการตามยุคสมัยผสมผสานกับแนวคิดที่หลากหลายจนเป็นความบิดเบี้ยวจากชนบดั่งเดิมจนถึงปัจจุบัน และมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย และได้แผ่ขยายอิทธิพลแทรกซึมเข้าสู่กลุ่มวัยรุ่นทั่วโลก^{๑๓} จนในทุกวันนี้ศิลปะข้างถนน ได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของศิลปะและสามารถจัดนิทรรศการแสดงคุณค่า เทียบเท่าได้กับผลงานศิลปะกรรมชั้นสูงในแกลลอรี่หรือพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้บนโลกอินเทอร์เน็ต กลุ่มกราฟฟิตีรุ่นใหม่ทั่วโลกยังสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลมุมมองและทัศนคติ รวมถึงซื้อขายและส่งภาพออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ชื่อดังอย่าง American On Line นอกจากนี้ กราฟฟิตียังถูกสร้างสรรค์จากคอมพิวเตอร์ผ่านอุปกรณ์เมาส์และโปรแกรม แทนกระป๋องสีสเปรย์แบบเดิม งานกราฟฟิตีในโลกของอินเทอร์เน็ต ได้รับการเรียกขานว่า "Art Crimes" ทั้งหมดนี้เปลี่ยนแปลงไปมากหลังจากสี่สิบปีผ่านไป กราฟฟิตีก้าวออกมาจากมุมมืด จากการแสดงออกของตัวตนของผู้ถูกกดขี่ การถูกกดขี่ ความไม่เสมอภาคกลายเป็นแฟชั่น และส่วนหนึ่งของธุรกิจโฆษณาในระดับโลก

จุดเริ่มต้นของกราฟฟิตีถือเป็นวัฒนธรรมนอกกระแสที่เปรียบได้กับสัญลักษณ์ของความ เป็นขบถ รวากับว่ามันก่อให้เกิดความรู้สึกชาบชาน เป็นสุข เมื่อยามที่ศิลปินกราฟฟิตีได้ทำทลายต่ออำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่พยายามกีดกันกำจัดกราฟฟิตีให้หมดไป^{๑๔} จากการถือกำเนิดขึ้นในทวีปยุโรปของกลุ่มชนชั้นแรงงาน แล้วจึงกระจายตัวส่งแรงกระเพื่อมไปสู่กลุ่มชนผิวสีที่ถูกกดขี่ใน สหรัฐอเมริกา เมื่อกฎหมายสิทธิพลเมืองบัญญัติไว้ว่า การแบ่งแยกหรือการกีดกัน สีผิว เชื้อชาติ ศาสนา และเพศในทุกมิติสังคมของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกลุ่มคนผิวสีดังกล่าวล้วนเป็นชนชั้นแรงงาน สภาพสังคมที่กดขี่ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นตกอยู่ในสภาพคนชายขอบของสังคม ถูกก่นด่าว่า ต่ำต้อย สกปรก ซึ่งในสภาวะความเป็นอยู่จริงนั้น พวกเขาแทบจะไม่มีตัวตนในสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐาน สิทธิ ความเป็นมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ได้กลายเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาระบายความคับข้องใจ ความเจ็บปวดภายใต้สังคมที่ตนเองดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นที่ข้างถนนหลังจากเลิกงานที่ตรากตรำเท่านั้นที่ได้ แสดงตัวตนว่าเป็นใคร มีความอัดอั้นใจในสังคมที่เป็นอยู่อย่างไรจึงต้องการถ่ายทอดความรู้สึกเหล่านั้น ออกมาในที่สาธารณะ โดยการหยิบฉวยประเด็นนายจ้าง นักการเมือง สังคมในตอนนั้น การต่อสู้กีดกันที่แสนลำบากในยุคอุตสาหกรรมทุนนิยมโดยการแสดงออกด้านต่างๆ เพื่อกระตุ้นเตือนสังคม และ สร้างจิตวิญญาณให้กับตนเองผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินผิวสี^{๑๕}

^{๑๓} Griswold W., *Cultures and Societies in a Changing World*, (Thousand Oaks, CA : Pine Forge Press., 2004), pp. : 93-95.

^{๑๔} Roger Gastman, *Darin Rowland, Ian Sattler, Freight Train Graffiti*, (Harry N. Abrams Inc, 2006), p.8.

^{๑๕} รพีพรรณ สายันต์ตระกูล, "กราฟฟิตี สีสันอันขบถ", *นิตยสารสารคดี*. (๒๓ (๒๗๑) ๒๕๕๐): ๑๓๘-๑๗๒.

กราฟฟิตีจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมฮิปฮอป ซึ่งประกอบไปด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ บีบอย เอ็มซี ดีเจ กราฟฟิตี (B-Boy, Mc, Dj, Graffiti)^{๑๖} ซึ่งกระแสของดนตรีฮิปฮอปได้เกิดมาพร้อมกันกับดนตรีแจ๊ส (Jazz) และ บลูส์ (Blues) ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงตัวตนและการระบายสิ่งที่เก็บอยู่ในใจ ในช่วงเวลาที่มีการเหยียดสีผิวในอเมริกา กำลังรุนแรง กิจกรรมหลังจากที่เลิกงานของพวกเขา ได้แก่ การออกมาร้องรำทำเพลง

ในช่วงปลายของทศวรรษ ๑๙๖๐ เมื่อจูลิโอสองศูนย์สี่ (Julio ๒๐๔) เริ่มเขียนลายเซ็นแท็ก (Tag)^{๑๗} ของเขาไปทั่วมหานครนิวยอร์ก ในแถบรัฐวอชิงตันซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแมนฮัตตัน (Manhattan) เขาเริ่มกระจายงานออกไปในแถบที่เขาอาศัยอยู่ หลังจากนั้นไม่นาน ในช่วงหน้าร้อนในปี ๑๙๖๙ เด็กหนุ่มชาวกรีกที่มาจากเกาะแมนฮัตตันที่ใช้ชื่อแฝงว่า ทากิหนึ่งแปดสาม (Taki ๑๘๓) ก็มีลายเซ็นของเขาอยู่ทั่วเมืองในละแวกแมนฮัตตันเช่นกัน โดยชื่อ Taki เป็นตัวแทนของชื่อของเขา และตัวเลข ๑๘๓ นั้นหมายถึงถนนที่เขาอาศัยอยู่ ทากิได้รับแรงบันดาลใจจากจูลิโอเอง เขาสนใจที่จะสร้างสรรค์งานในสถานีรถไฟใต้ดินในนิวยอร์ก โดยพวกเขาได้เซ็นชื่อแท็กของตัวเองลงไปตามรถไฟใต้ดินแถบแมนฮัตตัน ชื่อที่ปรากฏพร้อมกับตัวเลขเหล่านั้นสร้างความน่าสนใจให้กับประชาชนที่พบเห็นเป็นอย่างมาก ในเดือนกรกฎาคม ปี ๑๙๗๑ หนังสือพิมพ์ชื่อดังของนิวยอร์กได้ลงข่าวเกี่ยวกับงานของทากิซึ่งนับว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่สำคัญจุดหนึ่งของกราฟฟิตี^{๑๘} เขาทั้งสองถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลงานที่มีชื่อเรียกว่า นิวยอร์กสไตล์ (New York Style) ซึ่งมีชื่อเสียงมากในเวลาต่อมา ทากิถือเป็นศิลปินคนแรกที่ได้รับการยอมรับและถือเป็นการสร้างวัฒนธรรมย่อยขึ้นมาใหม่ ตัวเลขในชื่อแท็กของเขากลายเป็นวิธีการเขียนชื่อของศิลปินกราฟฟิตีและพัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบการเขียนแท็กซึ่งต่อมาเรียกว่า การบอมบ์มิง (Bombing) รถไฟใต้ดินถือเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการกระจายชื่อของศิลปินให้เป็นที่รู้จัก

ปัจจุบันกราฟฟิตีมีการพัฒนาไปนอกจากการใช้สีสเปรย์ตามแบบดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นสแตมป์ (Stencil) สติกเกอร์ (Sticker) โปสเตอร์ (Poster) สีอะคริลิก (Acrylic) แอร์บรัช (AirBrushes) เข้ามาร่วม จุดที่ทำให้กราฟฟิตีเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั่วโลกคือการก่อตั้งเว็บไซต์ อาร์ตคริม (Art Crimes)^{๑๙} ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและเป็นที่พักปะของคณาการทำงานศิลปะประเภทนี้

^{๑๖} Ric Blackshaw, Liz Farrelly, *The Street Art Book 60 Artist in their own words*, (United States and Canada: Colindesign, 2008), p.6.

^{๑๗} แท็ก (Tag) ใช้แทนการเรียกชื่อนามปากกาของศิลปิน และอีกนัยหนึ่งหมายถึงรูปแบบการเขียนเฉพาะชื่อด้วยความรวดเร็ว โดยใช้ปากกาเคมี หรือสีสเปรย์

^{๑๘} Eric Felisbret, *Graffiti New York*, (New York: Abrams, 2008), p.10.

^{๑๙} Nicholas Ganz, *Graffiti word street art from five continents*, (Singapore: C.S. Graphic, 2004), p.6.

จารุณี สุวรรณรัตน์ ได้อธิบายกราฟฟิตียุคใหม่ โดยอ้างอิงข้อมูลจากงานค้นคว้าทางวิชาการ ศิลปะของนักศึกษาสาขาวิชาวิชาปรัชญาศิลป์ และศิลปะวิจารณ์ ๒๕๔๔ ควบคุมโดยสมเกียรติ ตั้งนโม คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๕๘) ว่า กราฟฟิตีรูปแบบใหม่นี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปลาย ทศวรรษ ๑๙๖๐ ที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านฝีมือของกลุ่มคนผิวสีที่ใช้สีสเปรย์เซ็นชื่อไปทั่ว จากนั้นได้มีการพัฒนางานไปในเชิงศิลปะมากขึ้นทั้งการใช้สี และลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์จนรู้จักกันในชื่อของ “ศิลปะข้างถนน” (Street Art) ซึ่งกราฟฟิตี รูปแบบใหม่นี้ได้แพร่ขยายไปทั่วเมืองหลวง ใหญ่ๆ ในยุโรป เช่น ลอนดอน ปารีส เยอรมันตะวันตก อัมสเตอร์ดัม จนในที่สุดก็กระจายไปทั่วทุก เมืองใหญ่ในโลก^{๒๐}

ศิลปะข้างถนน (Street Art) เป็นชื่อที่หมายรวมถึงศิลปะที่รายล้อมอยู่ในความเป็นชุมชน เมืองและสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยได้รับการพัฒนามาจากกราฟฟิตีที่เริ่มทำงานโดยการพ่นท์รถไฟ ในเมืองนิวยอร์ก ในปี ๑๙๗๐ ช่วงที่มีการเคลื่อนไหวและสังคมแบบใต้ดิน การเมือง การเปลี่ยนแปลง ของสังคม โดยช่วงเวลานี้เราเรียกว่า โปสท์ กราฟฟิตี (Post-Graffiti) การนำเสนอรูปแบบใหม่ที่ แตกต่างจากแบบที่ผ่านมาก่อขึ้นระหว่างผนังกำแพงตลอดช่วงระยะเวลา ๓๐ ปี ที่ผ่านมา เรา สามารถเรียกช่วงระยะเวลานี้ได้ว่า เรเนซอง (Renaissance) ศิลปินจำนวนมากพยายามที่จะนำเสนอ ผลงานของตัวเองตามท้องถนน กำแพง หรือทุกๆ ที่พวกเขาสามารถจะทำได้ เพื่อนำเสนอแนวคิด ใหม่ๆ นำเสนอพลังแห่งการสร้างสรรค์ กำแพงเปรียบได้กับหอศิลป์ขนาดยักษ์ที่ผู้คนทั่วไปสามารถ เข้าถึงได้อย่างไม่ยากเย็น พัฒนาการของสตรีทอาร์ทหรือโปสท์กราฟฟิตีได้ดำเนินไปพร้อมกับการคิด ทหารวิธีและเทคนิคใหม่ๆ ในการทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม ไม่เพียงแต่ใช้สีสเปรย์แต่เพียงอย่างเดียว เท่านั้น แต่ยังมีการผสมผสานการใช้ปากกาเคมีทำงานควบคู่กันไปด้วย และยังมีวัสดุต่างๆ ที่ใช้อีก ได้แก่ สเตนซิล สติกเกอร์ โปสเตอร์ สีอะคริลิก และแอร์บรัสเข้ามาร่วม อีกทั้งยังรวมไปถึงภาพถ่าย ต่างๆ เช่น โฟโต้คอปี้ (Photocopies) โมเสส (Mosaics) อีกด้วย^{๒๑}

ศิลปินมากมายพยายามสร้างชื่อของตัวเองโดยการใช้แท็กแทนการใช้ชื่อจริงของตนเอง ทั้งนี้ พวกเขาไม่ต้องการที่จะสร้างความชัดเจนในตัวผลงาน แต่ต้องการที่จะสร้างความคลุมเครือระหว่าง ศิลปินผู้สร้างและผลงาน ไม่ต้องการที่จะนำเสนอตัวตนอย่างเปิดเผยดังเช่นในรูปแบบศิลปะที่ผ่านๆ มาที่ศิลปินจะนิยมสร้างผลงานและเขียนชื่อตัวเองกำกับไว้ด้วยชื่อนามปากกาของพวกเขา ปัจจุบัน เมืองใหญ่ๆ ในหลายที่ทั่วโลกเปรียบได้กับงานแสดงนิทรรศการศิลปะขนาดใหญ่ ทำให้ผู้คนที่แม้แต่ไม่

^{๒๐} จารุณี สุวรรณรัตน์, กราฟฟิตี (graffiti) : การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^{๒๑} Louis Bou, Street Art, *The Spray File*, (New York: Colin Design, 2005), pp. 6-9.

เคยจะก้าวเท้าเข้าไปในหอศิลป์ ได้สัมผัสกับงานศิลปะโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัว ด้วยงานนิทรรศการกลางแจ้งในลักษณะนี้^{๒๒}

สตรีทอาร์ตไม่ได้เป็นเพียงแค่งานบนกำแพงเท่านั้น ยังรวมไปถึงการทำงานศิลปะทุกประเภทที่ถูกติดตั้งบนท้องถนน ไม่ว่าจะเป็นการติดตั้งงานประติมากรรม จิตรกรรม ภาพพิมพ์ และไฟโต้ก็อปปี มีความหลากหลายทางด้านแนวคิด รูปแบบ และเทคนิค กราฟฟิตีโดยส่วนใหญ่จะเป็นเพียงแค่การพ่นหรือเขียนแท็กบนกำแพงตามท้องถนนเพียงอย่างเดียว การก้าวเข้ามาของศิลปินหลายแขนงที่เข้ามาสู่สตรีทอาร์ต ทำให้สตรีทอาร์ตสามารถพัฒนาไปได้เร็วในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา และมีรูปแบบที่หลากหลายสามารถเข้าถึงผู้ชมได้อย่างง่ายดาย

๒.๑.๓ ความแตกต่างระหว่างศิลปะข้างถนน (Street Art) กับกราฟฟิตี (Graffiti)

กราฟฟิตีและสตรีทอาร์ตหากมองเพียงเผินๆ จะเห็นว่ามีคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ด้วยสีสันทันและองค์ประกอบบางอย่างที่อาจจะทำให้เราเหมารวมศิลปะ ๒ ประเภทนี้เข้าด้วยกัน จากการศึกษาพบข้อสังเกตบางประการ ทำให้เราสามารถที่จะแยกศิลปะ ๒ ประเภทนี้ออกจากกันได้ ถึงแม้กราฟฟิตีและสตรีทอาร์ต มีการใช้พื้นที่สาธารณะในลักษณะเดียวกันก็ตาม โดยกำแพงถือเป็นพื้นที่หลักที่ศิลปินเลือกใช้

กราฟฟิตีและสตรีทอาร์ตสามารถสังเกตโดยการมองกลับไปในพื้นที่หลังของตัวศิลปิน โดยศิลปินกราฟฟิตีมักเกิดมาจากความชื่นชอบในวัฒนธรรมฮิปฮอป โดยกราฟฟิตีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนี้ การพ่นชื่อแท็กของตนเอง หรือการนำเสนอชื่อตนเองให้เป็นที่พบเห็นของผู้คนที่ผ่านไปมา ไม่ต้องการเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง กราฟฟิตียังคงอยู่ในรูปแบบของศิลปะที่มีความเป็นกบฏอยู่ในตัว แตกต่างกับสตรีทอาร์ตที่ค่อนข้างจะเปิดกว้าง และมีศิลปินทั้งสองลักษณะไม่ว่าจะในแนวกบฏหรือศิลปินที่มุ่งเน้นแต่งานศิลปะอย่างเดียวเท่านั้น โดยศิลปินที่เข้ามาทำงานไม่จำเป็นจะต้องเกิดจากวัฒนธรรมฮิปฮอปเพียงอย่างเดียว แต่มีความเปิดกว้างจากหลายอิทธิพลและความชื่นชอบ สตรีทอาร์ตยังคงมีรูปแบบของความเป็นกบฏรวมอยู่ด้วยสำหรับศิลปินบางคน ด้วยเนื้อหาที่มีการสอดแทรกเข้าไปมากกว่าการพ่นตัวอักษรเป็นอย่างเดียว มีเรื่องราวและจุดมุ่งหมายที่ต้องการนำเสนอ เป็นจุดที่แสดงให้เห็นว่านี่คืองานในลักษณะของสตรีทอาร์ตมากกว่าที่จะเป็นกราฟฟิตีแม้จะเป็นการทำงานที่ไม่ได้ถูกอนุญาตก็ตาม

อุปกรณ์หลักของศิลปินกราฟฟิตีอย่างสีสเปรย์ ปัจจุบันได้ถูกศิลปินสตรีทอาร์ตหยิบยืมมาใช้อย่างแพร่หลาย ไม่เพียงแต่ในงานสตรีทอาร์ตเท่านั้น งานศิลปะแขนงอื่นๆ ก็ได้หยิบยืมสีสเปรย์ไปใช้กันเป็นจำนวนมากเช่นกัน ทำให้ไม่สามารที่จะจำกัดว่าการใช้สีสเปรย์เป็นงานกราฟฟิตีทั้งหมด เราจะต้องพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมเพื่อสังเกตว่างานเข้าข่ายในลักษณะใดมากกว่ากัน

^{๒๒} Ibid, pp. 8 – 9.

หากกล่าวถึงงานกราฟฟิตีและสตรีทอาร์ตนั้น สามารถที่จะแยกความแตกต่างทางด้านความหมายในการทำงานออกมาได้ ถึงแม้ว่างานจะอยู่ในลักษณะบนที่สาธารณะแบบเดียวกันก็ตาม โดยสามารถแยกได้ดังนี้

กราฟฟิตี

๑. เป็นงานในลักษณะใช้สีสเปรย์ ๑๐๐%

งานลักษณะกราฟฟิตีได้แก่งานที่ใช้อุปกรณ์ในการทำงานด้วยสีสเปรย์ทั้งหมด โดยไม่มีเทคนิคอื่นผสม โดยจะเน้นไปที่ลักษณะของงานตัวอักษร (Font) เป็นหลัก โดยเน้นการประกาศชื่อตัวเองหรือการประกาศศักดิ์ตาของกลุ่มครู (Crew)^{๒๓} เนื้อหาที่มุ่งเน้นจะไม่ใช้การประชดสังคมมากมายนัก จะมุ่งเน้นไปที่การประกาศให้ชื่อของตนเองมีชื่อเสียง กระจายไปตามสถานที่ต่างๆ ให้มากที่สุด ซึ่งจำนวนผลงานจะเป็นตัววัดของความยิ่งใหญ่ และความสำเร็จของศิลปิน

๒. มีความเป็นกบฏอยู่ในตัว

กราฟฟิตีเกิดมาพร้อมกับความเป็นสีเทา นั้นได้แก่ การละเมิดกฎหมาย การลักลอบหาสิ่งผิดกฎหมาย การทำงานในที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต ยังมีชื่อในพื้นที่มากเท่าใด ยังเป็นการสะท้อนความมีชื่อเสียงของศิลปินคนนั้นๆ นั่นเอง การเลือกพื้นที่ที่ยากแก่การเข้าถึง พื้นที่ที่กลุ่มอื่นไม่กล้าหรือไม่คิดที่จะเสี่ยงเข้าไปทำงาน ความเสี่ยงในการถูกจับและอันตรายระหว่างการทำงานเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของกราฟฟิตี นอกเหนือจากเทคนิคและความสวยงามในตัวเอง การพ่นทับงานของกลุ่มอื่นหรือศิลปินคนอื่นๆ ที่พ่นไว้ก่อนหน้าแล้วเป็นเรื่องปกติที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป มีการตามไปพ่นทับกันไปทับกันมา ด้วยงานที่สวยงามขึ้นบ้าง งานที่ดูแยกว่างานเดิมบ้าง นั้นแสดงถึงความมีอำนาจนอกเหนือไปจากการทำงานศิลปะเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นั่นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับงานกราฟฟิตี

๓. เน้นความเป็นกลุ่มก้อน

หากแปลตามความหมายจะหมายถึงลูกเรือ เปรียบกับคณะลูกเรือที่มาร่วมลงเรือลำเดียวกัน ศิลปินจะนิยมการตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อร่วมอุดมการณ์เดียวกัน โดยแต่ละกลุ่มจะมีวิธีการตัดสมาชิกเพื่อเข้ากลุ่มแต่แตกต่างกัน ไม่ใช่เพียงใครอยากที่จะเข้ากลุ่มก็สามารถที่จะทำได้ โดยการกระจายตัวของกลุ่มทำให้มีพื้นที่กว้างขึ้น สามารถแบ่งได้ว่ากลุ่มไหนมีชื่อเสียงหรือมีอิทธิพล เมื่อมีสมาชิกมากก็จะสามารถสร้างผลงานออกมาได้มากขึ้น

๔. เกิดจากวัฒนธรรมฮิปฮอป

ศิลปินผู้ทำงานกราฟฟิตี ส่วนมากจะมีพื้นฐานชีวิตจากความชื่นชอบในวัฒนธรรมฮิปฮอป คลุกคลีอยู่กับชีวิตแบบฮิปฮอป มีความชื่นชอบในแฟชั่นสตรีท ฟังดนตรีแบบฮิปฮอป เรียกได้ว่าอยู่กับมันตลอดเวลาไม่สามารถแยกออกจากกันได้นั่นเอง

^{๒๓} ครู หมายถึง ลักษณะของกลุ่มของศิลปินกราฟฟิตี โดยศิลปินนิยมตั้งกลุ่มขึ้นมาและเพื่อเป็นการรวบรวมสมาชิก เปรียบเสมือนกับครอบครัว ศิลปินหนึ่งคนสามารถที่จะมีหลายครู

๕. ไม่ต้องการเปิดเผยตัวตน

ด้วยการทำงานของกราฟฟิตี ที่จำเป็นจะต้องปกปิดใบหน้าที่แท้จริง เนื่องจากสถานที่ๆ เข้าไปทำนั้นผิดกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นการเสี่ยงต่อการถูกจับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้องมีการอำพรางตัวทั้งใบหน้าและชื่อที่แท้จริง เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม

สตรีทอาร์ต

๑. มีการใช้เทคนิคนอกเหนือไปจากกราฟฟิตี

งานสตรีทอาร์ตได้ก้าวข้ามขีดจำกัดของกราฟฟิตีออกไปอย่างมาก ศิลปินใช้เทคนิคหลากหลายตามแต่ ละเอียดละออ ไม่ว่าจะเป็นการใช้พู่กัน การตัดสติ๊กเกอร์ การใช้วัสดุผสม ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามจินตนาการของศิลปินผู้สร้าง รวมไปถึงงานที่นอกเหนือไปจากงานสองมิติ การทำประติมากรรม หรือ การแสดงต่างๆ ที่อยู่บนพื้นที่สาธารณะ

๒. สร้างงานเพื่อศิลปะ

วิธีการทำงานของสตรีทอาร์ตจะเน้นสร้างงานเพื่อศิลปะโดยตรง โดยที่ศิลปินสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการจะสื่อถึงลงไปในงาน อาจจะเป็นเรื่องราวสะท้อนสังคมปัจจุบัน หรือสร้างความจรรโลงใจให้กับบุคคลในพื้นที่ หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนบรรยากาศโดยรอบให้ดูสวยงามขึ้น น่าอยู่ขึ้น ซึ่งจะแตกต่างกับงานกราฟฟิตี โดยส่วนใหญ่มุ่งพื้นที่เป็นการประกาศศักราชของตนเองและกลุ่ม

๓. สามารถสร้างงานโดยตนเอง

ศิลปินสตรีทอาร์ตโดยส่วนใหญ่จะเน้นสร้างงานโดยแสดงความเป็นตัวตน ทำงานโดยเน้นผลงานตัวเองเป็นหลัก แสดงความเป็นเอกลักษณ์ส่วนตัวอย่างเต็มที่ ความเป็นปัจเจก ศิลปินส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะมีความแตกต่างกับกลุ่มความเป็นกราฟฟิตีที่จะนิยมมีกลุ่มในการทำงาน

๔. การเปิดเผยตัวตน

ศิลปินผู้ทำงานยินดีที่จะเปิดเผยตัวตน สามารถเปิดเผยชื่อจริงได้ ไม่แตกต่างจากศิลปินประเภทงานอื่นๆ แต่ทั้งนี้ศิลปินสตรีทอาร์ตก็นิยมการตั้งชื่อแท็กเช่นเดียวกับกราฟฟิตี มีการซื้อขายงานกันอย่างเปิดเผย ผู้ที่ชื่นชอบผลงานสามารถติดต่อซื้องานจากศิลปินได้ เนื่องด้วยการทำงานในปัจจุบันมีการทำงานผ่านผู้สนับสนุนหรือโครงการสตรีทอาร์ตต่างๆ ที่ดึงศิลปินสตรีทอาร์ตเข้าไปร่วมทำงาน ทำให้ศิลปินไม่จำเป็นจะต้องปกปิดตัวตนด้วยลักษณะการทำงานที่ถูกต้องกฎหมาย

๒.๑.๔ ศิลปะข้างถนน (Street Art) ในประเทศไทย

ในประเทศไทย รูปแบบงานสตรีทอาร์ตไม่ได้เกิดมาในลักษณะนี้มาตั้งแต่แรก แต่ถูกพัฒนาและรับอิทธิพลมาจากกราฟฟิตี มีศิลปินหลายคนและหลายกลุ่มรวมตัวกันขึ้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะงานกราฟฟิตีผ่านช่วงเวลาหลายสิบปี และปูรากฐานให้กับสตรีทอาร์ต สามารถอธิบายพัฒนาการได้เป็น ๒ ช่วงดังนี้ กราฟฟิตียุคแรก

หากพูดถึงการขีดเขียนตามผนังโดยทั่วไปแล้ว เรามักจะคุ้นเคยกับการเขียนลักษณะคาหรือประโยคบอกเล่าต่างๆ ตามผนังในท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าภายในข้อความนั้นแฝงมุกตลก ขบขันหรือแม้แต่การแสดงออกในทางประชดประชันเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการเขียนโต้ตอบกัน

ระหว่างผู้เขียนคนแรก ไปยังผู้เขียนคนต่อๆ ไป ในลักษณะเดียวกันกับงานกราฟฟิตีของเด็กช่าง หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ พวกเขาจะใช้สีสเปรย์ตระเวนพ่นไปตามที่ต่างๆ โดยจะทำโลโก้ (Logo) สถาบันของตัวเองขึ้นมา และนำไปพ่นตามสถานที่สาธารณะเพื่อเป็นการประกาศอาณาเขตและแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของตนเอง ด้วยวิธีการและความหมายมีความสอดคล้องกับลักษณะของงานกราฟฟิตีเป็นอย่างยิ่ง ต่างกันแค่รูปแบบที่ออกมาเพียงเท่านั้น แต่ด้วยลักษณะแนวคิด วิธีการแสดงออกนั้นมีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่ง งานจำพวกนี้คาดว่าเกิดก่อนที่กระแสกราฟฟิตีจะเข้ามาด้วยซ้ำไป อาจจะ เป็นข้อสังเกตได้ว่างานของเด็กช่างอาจจะเป็นงานกราฟฟิตีแบบไทยโดยแท้จริงก็เป็นได้

ย้อนกลับไปเมื่อราวๆ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา กระแสของวัฒนธรรมฮิปฮอปที่กำลังหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยโดยเข้ามาผ่านทางทีวี หนังสือ การออกแบบปกเทป หรือเพลงฮิปฮอป ซึ่งเข้ามาพร้อมๆ กับกระแสของกีฬาเอ็กซ์ตรีม ที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกัน กราฟฟิตีก็ได้แทรกเข้ามาอยู่ตามสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร ลายเสื้อผ้า มิวสิควิดีโอ ประกอบกับเด็กนักเรียนไทยที่เพิ่งกลับมาจากต่างประเทศก็ได้นำกราฟฟิตีเข้ามาเผยแพร่ให้กับเพื่อนๆ หรือคนรู้จักในเวลาเดียวกัน

สตรีทอาร์ตในประเทศไทยมีความชัดเจนขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยกระแสที่ชัดเจนเกิดในช่วงหลังปี ๒๐๐๖ เป็นต้นมา โดยงานแรกๆ ที่เริ่มกำเนิดขึ้น ได้แก่ การจัดนิทรรศการของ พีเชเวน (P๗) และ ไซเดอร์ (Cider) ที่จัดรวมกันที่หอศิลป์ เมื่อกระแสของกราฟฟิตีในประเทศไทยเริ่มมีความนิยมคงที่ ศิลปินที่ทำงานในยุคแรกได้ผันตัวเองไปทำกิจกรรมอื่นๆ หรือเปลี่ยนเส้นทางเดินของชีวิต ประกอบกับกระแสของสตรีทอาร์ตในต่างประเทศได้รับความนิยมมากขึ้นทำให้กลุ่มคนทำงานศิลปะในประเทศไทยเริ่มหันมาสนใจในวิธีการทำงานในรูปแบบนี้มากขึ้น

จุดเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สตรีทอาร์ตเมืองไทยเกิดเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เกิดจากการรวมตัวกันของเหล่าศิลปินจากหลากหลายสาขาโดยการรวบรวมของพีเชเวน ไม่ว่าจะเป็นกราฟิกคดีไซน์ ศิลปินไฟนอาร์ต มาร่วมทำงานสตรีทอาร์ตจำนวน ๑๖ คน รวมตัวกันในชื่อกลุ่ม FOR และได้มีการจัดหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ในชื่องาน FOR wallpainting๑๒ ที่หอศิลป์กรุงเทพมหานคร นิทรรศการครั้งนี้ได้รับการตอบรับที่ดีมากๆ จากเหล่าสื่อมวลชนและประชาชนที่เข้าไปเยี่ยมชมงาน นับเป็นการเปิดมุมมองใหม่ๆ ให้กับทั้งศิลปินในสาขาอื่นๆ และประชาชนได้ทราบถึงลักษณะและรูปแบบการทำงานของสตรีทอาร์ต ปัจจุบันมีโครงการสตรีทอาร์ตหลากหลายโครงการจัดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง

ในประเทศไทย ไซสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชรภา เอื้ออมรวนิช ได้แยกประเภทของศิลปะข้างถนนภายใต้บริบทสังคมไทยในการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนน เพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการค้นพบประเภทและรูปแบบของศิลปะข้างถนนจากสาเหตุเนื่องจากการเปิดของสังคมทางด้านสื่อ เช่น โลกสังคมออนไลน์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย

ขึ้น จึงทำให้ศิลปินในประเทศไทยมีพัฒนาการเท่าทันศิลปินข้างถนนจากต่างประเทศ และเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น โดยสามารถแยกได้ ๙ ประเภท^{๒๔} ดังนี้

๑. Tag เปรียบเสมือนการถ่มน้ำลายทิ้งไว้ตามพื้นที่ต่างๆ ที่แยกแยะความแตกต่างของดีเอนเอแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน และจะมีอยู่มากที่สุด เนื่องจากทำได้ง่าย และรวดเร็วที่สุดด้วย การเขียนด้วยปากกาหมึกที่มีหัวขนาดใหญ่ หรือสปีดเพอร์รี่เพียงสีเดียวก็สามารถ Tag ได้โดยการเขียนจะเป็นลักษณะหวัดๆ แบบรวดเร็ว ฉับพลันแล้วเดินจากไปทันที ส่วนใหญ่จะเป็นลายเซ็นชื่อของตนเอง หรือชื่อกลุ่ม เพื่อประกาศศักดาและแสดงถึงการทำงานที่ขยายอาณาเขต บ้างก็แสดงถึงเขตการครอบครองพื้นที่ของแก๊งค์นั้นๆ

๒. Throw-Ups เป็นการพัฒนาต่อจาก Tag เปรียบดั่งการเอาเงื่อนออกมาอย่างฉับพลัน เนื่องจากเป็นการเขียนที่รวดเร็ว โดยการเขียนเป็นตัวอักษร ๒-๕ ตัว และมักใช้สีเพียง ๑-๒ สี เส้นหนึ่ง สำหรับเดินเส้นขอบนอก (Outline) และอีกสีจะระบายลงในตัวอักษร (Fill in) ซึ่งการทำงานประเภทนี้ นิยมใช้รูปแบบของตัวอักษรที่เรียกว่า Bubble Letter ที่มีลักษณะโป่งพองเหมือนบอลูน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ศิลปินข้างถนนนิยมทำกันมากในพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากเป็นวิธีการที่รวดเร็วที่สุดในการสร้างสรรค์งานที่มีขนาดใหญ่

๓. Font ตัวอักษร จากเดิมที่มีการนิยมสร้างสรรค์งานที่เป็นตัวอักษรนั้นจะเป็นการแสดงชื่อกลุ่ม หรือชื่อของตนเองเป็นภาษาอังกฤษ ได้มีการเพิ่มลวดลายตัวละคร (Character) เข้าไปด้วย เพื่อแสดงความเป็น อัตลักษณ์ในการสร้างสรรค์งานประเภทตัวอักษรนั้น ยังสามารถแยกย่อยได้อีก ๓ ประเภท ได้แก่

๓.๑ Old School เป็นลักษณะการเขียนตัวอักษรในยุคเริ่มแรก ลักษณะตัวอักษรสามารถอ่านออกว่าเขียนอะไร แปลความหมายหรือออกเสียงได้ ไม่มีความซับซ้อนมากนัก ประกอบกับมีตัวละครประกอบ เพื่อสร้างความน่ารักหรืออารมณ์ขันบางอย่าง ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กผู้ชายแต่งกายในวัฒนธรรมฮิปฮอปแบกเครื่องเล่นวิทยุ (Beat Box) ขนาดใหญ่ หรือตัวการ์ตูนยอดนิยมของวัฒนธรรมอเมริกัน เช่น Simpson, Disney, Tom and Jerry เป็นต้น

๓.๒ Wild Style เป็นการเขียนหรือสร้างสรรค์งานที่มีพื้นฐานมาจากการทำตัวอักษร แต่เป็นงานที่มีลักษณะในมุมกว้างที่เน้นในความยาวและมีเทคนิคที่ดูวิจิตรตระการตา ที่ตัวศิลปินโชว์ทักษะการใช้หัวสเปรย์ การควบคุมทิศทางของสีในแบบเฉพาะของตัวเองจนไม่สามารถอ่านออกหรือแปลความหมายได้ว่าตัวอักษรนั้นหมายถึงอะไร

^{๒๔} ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชรภา เอื้ออมรวนิช, การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์, หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

๓.๓ เป็นการสร้างตัวอักษรที่เป็นตัวย่อ หรือชื่อของตนเองที่ลักษณะเด่น คือการทำให้ดูมีมิติ ตื้น ลึก หนา บาง อาจจะใช้หลักของแสง เงา เข้ามาช่วย และจุดนำสายตาจากมุมมอง Perspective ให้ภาพดูโดดเด่น แปลกตา มองลึกเข้าไปในภาพได้ และมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

๔. Character ตัวละคร หรือตัวการ์ตูน เป็นตัวละครที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้น จากเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวเองจากอดีต หรือปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตน โดยจะเพิ่มเติมความซ้ำซ้อน ตก และความน่ารักลงไป เพื่อสร้างการจดจำแก่ผู้พบเห็น

๕. Sticker เป็นการต่อยอดพัฒนาจากการสร้างสรรค์ Character เมื่อศิลปินสร้างตัวละครของตนเป็นที่จดจำ จึงนำมาออกแบบเป็นสติ๊กเกอร์ใช้ในการติดในพื้นที่ที่ไม่สะดวกในการ Tag และแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม หรือเมื่อพบเจอกันในงานต่างๆ

๖. Poster เป็นการทำงานมาก่อนล่วงหน้าจากที่อื่นบนกระดาษที่มีคุณสมบัติบางเบา เพื่อง่ายต่อการเคลื่อนย้ายที่ ส่วนใหญ่เป็นสีเดียวหรือสองสีแล้วนำมาติดตามพื้นที่สาธารณะ โดยใช้กาบแปรงเปียก ซึ่งจะทำให้ผลงานติดแนบไปกับพื้นผิวแนบสนิทเป็นเนื้อเดียวหลุดออกได้ยาก

๗. Production คือ การรวมตัวกันของศิลปินภายในกลุ่มเดียวกัน หรือข้ามกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาร่วมกันสร้างผลงานในพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อสร้างความงามให้กับพื้นที่หรือปรับพื้นที่ที่รกร้างให้สวยงามขึ้นภายใต้โจทย์ที่กำหนดขึ้น หรือการจัดกิจกรรมของกลุ่มผู้จัดขนาดใหญ่ เพื่อต้องการที่จะร่วม หรือสร้างกลุ่มศิลปินข้างถนนให้มีความกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ

๘. Painting ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ศิลปินทุกคนต้องเริ่มจากการร่างภาพ สร้างแบบสเก็ตจากดินสอ ปากกา และใช้ฟู่กัน หรือแปรงทาสี เป็นการทำงานศิลปะขั้นพื้นฐานในกระดาษที่ถูกขยายขนาดให้ใหญ่ขึ้น ง่ายต่อการทำงาน เก็บรายละเอียดต่างๆ และควบคุมการทำงานได้ดี เป็นสายการทำงานศิลปะข้างถนนที่กว้างและมีเทคนิคที่หลากหลายขึ้น

๙. Pieces มาจากคำว่า Master Pieces ซึ่งให้ความหมายถึงผลงานชิ้นที่โดดเด่นในการพัฒนางานในรูปแบบของ Hip Hop Graffiti เนื่องจากมีการประดิษฐ์ประดอย และประณีต ตัวอักษรหรือตัวละครที่ใช้เป็นองค์ประกอบในผลงานมากขึ้นเป็นพิเศษ ในทางเทคนิค เช่น ใช้หัวพ่นเส้นเล็กๆ บางๆ (Fat Cap) ให้มีความสวยที่หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ศิลปะกราฟฟิตี้ไทยได้มีความคิดริเริ่มที่จะนำตัวอักษรภาษาไทยมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะข้างถนนที่มีขนาดใหญ่และประยุกต์รูปแบบให้ทันสมัยขึ้นไปจนถึงการนำชื่อภาษาไทยมาใช้ในการ Tag ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตั้งใจที่จะนำเสนอความเป็นไทยสอดแทรกเข้าไปในตัววัฒนธรรมให้ความเป็นไทยมีความทันสมัยขึ้น

สตรีทอาร์ตในประเทศไทยมีรูปแบบและการดำเนินแนวทางเฉพาะตัว เนื่องด้วยปัจจัยทางด้านอิทธิพลและสังคมความเป็นอยู่ทำให้สตรีทอาร์ตในประเทศไทยเกิดรูปแบบที่เฉพาะตัวขึ้นมา โดยสามารถตั้งข้อสังเกตได้ดังนี้

๑. ศิลปินและการเปิดเผยตัวตน

รูปแบบของความเป็นสตรีทอาร์ตในประเทศไทยนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างที่จะแตกต่างออกไปจากการเกิดขึ้นในต่างประเทศ ศิลปินสตรีทอาร์ตในประเทศไทยนั้นมีทั้งคนที่ทำงานมาตั้งแต่สมัยยังเป็นรูปแบบกราฟฟิตี และศิลปินที่ทำงานในรูปแบบอื่นมาก่อน เช่น งานในสายกราฟฟิตีไฮเปอร์ ภาพประกอบ งานวาดภาพจิตรกรรม ทำให้งานในประเทศไทยมีความหลากหลายทางด้านศิลปินและแหล่งกำเนิดที่มาแต่ละคน ด้วยความที่ศิลปินเป็นที่รู้จักในสาขาอื่นๆ มาก่อนอยู่แล้ว ทำให้ศิลปินสามารถเปิดเผยตัวตนและชื่อของตนเองได้ ประกอบกับมีการทำงานเกิดจากการผ่านโครงการ ทำให้ศิลปินไม่จำเป็นต้องลักลอบทำงานหรือแม้แต่การทำงานที่เกิดจากศิลปินเองก็จะมีขอใช้พื้นที่ก่อนที่จะลงมือทำ เนื่องจากในการทำงานต้องใช้เวลาและความละเอียดในการทำงานเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่คุ้มหากต้องทำงานและทำได้ไม่จบกระบวนการ การก้าวเข้ามาทำงานของศิลปินสตรีทอาร์ตไทยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ศิลปินที่มีพื้นฐานจากวัฒนธรรมกราฟฟิตี และศิลปินที่มาจากแขนงอื่นๆ

กลุ่มที่ ๑ ศิลปินที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมกราฟฟิตี ศิลปินกลุ่มนี้มีความคลุกคลีกับความเป็นวัฒนธรรมฮิปฮอป การฟังเพลง การดำเนินชีวิต ราวกับว่าศิลปะประเภทนี้จะไม่สามารถที่จะแยกออกจากวิถีชีวิตไปได้ แนวความคิด การแสดงออกที่ไร้กฎเกณฑ์ ความเป็นอิสระจากทุกอย่าง หลากๆคนเกิดจากการอยู่ในกลุ่มสังคมของคนเล่นสเก็ตบอร์ด และเกิดแรงบันดาลใจในการมาทำงานศิลปินหลายๆ คนเริ่มจากการเป็นศิลปินกราฟฟิตีมาก่อน และพัฒนามาสู่รูปแบบสตรีทอาร์ต โดยการพัฒนาเรื่องราวและเนื้อหาเข้าไป ประกอบกับความคิดที่ดูโตขึ้นตามยุคสมัยและประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มที่ ๒ ศิลปินจากแขนงอื่นๆ ศิลปินสตรีทอาร์ตไทยในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ก้าวข้ามมาจากหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นกราฟฟิตีไฮเปอร์ ภาพประกอบ การ์ตูน หรือศิลปินไฟน์อาร์ต โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากการได้พบเห็นการทำงานในรูปแบบสตรีท การออกไปทำงานร่วมกับพื้นที่บนท้องถนนในลักษณะของกราฟฟิตี ความเป็นอิสระในการทำงานที่นอกเหนือไปจากการวาดภาพบนเฟรม ประกอบกับกระแสของงานสตรีทอาร์ตที่ได้รับความนิยมและเป็นกระแสในขณะนี้ ทำให้รูปแบบของสตรีทอาร์ตไทยมีความหลากหลาย

๒. รูปแบบงาน

รูปแบบงานสตรีทอาร์ตที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย ได้แก่ งานในลักษณะคาแรคเตอร์ (Character) นับตั้งแต่ยุคสมัยที่ยังเป็นกราฟฟิตี งานในรูปแบบคาแรคเตอร์ก็นับว่าเป็นที่นิยมและมีคนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากสิ่งที่เป็นภาพสามารถที่จะเข้าถึงผู้คนได้ง่ายและเป็นที่จดจำมากกว่า ความน่ารักของตัวการ์ตูนสามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายและสีสันที่ดึงดูด โดยเนื้อหามีความหลากหลาย ตั้งแต่เรื่องของสังคม การเมือง วัฒนธรรม การประชดประชันสังคมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ

การเกิดขึ้นของคาเรกเตอร์โดยส่วนใหญ่จะเป็นการคิดตัวละครขึ้นมาใหม่ในลักษณะต้นแบบ (Original) หมายถึงตัวละครที่ไม่เคยเกิดขึ้นที่ไหนมาก่อน ถูกคิดค้นและพัฒนาขึ้นโดยตัวศิลปินเอง โดยแรงบันดาลใจที่ได้รับจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน เช่น ได้รับแรงบันดาลใจจากความชื่นชอบในตัวการ์ตูน สัตว์ สิ่งที่ยื่นชอบในวัยเด็ก หรือเรื่องราวที่กระทบต่อชีวิตตนเอง

๓. พื้นที่ในการทำงาน

งานสตรีทอาร์ตในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่แล้วจะเลือกพื้นที่ในการทำงานที่ไม่มีความเสี่ยงมากนัก เนื่องจากด้วยการทำงานมีต้นทุนหลายอย่าง หากทำไปแล้วโดนไล่หรือทำไม่ได้ไม่จบนั้นหมายถึงการเสียโอกาสที่จะสร้างผลงาน งานสตรีทอาร์ตโดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะงานที่ใช้ทักษะสูง มีการใช้พู่กันในการเขียน โดยจุดนี้เองที่ทำให้ค่อนข้างจะต้องใช้เวลา ประกอบกับขนาดของงานที่ค่อนข้างใหญ่บนกำแพง ยิ่งทำให้ต้องใช้เวลาและทักษะเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก แม้ว่าในปัจจุบันศิลปินสตรีทอาร์ตจะเริ่มนิยมการนำสีสเปรย์มาใช้ในการทำงานแล้วก็ตาม แต่การทำงานจริงยังคงต้องใช้เวลาพอสมควรกว่างานหนึ่งชิ้นจะสำเร็จไปได้ การเลือกพื้นที่ของศิลปินสตรีทอาร์ตจึงต้องมั่นใจในระดับหนึ่งแล้วว่าพื้นที่นั้นๆ สามารถเข้าไปทำงานได้โดยที่ไม่ถูกจับ หรือมีการนำแฟ้มผลงานไปเสนอแก่ผู้เป็นเจ้าของที่ก่อน หากไม่ได้รับการอนุญาตก็จะเปลี่ยนที่ไปหาสถานที่ใหม่แทน

๔. ด้านสังคม

ด้วยสังคมไทยที่ถูกหล่อหลอมให้ไม่สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นกับบางเรื่องได้อย่างเต็มที่ หรือหากทำได้ก็ต้องเป็นไปโดยทางอ้อม โดยเฉพาะในเรื่องของการวิพากษ์สังคม หรือเรื่องของการเมือง ประกอบกับเรื่องของกฎหมายการจับกุมการลักลอบทำงานในที่สาธารณะไม่ได้มีความรุนแรงมาก ทำให้ลักษณะของผลงานจะไม่ได้เน้นไปที่เนื้อหาที่รุนแรง เสียดสีสังคมโดยตรงมากนัก การทำงานที่ค่อนข้างสบายหากเทียบกับเมืองนอกที่ต้องลักลอบทำ ทำให้ผลงานส่วนใหญ่ออกไปในรูปแบบของงานศิลปะอย่างเต็มที่ โดยศิลปินจะเน้นไปที่ความสวยงามของผลงานมากกว่าเนื้อหาที่รุนแรง เสียดสีสังคม^{๒๕}

๒.๑.๕ ศิลปะข้างถนน (Street Art) ต้นทุนในการต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ปัจจุบันในบางประเทศได้ผลักดันศิลปะข้างถนนให้กลายเป็นจุดเด่นให้กับประเทศ ตั้งแต่อุตสาหกรรมแฟชั่นไปจนถึงอุตสาหกรรมบันเทิง นับว่าเป็นการใช้ต้นทุนจากความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดความรู้ทางวัฒนธรรม ในแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยประเทศไทยมีมูลค่าของกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ขยายตัวมากขึ้นในทุกปีและยังคงมีโอกาสด้านการตลาดสำหรับผู้ประกอบการ

^{๒๕} แมนฤทธิ์ เต็งยะ, “จากวัฒนธรรมกราฟฟิตีสู่งานสตรีทอาร์ตในประเทศไทย”, Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, (ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๔๓๓-๒๔๓๖.

ที่มีความคิดสร้างสรรค์อีกมาก โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยมีกลุ่มของศิลปะเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับประเทศได้^{๒๖} ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ เสนอแนวทางการนำความคิดสร้างสรรค์ของศิลปะข้างถนนมาต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มี ๓ ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. ด้านผลิตภัณฑ์ และผลงานสร้างสรรค์ เป็นการดึงเอาอัตลักษณ์ในผลงานของศิลปินที่ได้รับความนิยมมาเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ หรือเป็นส่วนเสริมในการออกแบบ เช่น การใช้ Tag ของศิลปินมาเป็นลายเสื้อยืด รองเท้าและลวดลายสายนาฬิกา การใช้ตัวละคร (Character) ที่วาดขึ้นโดยศิลปินข้างถนนมาเป็นหุ่นโมเดล พวงกุญแจ ลายกระเป๋า หรือสินค้าผลิตภัณฑ์บางอย่างได้เชิญให้ศิลปินข้างถนนเข้ามามีส่วนร่วมกับการออกแบบสินค้า และผลิตภัณฑ์นั้นหรือกระตุ้นให้สินค้าและผลิตภัณฑ์บางชนิดที่กำลังเสื่อมความนิยมกลับมาได้รับความนิยมใหม่ขึ้นอีกครั้ง ในส่วนด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น สามารถแยกเป็นสามประเด็น คือ

การร่วมกันสร้างงานขนาดใหญ่ ด้วยอุดมการณ์ทางศิลปะ และเรียกร้องสิทธิความเป็นธรรม บางประการต่อภาครัฐเช่น การรวมตัวกันของศิลปินข้างถนนที่มาร่วมทำงานด้วยกันเพื่อเรียกร้องการส่งมอบพื้นที่บริเวณสี่แยกปทุมวันให้เป็นหอศิลป์กรุงเทพมหานคร

การร่วมกันสร้างงานขนาดใหญ่ เพื่อส่วนรวม เป็นการรวมตัวกันเพื่อก่อสร้างงานบนพื้นที่ขนาดใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในด้านการพัฒนาเช่น การร่วมตัวสร้างงานศิลปะข้างถนนเลียนคลองแอสบ เพื่อปรับภูมิทัศน์และเผยแพร่ความงามทางศิลปกรรมให้แพร่กระจายสู่สาธารณะและมวลชน

การทำงานสร้างสรรค์ เพื่อตอบโจทย์ทางด้านการค้าหรือผู้ว่าจ้างเป็นการทำงานตอบโจทย์ กลุ่มเป้าหมายในเชิงพาณิชย์ เช่น การสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดแสดงสินค้า ดิสเพลย์ สร้างบรรยากาศในร้านค้า ร้านกาแฟ โรงแรม ตามอาคารและสถานที่ต่าง ๆ

๒. ด้านการสร้างแบรนด์ และการตลาด ไม่ได้ใช่เพียงแค่สินค้าที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการสื่อสารขององค์กรกับกลุ่มเป้าหมายอย่างเข้าใจ ซึ่งได้ถูกการวางแผนและออกแบบในการสื่ออย่างเป็นระบบ มีการเน้นความสำคัญของคุณค่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การมีจุดยืนที่แข็งแกร่ง มีเป้าหมายไปที่การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มอย่างมีรสนิยมในรูปแบบของตนเองที่มีความแตกต่างท่ามกลางตลาดที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เช่น แบรนด์สินค้า Street Art ระดับโลก OBEY ในประเทศไทยยกตัวอย่าง ได้แก่ AMP เป็นต้น การจะสร้างแบรนด์หรือตราสินค้าให้คงอยู่จะต้องมีการวิเคราะห์แผนงานที่ดี เพื่อให้แบรนด์สินค้านั้นสามารถครองใจและสร้างให้ผู้บริโภคเกิดความจงรักภักดีต่อแบรนด์สินค้า

^{๒๖} เสาวรภัย กุสุมา ณ อยุธยา, “Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย”, Executive Journal, (มกราคม – พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๒๓ – ๒๘.

๓. ด้านการสร้างมูลค่าในตัวบุคคล การสั่งสมประสบการณ์ของศิลปินและการพัฒนาทักษะทางด้านศิลปะที่มีความแตกต่าง จนเกิดบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่สะท้อนลงไปในผลงาน นอกจากนี้จะทำให้ตัวขึ้นงานมีคุณค่าด้านอัตลักษณ์และสร้างมูลค่า อีกทั้งยังส่งผลให้ตัวศิลปินเกิดมูลค่าในตัวเองตามขึ้นไป จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญน่าเชื่อถือมากขึ้น มีตัวตนมากขึ้น ซึ่งมีรูปแบบชีวิต (Lifestyle) ไม่ต่างจากดารารหรือบุคคลที่มีชื่อเสียง (Celebrity) ที่มีคนคอยติดตามว่าจะใช้สินค้าอะไร พุดถึงอะไร ใช้ชีวิตแบบไหน รสนิยมเป็นอย่างไรที่พร้อมจะมีคนติดตาม (Follow) เพื่ออยากให้ตนดูดีอย่างศิลปินที่ตนชื่นชอบ^{๒๗}

วันเฉลิม จันทร์พงษ์แก้ว กล่าวว่า คุณค่าของการสื่อสารของสตรีทอาร์ทนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ข้อคือ ๑) ความสวยงาม ๒) เนื้อหา ๓) สถานที่ โดยทั้ง ๓ อย่างนี้ต้องมีความเชื่อมโยงกัน^{๒๘} แม้สตรีทอาร์ทนั้นจะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารศิลปะสู่สาธารณะที่สูง เนื่องจากการสื่อสารในพื้นที่วงกว้าง ถึงกระนั้น ในประเทศไทยยังไม่ได้มองถึงคุณค่าที่เป็นเนื้อหาสาระของงานสตรีทอาร์ทอย่างจริงจังมากนัก ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความสวยงามในผลงานของศิลปินเป็นหลัก เนื่องจากความแตกต่างในวัฒนธรรม ความรู้ และประสบการณ์ทำให้แตกต่างกันกับสตรีทอาร์ทในต่างประเทศที่สะท้อนเนื้อหาที่รุนแรงและลึกซึ้งกว่า แต่ในด้านการสื่อสารในระดับความสวยงามนั้นก็เพียงพอที่จะสามารถสร้างประโยชน์ให้สังคมได้ ถึงอย่างนั้น คนในสังคมก็ยังไม่ได้รู้สึกกับสตรีทอาร์ทมากนัก แต่เนื่องจากการพบเห็นเป็นจำนวนมากขึ้นจนชินตาและกลายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไปโดยไม่รู้ตัว จึงไม่ได้รู้สึกขัดแย้ง แต่ในอนาคต สตรีทอาร์ทจะมีบทบาทในการสร้างมูลค่าแก่ธุรกิจให้เพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ในระดับชุมชน ตำบล ถึงระดับจังหวัด และประเทศ เพราะเคยประสบความสำเร็จมาแล้วในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยนั้นยังเป็นสิ่งใหม่ และกำลังได้รับความนิยมในหลายจังหวัดที่ต้องอาศัยการส่งเสริมในหลายๆ ด้านควบคู่กันไปทั้งด้านความสวยงาม การท่องเที่ยว และการโฆษณา ทั้งนี้การต่อยอดสตรีทอาร์ทสู่ธุรกิจ ต้องมีความชัดเจนในเรื่องเนื้อหา มีทักษะในการประยุกต์ที่ดี และต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการทำลายอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และการเข้าถึงอารมณ์และจิตใจของผู้คนเพื่อให้ได้รับการตอบรับที่ดี

^{๒๗} ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ, “การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, [ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๔๙ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐]: ๒๕๗ - ๒๕๘.

^{๒๘} วันเฉลิม จันทร์พงษ์แก้ว, คุณค่าทางการสื่อสารและมูลค่าทางธุรกิจของสตรีทอาร์ท, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

๒.๒.๑ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๗ สมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้นทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ ซึ่งในครั้งนั้นการท่องเที่ยวในประเทศไทย ยังเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมธรรมชาติและสถานที่ราชการ หรือสถานที่สำคัญที่ทางชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยสร้างขึ้น แต่เมื่อประมาณ ๑๐ ปี ที่ผ่านมาทางองค์การการท่องเที่ยวโลก (www.unwto.org) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ ๓ รูปแบบหลัก ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

๑.๑ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๒ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้ การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๓ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๑.๔ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

๑.๕ การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาว จักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น

๒. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) ประกอบด้วย

๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๒.๒ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๒.๓ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๓. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ประกอบด้วย

๓.๑ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (health beauty and spa)

๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) หมายถึงการเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมี

จิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

๓.๓ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย (ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๔ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจ ในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีนํ้า เป็นต้น ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับความประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๕ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเขาไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

๓.๖ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับความสนใจในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

๓.๗ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (longstay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลาย หลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือการท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย ๓ - ๔ ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย ๑ เดือน

๓.๘ การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel) หมายถึง การจูงใจให้แก่อำนาจซื้อของธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้นๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่างๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้

มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักแรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจูงจูงรายการพักแรมตั้งแต่ ๒ - ๗ วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

๓.๙ การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/I= incentive/C=conference / E=exhibition) เป็นการจูงจูงเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้จัดประชุม มีรายการจูงจูงเที่ยวก่อนการประชุม (pre-tour) และการจูงจูงรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (post-tour) โดยการจูงจูงรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียวหรือรายการเที่ยวพักค้างแรม ๒ - ๔ วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

๓.๑๐ การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจูงจูงรายการนำเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ ๒ - ๗ วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (agro-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (eco-adventure travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (geo-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (agro-cultural tourism) เป็นต้น

นอกจากนี้ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวได้พิจารณาจากความต้องการหรือพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดใหม่ขึ้นมา เช่น Green tourism ที่คนมาท่องเที่ยวจะต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือช่วยลดภาวะโลกร้อน เช่น การท่องเที่ยวในเกาะสมุย หรือ War tourism ที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสกับอดีตในสมัยสงคราม เช่น การท่องเที่ยวสะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรีหรือ Volunteer tourism ที่นักท่องเที่ยวเป็นอาสาสมัครมาช่วยทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ในสถานที่และเดินทางท่องเที่ยวต่อ เช่น การที่มีอาสาสมัครมาช่วยงานสึนามิในประเทศไทย เป็นต้น^{๒๙}

นอกจากนั้นแล้ว ในปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ มีรูปแบบที่แตกต่างกันอีกมากมาย โดยแต่ละรูปแบบตอบสนองต่อความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยวที่ต่างกันไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีการรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมี

^{๒๙} วาริชต์ มัธยมบุรุษ, “รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย”, ข้อมูลออนไลน์ [แหล่งข้อมูล] : www.estudytourism.com/TourismJournal/TourismModelInThailand.pdf [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕].

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยว Eco-tourism เฉพาะตลาดต่างชาติ มีสัดส่วน ๕% ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทย ส่วนตลาดคนไทยยังมีสัดส่วนน้อยมาก แต่ทั้งสองตลาดมีโอกาสเติบโตสูง ที่สำคัญ นักท่องเที่ยวตลาดนี้ไม่หวั่นไหวง่ายจากวิกฤตการณ์เมือง

๒. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬาเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ๓ รูปแบบ คือ

๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น ๓ ระดับคือ

ก. การท่องเที่ยวเพื่อรักษาโรคของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในประเทศไทย เนื่องจากคำรักษาพยาบาลภายในประเทศไทยที่ถูกกว่าต่างประเทศ และประเทศไทยมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญและมีมือ

ข. การท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวต้องการอากาศที่บริสุทธิ์ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สดใส อาหารเพื่อสุขภาพ และการออกกำลังกายอย่างเบาๆ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ

ค. การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพนักท่องเที่ยวที่ติดอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงทั่วโลก เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เริ่มให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพของตนเองภายใต้สภาวะแวดล้อมที่ย่ำแย่ในปัจจุบัน โดยการหันมาออกกำลังกายที่ถูกวิธี การนั่งสมาธิ การฝึกโยคะ ไทเก๊ก การพักผ่อนในที่อากาศบริสุทธิ์ใกล้ชิดธรรมชาติมาก การอาบน้ำแร่ การนวดแผนโบราณ การรับประทานสมุนไพร และอาหารเพื่อสุขภาพ

๒.๒ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ

ก. การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ คือ นักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวพร้อมกับวัตถุประสงค์ที่จะ ไปออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา เช่น เล่นกอล์ฟ ดำน้ำ พายเรือ

ข. การเล่นกีฬาเพื่อการแข่งขัน คือ นักกีฬาไปแข่งขันกีฬาระหว่างจังหวัดหรือระหว่างประเทศ หรือระดับโลก โดยถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการแข่งขัน แต่นักท่องเที่ยวก็จะได้รับสุขภาพที่แข็งแรงในทางอ้อม และยังได้ท่องเที่ยวซึ่งส่งผลทำให้สุขภาพจิตดีด้วย

ค. การท่องเที่ยวเพื่อไปดูการแข่งขันกีฬา คือ จัดรายการทัวร์เพื่อไปชม เชียร์การแข่งขันกีฬาที่เกิดขึ้นในสถานที่ต่าง ๆ

๒.๓ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure tourism) เป็นอีกรูปแบบย่อยอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงกีฬา แต่นอกจากจะเน้นผลต่อสุขภาพกายแล้วยังมุ่งเน้นไปที่ความตื่นเต้นขณะทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น การปีนเขา ไต่หน้าผา การล่องแก่ง

๓. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวมักสนใจและต้องการเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศอื่นที่แตกต่างไปจากตน โดยผ่านการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่สัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรมแบบเจาะลึก ลดจังหวะการเดินทางให้ช้าลง ภายใต้แนวคิด “Slow Tourism” รูปแบบเป็นการนำเสนอสินค้าแนวใหม่ที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่จะทำให้ได้มองเห็นความงามของสิ่งใกล้ตัวมากขึ้น ได้ความรู้ ได้ปัญญา ได้ความภูมิใจและได้ใช้ชีวิตอยู่กับตัวเอง ได้คิดอะไรมากขึ้น ได้เห็นอะไรที่แปลกออกไปจากสิ่งที่เคยเห็นหรือเคยรู้มาก่อน

๔. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ ความสนใจเบื้องต้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมการเดินทาง คือ การเฝ้ารอโอกาสที่จะได้สัมผัสกับกลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตัวของนักท่องเที่ยวโดยตรง ด้วยความคิดที่ว่าถึงแม้พิพิธภัณฑ์และงานทางศิลปวัฒนธรรม อาจจะสามารถสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนต่างชาตินั้นได้ในระดับหนึ่งก็ตาม การสัมผัสสิ่งเหล่านี้ย่อมไม่อาจเทียบได้กับการสัมผัสโดยตรงกับคนต่างชาตินั้น จากการได้ใช้ชีวิตร่วมกันหรือพบปะพูดคุยกันในระยะเวลาหนึ่งได้ ระดับของการสัมผัสโดยตรงนี้ก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย ๒ รูปแบบคือ

๑. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ โดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาตินั้นๆ เป็นเวลานาน และใช้ชีวิตเหมือนคนพื้นเมืองนั้น

๒. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการ โดยนักท่องเที่ยวไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาตินั้นๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ โดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมชนเผ่า นั้น และอาจจะไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมืองเสียทั้งหมด

๕. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Education Tourism) หมายถึง การเดินทางที่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งมีความหมายเฉพาะเจาะจงว่าเป็นการเรียนรู้ โดยมีการจัดการ มีการวางแผนล่วงหน้า มีขั้นตอนที่ชัดเจน มีครูผู้สอนที่ชำนาญ และมีวิธีการฝึกหัดตามแบบแผน เป็นต้น นอกจากนี้การเรียนรู้มักได้จากประสบการณ์จริงไม่ใช่การเรียนรู้จากตำรา การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้มักจะประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่ครอบคลุมถึงการวางแผนการเดินทาง การวางแผนการศึกษาในรูปแบบของหลักสูตร การเรียนรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวและการประเมินผล ลักษณะดังกล่าวทำให้การท่องเที่ยวเพื่อศึกษามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษอื่นๆ ซึ่งมิลักษณะของการได้เรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาต้องมี

การเรียนรู้ที่เป็นกิจจะลักษณะจากครูผู้สอน โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนในการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเนี่ย มักเป็นครูหรืออาจารย์อยู่แล้ว

๖. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นเทรนด์ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ รูปแบบของ Creative Tourism เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง (Hands on Experience) จากสถานที่นั้น ๆ เช่น เรียนรู้และลงมือทำงานศิลปะ กิจกรรม วัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์พิเศษที่จะไม่มีวันลืม ซึ่งกิจกรรม Creative Tourism ที่นักท่องเที่ยวต้องการมาเรียนรู้นั้นมากที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ เรียนนวดไทย เรียนทำอาหารไทย เรียนมวยไทย แนวคิดของการตลาดท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ต้องมีองค์ประกอบ ๓ มิติ คือ เป็นประโยชน์กับสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลกำไรที่ยั่งยืนสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และผู้ประกอบการ ซึ่งการท่องเที่ยวแบบ Creative Tourism จะตอบโจทย์ Marketing ๓.๐ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ประเทศไทยมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียวในโลกที่พร้อมจะนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในรูปแบบ Creative Tourism ตลาดกลุ่มนี้ต้องสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้แก่สินค้าท่องเที่ยวโดยการนำเสนอ “ประสบการณ์” (Experience) ให้แก่นักท่องเที่ยว^{๓๐}

โดยสรุป การท่องเที่ยวในประเทศไทย มีหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเอง และขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวจะเกิดมิติในแง่บวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมอย่างไร

ตัวอย่างกรณีศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น

งานศึกษาของ เอนก ชิตเกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ (๒๕๕๒) เรื่อง โครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าด้อม อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวบ้านไร่ป่าคาโดยพิจารณาจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม พบว่า บ้านไร่ป่าคา มีจุดแข็งเป็นแหล่งความรู้ด้านโคชาวลำพูน ดังนั้นสามารถใช้เป็นจุดสำคัญในการส่งเสริมให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาด้านโคชาวลำพูนสามารถสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวได้โดยใช้กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยสามารถเสริมสร้างพัฒนาบ้านไร่ป่าคา ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาด้านโคชาวลำพูน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของ

^{๓๐} กรวรรณ สังขกร, แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวตลาดใหม่, (เอกสารประกอบการประชุมเสวนา “การผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อตอบสนองตลาดใหม่ทางการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน” จัดโดยโครงการกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายวิจัยของศูนย์ภาคีเครือข่ายวิจัยล้านนา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จ.ลำปาง ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕), (เอกสารอัดสำเนา), หน้า ๓ - ๕.

ชุมชนที่มุ่งใช้กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาอย่างมีรูปแบบ โดยเริ่มจากการกำหนดกลุ่มที่เป็นทางการเพื่อทำหน้าที่จัดการการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของหมู่บ้านในรูปแบบคณะกรรมการ กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน การบรรยายลักษณะงาน นอกจากนั้นทำการกำหนดรูปแบบการจัดการ ได้แก่การกำหนดวิธีการในการจัดสรรค่าตอบแทนให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การกำหนดรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการ การกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ การพัฒนาความพร้อมบุคลากรในชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา นอกจากนั้นได้ร่วมกัน การกำหนดโปรแกรมและต้นทุนการท่องเที่ยว รวมทั้งการปรับปรุงทัศนและการประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย^{๓๑}

งานศึกษาของ พระบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง (๒๕๕๓) เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพระอารามหลวงชั้นเอกทุกวัด มีศักยภาพโดดเด่น ซึ่งทางภาครัฐพร้อมให้การสนับสนุน ภาคเอกชนมีความสนใจร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวยังปลาบปลื้มในความงดงามของพระอาราม แต่ในด้านการบริการการท่องเที่ยวของพระอาราม ๕ วัดยังไม่ได้มาตรฐาน ยกเว้นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เนื่องจากความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่เหมาะสมในทิศทางเดียวกันได้ ระหว่างแนวคิดการอนุรักษ์กับแนวคิดเพื่อการพัฒนาวัดเพื่อบริการการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้อำนาจบริหารสั่งการต่าง ๆ ของวัด

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวภายในพระอารามหลวงนั้น ควรเน้น ๑) การชื่นชมศิลปกรรมต่าง ๆ ๒) การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๓) การฝึกสมาธิภาวนาในวันหยุดและวันหยุดพักผ่อน ๔) สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรได้รับในการมาท่องเที่ยวคือความเพลิดเพลิน คติธรรม เกร็ดความรู้ทางศาสนาที่ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ที่ละเอียดลึกซึ้ง และ ๕) ควรปรับปรุงด้านการบริการท่องเที่ยวของวัดที่ยังไม่เป็นที่ดึงดูดใจเพื่อมาตรฐานแรงจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสาธารณูปโภค^{๓๒}

งานศึกษาของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล (๒๕๕๓) เรื่อง การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จังหวัดปทุมธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง โดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญ ด้าน ประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เต่าโองอ่าง

^{๓๑} เอนก ชิตเกษร และ พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ, โครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าต้อม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน, รายงานวิจัย, (เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๕๒). (เอกสารอัดสำเนา).

^{๓๒} พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง, การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณี เทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์ธงตะขาบ และวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ อนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาด้านการคมนาคม โดยการปรับปรุงถนน และพัฒนาเส้นทางเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน ตลอดจนพัฒนาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ^{๓๓}

งานศึกษาของ พระสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ (๒๕๕๔) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะวัด ๙ แห่งที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมไหว้พระ ๙ วัด ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดไตรมิตรวิทยารามวรมหาวิหาร และศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ลักษณะกิจกรรม แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ชุมชนที่มีต่อวัดในกรุงเทพมหานคร เพื่อหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยพบว่า วัดทั้ง ๙ แห่งมีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารของวัด การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้วัดยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยวัดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมากและใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างวัดพระแก้ว จะมีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวในระดับสูง ได้แก่ วัดโพธิ์ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และวัดเบญจมบพิตร ส่วนวัดที่ไม่ได้อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักจะมีขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย ได้แก่ วัดกัลยาณมิตร วัดไตรมิตร และวัดชนะสงคราม เป็นต้น จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พบว่ารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยว มี ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑.รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๒.รูปแบบและ

^{๓๓} พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ ๓. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ (เชิงนามธรรมการเรียนรู้) ๔. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา^{๓๔}

งานศึกษาของ รัชณี เพ็ชรช้าง (๒๕๕๕) เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน ผลการสำรวจบริบทชุมชน พบว่า อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน มีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านน้ำลี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิต และวัฒนธรรมแบบไทยล้านนา ส่วนหมู่บ้านประมงห้วยเจริญเป็นหมู่บ้านเกิดใหม่ ซึ่งบางครั้งครอบครัวจะมาอาศัยอยู่ในแพมีอาชีพประมง เก็บของป่า และรับนักท่องเที่ยวมาพักบนแพอยู่แล้ว แต่ยังไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากยังขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมในด้านต่างๆ จากการสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหาร และรักษาโรค กล้วยไม้ และปลา พบพืชสมุนไพร รวม ๒๗ วงศ์ ๓๕ สกุล ๓๘ ชนิด กล้วยไม้รวม ๒ วงศ์ย่อย ๑๕ สกุล ๓๖ ชนิด และปลา ๒๐ ชนิด ส่วนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน พบว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตและธรรมชาติ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรท้องถิ่นและชุมชน และเน้นกิจกรรมที่หลากหลายให้เหมาะสมกับความต้องการ และวัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งได้เส้นทางท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์กับทั้งสองหมู่บ้าน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และแบบแพลอยน้ำอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบบไป-กลับหรือแบบ ๒ วันพัก ๑ คืน รวมทั้งเสริมความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวโดยมีแหล่งเรียนรู้ เพื่อเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓ แหล่งเรียนรู้ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ความหลากหลายของสมุนไพร กล้วยไม้ และปลาหน้าเขื่อนสิริกิติ์ จากนั้นได้ขยายผลการวิจัยโดยการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวนำร่องให้กับนักท่องเที่ยวรวม ๓๐ คน นำผลการประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวมาปรับปรุงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อใช้เป็นแม่บทในการจัดการท่องเที่ยวครั้งต่อไป^{๓๕}

งานศึกษาของ อภิวัฒน์ ปันทะธง และคณะ (๒๕๕๕) เรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ผลจากการวิจัยการสืบค้นข้อมูลอ้างอิงวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๔ พบว่า ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีทั้งสิ้น ๑๒ ชุมชนล้วนเป็นชุมชนประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และชุมชนซึ่งเป็นเจ้าขององค์ความรู้และเป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมกันใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม อันได้แก่ มุขปาฐะ ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ธรรมชาติ

^{๓๔} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอูน) และคณะ, “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”, ประชาคมวิจัย, (ฉบับที่ ๙๕ ปีที่ ๑๖ เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : ๕๑.

^{๓๕} รัชณี เพ็ชรช้าง, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, (ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๕) : ๙๑ - ๑๐๖.

และจักรวาล และประเพณีพิธีกรรม ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะสามารถให้นักท่องเที่ยวได้มีทางเลือกมากขึ้น และยังจะเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุโขทัยที่ยั่งยืน รวมทั้งก่อให้เกิดรายได้เข้ามาสู่จังหวัดสุโขทัยได้มากยิ่งขึ้น^{๓๖}

จากงานศึกษาของ กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ (๒๕๕๕) เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จำนวน ๕ แห่งด้วยกัน และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน ๒ แห่ง นอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย การตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึง การวางแผนการใช้พื้นที่การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง

^{๓๖} อภิวัฒน์ ปันทะธง และคณะ, การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ เมษายน – กันยายน ๒๕๕๕): ๑๑๔ – ๑๒๕.

รวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป^{๓๓๗}

งานศึกษาวิจัยของ ปวีณา ทองบุญยัง (๒๕๕๖) เรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบาก ตำบลบ้านบาก อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร พบว่าบ้านบาก มีศักยภาพชุมชน ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) การเป็นที่ตั้งของประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน ที่ยังมีร่องรอยที่เคยอยู่ในเหตุการณ์จริงให้ศึกษาทั้งด้านสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งปัจจุบันมีอายุเฉลี่ย ๕๕ – ๘๕ ปี และประกอบอาชีพเกษตรกร ยังคงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี (๒) มีทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่น ได้แก่ อาหารการกินที่ยังสามารถหาได้ในท้องถิ่นตามฤดูกาล สมุนไพร หลากหลายชนิด ต้นไม้และพืชพรรณ รวมถึงทัศนียภาพที่สวยงามเช่น ภูเขา ป่าไม้ เหว ซึ่งยังคงมีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์และ (๓) ด้านวัฒนธรรม บ้านบากยังคงรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี ได้แก่ การนับถือผีบรรพบุรุษของชนเผ่าข่ากะเลิง มีพิธีกรรมและการปฏิบัติตัว เพื่อแสดงออกถึงความเชื่อ ความเคารพ รวมถึงยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่นและมีเกือบตลอดปี เช่น บุญเปิดประตูเล่า บุญบูชาปู่เจ้า บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญกฐิน เป็นต้น บ้านบากยังมีต้นทุนทางสังคมที่ดี นั่นคือ ความสามัคคีและเคารพซึ่งกันและกันภายในชุมชนนอกเหนือจากต้นทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากร อันส่งผลให้การวิจัย สามารถดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว ของชุมชนได้เป็นรูปธรรม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนบ้านบาก คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบไป-กลับเพื่อศึกษาธรรมชาติ วัฒนธรรมชนเผ่าและร่องรอยประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมเสริม และมีการบริหารจัดการชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนไว้^{๓๓๘}

จะเห็นได้ว่า แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นจากการที่องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้จัดการประชุมสหประชาชาติในปี พ.ศ.๒๕๑๕ และได้ข้อสรุปให้ประเทศสมาชิกหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและชุมชน ทั้งนี้การประชุมครั้งต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๕ ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ

^{๓๓๗} กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๓๙ – ๑๔๖.

^{๓๓๘} ปวีณา ทองบุญยัง, รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบาก ตำบลบ้านบาก อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, (ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๖): ๙๙ – ๑๑๕.

ท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่า การท่องเที่ยวมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และโครงสร้างชุมชนต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Theobald, ๑๙๙๔) ต่อมากรอบแนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาโดย Swarbrooke (๑๙๙๙) เพื่อมุ่งเน้นการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนคำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลเสียต่อมูลค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้น หลักการพัฒนาที่สำคัญของ Swarbrooke (๑๙๙๙) นั้นเน้นที่การพัฒนาที่ควบคู่กันไประหว่างการเติบโต และการรักษามูลค่าทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้จะเน้นการวางแผนและจัดการที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งรวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีไม่ควรที่จะมองมรดกทางวัฒนธรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นเพียงแค่อสังหาริมทรัพย์ที่จะนำรายได้เข้าสู่ประเทศ หากแต่ควรมองแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้เสมือนเป็นมรดกของคนทั้งประเทศที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

สรุปได้ว่า งานศึกษาในช่วงห้าปีที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ดังที่ Ivanovic (๒๐๐๘) และ Cooper Fletcher Fyall Gilbert และ Wanhill (๒๐๐๘) กล่าวว่า วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการพัฒนาในการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่โดยแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นการเดินทางไปสู่ประสบการณ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตที่อาจจะพบเห็นได้ยากในชีวิตประจำวัน (Goeldner & Ritchie, ๒๐๐๙) ทั้งนี้ Ismail (๒๐๐๘) เสนอแบบจำลองเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นทั้งประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชุมชนจะได้รับจากการจ้างงาน และรายได้ที่สูงขึ้นควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งสนองความต้องการของชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Ximba (๒๐๐๙) ซึ่งเสนอว่า พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรเน้นความเข้าใจวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความงาม จิตวิทยา และความรู้สึก ภายใต้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างความประทับใจ พร้อมกับสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ช่วยกันอนุรักษ์ สืบทอดและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน^{๓๔}

^{๓๔} กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๔๑.

๒.๒.๒ อัตลักษณ์และกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

อัตลักษณ์และกระบวนการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) มากขึ้น เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน-Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (เจ้าบ้าน-Host) สนใจการเข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในพื้นที่ท่องเที่ยว (Authentic-active Participation) ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าว จะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนไปร่วมกันซึ่งจะก่อให้เกิดความจดจำประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place) และโดยการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว และจะได้นำประสบการณ์ดังกล่าวไปปรับใช้กับหน้าที่การงานของตนแล้ว ยังถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะรักษาความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ในปี พ.ศ.๒๕๔๔ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ออกประกาศว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิทักษ์รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยในปีต่อมา UNESCO ได้ริเริ่มโครงการพันธมิตรนานาชาติเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนาระหว่างวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นจริง อันจะเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมในเกิดสันติภาพและความยั่งยืนของชุมชนและโลก เพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก ในปี พ.ศ.๒๕๔๗ องค์การยูเนสโกเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของการร่วมมือในระดับนานาชาติ ในภาคประชาชนเอกชน สาธารณะและประชาคม เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก มีทั้งหมด ๗ กลุ่ม เมืองหนึ่งเมืองใดที่จะเข้าร่วมเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศรับรองโดยยูเนสโกจะต้องเลือกเสนอตนเองได้เพียงประเภทเดียวเท่านั้นจากกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

๑. วรรณกรรม (Literature)
๒. งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
๓. งานออกแบบ (Design)
๔. ดนตรี (Music)
๕. อาหาร (Gastronomy)
๖. ภาพยนตร์ (Cinema)
๗. สื่อศิลปะ (Media Arts)

นอกจากจะมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นเพื่อสร้างสันติภาพและความยั่งยืนของชุมชนในระดับนานาชาติด้วยการเชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว องค์การยูเนสโกได้กล่าวถึงความเป็นไปได้ในการสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถรับและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมืองนั้น ๆ ทั้งวัฒนธรรมในลักษณะที่จับต้องได้ และที่เป็นนามธรรม (Tangible and Intangible Cultural) โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเอง

โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ของยูเนสโก จึงเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ผ่านประสบการณ์จริง (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (active understanding of the specific cultural features of a place) ซึ่งทิศทางดังกล่าวนี้สอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

คำว่า Creative Tourism “บัญญัติ” ขึ้น โดย คริสปิน เรย์มอนด์ (Crispin Raymond) และ เกร็ก ริชาร์ด (Greg Richards) ซึ่งกล่าวว่าเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มาเยือนประเทศแถบเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย ที่ได้เขียนเล่าประสบการณ์อันน่าประทับใจของตนเมื่อได้เข้าฝึกนวดแผนไทยที่จังหวัดเชียงใหม่หลายสัปดาห์ ก่อนจะไปเรียนรู้การปรุงอาหารมังสวิรัตที่บาห์ลี อินโดนีเซีย แล้วไปอบรมช่วงสั้นๆเกี่ยวกับการเป็นผู้ดูแลฝูงแกะและปศุสัตว์ (Jillaroo) ในออสเตรเลีย คำว่า “Creative Tourism” จึงเป็นคำที่เหมาะสมเพื่อใช้เรียกพฤติกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว ที่ให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมมากขึ้น

คริสปิน เรย์มอนด์ และ เกร็ก ริชาร์ด ได้ร่วมกันกำหนดนิยามการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ว่า Creative Tourism (การท่องเที่ยวสร้างสรรค์) หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken”) (Richards and Raymond, ๒๐๐๐)

ในการประชุม Creative Cities Network ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๙ โดยมีจุดประสงค์เพื่อวางแผนเตรียมการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประชุมนานาชาติว่าด้วยการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ขึ้นเป็นครั้งแรก (พ.ศ.๒๕๕๑) ได้มีการหารือกำหนดนิยามให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ขึ้นใหม่ ว่า “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์

อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place. (Wurzburger, ๒๐๐๙: ๑๗) โดยนิยามดังกล่าวนี้ ยังคงยึดตามหลักการสำคัญของนิยามเริ่มแรก ที่เน้นประสบการณ์จริงทางวัฒนธรรม (hands-on experiences that are culturally authentic) ซึ่งจะทำให้แตกต่างไปจากการรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเดิมคือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หรือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agri-tourism) ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับการนิยามและกิจกรรมของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (<http://www.creativetourismnetwork.org2cms>) ได้ประมวลคุณลักษณะต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
 ๒. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural engagement /Cultural experience)
 ๓. มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of place/ deep meaning/ understanding of the specific cultural of the place)
 ๔. ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience)
 ๕. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information/ transformation and transformative experiences)
 ๖. เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
 ๗. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับเจ้าของพื้นที่ (Co-creating tourism experience)
 ๘. ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์ ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product / genuine experience)
 ๙. จดจำประทับใจ เข้าใจ (Memorable/ I hear and I forget, I see and I remember I do and I understand)
 ๑๐. การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approaches)
- คุณสมบัติของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติในสองลักษณะ คือ ทั้งในเชิงพื้นที่และกระบวนการ
๑. คุณสมบัติในเชิงพื้นที่
 - ๑.๑ ความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ
 - ๑.๒ มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรม

๒. คุณสมบัติในเชิงกระบวนการ

๒.๑ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

๒.๒ มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม

๒.๓ มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว

๒.๔ ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม^{๔๐}

จากผลการศึกษาทีมงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น งานศึกษาของ วิชชานันท์ ผ่องศรี และสมพงษ์ ธงไชย (๒๕๔๙) เรื่อง การสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการพื้นที่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี พบว่า มีศักยภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แสดงถึงความพร้อมทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ในแต่ละหมู่บ้านก็มีความแตกต่างกัน จากการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา พบว่าเป็นทรัพยากรที่อยู่ในบริเวณหรือใกล้เคียงกับชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ป่าไม้ ถ้ำ หน้าผา น้ำตก รองลงมา คือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ วิถีชีวิตของชนเผ่าบรู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาพเขียนโบราณ รวมไปถึงทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ผลการศึกษาศาสนาการณการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาทั้ง ๔ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านเวินบึก และหมู่บ้านตามุย อยู่ระหว่างการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการสร้างสรรค์ รูปแบบการท่องเที่ยว พบว่าหมู่บ้านเวินบึกมีสภาพภูมิณีเวศที่เหมาะสมโดยเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม และมีความพยายามที่จะผลักดันให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ส่วนหมู่บ้านตามุยเน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและทางธรรมชาติ โดยมีความพยายามที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น หาดวิจิตรรา เพื่อใช้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลโดยเฉพาะเทศกาลชมบั้งไฟพญานาค และมีความพยายามที่จะผลักดันให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เช่นเดียวกัน ส่วนอีก ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านท่าลั้ง และหมู่บ้านชะซอม มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้แล้ว และเป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน ผลการสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยว พบว่า หมู่บ้านท่าลั้งเน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะเป็นหมู่บ้านชุมชนชาวบรูที่มีวัฒนธรรมและภาษาที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และได้รับการเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ท่องเที่ยวและได้รับมาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์ จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และปัจจุบันมีการดำเนินการด้านท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และหมู่บ้านชะซอม ผลการสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยว พบว่าหมู่บ้านชะซอมเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเกษตรผสมผสานในหลักการ

^{๔๐} สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, **ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน**, รายงานวิจัย, (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔)

เกษตรทฤษฎีใหม่ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะมีการทำนาข้าว และการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เพราะเป็นหมู่บ้านแห่งแรกที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของอำเภอโขงเจียม และได้รับมาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์ จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเช่นเดียวกัน และมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวหมู่บ้านกินข้าวเขาเหื่อนในป่าชุมชนโดยรอบพื้นที่หมู่บ้าน^{๔๐}

ในผลงานการศึกษาวิจัยของ ทรงคุณ จันทจร และคณะ (๒๕๕๒) เรื่อง คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคเป็นภูมิปัญญาและมรดก ทางวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรมที่มีการสืบสานองค์ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญต่าง ๆ ถ่ายทอดมายังกลุ่มชนรุ่นหลัง โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบเกือบทุกจังหวัด ส่วนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นประเภทการหล่อหลอมโลหะและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ พบการผลิตในบางท้องถิ่นเท่านั้น

ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นภาคกลาง ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาและผ้าเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด ส่วนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นประเภท การหล่อหลอมโลหะและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ พบการผลิตในบางชุมชนเท่านั้น ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องจักสานเป็นศิลปหัตถกรรม ท้องถิ่นที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด ส่วนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นประเภทเครื่องปั้นดินเผา การหล่อหลอมโลหะ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ พบการผลิตในบางชุมชนเท่านั้น

โดยแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พยายามลดต้นทุนในการผลิตด้วยการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยไม่ทำให้คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ลดลง มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคน ในท้องถิ่นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไม่สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระบวนการผลิต การจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับผู้เยี่ยมชม

ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความเกี่ยวเนื่องด้วยวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน ซึ่งทำให้คุณค่าทางอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้นได้ส่งสมคุณค่าความเป็นท้องถิ่นในแต่ละ

^{๔๐} วิชานันท์ ผ่องศรี และสมพงษ์ ธงไชย, การสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการพื้นที่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี, Environment and Natural Resources Journal, (Vol.๕, No.๒, Dec ๒๐๐๗) : ๑๖๔ - ๑๗๒.

ภูมิภาคไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนแม้กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนและท้องถิ่น^{๔๖}

ผลงานศึกษาวิจัยของ ปาจริย์ ผลประเสริฐ (๒๕๕๒) เรื่อง แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร ควรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร โดยมีคู่มือ/เอกสารแนะนำเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแนะนำโบราณสถานและวัดต่าง ๆ ที่มีรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ และการได้ประทับตราโบราณสถานและวัดต่าง ๆ ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรลงในสมุดท่องเที่ยวเพื่อรับรางวัลจากอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กิจกรรมนั่งช้างชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และ กิจกรรมนั่งเรือชมกำแพงเมืองเก่า และควรมีการแสดง แสง เสียง ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ การแสดงพื้นบ้าน โดยการจัดการแสดงพื้นบ้านและระบำต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวนั่งชมระหว่างรับประทานอาหารรูปแบบการจัดสำหรับกับไทย นักท่องเที่ยวนั่งบนเสื่อ โดยมีกร ๑) การแสดงพื้นบ้านระบำ ก. ไก่ ๒) การแสดงเพลงรำไท่น ๓) การแสดงดนตรีไทยผสมวงดนตรีสากล ๔) การแสดงระบำรวมเผ่าชาวเขา และ ๕) การแสดงระบำเทพธิดาดอย ตอนที่ ๒ การแสดงแสง-เสียง เรื่อง “เสกศิลป์...สืบสายแสง... กำแพงเพชร”^{๔๗}

งานศึกษาของ แพรวพโยม พัวเจริญ (๒๕๕๔) เรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราชสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวเยาวชน ผลการศึกษา พบว่า ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวเยาวชนมีความต้องการต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราช และคณะหมอลำเพลงโคราชรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็สามารถที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเพลงโคราชตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ มีกิจกรรมดังต่อไปนี้ การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับเพลงโคราช มีบริการเช่าชุดเครื่องแต่งกายของเพลงโคราชเพื่อให้นักท่องเที่ยวสวมใส่และได้ถ่ายภาพเพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึก การแข่งขันประกวดร้องเพลงโคราช จัดให้มีเพลงโคราชเข้ามาอยู่ในแพ็คเกจการท่องเที่ยว ให้

^{๔๖} ทรงคุณ จันทจร และคณะ, คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒).

^{๔๗} ปาจริย์ ผลประเสริฐ, แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร, สักทอง : วารสารการสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, (Vol ๑๕, No ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๙ - ๓๕.

นักท่องเที่ยวยังมีส่วนร่วมในการแสดงเพลงโคราช นักท่องเที่ยวได้ฝึกร้องเพลงโคราช จัดให้มีร้านขายของที่ระลึกเกี่ยวกับเพลงโคราช จัดทำรูปแบบเกมส์ที่เกี่ยวข้องกับเพลงโคราชเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสนุก จัดให้มีการนำเพลงโคราชเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนา จัดให้มีกิจกรรมการเยี่ยมบ้านหมอลำเพลงโคราช^{๔๔}

งานศึกษาของ สุดแดน วิสุทธีลักษณ์ และคณะ (๒๕๕๔) เรื่อง ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีคุณสมบัติทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงกระบวนการ กล่าวคือในเชิงพื้นที่ กิจกรรมนั้น ๆ จะต้องมีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ และชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักในศักยภาพดังกล่าว ในเชิงกระบวนการ กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะต้องนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่นำไปสู่การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว และด้วยทิศทางนี้ จะนำไปสู่ความสมดุลในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จ และจะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนก็คือ ชุมชนต้องมีความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และ/หรือ ธรรมชาติของตนเองและขณะเดียวกันก็มีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านและจะก่อให้เกิดความจดจำประทับใจอย่างลึกซึ้งถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ของการท่องเที่ยวและผลที่จะตามมาในท้ายที่สุดก็คือความสมดุลในทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน^{๔๕}

ผลงานการศึกษาของ ดวงกมล เวชวงศ์ (๒๕๕๔) เรื่อง กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหออวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ตำบลต้นตาลประกอบไป

^{๔๔} แพรวพโยม พัวเจริญ, การศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราชสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวชาว, (เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ ๒๓ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๔): ๗๕๙ - ๗๖๔.

^{๔๕} สุดแดน วิสุทธีลักษณ์ และคณะ, ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน, รายงานวิจัย, (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔)

ด้วยกลุ่มคนในชาติพันธุ์ยวนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพวกเขายังคงมีสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ยวนอยู่อย่างชัดเจน แม้จะอพยพจากถิ่นฐานเดิมคือ เมืองเชียงแสนมาอยู่ในสภาพแวดล้อมและสังคมแห่งใหม่มานานกว่า ๒๐๐ ปี ผ่านการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย แต่สำนึกและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขา ก็ยังคงดำรงอยู่และรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ชาวยวนบ้านต้นตาลได้แสดงออกถึงความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ของตนผ่านการใช้ชีวิตประจำ การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมของเยาวชนยวน การจัดตั้งชมรมไทยยวนสระบุรี การก่อตั้งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนและการจัดตั้งตลาดทำน้ำโบราณบ้านต้นตาล ต่อมาเมื่อการท่องเที่ยวได้เข้ามาในชุมชนทำให้ชาวยวนต้องมีการปรับตัวและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อนำมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของพวกเขา โดยพวกเขาได้มีการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนของตนผ่านสถานที่ท่องเที่ยวอันสำคัญของชุมชน ๒ แห่ง ได้แก่ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวน และตลาดทำน้ำโบราณบ้านต้นตาล ซึ่งความเป็นยวนที่ถูกนำเสนอผ่านทั้ง ๒ สถานที่นี้ล้วนได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ คือ

๑. การนิยามความเป็นยวนภายใต้บริบทที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

๒. การเลือกสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนหรือความเป็นยวนตามค่านิยมที่กำหนดขึ้นโดยวิธีการที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอสัญลักษณ์ต่างๆ ที่เลือกไว้มาใช้ คือ การใช้ของเก่า การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ การใช้ของเดิมที่มีอยู่ และการเปลี่ยนแปลง

๓. การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยว

๔. การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนภายใต้การปฏิสัมพันธ์ในบริบทของการท่องเที่ยว ซึ่งการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวนี้ จะมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ความเป็นยวนจะมีความชัดเจนมากขึ้นเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับ^{๔๖}

ในงานการศึกษาของ จิตตินุช วัฒนะ (๒๕๕๕) เรื่อง การศึกษาเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรม (ถนนคนเดิน) ของจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ การรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก มีความคล้ายคลึงกันระหว่างประชากรสองกลุ่ม โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เห็นว่า อัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก คือ ๑) พระพุทธชินราช ๒) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ๓) น้ำตก และ ๔) ก๋วยเตี๋ยวห้อยขา ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นประชาชน และผู้ประกอบการสินค้า OTOP แต่ประชาชน และผู้ประกอบการสินค้า OTOP เห็นว่ากล้วยตาก และสุนัขบางแก้วเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก นอกจากนี้ การรับรู้ของ

^{๔๖} ดวงกมล เวชวงศ์, กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี, วารสารวิทยบริการ, (ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๓๐ - ๑๔๙.

ประชากรสองกลุ่ม ไม่ได้กล่าวถึง พระนางพญา ไก่ชนพระนเรศวร และดนตรีมังคละ ซึ่งปรากฏใน ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับอัตลักษณ์จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการ จัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการถนนคนเดินภายใต้อัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรม เพื่อสร้างการรับรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก ที่จะส่งผลให้เกิดการกระตุ้น เศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างรายได้ให้ประชาชนในท้องถิ่นต่อไป^{๔๗}

งานวิจัยของ จุฑามาศ วิศาลสิงห์ (๒๕๕๕) เรื่อง โครงการศึกษาภาพลักษณ์ด้านการ ท่องเที่ยวของประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ผลการศึกษาแสดงไว้อย่างชัดเจนใน ภาพความเป็นการท่องเที่ยวไทย คือ ความสนุกสนาน (Fun) ความมีไมตรีจิต (Hospitable) ความ ตื่นเต้น (Excited) น่าประหลาดใจ (Amazing) โดยมีได้เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวเห็นว่า เป็นที่ผ่อนคลาย (Relaxed) จัดการดี (Organized) และพบว่า นักท่องเที่ยวใหม่ที่ยังไม่เคยมี ประสบการณ์กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มาก่อน มีการรับรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์ประเทศไทยซึ่งกลายเป็น ความคาดหวังก่อนการเดินทางมาเที่ยวค่อนข้างเป็นภาพที่ใกล้เคียงกับผู้ที่เดินทางมาเที่ยวประเทศ ไทยแล้ว หากแต่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวประเทศไทยซ้ำ จะมีการรับรู้ในเรื่องมิตรไมตรีและสัมผัส ‘ความสุข’ แบบไทยๆ ในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นการกำหนดช่องทางในการใช้สื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวประเทศไทยแล้วให้บอกต่อ ควรเลือกใช้ อย่างระมัดระวังเพื่อให้เกิดผลที่คุ้มค่าในการทั้งสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศไทยด้านการ ท่องเที่ยวเพื่อเกิดประโยชน์ในเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว ผลการศึกษานี้บ่งชี้ให้เห็นด้วยว่า การสร้าง ภาพลักษณ์อาจไม่จำเป็นต้องแยกเป็นกลุ่มย่อยแตกหลาย Segments หรือที่เรียกว่า Portfolio Management คือการจัดการกลุ่มนักท่องเที่ยวแยกเป็นประเภทและดำเนินงานการตลาดตามแบบที่ เหมาะสมตามกลุ่ม คำถามเชิงกลยุทธ์นี้มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องไปถึงการจัดการงบประมาณด้าน การตลาดซึ่งโดยทั่วไปต้องใช้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในจำนวนที่มีอยู่จำกัด ดังนั้นการศึกษานี้บ่งชี้ ไว้ว่ามีพบความแตกต่างในแต่ละกลุ่มประเทศจนเป็นนัยสำคัญต่ออย่างไร ดังนั้นนักการตลาดควร คำนึงถึงการจัดการประเภทความเป็นจุดหมายปลายทาง (Category Management) ดังกล่าวแล้ว การเข้าใจภาพลักษณ์และกำหนดในเชิงกลุ่มเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของ ประเทศคู่แข่งในสายตานักท่องเที่ยว^{๔๘}

^{๔๗} จิตติคุณ วัฒนะ, การศึกษาเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรม (ถนนคนเดิน) ของจังหวัด พิษณุโลก, วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, (ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เมษายน - กันยายน ๒๕๕๕): ๗๑ - ๘๐.

^{๔๘} จุฑามาศ วิศาลสิงห์, โครงการศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในสายตาของ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ยูเรก้า คอนซัลติ้ง จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๘ - ๙.

สรุปได้ว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีจุดเริ่มต้นจากในแถบทวีปยุโรปซึ่งจะเน้นการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประสบการณ์ และการเพิ่มความรู้อย่าง Raymond และ Richards ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวและสันตนาการ (ATLAS) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นทางการ ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับ (Wurzburger, Aagesen, Pattakos, & Pratt, ๒๐๐๙) ในขณะเดียวกัน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับการสนับสนุนโดยองค์กร UNESCO โดยมุ่งเน้นการพัฒนา และสร้างเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนผ่านประสบการณ์ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้ความรู้ ได้รับคุณค่า พร้อมได้รับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในบริบทของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์จะเน้นที่การสะท้อนถึงควมมีชีวิตวิถีชีวิต และการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ^{๔๙}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

๒.๓.๑ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ได้ประมวลสรุปการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (๒๕๕๔) ไว้ว่า

๑) พฤติกรรมผู้บริโภคปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจ ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเงินมากขึ้น ประกอบกับการที่คู่แข่งหันมาใช้กลยุทธ์ด้านราคาเพื่อดึงความสนใจของตลาดนักท่องเที่ยวที่หดตัวลง ทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการเลือกจุดหมายปลายทางมากขึ้น ซึ่งมีผลให้เกิดพฤติกรรม Last minute คือ ใช้เวลาสั้นก่อนการเดินทางเพื่อตัดสินใจในการจอง/ซื้อสินค้าและบริการท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาความคุ้มค่า

๒) นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล โดยอาจเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ และกรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว เช่น UNWTO APEC ASEAN ACD GMS ACMECS IMT-GT และ BIMSTEC เป็นต้น ช่วยลดอุปสรรคและข้อจำกัดในการท่องเที่ยว

^{๔๙} กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๔๑ – ๑๔๒.

๓) นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัวเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เลือกพักแรมในโรงแรมที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ

๔) กระแสของความสนใจและใส่ใจในสุขภาพ และการออกกำลังกาย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มีแนวโน้มได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ประเทศต่าง ๆ ได้แข่งขันกันแย่งสิทธิ์ในการจัดกิจกรรม หรือ Event ด้านการกีฬา ซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความพร้อมด้านบุคลากร สนามแข่งขัน ประสบการณ์ในการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ รวมถึงกีฬาที่มีเอกลักษณ์ เช่น มวยไทย และตระกร้อ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไทยมีชื่อเสียงในเรื่องของสปา การนวดแผนไทย ความพร้อมในด้านของบุคลากร มีสถานประกอบการที่มีคุณภาพ ซึ่งพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

๕) กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับ และกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล^{๕๐}

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว กระแสความนิยมท่องเที่ยวทางเลือกการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มีแนวโน้มขยายตัว และประเทศไทยก็มีความพร้อม จึงเป็นโอกาสให้ประเทศไทยสร้าง

^{๕๐} คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๕), หน้า ๘ - ๙.

นวัตกรรมใหม่เพื่อรองรับแนวทางการท่องเที่ยวเฉพาะทางในอนาคต^{๕๑} ดังนั้น ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ จึงมุ่งเน้นในการกระจายตลาดการท่องเที่ยวและพัฒนา ระบบตลาดสินค้าทางการท่องเที่ยวสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรม และรสนิยมของนักท่องเที่ยว ในกลุ่ม MICE กลุ่มครอบครัว กลุ่มฮันนีมูน กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health and Wellness) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

จากการศึกษาของ Bywater (๑๙๙๓) ได้แยกประเภท ซึ่งเป็นแบบอย่างพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท

๑. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา วัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาานาน

๒. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกัน หรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ รูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้ จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว น้อยกว่าประเภทแรก แต่มี โอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

๓. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยว น้อย อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

Smith (๒๐๐๓) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม ดังนี้

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist)	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่ง โบราณคดี อนุสาวรีย์
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist)	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งาน ประเพณี
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม

^{๕๑} คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙, หน้า ๑๙.

นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (indigenous Cultural Tourist)	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist)	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา

การแบ่งประเภท และลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังตารางข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการทางด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้^{๕๒} มีกรณีศึกษาของงานวิจัยหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น

งานศึกษาของ อีรวัดน์ บุตตะโยธี (๒๕๕๑) เรื่อง ความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อเมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวเมืองโบราณ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พอใจต่อทัศนียภาพความสวยงามของเมืองโบราณ และพอใจต่อความกว้างขวางของสถานที่ โดยยังเห็นว่าราคาค่าเข้าชมเหมาะสม และคุ้มค่าในการมาเที่ยว แต่ยังเห็นว่าเมืองโบราณยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ และไม่มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวเมืองโบราณ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการมาเที่ยวและใช้ขับเที่ยวชมภายในเมืองโบราณ และโดยมากมาเที่ยววันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเที่ยวเมืองโบราณ คือ เพื่อน และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนในการเที่ยวเมืองโบราณแต่ละครั้ง คือ ๕๙๒ บาท โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่าการมาเที่ยวเมืองโบราณคุ้มค่ากับเวลา การรับรู้เมื่อมาเที่ยวเมืองโบราณสูงกว่าที่คาดหวัง ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพอใจ โดยอาจจะกลับมาเที่ยวเมืองโบราณอีกในครั้งหน้า และจะมีการแนะนำให้ผู้รู้จักมาเที่ยวเมืองโบราณ

นักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ต่างกันมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเมืองโบราณ ด้านความพึงพอใจโดยรวมและด้านการรับรู้เมื่อเทียบกับความคาดหวังต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อส่วนต่างๆของเมืองโบราณ

^{๕๒} กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๔๒.

โดยรวม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวด้านการรับรู้เมื่อเทียบกับความคาดหวัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ^{๕๓}

ผลการศึกษาของ ญัฐพล ตันติวงศ์ตระกูล (๒๕๕๔) เรื่อง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๒๖ - ๓๕ ปี สถานภาพโสด เป็นนิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชอบรูปแบบการท่องเที่ยววัฒนธรรม และชื่นชอบในกิจกรรมตกบาตรข้าวเหนียวโดยเหตุผลหลักที่เลือกมาเที่ยวเชียงคานก็เพื่อต้องการที่จะศึกษาประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่น ส่วนใหญ่แล้วจะมาเที่ยวเชียงคานร่วมกันประมาณ ๓ - ๕ คน ในช่วงฤดูหนาว โดยศึกษาข้อมูลจากนิตยสาร สิ่งพิมพ์ รวมถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจโดยเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างจะมาเที่ยวเชียงคานประมาณ ๑ ครั้งต่อปี และใช้เวลาอยู่ที่เชียงคานประมาณ ๒ วัน เสียค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งประมาณ ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท

จากความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวชื่นชอบในความเป็นเอกลักษณ์ของเชียงคาน ทั้งในด้านบรรยากาศ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งนักท่องเที่ยวอยากให้เชียงคานยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม ไม่อยากให้วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง^{๕๔}

งานศึกษาของ อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่ จำกัด, บริษัท (๒๕๕๔) เรื่อง โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งออกนักท่องเที่ยว พบว่า การศึกษาค้นคว้ากลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาใช้แรงจูงใจ เพื่อทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว (ในอดีต) ของตนอยู่ ๕ ประเภทได้แก่ “แรงจูงใจจากการได้เห็น ได้สัมผัสประสบการณ์ทางกายภาพ” “แรงจูงใจด้านความรัก/ความสัมพันธ์” “แรงจูงใจจากการได้ซื้อสินค้า/ซ้อปิ้ง” “แรงจูงใจจากการแสวงหาความอึดเอิบทางจิตใจผ่านการทำบุญ/ภาวนา” และ “แรงจูงใจที่อยากได้รับความสุขจากการให้ประโยชน์คืนกลับสู่ธรรมชาติหรือสังคม” นอกจากนั้นการใช้แรงจูงใจเพื่อ “แสวงหาความอึดเอิบทางจิตใจผ่านการทำบุญ/ภาวนา” ก็มีแนวโน้มสูงในบางพื้นที่ อย่างเช่น จังหวัดในพื้นที่ศึกษาภาคกลาง และตะวันออก (หมายเหตุผู้วิจัย: อาจมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมไหว้พระ ๙ วัด) รวมถึงกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสุราษฎร์ธานี (หมายเหตุผู้วิจัย: เชียงใหม่มีศาสนสถานสำคัญอยู่โดยรอบเป็นจำนวนมาก สุราษฎร์ธานีมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอย่างวัด

^{๕๓} ธีรวัฒน์ บุตตะโยธี, ความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อเมืองโบราณจังหวัดสมุทรปราการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑).

^{๕๔} ญัฐพล ตันติวงศ์ตระกูล, พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔).

พระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม) ขณะที่การใช้แรงจูงใจด้าน “ความสุขจากการให้ประโยชน์คืนกลับสู่ธรรมชาติหรือสังคม” นั้นยังมีการประยุกต์ใช้ในสัดส่วนไม่สูงมากนักในปัจจุบัน แต่ก็มีกลุ่มศักยภาพที่น่าสนใจจำนวนไม่น้อยในบางพื้นที่ เช่นในจังหวัดชลบุรี จังหวัดเชียงใหม่ หรือจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น หากพิจารณาเปรียบเทียบการใช้แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นการตัดสินใจเดินทางของกลุ่มวิถีชีวิตต่างๆ พบความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญของแต่ละกลุ่มวิถีชีวิตกับการประยุกต์ใช้แรงจูงใจเพื่อการเดินทางท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการใช้แรงจูงใจด้าน “ความรัก/ความสัมพันธ์” ระหว่างมวลสมาชิกของกลุ่ม “ครอบครัวสำคัญ” และกลุ่ม “เพื่อเพื่อนและแฟน” ขณะที่แรงจูงใจด้านการซื้อสินค้ามีสูงในกลุ่ม “สะอาดปลอดภัยและทันสมัย” และ “ครอบครัวสำคัญ” ส่วนแรงจูงใจด้าน “แสวงหาความอึดอึดทางจิตใจผ่านการทำบุญ/ภาวนา” นั้นโดดเด่นในกลุ่ม “ครอบครัวสำคัญ” กับ “เร่ร่อนเทศกาล” และแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการ “ความสุขจากการให้ประโยชน์คืนกลับสู่ธรรมชาติหรือสังคม” ถูกใช้ในในกลุ่ม “อนุรักษ์นิยม” และ “บุกเบิกค้นหา” ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มวิถีชีวิตอื่นๆ ส่วนแรงจูงใจพื้นฐานด้านการ “ได้เห็น ได้สัมผัสประสบการณ์ทางกายภาพ” นั้นถูกใช้อย่างแพร่หลายในทุกกลุ่มวิถีชีวิตและในทุกพื้นที่ศึกษา^{๕๕}

งานศึกษาวิจัยของ แสงเดือน รติธรรม (๒๕๕๕) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๒๙,๙๓๑ หยวนขึ้นไป พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นปัจจัยผลักดันในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทยคือ การมีประสบการณ์ในการมาเยือนประเทศไทยแล้วอย่างน้อย ๑ ครั้ง วางแผนการเดินทางท่องเที่ยวทุกอย่างด้วยตนเองและเดินทางกับบริษัททัวร์ในระดับที่ใกล้เคียงกัน มีเพื่อนหรือญาติเป็นผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวประมาณ ๕,๙๙๑ -๑๑,๙๗๐ หยวน ค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวคือ เพื่อการพักผ่อนวันหยุด โดยต้องการไปแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในภาคตะวันออกและภาคใต้เมื่อมาเยือนประเทศไทย ส่วนปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ อาหารไทย วัฒนธรรมไทย ความงดงามของธรรมชาติ ทะเล และชายหาดที่สวยงาม และความพร้อมของข้อมูลการท่องเที่ยวตามลำดับ โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ระดับเห็นด้วยระดับมาก จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน จะมีปัจจัยผลักดันในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวใน

^{๕๕} อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี จำกัด, บริษัท, โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งออกนักท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๕๘ - ๕๙.

ประเทศไทยต่างกัน และยังพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่ต้องการจะทำเมื่อมาเยือนประเทศไทยแตกต่างกัน จะมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยดึงดูดในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๖}

ผลศึกษาของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (๒๕๕๕) เรื่อง แผนพัฒนาการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๕๘ จากผลการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย ๔๐๐ คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ๔๐๐ คน ซึ่งผลการศึกษาสรุปรูปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๕ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ร้อยละ ๓๕.๐ สถานภาพโสดร้อยละ ๖๔.๘ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๙๒.๒ อาชีพนักเรียนหรือนักศึกษาร้อยละ ๒๖.๘ รองลงเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวร้อยละ ๒๑.๔ และพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ ๒๑.๑ ซึ่งมีรายได้ประมาณเดือนละ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๘.๐ และ ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๗.๐ จบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรีร้อยละ ๕๔.๔ เป็นคนที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ ๕๓.๒ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัวหรือญาติร้อยละ ๓๔.๖ รองลงมาคือ เดินทางกับกลุ่มเพื่อนร้อยละ ๓๓.๐ นักท่องเที่ยวที่เดินทางคนเดียวร้อยละ ๑๐.๑ ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวเดินทางกับกลุ่มทัวร์ ร้อยละ ๑.๕ เท่านั้น สำหรับที่พักระหว่างเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะพักที่บ้านร้อยละ ๖๒.๑ ทั้งบ้านตนเอง บ้านเพื่อนหรือบ้านญาติ ส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ ๕๒.๙ รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทาง ร้อยละ ๓๓.๓ ช่วงเวลาเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ร้อยละ ๔๖.๖ และมีความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวประมาณเดือนละ ๑ ครั้ง (ค่าเฉลี่ย ๑๒.๕๔ ครั้งต่อปี) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับทราบข้อมูลการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร จากการบอกต่อของเพื่อนและคนรู้จักร้อยละ ๒๘.๙ รองลงมาคือ จากวิทยุหรือโทรทัศน์ร้อยละ ๒๖.๓ และอินเทอร์เน็ต ร้อยละ ๒๕.๘ เหตุผลสำคัญในการท่องเที่ยว คือ การพักผ่อนร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมาคือ ไหว้พระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ร้อยละ ๒๑.๙ นักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ ๑๕.๕ นิยมการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจที่สามารถลดความเครียดได้ ความนิยมอันดับรองลงมาคือ การทำบุญ หรือสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ร้อยละ ๑๒.๙ การท่องเที่ยวเชิงโบราณสถานและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมร้อยละ ๑๑.๒ และการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาอาหารอันอร่อยรับประทาน ร้อยละ ๑๑.๑ ผู้ที่นิยมการท่องเที่ยวแนวธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตมีเพียงร้อยละ ๙.๘ และ ๘.๙ ตามลำดับ อาจเนื่องจากกรุงเทพมหานครมีสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวไม่มากนักและอาจไม่ดึงดูดใจพอ นอกจากนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อชมงานแสดงสินค้าหรือนวัตกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวิชาการมีเพียงร้อยละ ๗.๐ และ ๓.๒ ตามลำดับ ทั้ง ๆ ที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมความรู้และวิทยาการ

^{๕๖} แสงเดือน รตินธร, ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย, รายงานวิจัย, วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.) (ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕) : ๘๔ - ๑๐๔.

ต่าง ๆ มีการจัดนิทรรศการทางวิชาการ การจัดกิจกรรมงานเทศกาลและ งานแสดงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง^{๕๗}

ผลงานการศึกษาของ Market Wise Ltd. (๒๕๕๕) เรื่อง โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มตลาดหลักและกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (ระยะที่ ๒) จากการสำรวนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยในภาพรวม ๑๒ ตลาด จำนวน ๓,๖๐๐ คน พบว่ามีความโน้มเอียงไปทางกลุ่มชาวต่างประเทศที่เป็นเพศชาย (๕๖%) อายุระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี (๒๒%) สถานภาพโสด (๔๗%) และแต่งงาน/มีครอบครัว (๔๖%) ไม่มีบุตร (๓๔%) รายได้ครอบครัวต่อเดือนน้อยกว่า US\$ ๑๕,๐๐๐ (๕๒%) อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (๒๓%) เจ้าของกิจการ (๑๖%) นักเรียน/นักศึกษา (๑๔%) และวิชาชีพเฉพาะ (๑๓%)

ปัจจัยพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ความสำคัญ ๕ อันดับแรกในการพิจารณาเลือกประเทศที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว ได้แก่ ความเป็นมิตรของคนในพื้นที่ (๕๘%) ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (๕๔%) ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว (๕๒%) ความน่าสนใจของวัฒนธรรม (๔๘%) และความน่าสนใจของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ (๔๖%) ในขณะที่ปัจจัยที่สำคัญ ๕ อันดับแรกที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติใช้พิจารณาในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทย ได้แก่ ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (๖๐%) ความเป็นมิตรของคนในพื้นที่ (๕๙%) ความน่าสนใจของวัฒนธรรม (๕๐%) ความคุ้มค่า/ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่สูง (๔๘%) ความน่าสนใจของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ และความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว (๔๗%) หากวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานในการท่องเที่ยวต่างประเทศและปัจจัยที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเลือกเดินทางมาประเทศไทยดังกล่าว จะพบว่ามีคุณลักษณะเฉพาะของประเทศไทยบางอย่างที่ถือว่าเป็นจุดสร้างความโดดเด่นเนื่องจากเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกกว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมากกว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานทั่ว ๆ ไปในการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ความเป็นมิตรของคนในพื้นที่ ความน่าสนใจของวัฒนธรรม ความคุ้มค่า/ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่สูง ความน่าสนใจของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่ดี และคำแนะนำ/บอกต่อจากเพื่อน/คนในครอบครัว

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาสัมผัสประสบการณ์ด้านความบันเทิงและอาหาร (๘๔%) ซึ่งได้แก่ การมารับประทานอาหารไทย ซื้อสินค้าท้องถิ่น/เสื้อผ้าไทย/สินค้า brand name และการท่องเที่ยวกลางคืน นอกจากนี้ ๘๓% เดินทางมาท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติซึ่ง

^{๕๗} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕), หน้า ๔๐ - ๔๔.

รวมถึงการท่องเที่ยวทะเล/ชายหาด ป่า ภูเขา น้ำตก การล่องแพ เรือแคนู ปีนเขา และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ๗๕% เดินทางมาท่องเที่ยวด้านศิลปะ วัฒนธรรม และผู้คน ซึ่งได้แก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ การชมเมือง การเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน ศิลปะและหัตถกรรม ๕๓% เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การใช้บริการ Spa & Wellness การเข้ารับการรักษาพยาบาล และการทำบุญ/แสวงบุญ/ปฏิบัติธรรม ๓๓% มาทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ดำน้ำ ตีกอล์ฟ และร่วมเทศกาล/งานประเพณีของไทย ทั้งนี้ จากกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาทำที่ประเทศไทย พบว่า มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวค่อนข้างชอบ ได้แก่ การท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยเฉพาะทะเลและชายหาด มีนักท่องเที่ยวมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ทำกิจกรรมเหล่านี้แล้วรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่ตนเองชอบ โดยนักท่องเที่ยวชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ภาคกลางและภาคตะวันออกมากที่สุด ๘๓% อาทิ กรุงเทพฯ และพัทยา ตามด้วยภาคใต้ ๕๖% อาทิ ภูเก็ต กระบี่ เกาะพัง เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี หัวหิน ชะอำ และภาคเหนือ ๓๑% อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย และหากวิเคราะห์นักท่องเที่ยวจำแนกตามปัจจัยผลักดันในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย จะพบว่าสำหรับกลุ่มที่ต้องการการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ต้องการการหลุดพ้น และใช้เวลาร่วมกับผู้อื่น มีแนวโน้มจะไปจังหวัดภูเก็ตมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันสำหรับกลุ่มที่ต้องการการเรียนรู้/ค้นหา มีแนวโน้มจะไปจังหวัดเชียงใหม่มากกว่ากลุ่มอื่น และหากวิเคราะห์จำแนกตามกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่ากลุ่ม First visit มีแนวโน้มจะไปจังหวัดภูเก็ตมากกว่ากลุ่ม Revisit ในขณะที่กลุ่ม Revisit มีแนวโน้มไปที่พัทยา/ชลบุรี และหัวหิน/ชะอำมากกว่ากลุ่ม First visit

นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทยในระดับสูงที่ค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ (จากคะแนนเต็ม ๕) โดยมีนักท่องเที่ยวที่พึงพอใจกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยถึงพึงพอใจมากที่สุด ๘๘% และในทางตรงกันข้ามมีนักท่องเที่ยวที่ไม่พึงพอใจถึงไม่พอใจมากที่สุด ๔% โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติมีความพึงพอใจในระดับสูงในด้านความมีน้ำใจไมตรี และการต้อนรับที่ดีของคนไทยที่ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ และความน่าสนใจของสถานที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ ในทางตรงข้าม ประเด็นที่นักท่องเที่ยวยังพึงพอใจในระดับที่ไม่สูงมากนัก ได้แก่บริการด้านการท่องเที่ยวที่ค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ และความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวที่ค่าเฉลี่ย ๓.๙๔ ส่วนประเด็นที่นักท่องเที่ยวค่อนข้างไม่พึงพอใจจะเป็นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่ค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ ส่วนประเด็นด้านความน่าสนใจของสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยว ในรายละเอียดพบว่า สิ่งที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ในระดับที่สูง ได้แก่ อาหารไทย สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ/Spa & Wellness และสถานที่ซื้อสินค้า ในขณะที่สิ่งที่สร้างความพึงพอใจกับนักท่องเที่ยวได้เพียงระดับปานกลาง ได้แก่ ความหลากหลายของสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยว การเป็นประเทศที่มีความ

เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเกี่ยวกับครอบครัว/เด็ก การให้ประสบการณ์ความเป็นไทยแท้ และสิ่งที่นักท่องเที่ยวค่อนข้างไม่พึงพอใจ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาธรรมชาติ^{๕๘}

๒.๓.๒ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ใช้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างกันบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งสามารถจับต้องได้ หรือไม่สามรถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

๑) ผลลัพธ์ที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสพการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปาก และการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมเยือน

๒) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการตลาด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ โฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป (Gowdy, ๑๙๙๙) ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่ง

^{๕๘} MarketWise Ltd., โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มตลาดหลักและกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (ระยะที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), ๒๕๕๕), หน้า ๒ - ๑๕.

ท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว^{๕๙}

จากผลการศึกษากรรณศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว ในงานศึกษาของ วรสิกา อังกูร และคณะ (๒๕๔๗) เรื่อง ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาแหล่งการเรียนรู้ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ พบว่า วัดพระเชตุพนจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรก และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ในด้านต่างๆ แล้ว ยังมีการนำความรู้ทางธรรมสอดแทรกไปควบคู่กับองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างกลมกลืน ทั้งวิธีการในการเรียนรู้ยังมีลักษณะเป็น “กระบวนการเรียนรู้” ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ กล่าวคือมีทั้งการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนผู้สอน การศึกษาโดยใช้วิธีจากการชมของจริง การศึกษาผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อวัสดุการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์จริง ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและได้รับความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมอย่างแท้จริง รูปแบบการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้มี ๔ รูปแบบ คือ ๑) การจัดทัศนศึกษานำชมวัด ๒) หอสมุด สมเด็จพระ ว.พ.ต.วัดพระเชตุพน ๓) ศิลาจาริก ๔ หมวด ๔) โรงเรียนแพทย์แผนโบราณและการนวดแผนโบราณ ซึ่งจากการศึกษาพบปัญหาในการจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ ปัญหาด้านข้อมูล บุคลากร ทักษะ และเทคนิควิธีในการถ่ายทอด การดูแลรักษาองค์ความรู้ที่จาริกอยู่ตามโบราณสถาน และด้านสถานที่ และได้มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ครบองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ความพร้อมทางกายภาพ ความพร้อมในเชิงนโยบาย ความพร้อมด้านบุคลากร และความพร้อมด้านการบริหารจัดการ^{๖๐}

และงานศึกษาของ จริยญา ณ พิบูล และวาริษฐ์ มัธยมบุรุษ (๒๕๕๕) เรื่อง การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดเชียงรายมีศักยภาพในด้านกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ และด้านการบริหารและการจัดการ จากการวิเคราะห์ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย คือ พัฒนาถนนหรือเส้นทางคมนาคมให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายและสามารถเดินทาง

^{๕๙} กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๔๓.

^{๖๐} วรสิกา อังกูร และคณะวิจัย, “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาแหล่งการเรียนรู้ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๗).

ท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล อนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติหรือการคงรักษาสภาพดั้งเดิม เพื่อให้เกิดคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา ไม่ทำลายความสวยงามของธรรมชาติ มีอุปกรณ์รองรับของปริมาณขยะที่เพียงพอ และออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ควรมีการจัดการด้านคุณภาพอากาศ และไม่สร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว สร้างความพึงพอใจในคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว รักษาความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม สร้างความมีเอกลักษณ์เฉพาะตนของแหล่งท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง จัดเตรียมเอกสารเผยแพร่ที่กล่าวถึงการอนุรักษ์และรักษาแหล่งท่องเที่ยว การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลในการท่องเที่ยวที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว^{๖๑}

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (๒๕๕๐) ดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การเร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

๒. การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

๓. การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

๔. การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ^{๖๒}

อย่างไรก็ตาม กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของแหล่งเที่ยวนั้น ควรมีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

^{๖๑} จริญญา ญพิกุล และวารีชต์ มัธยมบุรุษ, การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย, รายงานวิจัย, (พะเยาวิจัย ๑ กลุ่มการวิจัยท่องเที่ยวยั่งยืน มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๕) : ๑๖๗ - ๑๗๕.

^{๖๒} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐). [เอกสารเผยแพร่].

เป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวก ซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญ คือ ต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butler, ๑๙๙๙) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่น อัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรม เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจะมุ่งเน้นที่ประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อที่จะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อ

ขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย^{๖๓}

ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นมีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (๒๕๕๐) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๑) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิต

๒) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทางระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

๓) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และการรักษาความปลอดภัย

๔) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศระบบนิเวศและสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

๕) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

๖) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ จารุจน์ กลิ่นดีปสี (อ้างถึงใน วิภา ศรีระทุ, ๒๕๕๑) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมองค์ประกอบ ๔ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์โบราณ วัตถุประสงค์ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๒) ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆและการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

๓) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

^{๖๓} กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒): ๑๔๔ – ๑๔๕.

๔) ด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ดังนั้น ในการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ๘ ด้าน ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ความมีชื่อเสียง กิจกรรมท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

๒.๔.๑ การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง ได้เริ่มการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ และเสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ผู้วิจัยยังได้ติดตามสังเกตอย่างมีส่วนร่วม กระบวนการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินอย่างต่อเนื่องจวบจน พ.ศ. ๒๕๕๖ ในมุมมองแนวคิดบ้านศิลปินในฐานะทุนทางสังคม และการเกิดขึ้นของชุมชนศิลปินในจังหวัดเชียงราย การศึกษาติดตามพบว่า สามารถแบ่งเป็นลักษณะได้ ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑. ศิลปินกับการพัฒนาชุมชนและเมือง

ศิลปินที่โดดเด่นในการพัฒนาชุมชนและเมือง ได้แก่กรณีของ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นสองกรณี คือ หนึ่ง กรณีวัดร่องขุน เป็นกรณีศึกษาที่ศิลปินได้ใช้ศิลปะร่วมสมัยที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองในการสร้างพุทธศิลป์ผ่านการบูรณะวัดร่องขุน ที่เคยเป็นวัดประจำชุมชนบ้านเกิดของตนเอง โดยเริ่มจากการบูรณะอุโบสถแล้วขยายขอบเขตพื้นที่ออกไปอย่างกว้างขวางโดยเริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ วัดร่องขุนนี้กลายมาเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวคนไทยที่สนใจในงานแบบพุทธศิลป์ ความโดดเด่นของวัดร่องขุนก็คือการสร้างทุนทางสังคมที่สามารถตอบสนองรสนิยมทางศิลปะและความศรัทธาของคนไทยได้เป็นอย่างดี การระดมทุนในการก่อสร้างวัดได้มาจากการขายผลงานผลิตซ้ำ ด้วยระบบการพิมพ์ของตัวศิลปินเอง และสามารถนำเงินเหล่านี้มาใช้สอยได้อย่างหลากหลาย การก่อสร้างบนวัดต่อเนื่องยาวนานมาเกือบ ๑๕ ปี และยังมีขยายพื้นที่เพื่อการก่อสร้างเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา มีการวางแผนในการสืบทอดการก่อสร้างวัดร่องขุนไว้ถึงสามรุ่นเพื่อให้วัดร่องขุนมีความยั่งยืน และมีระบบในการจัดการการเข้าชมวัดเป็นอย่างดีมาก ทั้งนี้เพราะเนื่องจากตัวศิลปินเองได้ทุ่มเทและใช้ประสบการณ์ของตนเองที่เข้าใจในความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นอย่างดี ทำให้วัดร่องขุนสามารถรองรับผู้คนจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายได้อย่างน่าประทับใจ

ไม่เพียงแต่การสร้างวัดเท่านั้น ศิลปินเองยังได้ใช้เงินกองทุนที่มีอยู่ในการพัฒนาผู้คนรอบวัดอีกด้วย เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณวัด หรือผู้ยากไร้ สามารถส่งคนเรียน

หนังสือจนจบปริญญาโท และไปทำงานเป็นอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย การพัฒนาบุคลากรอีก รูปแบบหนึ่งได้แก่การสร้างช่างฝีมือขึ้นมาจากชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ด้วยการก่อสร้างวัดร่องขุ่น การฝึกฝนได้เริ่มจากเด็กเล็ก ๆ ที่พอเรียนรู้ได้ให้สืบทอดงานศิลปะที่อาจเรียกได้ว่าเป็นสกุลช่างศิลปะ ไทยแบบ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

การสร้างวัดร่องขุ่นไม่ใช่เป็นเพียงศรัทธาของศิลปินเท่านั้น ยังสร้างอาชีพและช่องทางการค้าให้กับชุมชนโดยรอบเป็นอย่างมาก ร้านค้าต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบวัดได้ถูกจัดระเบียบได้อย่างสวยงาม และสามารถทำให้มีประสิทธิภาพรองรับนักท่องเที่ยวในการจับจ่ายซื้อของ ทำให้มีรายได้เกิดขึ้นกับผู้คนเป็นจำนวนมาก ในเรื่องของ การระดมทุนของวัดร่องขุ่นนี้ถือเป็นกรณีศึกษาที่ดียิ่ง นอกเหนือจากการขายงานศิลปะที่เป็นการผลิตซ้ำจากการพิมพ์ การให้เช่าเหรียญพระพิฆเนศก็เป็นการระดมทุนที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยมีการสร้างเหรียญพระพิฆเนศ และเหรียญอื่น ๆ อีกด้วย การสร้างเหรียญให้เช่า ถือว่าเป็นความก้าวหน้าในการระดมทุน เพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามาเยี่ยมชมอีกครั้ง หลังจากหลายคนได้ซื้อภาพเขียนไปแล้ว ก็กลับมาเช่าเหรียญอีกครั้ง และราคาของเหรียญก็สูงมากยิ่งขึ้น และสร้างกำไรจากการเช่าต่อเหรียญได้เป็นอย่างดี ซึ่งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก

นอกเหนือจากการพัฒนาชุมชนด้วยการสร้างผลงานศิลปะแล้ว เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ยังได้มีส่วนร่วมในการออกแบบสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย กรณีที่โดดเด่นมากที่สุดก็คือ การสร้างหอนาฬิกาที่กลางเมืองเชียงรายแทนหอนาฬิกาเดิม โดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบวัดร่องขุ่นมาสร้างไว้ การก่อสร้างในระยะแรกมีผู้วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า เป็นการนำสิ่งแปลกประหลาดขัดกับสถาปัตยกรรมรอบข้างมาสร้างไว้ แต่ด้วยความมีชื่อเสียงและการสร้างสรรค์ของเฉลิมชัยเอง ทำให้หอนาฬิกาแห่งนี้กลายเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน โดยเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ กล่าวว่า ถึงแม้หอนาฬิกานี้จะแปลกประหลาดจากสถาปัตยกรรมรอบข้าง แต่สักวันหนึ่งสถาปัตยกรรมรอบข้างตลอดจนภาพลักษณ์ของเมืองก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของหอนาฬิกา ซึ่งในปัจจุบันก็เป็นจริงไปตามนั้น การก่อสร้างรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบวัดร่องขุ่นนี้เองถูกเรียกขานจากบรรดาครูศิลปะไทยว่าวัดเม่นหรือลายถั่ววงอก แต่สิ่งที่เฉลิมชัย สร้างขึ้นมาใหม่นั้นได้กลายเป็นรูปแบบสำคัญของศิลปินพื้นบ้านในการสร้างสรรค์ศิลปะของจังหวัดเชียงราย ไม่ว่าจะเป็นประติมากรรม อนุสาวรีย์ หรือศาลพระภูมิ ก็จะเป็นรูปลักษณะของเฉลิมชัยเป็นส่วนใหญ่ แม้กระทั่งวัดหลวงเมืองลือ สิบสองปันนา ก็ยังมีภาพเขียนแบบเฉลิมชัยอยู่ด้วย

ทำให้เห็นว่าอิทธิพลของอุดมคติแบบเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ได้เข้ามาเปลี่ยนรสนิยมของคนในจังหวัดเชียงรายและคนในประเทศไทยจำนวนหนึ่ง รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ของเมืองเชียงรายให้มีลักษณะพิเศษ

๒. บ้านศิลปินในฐานะสถาบันทางสังคม

กรณีได้แก่ บ้านดำ ของถวัลย์ ดัชนี ที่ได้สร้างกลุ่มบ้านขึ้นที่ตำบลนางแล โดยมีบ้านที่ศิลปินได้สร้างขึ้นให้มีลักษณะเฉพาะ โดยส่วนใหญ่จะมีสีดำ โดยบ้านแต่ละหลังนั้นได้บรรจุผลงานศิลปะทั้งที่เกิดขึ้นจากการสะสมของตัวศิลปินเอง และงานศิลปะที่ศิลปินสร้างขึ้น

บ้านดำนี้อาจจะแตกต่างจากกรณีวัดร่องขุนหรือวัดขาว ที่บ้านดำได้กลายมาเป็นจุดหมายปลายทางของการจาริกแสวงหาแรงบันดาลใจของศิลปินรุ่นใหม่และนักเรียนศิลปะ ทั้งนี้โดย เรื่องราวของประวัติการทำงานงานศิลปะ และผลงานศิลปะที่เป็นที่ยอมรับของโลกศิลปะ ของถวัลย์ ดัชนี ประกอบกับรูปแบบของบ้านดำ ที่มีเรื่องเล่าประกอบในแต่ละหลัง ทำให้คนที่ศึกษาทางด้านศิลปะ เข้าใจและซาบซึ้งในการใช้ชีวิตแบบศิลปินร่วมสมัย

ดังนั้นบ้านดำเอง นอกเหนือจากการรับนักท่องเที่ยวที่มาชมอย่างจำกัดจำนวน ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป โดยบ้านดำเน้นความสงบและให้รู้สึกถึงความเกรงขามของเจ้าของบ้าน เป็นการแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ก็มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวลักษณะอื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวต้องศึกษาและเรียนรู้ที่จะมาเที่ยว

บ้านดำได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่รองรับการฝึกอบรมเพาะบ่มศิลปินรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องด้วยความร่วมมือกับกระทรวงวัฒนธรรมและกลุ่มศิลปินที่จะคัดเลือกศิลปินรุ่นใหม่ให้ได้รับทุนการศึกษาหรือทุนอบรมทางด้านศิลปะ

การพัฒนาบ้านดำแสดงให้เห็นถึงความสืบเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น โดยในปัจจุบันนี้ลูกชายของถวัลย์ ดัชนี ได้เป็นผู้สืบทอดการบริหารจัดการบ้านดำ โดยใช้พื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านดำ ในการรองรับนักท่องเที่ยว ชายของที่ระลึก ผลงานทางศิลปะ และยังมีแผนที่จะสร้างบ้านพักศิลปินเพื่อรองรับการอบรมศิลปะ การสร้างตลาดนัดศิลปะที่เป็นแผนในอนาคต สิ่งที่น่าสนใจของบ้านดำคือการจำกัดการท่องเที่ยวแบบจำนวนมาก ถนนทางเข้าพื้นที่บ้านดำไม่สามารถให้รถขนาดใหญ่เข้าไปได้ ทำให้การท่องเที่ยวในแต่ละวันมีคนจำนวนไม่มากนักก็สามารถที่จะดูแลรักษาพื้นที่ให้สวยงามได้

ทั้งนี้ไม่เพียงแต่บ้านดำเท่านั้นที่เป็นสถาบันทางศิลปะ ยังมีบ้านศิลปิน สมลักษณะ ปันติบุญ แห่งดอยดินแดง ที่เป็นพื้นที่ให้การฝึกอบรมศิลปินที่ทำงานเครื่องปั้นดินเผา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และอังกฤษเกลลอรี ที่เป็นพื้นที่พำนักระยะยาวของศิลปิน จากหลากหลายประเทศที่ต้องเข้ามาทำงานในจังหวัดเชียงราย

๓. ชุมชนศิลปิน

ในลักษณะนี้จะมีสองกรณี กรณีแรกเรียกได้ว่าเป็น การดึงดูดศิลปินให้มาสร้างบ้านในชุมชน เช่นกรณีของตำบลนางแล ในระยะตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้นมา ในตำบลนางแลมีศิลปินมาสร้างบ้านอยู่ในตำบลนี้จำนวน ๗ คน ซึ่งถือว่าเป็นอัตราเติบโตของการย้ายเข้ามาสูงมากเมื่อเทียบกับตำบลอื่น ๆ ทั้งนี้สืบเนื่องจากแรงดึงดูดจากบ้านดำและบ้านดอยดินแดงที่ทำกิจกรรมทางด้านศิลปะ

ในการระดมทุนสร้างศิลปะ สร้างวัดขึ้นมา เพื่อเป็นการเกิดชุมชนศิลปินได้สร้างสิ่งที่เรียกว่าการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือศิลปินด้วยกัน ทั้งนี้สืบเนื่องจากการจัดทำแผนของหน่วยราชการทางวัฒนธรรมของจังหวัดได้มีการระดมความคิดเห็นจากเหล่าศิลปินว่าอยากจะมีแผนงานอย่างไรบ้าง สิ่งที่ศิลปินต้องการก็คือระบบสวัสดิการที่ช่วยเหลือศิลปินรุ่นใหม่และศิลปินที่เดือดร้อนและชราภาพ แต่เนื่องจากระบบราชการไม่สามารถดำเนินการได้ เหล่าศิลปินจึงได้ประชุมกันและนำแนวคิดที่เสนอมารับปรุงและสร้างกองทุนขึ้นมาด้วยการสร้างวิวัฒนาการทางสังคมที่เรียกว่า ชั่วศิลปะ ซึ่งประกอบด้วย ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก แกลอรี่ พื้นที่จัดการอบรมศิลปะต่าง ๆ เพื่อนำเงินรายได้เหล่านี้มาช่วยเหลือเหล่าศิลปินที่ต้องการความช่วยเหลือ การสร้างชั่วศิลปะนี้เป็นการระดมทุนจากหลายฝ่าย เพื่อสร้างพื้นที่ทางศิลปะให้กับจังหวัดเชียงราย โดยพื้นที่เหล่านี้เกิดขึ้นโดยกลายเป็นแนวคิดที่เรียกว่าการจัดการตนเองของศิลปิน แต่การสัมภาษณ์ผู้ร่วมก่อตั้ง ผู้ร่วมสร้างชั่วศิลปะได้กล่าวว่า สิ่งที่ชั่วศิลปะกำลังทำอยู่นี้ เหล่าศิลปินเรียกว่างานศิลปะ และในอนาคตจะขยายแนวคิดนี้ออกไปในอนุภาคลุ่มน้ำโขง ในแนวคิดของชั่วศิลปะ

๔. รัฐและการเมืองเรื่องศิลปะ

รัฐและการเมืองเป็นองค์กรเครือข่ายของศิลปินที่พยายามเข้ามาสนับสนุนศิลปินในการสร้างพื้นที่ศิลปะในเมืองเชียงราย ความสัมพันธ์นี้เริ่มต้นเมื่อการทำงานเพื่อเมืองเชียงรายของศิลปินในระยะเริ่มแรก โดยศิลปินหลายคนได้ร่วมกันหารือเรื่อง การสร้างหอศิลปะร่วมสมัยขึ้นในจังหวัดเชียงราย การคิดเรื่องนี้โดยศิลปินเชียงรายยังไม่สามารถที่จะสร้างหอศิลป์ที่ดีได้ จึงได้รวมตัวกันรณรงค์ในการผลักดันโครงการหอศิลป์ มีการระดมทุนเพื่อการรณรงค์ ด้วยการจัดแสดงผลงานศิลปะ การผลักดันด้วยการออกแบบต้นแบบหอศิลป์ การจัดตั้งสมาคมศิลปินเชียงรายเพื่อการรณรงค์

การดำเนินการนี้ได้รับความสนใจจากภาครัฐและการเมืองท้องถิ่นมาก แต่การสนับสนุนยังไม่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมจวบจนทุกวันนี้ แต่อย่างไรก็ตามโครงการหอศิลป์ยังได้รับการหยิบยกขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อเชียงรายมีอายุ ๗๕๐ ปีในปีพ.ศ. ๒๕๕๕ มีการระดมความคิดเห็นในการเฉลิมฉลองเมือง โครงการหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมาคือ โครงการหอศิลป์ร่วมสมัย แต่ด้วยความผันผวนทางการเมืองทำให้โครงการนี้มีการปรับเปลี่ยนให้มีขนาดใหญ่ขึ้น กลายเป็น โครงการแม่น้ำศิลปะ (River of Arts) โดยโครงการนี้อยู่ระหว่างการเสนอความเห็นชอบในคณะรัฐมนตรี

ในงานวิจัย ได้มีข้อเสนอจากศิลปินว่าควรมีการจัดงานเทศกาลศิลปะที่เชียงราย ในกรณีนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในระยะนี้ เนื่องจากการจัดงานเทศกาลศิลปะต้องใช้เงินจำนวนมาก รวมถึงต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

การดำเนินงานเรื่องเทศกาลศิลปะนั้นมาเริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยจังหวัดมีแนวทางในการจัดงานการท่องเที่ยวและจะมีศิลปินไปวาดภาพด้วย แต่จากการประชุมกับทางกลุ่มศิลปินแล้วศิลปินได้ให้ความเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใดจึงขอให้ปรับโครงการเป็นการ จัดงานปฏิบัติการ

ศิลปะแทน ร่วมกับการเปิดป้ายบ้านศิลปิน ซึ่งป้ายบ้านศิลปินเชียงรายนี้ ศิลปินได้ให้ความเห็นว่า บ้านศิลปินเชียงรายได้ช่วยเหลืองานจังหวัดมาอย่างต่อเนื่อง ศิลปินยังต้องการที่จะให้มีหน่วยงานรับรองว่า ศิลปินเชียงรายมีตัวตนอยู่จริงจึงขอให้จัดสรรงบประมาณจัดกิจกรรมเปิดบ้านศิลปินเชียงราย ซึ่งในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ได้เปิดบ้านศิลปินเชียงราย จำนวน ๑๓ หลัง กระจายไปทั่วจังหวัด ในโครงการเปิดป้ายบ้านศิลปิน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกบ้านศิลปินจากงานวิจัยมาเป็นเกณฑ์สามารถเปิดบ้านศิลปินได้ จำนวน ๑๓ หลัง ทำให้บ้านศิลปินเชียงรายที่เคยเป็นสิ่งนามธรรมสามารถกลับกลายเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้

ความต้องการของศิลปินที่อยากให้ทางราชการรับรองในฐานะศิลปินเชียงรายนี้ เหล่าศิลปินได้มีข้อเสนออีกอย่างหนึ่งกล่าวคือ การที่หน่วยงานราชการเช่นจังหวัดจะรับรองให้ศิลปินได้ใช้หนังสือเดินทางราชการ หรือที่เรียกว่า พาสปอร์ต สีน้ำเงิน ในการเดินทางไปยังต่างประเทศเพื่อการแสดงผลงาน ซึ่งพาสปอร์ตสีน้ำเงินนี้ จะมีสิทธิบางอย่างเช่นการยกเว้นการขอวีซ่า เข้าเมืองแต่เรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดได้รับสิทธินี้

การเริ่มดำเนินงานโครงการปฏิบัติงานศิลปะ โดยวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายได้อนุมัติงบประมาณในการจัดโครงการปฏิบัติงานศิลปะ ในชื่อร้อยใจศิลปินสืบศิลป์เมืองเชียงราย โดยเชิญศิลปินเชียงรายและศิลปินที่สนใจเข้าร่วมจำนวน ๑๕๐ คน มาทำงานศิลปะร่วมกันเป็นเวลา ๓ วัน และผลงานศิลปะเหล่านั้นได้ถูกจัดการนำมาแสดงงานอย่างถาวรที่ศาลากลางจังหวัดเชียงราย ทำให้ผนังของศาลากลางจังหวัดเชียงราย ทำให้ศาลากลางจังหวัดไม่ได้ติดประกาศของทางราชการแบบศาลากลางจังหวัดทั่วไป แต่กลายเป็นห้องแสดงภาพขนาดใหญ่

ทั้งนี้ทั้งสองโครงการนี้ไม่สามารถดำเนินการให้สืบเนื่องต่อไปได้ด้วยระบบราชการที่มีการโยกย้ายและผูกพันกับการเมืองระดับชาติ ทำให้เหล่าศิลปินยังต้องรอและผิดหวังกับระบบราชการ จนไม่สามารถที่จะเชื่อมต่อการทำงานร่วมกันได้อีกต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการเกิดขึ้นของเชียงรายเมืองศิลปินก็คือ จำนวนของศิลปินรุ่นใหม่และศิลปินที่พำนักอย่างถาวรในจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ถึงแม้ว่าจะมีสถาบันการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษาก็ตาม ความแข็งตัวของหลักสูตรที่ไม่สามารถสร้างศิลปินที่ดีได้ทำให้บัณฑิตทางด้านศิลปะหันเหไปทำงานอย่างอื่น และมีคนที่ยึดมั่นที่จะทำงานด้านศิลปะเพียงอย่างเดียวไม่กี่ราย บัณฑิตทางศิลปะบางส่วนที่เรียนศิลปะในกรุงเทพฯ และต่างประเทศยังไม่มีแนวโน้มที่จะพำนักอย่างถาวรในจังหวัดเชียงราย

เรื่องนี้ศิลปินยังพูดคุยถึงปัญหากันอยู่เสมอ และมีทางออกร่วมกันคือการสร้างขั้วศิลปะให้กลายเป็นสถาบันการศึกษาทางด้านศิลปะที่จะผลิตคนทำงานทางศิลปะที่มีคุณภาพขึ้นมาโดยเป็นแผนที่จะดำเนินการต่อไป

สรุปได้ว่า ศิลปะจากนามธรรมสู่รูปธรรมในพื้นที่ของศิลปินเชียงราย ในพื้นที่ทางสังคมทั่วไป การสร้างผลงานศิลปะซึ่งเป็นถือได้ว่าเป็นงานนามธรรมในการผลิตผลงาน ที่ไม่สัมพันธ์กับกลุ่มผู้คนในพื้นที่แต่อย่างใด หรือบางครั้งการทำงานศิลปะที่สะท้อนสังคม หรือการให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงผลงานนั้นเกิดขึ้นใน ห้องแสดงภาพเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับศิลปินเชียงรายนั้นได้ ใช้พื้นที่บ้านเกิดตนเองหรือบางคนเป็นที่พำนักถาวรในการสร้างงานศิลปะ ในสามลักษณะ ดังนี้

๑. พื้นที่ส่วนตัวไปสู่ ส่วนรวม ที่เรียกว่าบ้านศิลปิน นั้น ศิลปินเชียงรายได้ใช้พื้นที่นี้เป็นทุนทางสังคม สำหรับชุมชน เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้กับสังคมได้เข้าถึงผลงานศิลปะเรียนรู้งานศิลปะ เป็นพื้นที่ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้คนที่จะดำรงชีวิตทางศิลปะ

๒. พื้นที่รสนิยมนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่ จะปรากฏมูลค่าได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับทุนในแบบแฝงฝังในกายที่ใช้เวลาในการเรียนรู้เรื่องศิลปะโดยทุนนี้สามารถในการประเมินคุณค่าของศิลปะได้

๓. พื้นที่สุดท้ายคือพื้นที่แห่งการรับรอง ศิลปินเชียงรายเองนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จในประเด็นนี้ ที่ทำให้ รัฐและการเมืองช่วยเพิ่มพูนมูลค่าของทุนทางสัญลักษณ์ได้ด้วยอาศัยการรับรองจาก “ทางการ”

ศิลปินเชียงรายกำลังสร้างพื้นที่งานศิลปะให้กับเมืองเชียงรายจากพื้นที่นามธรรมสู่พื้นที่แห่งการจับต้องได้มีตัวตน เห็นได้ สัมผัสในชีวิตประจำวันได้ ไม่เพียงแค่นั้นเมืองเชียงรายเท่านั้นศิลปินเชียงรายยังคาดหวังในการขยายผลโครงการ ชั่วศิลปะ และการเข้าไปอนุรักษ์วิหารในสิบสองปันนา ทำให้พื้นที่ของศิลปินเชียงรายกำลังมีบทบาทในกลุ่มประเทศอาเซียน ตอนบน

๒.๔.๒ การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

กุลวรา สุวรรณพิมล (๒๕๔๘: ๑๖๔-๑๖๕) ได้อธิบายถึงแผนจัดนำเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวควรจะเน้นปัจจัยเหล่านี้

๑. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น ซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๒. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก และมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสถานที่อื่น ๆ

๓. เส้นทางการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดกับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มรายได้ และต้องค้นหากับจุดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า

๔. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีระยะทางที่ไกลพอสมควร มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

๕. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอากาศที่ดี ปลอดภัยตลอดเวลา เส้นทางการท่องเที่ยวหมายถึง ถนน แม่น้ำ คลอง ทางเท้าที่ใช้เป็นทางสัญจรของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นระบบโครงข่ายที่ใช้เชื่อมส่วนต่าง ๆ ของเมืองเข้าไว้ด้วยกัน มีเส้นทางสายหลักและเส้นทางสายรอง โดยเส้นทางดังกล่าวต้องทำขึ้นมาอย่างชัดเจนเพียงพอให้ นักท่องเที่ยวหรือ ผู้มาเยี่ยมเยือนหรือผู้อยู่อาศัยในเมือง สามารถเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญในเมืองได้

เส้นทางท่องเที่ยว (Tourism Route) เป็นแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวกปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการใช้เส้นทางร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของคนท้องถิ่น หรืออาจเป็นการกำหนดเส้นทางขึ้นมาใหม่เฉพาะเป็นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวก็ได้

(๑) การพิจารณากำหนดเส้นทางท่องเที่ยวจะต้องสำรวจ สังเกตการณ์จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว รวมถึงแนวโน้มที่ควรจะเป็นในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มต้นจากการพิจารณาตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ แล้วจัดลำดับความสำคัญและความน่าสนใจ จากนั้นจึงพิจารณาความสามารถในการเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้อย่างไร้่าง

(๒) การจัดเส้นทางในลักษณะวงบรรจบ เส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะจัดในลักษณะที่เป็นการสัญจรระบบวงบรรจบ เนื่องจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เกิดความเพลิดเพลินไปตลอดเส้นทาง โดยไม่ต้องย้อนกลับเส้นทางเดิม ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจเกิดความรู้สึกเบื่อและเสียเวลา

จากผลการสำรวจเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนของ กรวรรณ สังขกร (๒๕๕๕) เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวตลาดใหม่ พบว่า ภาคเหนือตอนบนมีความได้เปรียบทางด้านภูมิประเทศที่สวยงาม ภูมิอากาศเย็นสบาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย มีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ รวมถึงมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จึงทำให้ภาคเหนือตอนบนมีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อน แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวกระจายอยู่ใน

๑) จังหวัดเชียงใหม่ ๑๖๓ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองเชียงใหม่ และข้างเคียง โดยส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดเจดีย์หลวง วัดสวนดอก วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดอุโมงค์ หอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ สวนสัตว์เชียงใหม่ พระตำหนักดาราภิรมย์ น้ำตกแม่สา ปางช้างแม่สา สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ถ้ำหลวงเชียงดาว ดอยอ่างขาง หมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง น้ำพุร้อนสันกำแพง อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

๒) จังหวัดลำพูน พบแหล่งท่องเที่ยว ๕๘ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นเป็นประเภทประวัติศาสตร์และศาสนา ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย วัดจามเทวี กู่ช้าง - กู่ม้า วัดพระพุทธรูปตากผ้า โบราณสถานเกาะกลาง

๓) จังหวัดลำปาง พบทั้งหมด ๖๑ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่น ๆ คือ ชุมชนท่ามะโอ กาดกอต้า (ตลาดกอต้า) ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เขื่อนกิ่วลม วัดพระธาตุลำปางหลวง เขื่อนแม่เมาะ

๔) จังหวัดพะเยา พบแหล่งท่องเที่ยว ๕๒ แห่ง ที่เด่นได้แก่ กว๊านพะเยา วัดศรีโคมคำ วัดพระเจ้านั่งดิน ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ และวัดท่าฟ้าใต้

๕) จังหวัดเชียงราย พบแหล่งท่องเที่ยวมากถึง ๑๘๙ ส่วนมากตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงราย และข้างเคียงส่วนใหญ่เป็นวัด ได้แก่ อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ ดอยแม่สลอง ภูชี้ฟ้า วัดร่องขุน พระธาตุดอยตุงและพระตำหนักดอยตุง เมืองโบราณเชียงแสน

๖) จังหวัดแพร่ พบแหล่งท่องเที่ยว ๓๑ แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองแพร่และข้างเคียง ได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ วัดจอมสวรรค์ วัดพระธาตุจอมแจ้ง บ้านประทับใจ บ้านทุ่งโฮ้ง แพะเมืองผี

๗) จังหวัดน่าน พบแหล่งท่องเที่ยว ๓๙ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่เป็นกลุ่มในบริเวณตัวเมืองน่านและข้างเคียง ที่เด่นได้แก่ วัดพระธาตุช้างค้ำ วัดภูมินทร์ วัดหัวขวง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดพระธาตุแช่แห้ง อุทยานแห่งชาติดอยภูคา

๘) จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบแหล่งท่องเที่ยว ๘๑ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่น ได้แก่ วัดพระธาตุดอยกองมู วัดจองคำ - วัดจองกลาง เมืองปาย พิพิธภัณฑสถานหทารญี่ปุ่นขุนยวม ทุ่งบัวตอง ดอยแม่เหาะ^{๖๔}

ในงานศึกษาของ สมพร คล้ายวิเชียร และคณะ (๒๕๕๐) เรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้ พบว่า แนวทางการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้ เสนอออกเป็น ๓ แนวทาง คือ

๑. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว
๒. แนวทางการพัฒนาตลาดท่องเที่ยว
๓. แนวทางการพัฒนาด้านความพร้อมทางการท่องเที่ยว
๔. สำหรับการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมียุทธศาสตร์พึ่งพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในภาคอีสานตอนใต้ ๓ แนวทาง ดังนี้

^{๖๔} กรวรรณ สังขกร, แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวตลาดใหม่, หน้า ๑.

๔.๑ การเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางสัญจรโบราณของชาวเขมร ซึ่งในสมัยโบราณพาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ ได้แก่ วัว ม้า และช้าง

๔.๒ การเดินทางท่องเที่ยวตามรอยการโจรกรรมโบราณวัตถุเขมร ซึ่งเป็นการจำลองเส้นทางการขนส่งโบราณวัตถุเขมรออกนอกประเทศ ดังที่ทราบภาคอีสานใต้ของประเทศไทย ถือว่าเป็นเส้นทางหนึ่งที่นักโจรกรรมนิยมลักลอบขโมยโบราณวัตถุผ่านทางมา

๔.๓ การเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางจาริกแสวงบุญ ซึ่งปรากฏศาสนสถานที่มีรูปแบบทางศิลปกรรมลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันระหว่างศาสนสถานในภาคอีสานใต้ของประเทศไทยกับศาสนสถานในสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย^{๖๕}

จากผลงานการศึกษาของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) และคณะ (๒๕๕๔) ได้สรุปเส้นทางที่เหมาะสมในการท่องเที่ยววัดในกรุงเทพมหานคร ๓ เส้นทางด้วยกัน ได้แก่ ๑) เส้นทางสายแม่น้ำเจ้าพระยา (การท่องเที่ยวไหว้พระ ชมความงามของวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา) ๒) เส้นทางสายมหานคร (การท่องเที่ยวไหว้พระ ชมความงามของวัดที่ตั้งอยู่บริเวณเขตกรุงเทพมหานครชั้นในที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร) ๓) เส้นทางสายวัฒนธรรมไทย-จีน (เส้นทางเชื่อมประสานวัด ชุมชนและวัฒนธรรม)^{๖๖}

งานศึกษาของ เกศรา สุกเพชร และ วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ (๒๕๕๕) เรื่อง การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกรณีศึกษา พื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวของเหมืองแม่เมาะ ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะห้องน้ำ สถานที่พัก เส้นทางการเดินทางธรรมชาติโดยรอบบริเวณเหมืองแม่เมาะ และทุ่งดอกบัวตอง สำหรับข้อมูลที่เหมาะสมมีองค์ความรู้เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ย่อมส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนิยมมาศึกษาหาความรู้พร้อมกับการพักผ่อน และควรมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมสามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้ได้หลายมิติมากกว่าตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเน้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และอาศัยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

^{๖๕} สมภาพร คล้ายวิเชียร และคณะ, แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐), หน้า จ.

^{๖๖} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) และคณะ, “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”, ประชาคมวิจัย, (ฉบับที่ ๙๕ ปีที่ ๑๖ เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : ๕๑.

สะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่ไม่ต้องไปทำลายธรรมชาติ (เส้นทางการท่องเที่ยว) พร้อมทั้งการให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากกว่า และมีข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวทุกประเภท^{๖๗}

ในงานการศึกษาของ อนุกุล ศิริพันธ์ และคณะ (๒๕๕๕) เรื่อง การศึกษาและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สร้างและทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวทางศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ศึกษาข้อมูลประวัติของวัด ทั้งหมด ๑๒ แห่ง คือ วัดศรีรองเมือง วัดปงสนุก วัดแสงเมืองมา วัดหัวขวง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดพระเจดีย์ขาวหลัง วัดม่อนจำศีล วัดม่อนปู่ยักษ์ วัดป่าฝาง วัดศรีชุม วัดบุญวาทย์และวัดเกาะวารุการาม ได้แบ่งและจัดกลุ่มความสำคัญตามรูปแบบศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มวัดของชาวพม่า - ไทใหญ่ กลุ่มวัดของคนพื้นเมือง และกลุ่มวัดที่ผสมทั้งวัดพื้นเมืองและวัดพม่า-ไทใหญ่ และได้ออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อทดลองเส้นทางกับกลุ่มผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน

จากการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อนำไปทดลอง คณะวิจัยยังศึกษารวมไปถึง โบราณ วัตถุอื่น ๆ ที่มีความสำคัญที่ของวัด เช่น ชุมมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เสลียงคานหาม สัตตภัณฑ์ ธรรมาสน์ จากการที่ตัวแทนชุมชนของวัดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทดลองเส้นทาง และได้นำผลของการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวมาปรับ เพื่อสร้างเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวอีกครั้ง หลังจากทำการทดลองเส้นทางและปรับเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้งวัดแบบพื้นเมือง และวัดแบบพม่า-ไทใหญ่ ทั้งหมดสามารถเดินทางชมทั้ง ๙ วัด ภายใน ๑ วัน และสร้างเอกสารนำเที่ยว (แผ่นพับ) โดยใช้ชื่อว่า “๙ พุทธศิลป์ ถิ่นเขลางค์ วัดพื้นเมือง พม่า – ไทใหญ่” ผลจากการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยว ดังกล่าว เป็นเส้นทางที่สามารถเที่ยวได้สะดวก เนื่องจากวัดทั้งหมดอยู่ภายในเขตอำเภอเมือง สะดวกในการเที่ยวชม จึงได้ออกแบบเอกสารนำเที่ยว (แผ่นพับ) ที่มีโปรแกรมท่องเที่ยว ทั้ง ๓ โปรแกรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม และแยกเอกสารนำเที่ยว (แผ่นพับ) เป็นภาษาไทย ๑ ฉบับ และภาษาอังกฤษ ๑ ฉบับ^{๖๘}

ผลงานวิจัยได้ถูกนำไปต่อยอดเป็นโครงการมัคคุเทศก์น้อย โดยวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งเริ่มโครงการปลายปี ๒๕๕๒ ถึงปัจจุบัน ทางวัดมีการอบรมให้เฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งมัคคุเทศก์น้อยจะบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการคนบรรยายเฉพาะวันหยุด นอกจากนี้

^{๖๗} เกศรา สุขเพชร และ วาริชต์ มัชยมนุรุช, การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้มีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกรณีศึกษา พื้นที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชุมชนรอบจังหวัดลำปาง, รายงานวิจัย, (พะเยาวิจัย ๑ กลุ่มการวิจัยท่องเที่ยวยั่งยืน มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๕) : ๑๕๙ – ๑๖๖.

^{๖๘} อนุกุล ศิริพันธ์ และคณะ, การศึกษาและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, (วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง, ๒๕๕๕), (เอกสารอัดสำเนา), หน้า ๑.

โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตรนำข้อมูลจากงานวิจัยไปประกอบการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ
สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน (สพฐ.) ทำให้นักเรียนได้รู้จักและเห็นคุณค่าของวัดมากขึ้น

๒.๔.๓ การประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยว

ในงานศึกษาของ ศิริจรรยา ประพุดติกิจ (๒๕๕๓) เรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากผลการศึกษาพบว่า
การประเมินแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ๑๒ แห่ง ดังนี้ ๑) แหล่งท่องเที่ยวทางด้าน
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดบุปผาราม วัดโยธานิมิต ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง วัดไผ่ล้อม
โบราณสถานจวนเรชิตังกัมปอต ย่านตลาดเก่าริมคลองบางพระ ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
ได้แก่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน น้ำตกสะพานหิน หาดลานทราย สถานีวิจัย
และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๔ (ตราด) ล่องแก่งคลองห้วยแร้ง ๓) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านห้วยน้ำขาว จากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมี
ศักยภาพในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อศักยภาพด้าน
ศิลปวัฒนธรรม และ ด้านธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก โดยมีผลคะแนนเฉลี่ย ๓.๖๐ และ ๓.๕๕
ตามลำดับ เมื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยจำแนกตามสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า ล่องแก่ง
คลองห้วยแร้ง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก จากนั้นนำผลการวิจัยมาจัดเส้นทางจำนวน ๔ เส้นทาง
เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๑ ได้แก่ วัดบุปผาราม สถานีวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๔ (ตราด)
และล่องแก่งคลองห้วยแร้ง เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๒ ได้แก่ วัดไผ่ล้อม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง โบราณสถาน
จวนเรชิตังกัมปอต และ วัดโยธานิมิต เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๓ ได้แก่ หาดลานทราย สวนผลไม้บ้านห้วย
น้ำขาว และศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๔ ได้แก่ วัดบุปผาราม
ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดเก่าริมคลองบางพระ สถานีวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๔
(ตราด) ผลการวิเคราะห์ พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๔ มีจุดแข็งมากที่สุด โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มี
ความสะดวกในการเข้าถึง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รองลงมา
คือ เส้นทางท่องเที่ยวที่ ๑, ๒ และ ๓ โดยมีจุดอ่อน คือ แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางแหล่งเที่ยวที่
น้อย และขาดการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โอกาส คือ แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทาง
สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ตลอดจนสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็น
เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุปสรรค คือ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ข้อจำกัดด้านเวลา
ตลอดจนขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศที่เหมาะสม เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ๒) ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์

เพื่อขยายจำนวนนักท่องเที่ยว ๓) นำเส้นทางทั้ง ๔ เส้นทางมาปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอเมือง จังหวัดตราด^{๖๔}

ผลงานการศึกษาของ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ และเรณูมาศ มาอุ่น (๒๕๕๓) เรื่อง การประเมินประสิทธิผลด้านการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยมีจุดแข็งในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และมีการบริการในระดับสากล ส่วนจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดบกพร่องของการให้บริการบางส่วนที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ เช่น จุดพักรถไม่เพียงพอ เป็นต้น และประสิทธิผลของการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวได้รับแบ่งเป็นประสิทธิผลตาม ๘ มาตรฐานการบริการ มีค่าเฉลี่ยระดับประสิทธิผลอยู่ในระดับดีมากที่สุดทุกมาตรฐาน และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๓.๓๑ หมายถึง ดีมากที่สุด ส่วนระดับประสิทธิผลของการบริการในภาพรวมที่นักท่องเที่ยวได้รับ ได้แก่ ค่าบริการในแหล่งท่องเที่ยว การบริหารงานภายในแหล่งท่องเที่ยวและการเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๓.๓๒ หมายถึง ดีมากที่สุดเช่นเดียวกัน ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะระดับแหล่งท่องเที่ยว ระดับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนระดับการบริโภคการท่องเที่ยว และระดับการพัฒนาทางวิชาการ^{๖๕}

การศึกษาของ ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น (๒๕๕๔) เรื่อง สถานการณ์และแนวโน้มของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน พบว่า ภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความได้เปรียบของธรรมชาติ เช่น ภูเขาที่สวยงามและสลับซับซ้อน วัฒนธรรมล้ำนา ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์กระจายทั่วไป ซึ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาเยี่ยมเยือนภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ที่ตั้งของภาคเหนือสามารถเชื่อมโยงการคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของอนุภูมิภาคประเทศลุ่มแม่น้ำโขงได้

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคเหนือ เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนบน และสามารถเชื่อมต่อไปยังหลวงพระบาง ของสปป. ลาว พื้นที่ท่องเที่ยว ๔ ส่วนหลักคือ ๑) แหล่งท่องเที่ยวในตัวเมือง จุดเด่นคือวัดพระธาตุดอยสุเทพ ถนนคนเดิน ไนท์บาซาร์ ถนนวัวลาย ๒) แหล่งท่องเที่ยวทางทิศเหนือ ประกอบด้วยปางช้าง น้ำตกแม่สา สวนกล้วยไม้ ถ้ำเชียงดาว ๓) แหล่งท่องเที่ยวทางทิศตะวันออก เป็นแหล่งซื้อสินค้าที่ระลึก เช่น ร่มบ่อสร้าง เครื่องเงิน ผ้าไหม

^{๖๔} ศิริจรรยา ประพุดติกิจ, การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

^{๖๕} ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ และเรณูมาศ มาอุ่น, การประเมินประสิทธิผลด้านการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือของประเทศไทย, วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๑ - ๑๖.

อัญมณี เครื่องหนัง ๔) แหล่งท่องเที่ยวทางทิศใต้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ ดอยอินทนนท์ น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ นอกจากนี้สามารถซื้อของที่ระลึก เช่น ผ้าฝ้ายทอมือจอมทอง ผ้าฝ้ายตีนจกแม่แจ่ม ไม้แกะสลักบ้านถวาย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมสูง ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวสูงโดยเฉพาะที่อำเภอปาย การท่องเที่ยวที่อำเภอปายเป็นลักษณะกิจกรรมการพักผ่อน รูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่ก็มีความสะดวกสบาย แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดเด่นในด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมและธรรมชาติ ได้แก่ ประเพณีปอยส่างลอง วิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงคอยาว ทะเลหมอกทุ่งดอกบัวตอง ภูโคลน นอกจากนี้จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังมีสินค้าหัตถกรรม จักสานเรอโค๊ะ ผ้าทอขนแกะ และเมล็ดกาแฟที่มีชื่อเสียง

สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อุทกภัย ส่งผลให้กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่จองล่วงหน้า ได้ยกเลิกการเดินทางมาท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ก็ได้รับการชดเชยจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประสบอุทกภัยอพยพขึ้นมาพัก ทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ไม่ได้รับผลกระทบมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งได้รับผลกระทบมากกว่า

แนวโน้มการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน คาดการณ์ประมาณกลางเดือนธันวาคม หรือหลังสถานการณ์อุทกภัยของประเทศ คาดว่าภาครัฐบาลจะมีการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยเน้นเรื่องการท่องเที่ยวภายในของประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการประชาสัมพันธ์จัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติราชพฤกษ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มจะไปท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือเพิ่มขึ้น^{๓๑}

งานศึกษาวิจัยของ วีระพล ทองมา และคณะ (๒๕๕๔) เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนทำให้ทราบว่าชุมชนชาวจีนยูนาน (บ้านยาง) นั้นมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์โรงงานหลวงที่ ๑ (ฝาง) ซึ่งถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living SITE Museum) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนภายในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการนำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา ความรู้ และประสบการณ์ผ่านทางนิทรรศการ วัตถุที่สะสมมาตั้งแต่อดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ควบคู่ไปกับ “โรงงานสีเขียว” ที่สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของ

^{๓๑} ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น, สถานการณ์และแนวโน้มของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน, รายงานวิจัย, (ศูนย์เตือนภัยธุรกิจภาคเหนือ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ปรารถนาให้พิพิธภัณฑ์ในชุมชนบ้านยางเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมนั่นเอง ชุมชนชาวจีนยูนานบ้านยางยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านความเชื่อและค่านิยมตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นที่จะต้องเดินทางไปไกลถึงประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่สามารถศึกษาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบชาวจีนยูนานได้ในชุมชนบ้านยางแห่งนี้ ตั้งแต่สภาพของบ้านเรือน การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด การใช้ภาษาเขียน หรือแม้แต่การประกอบอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ชุมชนบ้านยาง ยังได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งทางด้านที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศของพี่น้องชาวจีนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภายใต้ความหลากหลายของศาสนาและความเชื่อ โดยเฉพาะศาลเจ้า เจ้าแม่กวนอิม พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และอิสลาม เป็นต้น การได้ชิมและรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพอันเลิศรสของชาวจีน เช่น สุกี้ยูนาน ขาหมูหมั่นโถและไก่ดำตุ๋นยาจีน เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลรายงานว่ามีส่วนร่วมในระดับมากในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมทางความคิด (ความเชื่อและค่านิยม) และวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน) ส่วนด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) รวมทั้งด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปะและหัตถกรรม) นั้นผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ผลการวิจัยเกี่ยวกับการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านยางโดยใช้ X^2 - test นั้นพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ระบุว่าชุมชนชาวจีนยูนานในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง อาเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนภายในชุมชน^{๗๒}

สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล (๒๕๕๔) จัดทำรายงานรายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ภาคเหนือ) พบว่า ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๕.๔) มาจากภาคเหนือ รองลงมา (ร้อยละ ๑๓.๙) มาจากกรุงเทพมหานคร ส่วนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศส่วนมาก (ร้อยละ ๓๙.๓) เป็นผู้เยี่ยมเยือนที่มาจากยุโรป รองลงมา ได้แก่ เอเชีย อเมริกา โอเชียเนีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๐.๗) ต้องการมาท่องเที่ยว/พักผ่อน เช่นเดียวกับผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๙.๕) ต้องการมาท่องเที่ยว/พักผ่อน ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยส่วนมาก (ร้อยละ ๒๒.๐) เห็นว่าภาคเหนือมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศส่วนมาก (ร้อยละ ๓๓.๙) เห็นว่าภาคเหนือมีระยะทางไม่ไกล

^{๗๒} วีระพล ทองมา และคณะ, การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔).

มาก ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยส่วนมาก (ร้อยละ ๓๕.๐) ทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากเพื่อน/คนรู้จัก ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศส่วนมาก (ร้อยละ ๒๙.๑) ทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากบริษัทนำเที่ยว ปัญหาที่พบในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ได้แก่ ความสะอาด มลภาวะของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก/สาธารณูปโภค ความไม่ซื่อสัตย์ของผู้ให้บริการ ความปลอดภัย และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว^{๗๓}

สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล (๒๕๕๔) จัดทำรายงานรายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ภาคเหนือ) จากผลการสำรวจข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางท่องเที่ยวในภาคเหนือปี ๒๕๕๔ พบว่าปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านบริการขนส่งสาธารณะ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ภายในสถานที่ท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ สำหรับรายละเอียดของปัญหาและข้อเสนอแนะ มีดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

๑.๑ การเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

๑) การบริการขนส่งสาธารณะ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศบางส่วนที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะยังคงพบปัญหาด้านการให้บริการด้านขนส่งสาธารณะ เช่น พนักงานขายตั๋ว มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พุดจาไม่สุภาพ รถออกไม่ตรงเวลาที่กำหนด พนักงานขับรถไม่สุภาพ ภายในรถสกปรก รถมีสภาพเก่า เป็นต้น

๒) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวบางประเภท เช่น อุทยานแห่งชาติ น้ำตก/ถ้ำ ในบางพื้นที่เข้าถึงลำบาก เส้นทางเข้าขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ระยะทางไกล ไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ป้ายบอกทางเล็กเกินไป ทำให้เกิดความสับสนในการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีลานจอดรถไม่เพียงพอ จำนวนคนที่เข้ามาท่องเที่ยวมากเกินไป ไม่มีการจำกัดนักท่องเที่ยว การจอดรถของนักท่องเที่ยวไม่มีความเป็นระเบียบ บางพื้นที่จอดรถไม่เอื้ออำนวยเบียดกัน บางแห่งมีมิจอาชีพเข้ามาหากิน เช่น การล้างกระเป๋าทูบกระจกรถ ขโมยทรัพย์สินภายในรถ เป็นต้น

๑.๒ สถานที่ท่องเที่ยว

๑) ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว

- ปัญหาเกี่ยวกับภาชนะรองรับขยะ ในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจำนวน ภาชนะรองรับขยะไม่เพียงพอและบางแห่งจัดวางภาชนะรองรับขยะไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวบาง

^{๗๓} สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ภาคเหนือ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔), หน้า ๗ - ๒๖.

ประเภท เช่น วัด น้ำตก พบเศษขยะบริเวณหน้าวัด น้ำตก โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดเก็บขยะ และบางแห่งมีถังขยะแต่ช่วงเวลาการจัดเก็บ/ถ่ายขยะไม่เหมาะสมทำให้เศษขยะล้นถังตกเรียราดสกปรกและส่งกลิ่นเหม็น โดยเฉพาะเศษแก้วที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว

- ปัญหาเกี่ยวกับห้องน้ำ ในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีห้องน้ำไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ต้องการใช้บริการ ขาดการดูแลรักษาความสะอาด และส่วนใหญ่เป็นห้องน้ำ รวมไม่แยกห้องน้ำหญิงและห้องน้ำชาย ปัญหาเกี่ยวกับร้านขายของฝาก/ของที่ระลึก ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ร้านขายของฝาก/ของที่ระลึกจำหน่ายสินค้าราคาแพง คุณภาพของสินค้าไม่ได้มาตรฐานและสินค้าบางอย่างหมดอายุ

- ปัญหาเกี่ยวกับร้านขายอาหาร/เครื่องดื่ม ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีจำนวนร้านขายอาหาร/เครื่องดื่มไม่เพียงพอกับความต้องการ และบางส่วนจำหน่ายอาหาร/เครื่องดื่มในราคาที่สูงกว่าปกติ

๑.๓ คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ภายในสถานที่ท่องเที่ยว

สื่อที่ใช้ถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานและอุทยานประวัติศาสตร์มีจำนวนน้อย ข้อมูลไม่ชัดเจน และรูปแบบการนำเสนอบางส่วนไม่เหมาะสม นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ขาดสื่อเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวน้อยหรือได้รับข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่สามารถให้ข้อมูลข่าวสารเป็นภาษาอังกฤษมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

๑.๔ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ที่ทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว และแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และไม่มีมีคฤศเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยว^{๗๔}

^{๗๔} สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ภาคเหนือ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๒ - ๔๓.

๒.๕ แนวคิดการพัฒนาเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ

๒.๕.๑ แนวคิดการสร้างเมืองแบบมาจิสึคิริ (machizukuri)

มาจิสึคิริ [Machizukuri] เป็นคำภาษาญี่ปุ่นที่ผสมกันระหว่าง Machi หมายถึง เมือง และ Tsukuri หมายถึง การทำด้วยมือ การสร้าง^{๗๕} แปลเป็นไทยได้ว่า การปลูกชุมชน, สร้างบ้านแปลงเมือง หรือ การสรรค์สร้างเมือง คือ การพัฒนาที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวโดยมีการร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย และเป็นการพัฒนาคุณภาพเพิ่มชีวิตชีวาและเสน่ห์ของเมือง บนฐานทุนทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ แนวคิดนี้เป็นการอาศัยกำลังของคนในท้องถิ่นในการพัฒนา เป็นสำคัญ คนในท้องถิ่นจึงสามารถสร้างความเป็นท้องถิ่นออกมาได้อย่างเหมาะสมหรือสอดคล้องกับ ความต้องการของคนในท้องถิ่น สามารถเรียกเป็นคำสั้นๆ ว่า “ปรัชญาการสร้างเมือง” หมายถึง โครงการสร้างเมืองที่พยายามให้ประชาชนมีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และให้ประชาชนที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ด้วยตัวเอง เพื่อร่วมกันสร้างชุมชนที่น่าอยู่ มีชีวิตชีวาและมีเสน่ห์ ตามแบบฉบับที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง^{๗๖}

Akira Tamura (machizukuri no hassou. ๑๙๘๗) ได้กล่าวถึงที่มาการสร้างเมือง ไว้ใน หนังสือ machizukuri no hassou ว่า หลังจากการฟื้นฟูประเทศหลังสงคราม ญี่ปุ่นกลายเป็น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่จะก้าวเข้าสู่เวทีโลก จึงเกิดกระแสการพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นด้านการ พัฒนาอุตสาหกรรมขยายไปทั่วประเทศ ท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาให้ กลายเป็นเมือง แต่กลับเกิดปัญหามลพิษ และปัญหาด้านความสัมพันธ์ของการพัฒนากับประชาชนใน ท้องถิ่น เนื่องจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องแต่ละองค์กรนั้นมีวิธีการที่เป็นแบบแผนเดียวกันทั้ง ประเทศ การบริหารจัดการตนเองในท้องถิ่นนั้นจึงไม่หลุดจากการบริหารท้องถิ่นแบบดั้งเดิมและขาด ความเป็นอิสระในด้านธุรกิจก็เช่นกัน กิจกรรมธุรกิจต่างๆนั้นมุ่งเน้นสร้างโรงงานเพียงเท่านั้น และเห็น ว่าการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเรื่องขององค์กรในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นเองก็ไม่ให้ความสนใจในการ อนุรักษ์ท้องถิ่นหรือพัฒนาท้องถิ่น

กล่าวได้ว่า มาจิสึคิริ [Machizukuri] เป็นคำที่ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในวงการ อนุรักษ์และฟื้นฟูเมือง รวมไปถึงการปรับภูมิทัศน์ย่านในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ สอง และเป็นคำที่พูดถึงเรื่อยมากระทั่งถึงปัจจุบัน แต่แท้ที่จริง ขอบเขตของคำนี้มีมากกว่าแค่การ อนุรักษ์มรดกที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือภูมิทัศน์เมือง แต่รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดการ

^{๗๕} ญัฐกานต์ กัณธิ, มะจิสึคิริ (Machizukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๔.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

เรียนรู้และส่งเสริมคุณค่าของย่านชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมรดกที่จับต้องได้และมรดกที่จับต้องไม่ได้ ทั้งยังสามารถสร้างความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย ภายใต้พื้นฐานของความร่วมมือระหว่างคนในย่านและการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เช่น ภาครัฐ, เอกชน, นักวิชาการ และสถาบันการศึกษาที่ผ่านการสร้างข้อตกลงร่วมกันในระดับชุมชน ทั้งนี้ หัวใจของภูมิทัศน์เมืองเกียวโตไม่ใช่เฉพาะสิ่งที่มองเห็นได้เพียงสายตา แต่ยังรวมไปถึงความกลมกลืนของการเข้าถึงด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ประกอบกับเบื้องหลังประวัติศาสตร์อันยาวนานที่หลอมรวมกับความนึกคิดของผู้คน ก่อให้เกิดเป็นตระหนักรู้เพื่อปกป้องรักษา และส่งต่อสืบทอดความเป็นมาประวัติศาสตร์เมืองได้ต่อไป

๒.๕.๒ ความเป็นมาของการสร้างเมืองแบบมาจิสึคิริ (machizukuri)

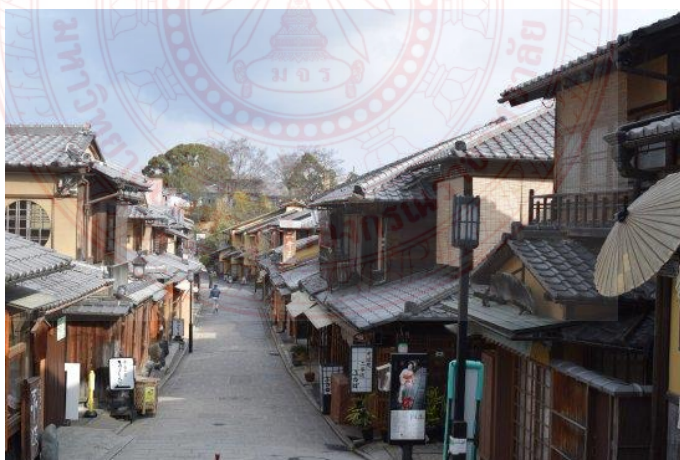
การสร้างเมืองแบบมาจิสึคิริ (machizukuri) อุซุคิ โมริโอะ (๒๐๐๔) กล่าวไว้ว่าตามข้อบัญญัติแผนการพัฒนาเขตเมืองโตเกียว ในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ ทำให้โครงการพัฒนาเมืองใหญ่สมัยใหม่ของประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มต้นขึ้น ซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากคำสั่งก่อนหน้านี้ของเอโดะ รัฐบาลเมจิบังคับได้ใช้แผนพัฒนาเขตเมืองโตเกียวให้เป็นแผนงานระดับชาติ โดยใช้แผนการปรับปรุงการสร้างเมืองของประเทศมหาอำนาจทางฝั่งตะวันตก (ยุโรป-อเมริกา) มาเป็นต้นแบบหลังจากนั้น แม้ว่าปัจจุบันจะผ่านการแก้ไขกฎหมายมามากมาย อย่างไรก็ตาม แต่กรอบที่มีรากฐานมาจากแผนนี้ ก็ไม่ได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและรัฐบาลก็เริ่มชัดเจนขึ้น เกิดการประท้วงโดยประชาชนในพื้นที่ต่อต้านแผนการปรับปรุงถนนใหญ่ในการพัฒนาเมืองใหญ่ หรือ แผนการจัดแบ่งสรรที่ดิน และเริ่มมีการจัดกิจกรรมของพลเมืองระดับรากหญ้า (สามัญชน) ซึ่งเป้าหมายของกิจกรรมเหล่านี้ คือ การมุ่งอนุรักษ์เมืองทางประวัติศาสตร์ หรือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ มีการกล่าวถึงเรื่อง Machitsukuri โดยประชาชนในนิตยสาร “ปัญหาของเมืองใหญ่” เป็นครั้งแรก จะเห็นได้ว่า เริ่มมีหลักฐานการสร้างเมืองแบบ Machitsukuri มาตั้งแต่ก่อนช่วงประมาณต้นปี ๑๙๗๐ โดยกลุ่มพ่อค้าและชาวบ้านในย่านนิเนนซากะและพื้นที่ใกล้เคียงชั้นเนนซากะแห่งเกียวโตที่เริ่มรวมตัวกันเรียกร้องรัฐบาลเพราะเกรงกลัวผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนายทุนและชาวต่างชาติที่เข้ามาทำลายคุณค่าอันยาวนานของย่าน ในขณะที่เดียวกันทางด้านวิชาการก็มีการสำรวจเชิงพื้นที่เพื่อหาอัตลักษณ์ด้านคุณค่าอาคารสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ ที่พบในอาคารในย่านเดิม ซึ่งการพัฒนาครั้งนี้ได้รับอิทธิพลของวิวัฒนาการและกระแสพัฒนางานอนุรักษ์ในระดับนานาชาติอีกด้วย เช่น Civic Amenities Act ของสหราชอาณาจักรในปี ๑๙๖๗ ที่ได้กำหนดการขึ้นทะเบียนที่มีผลทางกฎหมายของกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยตั้งให้เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ในปี ๑๙๗๒ มีการสถาปนากฎหมายภูมิทัศน์ของเมืองเกียวโตซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศที่ตราบัญญัติขึ้นโดยกำหนดขอบเขตของการอนุรักษ์ในพื้นที่เขตเมืองเกียวโต คือกำหนดเขตภูมิทัศน์ที่สวยงาม, กำหนดเขตอนุรักษ์พิเศษทางประวัติศาสตร์

ต่อมาในปี ๑๙๗๕ ได้มีการแก้ไขกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (ค.ศ. ๑๙๕๐) โดยเพิ่มเติมพื้นที่อนุรักษ์ขึ้นใหม่ใช้ชื่อว่า "ย่านอนุรักษ์อาคารดั้งเดิม" ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของรัฐบาลที่พยายามขยายขอบเขตรมรดกทางวัฒนธรรม วัด ศาลเจ้า ปราสาทโบราณ เมืองเก่า มาสู่ที่มีอาคารบ้านเรือนของประชาชน

ตั้งนั้น ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐ บรรดาหัวหน้าผู้นำฝ่ายปฏิรูปจากโตเกียว, เกียวโต, โยโกฮามา, และที่อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ไม่ใช่คำว่า “แผนการพัฒนาเมืองใหญ่” แต่เริ่มใช้คำว่า Machitsukuri แทน เพื่อต้องการให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในการสร้างแผนพัฒนาเมืองครั้งนี้ และแสดงถึงการพึ่งพาคนในเมืองมากขึ้น ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๗๐-๑๙๘๐ หน่วยงานส่วนท้องถิ่นได้มีการริเริ่มเอา Machitsukuri มาพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะในท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น จนปัจจุบัน Machitsukuri ถูกประเมินในระดับสากล ที่เป็นที่รู้จักกันในฐานะ “การสร้างเมืองแบบญี่ปุ่น”

ย่านนิเนนซากะภายใต้ภูเขาย่านอนุรักษ์อาคารดั้งเดิมของญี่ปุ่น, เกียวโต

ลักษณะของย่านอนุรักษ์อาคารดั้งเดิมนี้นี้ คือเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนามาแต่โบราณ ส่วนใหญ่เป็นย่านถนนการค้า หรือย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมมีอาคารคุณค่าทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งข้อแตกต่างจากมรดกโลกทางวัฒนธรรมอื่นๆ ที่มีประชาชนยังอาศัยและทำการค้าอยู่ ทำให้ย่านดังกล่าวเกิดการพัฒนาขึ้นตลอดเวลา

อาคารอนุรักษ์ชุดแรกเป็นอาคารที่ใช้เพื่อการค้าและพักอาศัยลักษณะคล้ายเรือนแถวไม้ในบ้านเรา เรียกว่า ‘มะจิบะ’ โดยพื้นที่อาคารในนิเนนซากะ ชันเนนซากะ ได้รับการเสนอชื่อให้เป็น

พื้นที่ที่ได้รับการอนุรักษ์ในเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งแรกของญี่ปุ่น นับเป็นครั้งแรกที่เสียงเรียกร้องจากคนในชุมชนได้สร้างให้เกิดผลทางกฎหมายที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์ย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ และยังเป็นโมเดลแรกของการสรรค์สร้าง ปลุกชุมชนที่ส่งผลต่อย่านประวัติศาสตร์จนเกิดเป็นกระแส Little Kyoto ทั่วประเทศ

๒.๕.๓ แนวทางการสร้างเมืองแบบมาจิซึคิริ (machizukuri)

สภาเทศบาลเมืองเกียวโตกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองไว้หลักๆ คือ การอนุรักษ์สร้างเมืองให้มีชีวิตชีวา, การสร้างสรรค์ให้เกิดการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดพื้นที่ธรรมชาติและคงไว้ซึ่งสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของเมือง และการผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างเมืองเก่ากับย่านธุรกิจ โดยมีกฎหมายข้อบังคับที่ใช้ในการควบคุมพื้นที่อย่างเคร่งครัด

แนวนโยบายทางวัฒนธรรมเมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น จึงมีหลักสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการตลาดเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง มุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพราะนั่นคือหัวใจหลักที่เป็นเสน่ห์และจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง เกิดเป็นกระแสที่เกี่ยวกันแบบลึกซึ้งมากกว่าการแคไปถึงสถานที่แล้วถ่ายรูป เป็นรูปแบบการเรียนรู้เรื่องราวของสถานที่ และซึมซับบรรยากาศนานมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นมีความสนใจและรับรู้การอนุรักษ์สูงขึ้น เนื่องจากต้องการสัมผัสบรรยากาศหรือวิถีชีวิตในชุมชนสูงขึ้นเช่นกัน

พลังของประชาชนและชุมชน มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะฟื้นฟูเมืองเก่าเพิ่มเติมจากที่ได้กล่าวไปข้างต้นในช่วงปลายยุค ๙๐ ได้มีการสำรวจบ้านในเขตเมืองเกียวโตจำนวนกว่า ๒๘,๐๐๐ หลัง ผ่านอาสาสมัครจากนักเรียนและผู้ปกครองที่มีความคิดที่ต้องการจะอนุรักษ์บ้านเก่า ร้านค้าเก่า และอาคารเก่าแบบดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่ทำมาจากไม้ หลังจากนั้นก็มีมีการสำรวจความเห็นของประชาชนที่มีต่ออาคารเก่า โดยพบว่าประชาชนกว่า ๘๐% อยากให้ลดความสูงของอาคารเพราะไปบดบังบ้านเก่า จึงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูบ้านเก่าโดยจัดเป็นห้องพักแบบญี่ปุ่นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีคนจำนวนมากสนใจบ้านไม้เหล่านี้

นอกจากนี้ การเปิดบ้านเป็นแหล่งวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวมาลองฝึกทำงานฝีมือก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เท่ากับว่าบ้านเก่าเหล่านี้สามารถช่วยพยุงเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ ในปัจจุบันจึงมีการรณรงค์สนับสนุนการใช้พื้นที่บ้านเก่าเพิ่มขึ้น ภายใต้กฎของย่านที่มีการควบคุมทั้งสี ความสูง และรูปแบบอาคาร หรือแม้กระทั่งการควบคุมสีของแสงในพื้นที่เพื่อแสดงภูมิทัศน์เมือง (Townscape) และยังได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากรัฐบาลอีกด้วย

แนวโน้มการท่องเที่ยวเกี่ยวโตะในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดรายได้นอกเหนือจากเงินอุดหนุนจากท้องถิ่นและจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว โดยนำเม็ดเงินวนมาใช้อนุรักษ์อาคารเก่าอีกทีหนึ่ง แทนที่เอาไปใช้ในการขยายถนน และการพัฒนาความเจริญด้านอื่น ๆ ของเมือง

ฉะนั้นการท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการวางศิลปวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง และนำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมาล้อมรอบ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์แล้ว ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาเมืองให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ที่สำคัญคือยังสามารถส่งต่อวัฒนธรรมไปยังคนรุ่นต่อไปในอนาคต

สังเกตได้ว่าแรงกระตุ้นจากชาวชุมชนได้ส่งเสียงไปถึงรัฐบาล บวกกับความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนในเกี่ยวโตะ ก่อให้เกิดเป็นกระแสماجิสึคิริในระดับประเทศได้สำเร็จ ปัจจุบันรูปแบบนี้ยังเป็นการปลุกฝังคุณค่าทางจิตใจให้คนรุ่นหลังได้รักและหวงแหนในถิ่นฐานของตนเอง คงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ที่สามารถอยู่ร่วมกับรูปแบบชีวิตใหม่ๆ ของเมืองได้เป็นอย่างดี

ในหนังสือ machizukuri no hassou ได้สรุปวิธีการสร้างเมืองแบบماجิสึคิริ (machizukuri) ว่า มีอยู่ ๓ วิธีหลักที่ควรใช้ร่วมกัน ได้แก่

๑. วิธีการใช้เทคโนโลยีร่วมกับธรรมชาติ คือ การ “สร้าง” ในด้านที่สัมพันธ์กับลักษณะทางธรณีวิทยา สภาพอากาศ สิ่งมีชีวิต รวมไปถึง การสร้างทางโยธา ทางสถาปัตยกรรม ไฟฟ้า หรือเครื่องจักร กลุ่มนี้ เป็นด้านกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๒. วิธีการที่สัมพันธ์กับสำนึกของสังคมหรือแบบแผนการใช้ชีวิต วิธีการจัดการ โครงสร้างสังคมเศรษฐกิจ โครงสร้างการบริหาร ระบบต่าง ๆ กลุ่มนี้ เป็นด้านสังคมวัฒนธรรม และงานบริหารจัดการ

๓. วิธีที่สัมพันธ์กับจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์สัมผัสของมนุษย์ เช่น ความงาม ความสนุก ความอบอุ่นหรือความสงบ เป็นต้น กลุ่มนี้ เป็นด้านศิลปะ

สามกลุ่มนี้แบ่งตามวิชาเฉพาะ และยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีกหลายแขนง ดังนั้นกุญแจสำคัญของการสร้างเมืองคือ การให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ทางวิชาการทั้งสามสาขานี้ในแขนงต่างๆ และมีความรู้เฉพาะท้องถิ่น ให้มาร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยในงานวิจัยนี้จะศึกษาการสร้างเมืองภายในเมืองเชียงใหม่ ลำพูน น่าน โดยมุ่งเน้นที่การสร้างเมืองด้วยศิลปะร่วมสมัยเพื่อวิเคราะห์ว่า ๓ เมือง จะนำหลักการสร้างเมืองใดมาใช้บ้างและสัมพันธ์กับศิลปะร่วมสมัยอย่างไร

๒.๕.๔ โครงการศิลปะ (Art Project) ในการสร้างเมือง

การพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะมีนโยบายหรือแนวคิดย่อยที่แตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์แต่ละท้องถิ่น หลายท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่นได้หันมาพัฒนาท้องถิ่นโดยเจาะจงในด้านศิลปะ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการสร้างโครงการศิลปะ (Art Project)

จากงานสัมมนาหัวข้อ “ความคิดเกี่ยวกับอนาคตของการสร้างเมืองกับศิลปะ” เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ปีค.ศ. ๒๐๑๔ Hayashi Akio ผู้เป็นวิทยากรได้กล่าวถึงโครงการศิลปะ (Art Project) ว่าเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะของแต่ละท้องถิ่นที่มุ่งใช้ศิลปะสมัยใหม่ที่ถูกพัฒนาในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๐ เป็นต้นมา และได้กล่าวถึง หลักการของโครงการศิลปะว่า คือการมุ่งเน้นกระบวนการและเปิดให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีผู้ดำเนินโครงการที่หลากหลาย และดำเนินการด้วยความร่วมมือจากหลายองค์กร ได้แก่ ศิลปิน (Artist), ผู้กำกับหรือผู้อำนวยการผลิต (Director), ผู้ผลิต (Producer), องค์กรบริหารส่วนจังหวัด, องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น, NPO หรือ องค์กรไม่แสวงผลกำไร (Nonprofit Organization), มหาวิทยาลัย และประชาชนในท้องถิ่น

ตัวอย่างของโครงการศิลปะในท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น

๑. โครงการ FUKIAGE WONDER MAP เมือง Fukiage จังหวัด Kagoshima เริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๙ และจัดต่อเนื่องมาทุกปี โดยจะมีศิลปินจากทั่วประเทศมารวมตัวกันที่เมืองนี้และร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวเมือง Fukiage และยังมีการตีพิมพ์หนังสือนาเทียว “Fukiage Wonder Map” เพื่อประชาสัมพันธ์เมืองอีกด้วย

๒. Osaka Canvas Project เมือง Osaka เป็นกิจกรรมที่จัดให้มองว่า เมืองทั้งหมดคือผ้าใบ โดยการให้ศิลปินแสดงผลงานผ่านเมือง

๓. Hiroshima Art Project จังหวัด Hiroshima เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่การศึกษา แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมโดยมุ่งเน้นที่ศิลปะร่วมสมัย โดยมีความคิดเรื่องการออกแบบสร้างสรรค์พื้นที่ภายในเมืองด้วยการจัดนิทรรศการ, event, workshop หรือการจัดการบรรยาย

๔. Toride Art Project เมือง Toride จังหวัด Ibaraki ด้วยความร่วมมือของชาวเมืองกับมหาวิทยาลัย Tokyo University of the Arts มีทั้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนานาชาติและมีโปรแกรมสำหรับเด็กปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพัฒนาให้มี “กลุ่มอาคารที่มีศิลปะ” และ “เกษตรครึ่งหนึ่งศิลปะครึ่งหนึ่ง”

๕. MAIZURU RB Art Project เป็นโครงการสร้างเมืองโดยใช้ศิลปวัฒนธรรมที่นำมาสู่เครือข่ายและวิถีชีวิตอันอุดมสมบูรณ์ของชาวเมือง ซึ่งเกิดจากชีวิตที่ผสมผสานกับรากฐานทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และลักษณะทางภูมิศาสตร์ การมองทรัพยากรท้องถิ่นในมุมใหม่ และการร่วมมือขององค์กร NPO กับเมือง Maizuru ใน Kyoto

๖. Beppu Project จากรายงาน “ศิลปะร่วมสมัยกับการกระตุ้นการพัฒนาท้องถิ่น” ได้กล่าวถึงการสร้างเมืองด้วยศิลปะร่วมสมัยของเมือง Beppu โดยมี Beppu Project เป็นส่วนหนึ่งในแผนงาน ซึ่งเริ่มจากการบูรณะบ้านเรือนหรือร้านค้าเก่าแก่ และการก่อตั้งพื้นที่สำหรับการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเรียกว่า “Platform” ขึ้น จากนั้นในปี ค.ศ. ๒๐๐๙ เมือง Beppu ได้เริ่มจัดเทศกาล Beppu Contemporary Art Festival

๗. Naoshima Art Project รายงานที่ได้กล่าวถึงข้างต้นยังได้ยกตัวอย่างโครงการนี้ของเกาะ Naoshima จังหวัด Kagawa ที่เกิดจากความร่วมมือของเมือง Naoshima กับบริษัท Benesse และจัดเทศกาลร่วมกับเกาะต่างๆ ซึ่งมีศิลปินทั้งในและต่างประเทศเข้าร่วมงาน รวมทั้งมีกิจกรรมของกลุ่มอาสาสมัคร koebitai อีกด้วย^{๗๗}

NAOSHIMA มีแนวคิดที่ว่า Where Art Space Lands on Seascape “ศิลปะมีอยู่ในทุกที่” คงจะไม่ใช้ถ้อยคำที่กล่าวเกินจริงนัก เพราะทุกวันนี้ ศิลปินสามารถนำสิ่งรอบตัวมาใช้เป็นทั้งวัตถุดิบ สื่อกลาง และพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระ และเมื่อความเป็นไปได้ในการสร้างสรรค์นั้นไร้ขีดจำกัด กรอบที่มีชื่อว่า “ค่านิยม” ของการเดินชมศิลปะจึงถูกทลายลงจากประตูปิพิธภัณฑน์ ผนังห้องจัดแสดง ไปสู่พื้นที่กลางแจ้ง สวนสาธารณะ หรือแม้แต่เกาะกลางทะเลอย่างนะโอะชิมะ (Naoshima)

Lonely Planet ต่างยกให้นะโอะชิมะเป็นปลายทางใหม่ที่เหล่านักเสพศิลปะร่วมสมัยไม่ควรพลาด ทั้งยังเป็นชุมชนทรัพย์แห่งศิลปะที่รวบรวมผลงานของศิลปินระดับแม่เหล็ก จากเกาะเล็กๆ ที่ตั้งอยู่แถบทะเลเซโตะ-โนโก (Seto Inland Sea) ไร้งาของฝูงชนแออัดอย่างเกียวโตหรือโอซาก้า ทุกวันนี้ นะโอะชิมะจึงกลายเป็นเมืองที่ติดอันดับหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวอดนียมแห่งใหม่ของแดนปลาดีบไปอย่างรวดเร็วคำถามที่เกิดขึ้นก็คือ ทำไมเมืองที่มีสภาพเป็นเกาะ ไกลห่างจากเมืองที่คราคร่ำไปด้วยนักท่องเที่ยว ทั้งยังต้องใช้เวลาในการเดินทางนานหลายต่อ จึงถูกเลือกให้เป็นเมืองศิลปะ และที่สำคัญรัฐบาลญี่ปุ่นมองเห็น “อะไร” บนเกาะแห่งนี้

จากเมืองนิรนามที่แทบจะไม่เคยถูกกล่าวถึง แต่เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ระดับโลกหลายสำนัก อาทิ ไทม์ (TIME), เดอะ การ์เดียน (The Guardian), ทราเวล + ลีเชอร์ (Travel + Leisure) หรือแม้แต่ โลกออนไลน์สามสิบกว่าปีก่อน นะโอะชิมะ ยังเป็นที่รู้จักในฐานะที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของมิตซูบิชิ ซึ่งเป็นแหล่งบ่มเพาะรายได้หลักทางตอนเหนือของเมือง แต่ในความเป็นจริงประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพประมงและทำไร่นาเกลือเป็นหลักบนวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แม้การเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมเมืองในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ จะนำมาซึ่งความเฟื่องฟูของโรงงานอุตสาหกรรม

^{๗๗} ชูติมา บริสุทธิ์, การศึกษาการสร้างเมือง (machizukuri) ด้วยศิลปะร่วมสมัย ภายในเมือง Kanazawa จังหวัด Ishikawa, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๙-๑๕.

ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ผู้คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะหนุ่มสาว ก็พากันอพยพออกจากเกาะเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า บ้านเรือนถูกทิ้งร้าง จำนวนประชากรลดลงอย่างรวดเร็ว กลายเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นแค่ในนะโอะชิมะเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงหมู่เกาะต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในแถบนี้เกือบทั้งสิ้นด้วย ชิคัตสึกุ มียาเกะ (Chikatsugu Miyake) นายกเทศมนตรี จึงพยายามคิดหาวิธีฟื้นฟูพื้นที่ทางตอนใต้ของนะโอะชิมะให้กลับมาชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยในปี ๑๙๘๕ เขาได้ร่วมมือกับเท็ตสึอิโกะ ฟุคุตะเคะ (Tetsuhiko Fukutake) ผู้ก่อตั้งเบนเนสเซ โฮลดิ้งส์ อินคอร์ปอเรชั่น (Benesse Holdings, Inc.) กลุ่มบริษัทรายใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านศึกษาเชิงกลยุทธ์ในญี่ปุ่น เพื่อฟื้นฟูนะโอะชิมะจากความกร่อนสลาย

ฟุคุตะเคะนั้นหลงใหลการสะสมศิลปะและใฝ่ฝันที่จะสร้างพื้นที่อิสระเพื่อให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ศิลปะท่ามกลางธรรมชาติ ไกลห่างจากแสงสีและความเจริญทางวัตถุ ซึ่งคุณสมบัติของเกาะแห่งนี้ก็ตอบโจทย์ได้เกือบทุกด้าน หลังจากทีเท็ตสึอิโกะเสียชีวิตลง โซอิจิโระ ฟุคุตะเคะ (Soichiro Fukutake) บุตรชายคนโตจึงเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป โดยวางเป้าหมายของโครงการฟื้นฟูนะโอะชิมะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวที่สนับสนุนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวผ่านการศึกษาและทำกิจกรรมด้านศิลปะ มากกว่ามุ่งการกอบโกยรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์เท่านั้น ไม่นานนัก พื้นที่ศิลปะก็ค่อยๆ ผุดเพิ่มขึ้น โดยมีเบนเนสเซ เฮาส์ (Benesse House Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งแรกที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและบริการที่พักไปในตัว

ปัจจุบัน นะโอะชิมะ กลายเป็นปลายทางสำคัญของนักท่องเที่ยวที่สนใจและชื่นชมศิลปะร่วมสมัย โดยมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก ๔๖,๘๗๓ คน ในปี ๒๐๐๒ เป็น ๔ แสนกว่าคนในปี ๒๐๑๒ นับเป็นการเรียกความมีชีวิตชีวาที่สูญหายไปกว่าทศวรรษให้กลับคืนสู่หมู่บ้านชาวประมงอีกครั้ง

๒.๕.๕ แนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อพัฒนาเมือง

แนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อพัฒนาเมืองนั้นมีอยู่หลากหลายแนวคิด ขอยกตัวอย่างมานำเสนอ ดังนี้

๑. ตีความศิลปะในสร้างสรรค์เอกลักษณ์ใหม่ (Reinterpret Arts, Create New Identity)

จุดเด่นและจุดขายของเมืองศิลปะ คือ การระดมสุดยอดผลงานของเหล่าศิลปินร่วมสมัยมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมท่ามกลางทิวทัศน์อันงดงามของทะเลเซโตะ-โนโก ไม่ว่าจะเป็นภาพวาดชูดอกบัว (The Water Lilies series, ๑๙๑๔-๑๙๑๙) โดยศิลปินอิมเพรสชันนิสต์ โคล็อด โมเนต์ (Claude Monet) หรือ ศิลปะการจัดแสงสี โอเพน สกาย (Open Sky, ๒๐๐๔) โดยศิลปินอเมริกัน เจมส์ เทอร์เรลล์ (James Turrell) แต่ในความเป็นจริงทุกการออกแบบและทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นล้วนผ่านกระบวนการคิดและการตีความภายใต้คอนเซ็ปต์ “ชีวิตที่ดี (Living Well)” ตาม

วิสัยทัศน์การบริหารของเบนเนซเซ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตของมนุษย์นั้นเชื่อมโยงกับศิลปะและธรรมชาติ โดยศิลปะที่ดีจะช่วยขัดเกลาจิตวิญญาณของมนุษย์ให้กลับคืนสู่ธรรมชาติอีกครั้ง

The Water Lilies series, ๑๙๑๔-๑๙๑๙

Open Sky, ๒๐๐๔

รูปแบบสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์บนเกาะ ยังได้รับการออกแบบโดยสถาปนิกแถวหน้าของญี่ปุ่น ทะตะโอะ อันโด (Tadao Ando) กลุ่มอาคารจึงดูทันสมัย ด้วยการออกแบบพื้นที่แบบเปิดโล่ง ให้ความรู้สึกเป็นอิสระเช่นเดียวกับภูมิทัศน์รอบนอก ตัววัสดุนั้นเลือกใช้คอนกรีต ไม้ และหินเป็นหลัก เพื่อสื่อถึงความเรียบง่าย เพราะอันโดมองว่าพื้นที่ของศิลปะที่ดั่งนั้นไม่ควรแย่งความสนใจจากชิ้นงาน แต่ต้องมีความสมดุลระหว่างขนาดของพื้นที่และตำแหน่งการจัดวางชิ้นงาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ศึกษาและตีความหมายของผลงานอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ เพดานรูปทรงไข่ (Oval) ที่พิพิธภัณฑ์เบนเนซเซ เฮาส์ (Benesse House) ก็เรียกเสียงวิจารณ์ด้านดีจากนักท่องเที่ยวและนักเสพศิลปะได้ทุกครั้ง เพราะงานออกแบบชิ้นนี้ไม่ใช่แค่สวยงามแปลกตา แต่เผยให้เห็นแก่นแท้ขององค์ประกอบศิลป์ที่เรียกว่า “ธรรมชาติ”

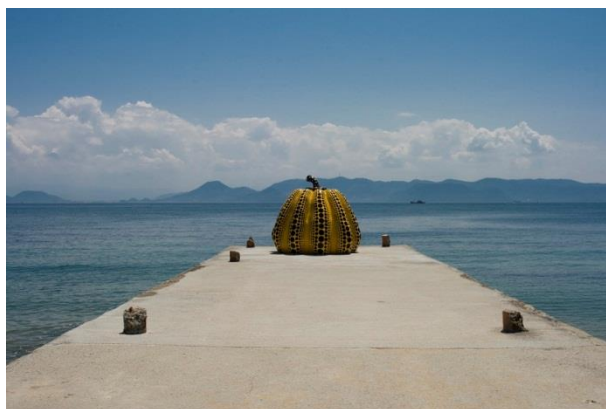

Benesse House

ส่วนพิพิธภัณฑ์ศิลปะชิชู (Chichu Art Museum) นั้นได้รับการออกแบบพื้นที่ให้ซ่อนอยู่ใต้ดิน เพื่อป้องกันการรบกวนภูมิทัศน์อันงดงามของเมือง และที่ท่าเรือประจำเมืองยังมีประติมากรรมฟักทอง (Pumpkin, ๑๙๙๔) ของ ยาโยย คุซะมะ (Yayoi Kusama) ศิลปินหญิงแนวป๊อป-อาร์ตชาวญี่ปุ่นที่มีเอกลักษณ์จัดจ้าน ยืนตั้งตระหง่านอวดสีสันทและลวดลายสะกดตาทุกคนที่พบเห็น จนถูกยกให้เป็นแลนด์มาร์กของเมืองนี้ไปโดยปริยาย ซึ่งยิ่งตอกย้ำว่า นะโอะชิมะไม่ได้จมอยู่กับอดีตของหมู่บ้านชาวประมงที่ถูกทอดทิ้งอีกต่อไป หากถูกสร้างภาพจำใหม่ในฐานะเมืองที่ฟื้นคืนจากความล่มสลาย อันเนื่องมาจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์และระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ด้วยการโอบรับเอา “การไหลบ่าทางวัฒนธรรม” มาเป็นโอกาสใหม่ในการสร้างอัตลักษณ์ของเมืองให้เป็นศูนย์กลางของศิลปะร่วมสมัยระดับโลก และก้าวไปสู่ความเป็นโมเดิร์นเจแปนอย่างเต็มตัว

Chichu Art Museum

Pumpkin, ๑๙๙๔

๒. การสร้างพื้นที่ศิลปะทางสังคม (Art Space X Community)

โครงการบ้านศิลปะ ‘The Art House Project’ คือตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดที่สะท้อนถึงการผลักดันให้เกิดพื้นที่ศิลปะระดับชุมชน โดยรวบรวมเหล่าศิลปินร่วมสมัยที่มีฝีมือลายเซ็นเป็นเอกลักษณ์ มาร่วมฟื้นฟูอาคารบ้านร้างในเขตฮอนมูระ (Honmura) ให้เป็นพื้นที่ศิลปะในชุมชน แม้ว่าบ้านหลายหลังจะถูกทิ้งจนทรุดโทรมไร้มูลค่า แต่บรรดาของเก่าเก็บในบ้านพักอาศัยเหล่านี้ถือเป็นวัตถุดิบชั้นเยี่ยมสำหรับศิลปินในการหยิบเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ ผลงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ จึงเกี่ยวโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในอดีตของนะโอะชิมะ โดยมีคนท้องถิ่นเป็นไกด์นำทัวร์ คอยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของบ้านแต่ละหลังให้นักท่องเที่ยวได้ฟังอย่างสนุกสนาน หากเปรียบเทียบกับพิพิธภัณฑ์อื่นๆ บนเกาะที่โฟกัสการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” แล้ว การตระเวนชมงานศิลปะตามตรอกซอกซอยในหมู่บ้านชาวประมงนั้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “คน” มากกว่า โปรเจกต์นี้จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่ทั้งน่ารักและเป็นกันเอง เพราะนอกจากนักท่องเที่ยวจะได้ข้อมูลจากผู้รู้ตัวจริงแล้วยังเป็นวิธีการกระชับมิตรและย่นระยะห่างระหว่างคนในท้องถิ่นกับคนนอกพื้นที่อีกด้วย

The Art House Project

๓. การจัดเทศกาลทางศิลปะ

เทศกาลศิลปะนานาชาติเซโตอุชิ (Setouchi International Art Festival) คือ ตัวอย่างของการขยายสเกลโครงการการพัฒนาเมืองในบริเวณทะเลเซโตะ-ไนกัว ไปสู่ความร่วมมือพหุภาคี ภายใต้การบริหารจัดการระหว่างขององค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นจังหวัดคะงะวะกับจังหวัดโอคะยะมะ ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกในปี ๒๐๑๐ โดยมีเบนเซเซ อินคอร์ปอเรชัน เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการผลักดันให้เกิดนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยและกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ นำคอลเลกชันสะสมของเท็ตสึฮิโกะ ฟุคุตะคะ อดีตผู้บริหารเบนเซเซผู้ล่วงลับมาจัดแสดง หรือการเชิญศิลปินร่วมสมัยจากต่างประเทศมาร่วมงาน รวมทั้งขยายขอบเขตการจัดแสดงงานศิลปะจากนะโอะชิมะไปยังเกาะใกล้เคียง อาทิ เทชิมะ (Teshima) ซามิจิมะ (Shamijima) ฮอนจิมะ (Honjima)

ความน่าสนใจของเทศกาลนี้อยู่ตรงที่การจัดงานทุกๆ ๓ ปี (Triennale Festival) บนเกาะเล็ก ๆ ทั้ง ๑๒ แห่ง โดยผลัดเปลี่ยนสถานที่และเมืองไปตามฤดูกาลที่เหมาะสม ตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ไปจนถึงฤดูใบไม้ร่วง เป็นเวลา ๗ เดือน เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชมงานศิลปะท่ามกลางทิวทัศน์อันงดงามที่สุดในฤดูกาลของแต่ละเกาะ ซึ่งนับว่าช่วยสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และเพื่อต่อยอดความสำเร็จที่ผ่านมา เทศกาลจึงถูกจัดขึ้นอีกครั้งในปี นี้ โดยได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม รวมทั้งกระทรวงการท่องเที่ยวญี่ปุ่น เพื่อยกระดับคุณภาพงานสู่สากล รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์อย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟจากเมืองท่องเที่ยวสู่เส้นทางเดินเรือไปยังเกาะต่าง ๆ ใว้อย่างครบครัน ที่มา: setouchi-artfest.jp

๔. การสร้างเมืองที่ยั่งยืนด้วยศิลปะ (City is Long When Art Lasts)

สิ่งที่น่าประทับใจของโครงการพัฒนาเมืองนี้ก็คือ วิสัยทัศน์อันกว้างไกลของรัฐบาลและชาวญี่ปุ่น ซึ่งไม่ได้ยึดติดอยู่กับการพัฒนาเมืองโดยอาศัยต้นทุนทางอารยธรรมในอดีตเช่นปราสาทยุคเอโดะ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติคุ้นชินกันเป็นอย่างดีเท่านั้น แต่ยังเล็งเห็นถึง “ศักยภาพ” ของทรัพยากรบุคคล (ศิลปิน) และพื้นที่ (เมือง) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วนำมาถนอมถนอมตีความใหม่ จนตกผลึกเป็น “ชุดประสบการณ์ใหม่” นั่นคือมีลักษณะเป็น “วัฒนธรรมรวมตัว (Cultural Homogenization)” ที่ถูกจริตสากลมากขึ้น (และแน่นอนว่าขายได้) แต่ก็ไม่ใช่ทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นสมัยใหม่ ซึ่งความสำเร็จข้อนี้ก็สอดคล้องกับนโยบายกอบกู้เศรษฐกิจและอัตลักษณ์แห่งชาติ “คุล เจแปน” ของรัฐบาลได้พอดีพอดี

อย่างไรก็ตาม นะโอะชิมะนั้นไม่ได้พุ่มพุกและเติบโตมาจากพื้นฐานทางสังคมที่นิยมชมชอบศิลปะ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในศิลปะร่วมสมัย และไม่ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองอย่างเต็มรูปแบบ หากเปรียบกับการปลูกต้นไม้ ก็ไม่ต่างจากการตัดชำกิ่ง โดยมีศิลปะระดับที่อุปเป็นพันธุ์ไม้ชนิดดี มาตัดชำบนเมืองที่มีทัศนียภาพอันงดงามเท่านั้น แต่ยังคงขาด

การนำอัจฉริยภาพแห่งท้องถิ่นของชาวประมงมาบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์การพัฒนาเมืองอย่างจริงจัง จึงเป็นที่น่าติดตามต่อไปว่า การพัฒนาเมืองแห่งนี้จะดำเนินต่อไปในทิศทางใด องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะหาวิธีจัดการสร้างรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชุมชนในระยะยาวได้หรือไม่ หรือแท้จริงแล้ว พื้นที่ศิลปะต่างๆ ในมุมเมือง ก็เป็นเพียงแหล่งท่องเที่ยวตามกระแสนิยมอีกแห่งหนึ่ง^{๗๘}

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว

ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย (Network) หมายถึง การเชื่อมโยงของคนของกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงการของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายไว้หลากหลายทัศนะดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลองค์การ หน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง อย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล นิราทร ที่ได้กล่าวถึงเครือข่ายว่า การทำงานที่รูปแบบการ ประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรม ร่วมกันให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความ ร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน และ สนธยา พลศรี ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้ เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจ เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่ การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็น เพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งใน ความหมายของเครือข่ายดังกล่าวทั้งหมดนั้นเป็นความหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับความหมาย ของเครือข่ายทางสังคมซึ่ง เบรนต์ และ ไวเนิร์ต (Brandt and Weinert) ได้ให้ความหมายของ เครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีทั้งบุคคลภายในครอบครัวและภายนอก ครอบครัว เพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ สอดคล้อง กับแนวคิดของ เชเฟอร์ คอยเน่ และ ลาซารุส (Schaefer, Coyne and Lazarus) ที่ได้ให้ความหมาย ของเครือข่ายทางสังคมว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งจะมีการติดต่อระหว่าง

^{๗๘} ปิยพร อรุณเกรียงไกร, “Creative Knowledge”

บุคคลกับบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ มิทเชล (Mitchell) ที่ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า หมายถึงความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง เช่น กลุ่มเพื่อน ลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายทางสังคมนั้นได้ เครือข่ายทางสังคมจึงเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในสังคม ซึ่งมีแนวคิดของนักวิชาการไทยที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการตะวันตก คือ พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า เครือข่ายทางสังคมของบุคคลหนึ่งประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของบุคคลนั้นในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ซึ่งรวมถึงบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงานและเพื่อนบ้าน เราสามารถพิจารณาเครือข่ายสังคมอย่างเป็นรูปธรรมได้โดยการมองเป็นภาพที่ประกอบด้วยจุดต่างๆ ที่มีเส้นหลายๆ เส้นโยงไปโยงมาระหว่างจุดต่างๆ เป็นตัวแทนของบุคคลรายรอบทั้งหลายที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนเส้นโยงใยเหล่านั้นหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลมีต่อกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมว่า เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับสูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ โครงสร้างทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างอำนาจในแนวดิ่ง ไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ในทุกทิศ และได้สรุปว่า เครือข่ายทางสังคมคือ สังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้ และ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายไว้ว่า เครือข่ายนั้นได้ถูกนำมาอธิบายในมิติของความสัมพันธ์และปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์มากกว่าการอธิบายในมิติของความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในเชิงชีววิทยา ตามทัศนะของวิทยาศาสตร์กระบวนทัศน์ใหม่ โดยเป็นการกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันและขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มอื่น องค์กรอื่น เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกในเครือข่ายมีโอกาสในการรับรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว เครือข่ายทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ไม่ว่าจะบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลขึ้นมาเพื่อสนองต่อบัณฑิตอุปสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งของการรวมกลุ่ม และมีการประสานเชื่อมโยงด้านข้อมูล แนวคิด วิถีปฏิบัติภายในกลุ่มทางสังคมนั้นๆ และสามารถเชื่อมโยงหรือขยายไปยังกลุ่มอื่นๆ จนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมขนาดใหญ่ได้

๙.๑.๒ ประเภทของเครือข่าย และเครือข่ายทางสังคม

สเปท (Specth) ได้จำแนกเครือข่ายทางสังคมจากคุณภาพของความหนาแน่นได้ ๒ ประเภทดังนี้

๑. เครือข่ายที่มีความหนาแน่นน้อย ได้แก่ เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อย สมาชิกในเครือข่ายมีความผูกพันระหว่างกันน้อยกว่า การติดต่อระหว่างกันและกันมีอยู่ในอัตราความถี่ที่น้อย ซึ่งมีผลให้บุคคลในเครือข่ายมีความคิดเห็นและการกระทำที่แตกต่างกันออกไปมากและมีอิทธิพลต่อกันและกันน้อย

๒. เครือข่ายที่มีความหนาแน่นสูง ได้แก่ ลักษณะของเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นและใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือมีกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์อยู่ในความถี่ที่สูง ทำให้มีลักษณะความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมากและมีอิทธิพลต่อกันและกันมาก

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการคือ

๑. การรับรู้มุมมองร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

๒. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง การมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้ เข้าใจและการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปร่วมกันจะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างออกไป

๓. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมารวมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์ และความต่อนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้กับสมาชิก ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอที่จะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

๔. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายจึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมกัน และในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่ายและควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ

๕. กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายเห็นที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้นเกิดขึ้นจากรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่รวมเป็นเครือข่าย

๖. การพึ่งพิงร่วมกัน คือการเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงานและมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้นจึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

๗. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

สนธยา พลศรี (๒๕๕๐: ๒๒๙-๒๔๒) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ

๑) แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัว และขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายชั้นเดียว เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงระดับเดียว โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมากนัก ๒) เครือข่ายหลายชั้น เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับหรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

๒) การแบ่งตามสภาพและบทบาทของสมาชิกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่ง และหน้าที่ที่เหมือนกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่ ๒) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายสมาชิกจะมีตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกันอย่างชัดเจน เช่น สมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

๓) การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ ๑) เครือข่ายระดับบุคคลเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การเป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์การไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่างๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น ๓) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วย บุคคลต่างๆ กับกลุ่มหรือองค์การ ซึ่งเป็นคนละระดับกัน ๔) เครือข่ายระดับชุมชนต่างๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่างๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกันหรือต่างขนาดก็ได้ ๕) เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

๔) การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑) เครือข่ายรวมศูนย์ เป็นเครือข่ายที่มีศูนย์กลางเพียงศูนย์เดียว มีลักษณะเป็นแบบการรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลาง สมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลางเท่านั้น หรือมีศูนย์กลางเป็นแม่ข่าย ส่วน

สมาชิกเป็นลูกข่ายที่ต้องดำเนินงานตามแม่ข่าย เช่น ครูสภา สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น ๒) เครือข่ายกระจายศูนย์ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีอิสระในการดำเนินงาน แต่จะมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง หรือประสานงานเครือข่าย ๓) เครือข่ายผสม เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างทั้งรูปแบบรวมศูนย์ และกระจายศูนย์รวมกัน กล่าวคือ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิก แต่ให้สมาชิกมีอิสระในการติดต่อประสานงานกันได้โดยตรงอีกด้วย ๔) เครือข่ายเชิงซ้อนเป็นเครือข่ายที่โครงสร้างเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถติดต่อประสานงานร่วมมือกันดำเนินงานภายในเครือข่ายได้โดยตรง โดยมีศูนย์กลางประสานงานหลายศูนย์ ๕) การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลางเป็นการแบ่งประเภทของเครือข่าย โดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่าย แบ่งได้ ๓ ประเภทคือ

๑) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น

๒) เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่างๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไป เป็นต้น

๓) เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

๔) การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต่างๆมากกว่า ๗๐,๐๐๐ กองทุน ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น ๒) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาดเล็กกว่าเครือข่ายรวม มารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบลรวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

๖) การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของที่มาหรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายธรรมชาติเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีปัจจัยบางอย่างสนับสนุน เช่น เครือญาติเดียวกันนับถือศาสนาเดียวกัน ร่วมถิ่นกำเนิดเดียวกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการเพิ่มพูนรายได้ เพื่อรวมพลังของคนในชุมชน เพื่อความมั่นคงของชุมชนหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

๗) การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิกแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายประเภทเดียวกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคล กลุ่มหรือ

องค์การที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดต่างๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่มารวมกันเป็นเครือข่ายเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่างๆ ประชาคมจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

๘) การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้งและการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่นๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวง กรมและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล ๒) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล เช่น สโมสรออนไลน์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่างๆ ๓) เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์การพัฒนาเอกชน (Non Government Organization = N.G.O.) ซึ่งไม่ถูกบังคับบัญชาโดยรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยไม่แสวงหากำไร เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนภาคใต้ เป็นต้น

๙) การแบ่งตามลักษณะของงานเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน ประเทศเดียวกัน เป็นต้น แต่รวมกันเป็นเครือข่าย ๒) เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัดหลายประเทศ เป็นต้น

๑๐) การแบ่งตามกฎหมายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือการไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่างๆ ที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นต้น ๒) เครือข่ายนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบของส่วนราชการ เช่น ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

๑๑) การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิกเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายไม่เป็นทางการ (Informal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่าย โดยไม่ต้องการลงนาม ไม่ต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มารวมกันด้วยความจริงใจเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายขององค์การพัฒนาเอกชน เป็นต้น ๒) เครือข่ายเป็น

ทางการ (Formal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันภายใต้พันธสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดโครงสร้าง กฎระเบียบของเครือข่ายบทบาท หน้าที่ของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน เช่น สภา ทนายความ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) เป็นต้น

๑๒) การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายเทียม เป็นเครือข่ายที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นเครือข่ายแต่เข้าใจว่าเป็นเครือข่าย เพราะเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกแต่ไม่ได้ร่วมกันแบบเครือข่าย ไม่มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่าบางสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่าทุกปี สมาชิกในรุ่นเดียวกันต่างมาสังสรรค์กันในลักษณะของการรับประทานอาหารเท่านั้น ไม่ได้มีกิจกรรมอื่นใดอีก เป็นต้น ๒) เครือข่ายแท้ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมารวมกันเป็นเครือข่ายแล้วมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

๑๓) การแบ่งตามลักษณะของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาลักษณะที่สำคัญของเครือข่าย แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือ และร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุน ส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ๓) เครือข่ายทรัพยากร เป็นเครือข่ายที่ระดม และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาครัฐราชการเอกชน เข้าไป ส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

๑๔) การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครู เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

๑๕) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม หรืองานที่ดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นต้น

การพัฒนาเครือข่ายต้องอาศัยกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นสำคัญ ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างเครือข่ายทั้งเป็นระดับบุคคลกับบุคคล กับกลุ่มหรือองค์การ และระหว่างกลุ่มหรือองค์การด้วยกัน และการติดต่อสื่อสารรวมทั้งการประสานงานจะต้องเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างกว้างขวาง การติดต่อสื่อสาร เป็นเครื่องมือสำคัญของการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดความรู้ ตลอดจนความต้องการให้กับสมาชิกของเครือข่าย การศึกษาสภาพของเครือข่าย โดยทั่วไปมักศึกษาจากรูปแบบการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกของเครือข่าย โดยโครงสร้างการจตุรงค์เครือข่ายจะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารและการตัดสินใจของสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

จากความหมายและโครงสร้างดังกล่าวแล้ว จึงพิจารณาได้ว่า องค์ประกอบอันเป็นทางการบริหารที่สำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายมีดังนี้ ๑) กระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งต้องมีความสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เทคนิค ประสบการณ์ ตลอดจนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการสรุปความก้าวหน้าในผลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกและเครือข่าย ๒) ความต้องการของมวลชนสมาชิกเครือข่าย การได้แลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมอง ต่อเป้าหมายของกิจกรรมในความร่วมมือ ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติและประสานความร่วมมือได้อย่างต่อเนื่อง ๓) ความร่วมมือ และโครงสร้างเครือข่ายมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อการประสานความร่วมมือ ลดปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ๔) การส่งเสริมบทบาทและการตัดสินใจในชั้นดำเนินการของมวลสมาชิก เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ๕) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์บทบาทของเครือข่ายและมวลสมาชิกเพื่อระดมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานทั้งแก่มวลสมาชิกและประชาชนทั่วไป รวมทั้งการขยายผลต่อเนื่องให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

๙.๑.๓ ระดับของเครือข่าย

นฤมล นิราทร (๒๕๔๓: ๒๒-๒๖) ได้กล่าวว่าระดับของเครือข่ายสามารถแบ่งได้ใน ๒ มิติ ดังนี้

๑. มิติด้านโครงสร้างการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับที่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไปจนถึงระดับที่มาร่วมมือกันเป็นครั้งคราว ในทางทฤษฎีโครงสร้างเครือข่ายการทำงาน สามารถอธิบายได้ ๔ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ระดับการร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Information Cooperation) หมายถึงการที่องค์กรหรือหน่วยงานร่วมกันทำงานโดยไม่ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร

ระดับที่ ๒ ระดับการร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Formal Agreement) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานร่วมกันทำงานภายใต้พันธสัญญา ซึ่งกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายโดยชัดเจน

ระดับที่ ๓ ระดับการร่วมมือโดยการร่วม “ลงทุน” ในองค์กรใหม่ หรือโครงการใหม่ (Minority Investment) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานเข้าร่วม “ลงทุน” ในองค์กรหรือหน่วยงานใหม่ การลงทุนดังกล่าวนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรใหม่

ระดับที่ ๔ ระดับการร่วมมือแบบ Joint Venture โดยการที่องค์กร ๒ แห่งขึ้นไปเข้าไปร่วมจัดตั้งองค์กรใหม่

๒. มิติด้านความสัมพันธ์ เราอาจจำแนกระดับของเครือข่ายได้จากการประสานงานภายในระดับต่างๆ ขององค์กร กล่าวคือ

(๑) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ซึ่งเป็นระดับปฏิบัติการ เช่น ทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เป็นต้น

(๒) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับกลางซึ่งมักจะเป็นฝ่ายจัดการระดับกลาง เช่น จัดให้มีระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นทางการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ จัดโครงการร่วมกัน เป็นต้น

(๓) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับสูง หรือฝ่ายจัดการระดับสูงหรือระดับนโยบาย เช่น ลงทุนร่วมกัน หรือพิจารณางบประมาณร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกัน หรือทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

๙.๑.๔ กระบวนการสร้างเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๓ : ๖๑) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็น ๔ ขั้นตอนคือ

๑. ขั้นตอนการก่อรูปเครือข่าย (Network Forming) ivaว่า การก่อตัวของเครือข่ายนั้น อาจเกิดได้สองแนวทางใหญ่ๆ แนวทางแรกคือ เครือข่ายที่เกิดจากรัฐเข้าไปริเริ่ม (State Initiative) และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง (Citizen Initiative) และในการรวมตัวของเครือข่ายทั้งสองนั้น หน่วยงานภาครัฐก็อาจเข้าไปช่วยในฐานะของผู้สนับสนุน (Supporter) และผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ให้การจัดตั้งเครือข่ายทำงานขึ้น ซึ่งกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายมีดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายตระหนักในปัญหา และสำนึกในการรวมตัว เกิดจากฉันทานุมติของทุกภาคที่เกี่ยวข้อง อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจ และมีความจำเป็นในการสร้างกระแสให้เป็นกระแสสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระแสที่ลงไปสู่ประชาชนในระดับรากหญ้า ใช้กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การใช้สื่อมวลชน การจตุรกายการโทรทัศน์หรือวิทยุ การทำจดหมายข่าว การเปิดเวทีระดมความคิดเห็น การให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดสัมมนาเป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างภาพลักษณ์ สื่อสารให้สังคมได้รับรู้โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน

๒) การสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ เป็นการหาประเด็น (issues) ที่จะป็นศูนย์กลางที่จะทำให้เกิดการรวมตัวกันและการเข้าหากันอย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งประเด็นที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

๓) การแสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่าย โดยการหาผู้เล่นหลัก (Key Actors) ในแต่ละภาคี และกลุ่มเป้าหมาย ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันด้านต่างๆ เช่น ด้านนโยบาย ด้านการสร้างกระแส ด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

๔) การสร้างแนวร่วมสมาชิกของเครือข่าย เป็นการสร้างแนวร่วมของสมาชิกเครือข่ายให้กว้างขวางและการดึงปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายในลักษณะของ “ดาวกระจาย” โดยเน้นที่แกนนำของกลุ่ม หรือองค์กรที่มีการรวมตัวหรือเข้มแข็ง อยู่ก่อนแล้วจะทำให้การก่อตั้งเครือข่ายเป็นไปได้เร็วขึ้น

๒. การจัดระบบบริหารเครือข่าย (Network Organizing) เป็นการจัดระบบเครือข่ายที่จะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น โดยมีองค์ประกอบดังนี้

๑) การจัดผังกลุ่มเครือข่าย (Mapping) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลของเครือข่ายทุกกลุ่มในประเทศ โดยเอาข้อมูลของแต่ละเครือข่ายมาทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่าย (Network Map) ในภาพรวมระดับประเทศ จัดผังตามความสนใจและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย เพื่อที่จะได้ทราบว่า มีเครือข่ายกี่กลุ่มที่มีเป้าหมายการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน การ

กระจายตัวของเครือข่ายตามเป้าหมายการทำงานเป็นอย่างไร เพื่อที่จะทราบเป้าหมายที่ยังขาด เครือข่ายเข้าไปช่วยจัดการ ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะมีแผนที่เครือข่ายที่ชัดเจนและทันสมัย จะช่วย สนับสนุนการรวมตัวเพื่อเครือข่ายแต่ต้องคำนึงถึงการยินยอมในการเข้าร่วมเครือข่ายรวมทั้งค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

๒) การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (Role and Responsibility) หลักการสำคัญในการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่คือ การนำเอาความสนใจ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละคนมาเสริมกัน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็นไปในลักษณะ ที่เอื้อให้สมาชิกเข้าร่วมได้แม้มีเวลาจำกัด ซึ่งผู้ที่บทบาทในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคือ ผู้นำ นั่นเอง

๓) การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) เปรียบเสมือนกลไกที่ เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และ แพร่กระจายความคิด ซึ่งมีผลต่อการรักษา และขยายตัวของเครือข่าย ซึ่งแนวทางการสร้างระบบการ ติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้ทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุม การ สัมมนา เป็นต้น และช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคคลหรือ กลุ่มบุคคลในโอกาสสำคัญต่างๆ จดหมายข่าวระหว่างสมาชิก เป็นต้น

๔) การจัดระบบเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไป ให้มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับการเรียนรู้ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายด้วยการทำให้ เครือข่ายแข็งแรงจึงต้องอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบการ เรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Action Learning) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะดำเนินไปก็ต่อเมื่อ สมาชิกในเครือข่ายต้องมีใจเปิดกว้างยินดีรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สมาชิกแต่ละคนให้ความสนใจ และเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ต่างคนต่างประนีประนอมภายใต้ความคิดเห็นที่แตกต่างมิใช่ยึด มั่น ในความคิดของตนเอง

๕) การจัดระบบสารสนเทศ (Information System) ความมีหน่วยงานเป็นแกนกลาง ทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการความสำเร็จปัญหาและ อุปสรรค และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น ระบบสารสนเทศควรยึดหลักการใช้งานได้ง่าย (User Friendly) เป็นข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ (Accessible) และเผยแพร่ได้กระจายออกไปอย่าง กว้างขวาง ซึ่งเครือข่ายฐานข้อมูลที่ดีจะช่วยให้ประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ ระหว่างกัน

๓. การใช้ประโยชน์เครือข่าย (Network Utilizing)

๑) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน เป็นช่องทางในการประสาน ความเข้าใจระหว่างกันในด้านวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงานตลอดจนแนวทาง ปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน

๒) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ ยิ่งเครือข่ายมีอัตรา การหมุนเวียนแลกเปลี่ยน (Velocity of Exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้น เท่าใด เครือข่ายนั้นก็ยิ่งเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ หรือบทเรียนใหม่ๆ ที่ค้นพบขึ้นมาจะช่วยต่อยอดความคิด และความรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังช่วยประสานงานให้รู้ว่าปัจจุบันใครสนใจเรื่องเดียวกันบ้าง ซึ่งอัตราหมุนเวียนของการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับความสะดวกของการพบปะกันระหว่างสมาชิกความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศของเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายพึงกระทำให้สมาชิกพบปะกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และทำให้สมาชิกเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายที่สุดเช่นเดียวกัน

๓) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร ควรมีหน่วยงานกลางเข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนเงินทุนเพิ่มจากส่วนที่เครือข่ายได้ระดมจากสมาชิกในกลุ่มอยู่แล้วโดยอาจดำเนินการประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศ หรือมูลนิธิในต่างประเทศที่มีจุดหมายเหมือนกันกับเครือข่ายนั้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเรื่องแหล่งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรเพื่อให้เครือข่ายเข้ามาสืบค้นได้ โดยมีหน่วยงานกลางดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศแทนเครือข่ายก็ได้ นอกจากนี้ ก็อาจใช้วิธีสร้างระบบรับรองเครือข่าย เช่น การออกเอกสารรับรองเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายสามารถนำไปใช้ขอทุนจากธุรกิจโดยตรงได้

๔) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ควรให้สมาชิกของแต่ละเครือข่ายมีทักษะในการศึกษาวิจัยด้วยตนเอง ในกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ๆ จะเกิดจากเครือข่าย หากมีการแลกเปลี่ยนความรู้และลงมือศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก และลักษณะองค์ความรู้ที่ได้รับจะสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมของพื้นที่ของตนเอง

๕) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ๆ เครือข่ายสามารถที่ เป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างและความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมไปถึงความสามารถของเครือข่ายในการครอบคลุมกลุ่มคนหลักๆ ของสังคมความต่อเนื่องของกิจกรรม และความเป็นเอกภาพในการร่วมมือ

๔. การธำรงรักษาเครือข่าย (Network Maintaining)

๑) การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจะรักษาเครือข่ายสามารถกระทำได้ด้วยกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่และการจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วม โครงสร้างของกิจกรรมดังกล่าวอาจมิได้เป็นกิจกรรมเดียวสำหรับสมาชิกทุกคนโดยรวม แต่น่าจะพิจารณาถึงความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปแต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อยด้วย

๒) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธ์ที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการช่วยรักษาเครือข่ายให้ยัง ยืนต่อไป ซึ่งควรมีการจัดกิจกรรมบางอย่างเพื่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้นได้ ก็ต้องรับแก้ไขแยะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ และควรมีมาตรการป้องกันปัญหา ก่อนเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

๓) การดำเนินกลไกสร้างระบบจูงใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบนานเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นในการรักษาเครือข่ายและการขยาย

เครือข่าย จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การให้ค่าตอบแทน การให้เกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น

๔) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไปเนื่องจากขาดทรัพยากรที่มาสับสนุนการดำเนินการ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐควรจะมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย อีกทั้งประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่องค์การเอกชนในการจัดตั้งโครงการสนับสนุนการดำเนินงานอีกทางหนึ่งด้วย

๕) การใช้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหา แต่ละเครือข่ายอาจจะเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครือข่ายที่เพิ่งเริ่มต้นดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้และจะช่วยสนับสนุนเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยอาจเป็นการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการดำเนินบทบาทหน้าที่หลักอันได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ และสร้างผู้นำ เป็นต้น

๖) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง กุญแจหลักของการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่และดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืนคือการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละเครือข่ายจะต้องมีการคัดเลือก ฝึกฝน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาอยู่เสมอ โดยแต่ละเครือข่ายต้องคัดเลือกที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้

๙.๑.๕ การพัฒนาเครือข่าย

Burke (๑๙๙๙) เสนอแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของหน่วยสนับสนุนและเครือข่าย ดังนี้

๑) ปัจจัยนำเข้าจากภายนอก ประเด็นสำคัญที่สุด คือ อันตรายอันเกิดจากทรัพยากรจากภายนอกที่ให้ผลเสียมากกว่าผลดี การเปิดกว้างและกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยได้ การรวมศูนย์จะมีมากผ่านการจัดหาเงินทุน และเป็นการทำลายเครือข่ายจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ตัวแทนกลุ่มมีความรับผิดชอบในการระดมทรัพยากรแทนที่หน่วยงานสนับสนุนจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในเรื่องนี้

๒) ความเป็นเอกภาพ รูปแบบที่ถูกรื้อแบบไว้อยากที่จะเติบโตได้ แต่ละเครือข่ายไม่เหมือนกัน ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายออกแบบของตัวเอง

๓) คำนิยาม เครือข่ายต้องนิยาม/กำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขตประเด็นหรือขอบเขตพื้นที่ของตัวเอง เครือข่ายจำเป็นต้องแน่ใจว่าไม่ซ้ำซ้อนหรือแข่งขันกับเครือข่ายที่มีอยู่แล้วแต่จะพัฒนาความสัมพันธ์ไปเชื่อมโยงกับสถาบันที่เกี่ยวข้อง

๔) ความเกี่ยวข้องในวงกว้าง ถ้าจะให้เครือข่ายอยู่รอด เครือข่ายต้องมีสมาชิกที่มีความมุ่งมั่น อยู่เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายมากกว่า ๑ คน ต้องมีกลุ่มแกนของเครือข่ายที่คอยผลักดัน คนกลุ่มนี้ควรเป็นคนที่คอยกระตุ้นให้ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และควรติดต่อสื่อสารกับสมาชิกที่ห่างหายไปให้บ่อยครั้ง สม่ำเสมอ มีการแบ่งงานให้กับสมาชิกร่วมรับผิดชอบ

๕) การมีส่วนร่วม ปกติเครือข่ายประกอบด้วย สมาชิกขององค์การพัฒนาเอกชน นักวิจัย องค์การชุมชน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าคนเหล่านี้ยังคงติดต่อและเอื้อประโยชน์ให้กันอยู่

๖) ความขัดแย้งภายในสมาชิกเครือข่ายมักจะส่งสยระแวงกัน หรือมีวาระแฝงต่างกันไป การเปิดเผยและการติดต่อสื่อสารที่ดีภายในเครือข่ายจะช่วยลดความตึงเครียดได้ ความเป็นประชาธิปไตย และการบวกรการตัดสินใจแบบใสสะอาด มีความสำคัญสำหรับการจัดการกับเรื่องนี้

๗) รางวัลการรับรู้ถึงความพยายามที่สมาชิกทุ่มเทให้กับเครือข่ายมีความสำคัญต่อการรักษาไว้ซึ่งความกระตือรือร้นของสมาชิก แต่ก็เป็นที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่เครือข่ายอาจมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป กลุ่มแยกตัวออกไปตั้งใหม่ วาระที่สนใจเปลี่ยนไป สมาชิกลาออกหรือเข้ามาใหม่ คุณค่าของเครือข่ายอาจมาจากสายสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นบริเวณรอบๆ เครือข่าย

๘) ความยืดหยุ่นเครือข่ายต้องการกฎและความรับผิดชอบ แต่ต้องไม่ตายตัวมากเกินไป ความสามารถในการปรับมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเครือข่าย ขณะที่วัตถุประสงค์ของเครือข่ายควรชัดเจน แต่ก็ต้องมีขอบเขตที่เครือข่ายสามารถเปลี่ยนแปลงได้

๙) ทำประสบการณ์ให้เป็นเรื่องเป็นราวถ้าเครือข่ายเป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ การเรียนรู้ก็จำเป็นต้องถูกทำให้เป็นเรื่องเป็นราว เพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๑๐) การให้เงินอุดหนุนเครือข่ายไม่อาจดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องใช้เงินและทรัพยากรอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงินในการทำงานของเครือข่าย แหล่งอุดหนุนเงินที่หลากหลายเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่าย

๑๑) ความถูกต้องตามกฎหมาย เครือข่ายต้องมีชื่อและมีการติดต่อเพื่อจัดตั้งชื่อเสียงเรียงนามของเครือข่าย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ จะช่วยสร้างความยั่งยืนและพลังอำนาจของเครือข่าย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะบ้านศิลปิน

ธำมภ์ ภูมรัช (๒๕๕๗) ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้อานบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า การท่องเที่ยวอานบ้านศิลปิน ตั้งอยู่ริมคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เคยเป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองบางกอกบนเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าบริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง มีผู้คนตั้งถิ่นฐานมานับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีวัดที่เก่าแก่ ๒ แห่งคือ วัดคูหาสวรรค์วรวิหารและวัดกำแพง บางจากเป็นศูนย์รวมจิตใจทั้งคนไทยและคนจีนทำสวนปลูกผักค้าขาย โดยอาศัยแม่น้ำลำคลอง ย่านนี้จึงมีวิถีชุมชน มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมาแต่อดีต จนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ นายชุมพล อักพันธานนท์ และเพื่อน ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของย่านนี้ จึง

เข้าไปซื้อบ้านไม้หลังหนึ่งปรับปรุงให้เป็นที่ทำงาน แสดงผลงานศิลปะ (ภาพถ่าย ภาพวาด) จนได้รับการเรียกขานว่า บ้านศิลปิน จากการศึกษาพบว่า การก่อตั้งบ้านศิลปินนับแต่ พ.ศ. ๒๕๕๒ ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวย่านบ้านศิลปิน ทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและการอนุรักษ์พื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญามากขึ้น นอกจากการจัดกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม ด้านการแสดงของคนนอก คือ หุ่นละครเล็กคณะค่านายแล้วยังมีคณะกระต๊วแทงเสื่อลูกหลานศิษย์ลูกหลานหลวงพ่อบ้านแหลมของคนในพื้นที่นับเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวนี้ เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามากรุงเทพมหานครได้เข้ามาดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ย่านนี้ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่และภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยไม่ฟังความเห็นของคนในด้วยการสร้างทางเดินเท้าริมน้ำเชื่อมต่อพื้นที่บ้านศิลปินรองรับการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อให้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ ควรมีการพัฒนาให้เป็นย่านของแหล่งเรียนรู้โดยการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของย่านบ้านศิลปินที่จะช่วยให้คนในและคนนอกตระหนักคุณค่าและความสำคัญ กระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านการแสดง ด้านโบราณสถานและสถาปัตยกรรม และด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้าใจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีผู้มีคฤเทศก์ท้องถิ่น มาเป็นกำลังสำคัญและสร้างแนวร่วมเครือข่ายทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้อ่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้ในย่านนี้ต่อไป^{๗๙}

มณีนทร กิรติวัฒน์ (๒๕๕๙) ศึกษาเรื่องการให้ความหมายรูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านศิลปิน คลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า เจ้าหน้าที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนไทยในชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยให้ยั่งยืนไม่สูญหายไปจากสังคม และเผยแพร่ความเป็นไทยไปสู่ชาวต่างประเทศ ด้านกลยุทธ์ทางการตลาดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การออกแบบกิจกรรม และด้านผู้มีส่วนร่วม ปัญหาที่พบอุปสรรคและแนวทางในการแก้ปัญหา คือ ด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและขนาดของบ้านไม้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งหมดได้ แนวทางการแก้ปัญหา คือ เปิดซิติในส่วนที่สำคัญ เช่น อธิบาย

^{๗๙} ธานัท ภูมรัช, แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้อ่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗).

เกี่ยวกับการแสดง และใช้บุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษอธิบาย แก่ไขโดยให้นักท่องเที่ยวชมการแสดงจากชั้น ๒ ของตัวบ้าน^{๕๐}

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (๒๕๕๗) ศึกษาเรื่องเชียงรายเมืองศิลปิน : การพัฒนาเมืองด้วยชุมชนศิลปินที่พำนักถาวรในเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า เรื่องงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เชียงราย ที่ได้เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และได้ติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มศิลปินร่วมสมัย ในจังหวัดเชียงรายได้ต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ พบว่า ชุมชนศิลปินที่ก่อตัวขึ้นและได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดเชียงรายได้มีอัตลักษณ์เมืองศิลปิน คือการเกิดขึ้นของชุมชนศิลปินที่สร้างบ้านเพื่อการแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัย เช่นการเข้ามาพำนักเป็นการถาวร การเกิดกิจกรรมในการพัฒนาเมือง และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน การสืบเนื่องอย่างยั่งยืนของบ้านศิลปินในฐานะสถาบันทางสังคม การสร้างความต่อเนื่องเพื่อสร้างทุนให้กับศิลปินรุ่นใหม่ด้วยกลุ่มศิลปินเอง ทำให้บ้านศิลปินและจังหวัดเชียงายเป็นจุดหมายปลายทางของการจาริกแสวงหาแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตบนเส้นทางศิลปะให้กับศิลปินรุ่นใหม่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ^{๕๑}

ศรีสุคล พรหมโส และชิลิกา วรณจันทร (๒๕๖๑) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม พบว่า สภาพทั่วไปของบ้านศิลปินแห่งชาติสะท้อนถึงตัวตนของศิลปินผ่านรูปแบบผลงานที่จัดแสดง ทุกหลังจะมีพื้นที่สำหรับให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ และองค์ความรู้ของศิลปินแห่งชาติ ส่วนแนวทางการพัฒนานั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บ้านศิลปินแห่งชาติสามารถอยู่ได้ แม้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเพิ่มทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติ ให้แก่บุคลากรในบ้าน รวมทั้งขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดเพื่อเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ใกล้เคียง สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมและสร้างรายได้ให้กับบ้านศิลปิน และสนับสนุนให้บ้านศิลปินแห่งชาติเป็นแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนเพื่อให้เด็กและเยาวชน ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของบ้านศิลปินแห่งชาติสืบไป^{๕๒}

^{๕๐} มณีนทร กิรติวัฒน์, “การให้ความหมายรูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านศิลปิน คลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร”, การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๑. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, (๒๕๕๙).

^{๕๑} พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง, เชียงรายเมืองศิลปิน : การพัฒนาเมืองด้วยชุมชนศิลปินที่พำนักถาวรในเชียงราย, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๒} ศรีสุคล พรหมโส และชิลิกา วรณจันทร, “แนวทางการพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม”, วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, (ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๕๐ - ๑๗๕.

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และ ทรงสรรค อุดมศิลป์ (๒๕๔๘) ศึกษาเรื่อง รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวเข้าใจดีว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงรายและสนใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และมีความเห็นว่า การท่องเที่ยวบ้านศิลปินไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งจะต้องมีการทำความเข้าใจกับสังคมให้มากขึ้น ในส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวพบข้อสรุปว่า ๑) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบกลุ่มพื้นที่ ๒) รูปแบบการท่องเที่ยวกลุ่มทักษะ ๓) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาว และ ๔) รูปแบบการท่องเที่ยวตามเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปิน^{๘๓}

๒.๗.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เมืองศิลปะ

ชุตินา บริสุทธิ์ ศึกษาเรื่อง การศึกษาการสร้างเมือง (machizukuri) ด้วยศิลปะร่วมสมัย ภายในเมือง Kanazawa จังหวัด Ishikawa พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เมือง Kanazawa นำเอาศิลปะร่วมสมัยเข้ามาใช้ได้ว่าเกิดจากการที่เมือง Kanazawa มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับด้านศิลปะมายาวนาน และมีความต้องการสร้างเสน่ห์แบบใหม่ที่แตกต่างจากเสน่ห์เดิมที่มีความเป็นเมืองเก่า ประกอบกับแนวคิดในการพัฒนาเมืองว่าจะ “พัฒนาสู่สากล” ซึ่งทำให้เมือง Kanazawa เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปิดรับศิลปะจากต่างประเทศ นอกจากนี้เมือง Kanazawa ยังเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เป็นจุดศูนย์รวมของทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิภาคที่สามารถร่วมมือกับทางเทศบาลในการพัฒนาเมืองได้ และปัจจัยที่สำคัญคือการมีอำนาจบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่ผู้นำท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการและดำเนินนโยบายพัฒนาท้องถิ่นได้โดยตรง ซึ่งนายกเทศมนตรีเมือง Kanazawa ในขณะนั้นได้มีความสนใจในด้านการสร้างเสน่ห์ที่แปลกใหม่ให้แก่เมือง Kanazawa ซึ่งเสน่ห์ที่ทางเมือง Kanazawa ได้เลือกก็คือ “เมืองที่มีการผสมผสานกันของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมและศิลปวัฒนธรรมในยุคใหม่ที่ทันสมัย” นั่นเอง^{๘๔}

ณัฐกานต์ กันธิ ศึกษาเรื่อง มะจิซุคุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น พบว่า ๑. Machizukuri มีความเกี่ยวข้องกับองค์การสนับสนุนการท่องเที่ยวท้องถิ่นในจังหวัดโออิตะ ๒. หลายโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นจาก (Machizukuri) มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ และมีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดโออิตะดีขึ้น

^{๘๓} พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และ ทรงสรรค อุดมศิลป์, รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๔} ชุตินา บริสุทธิ์, การศึกษาการสร้างเมือง (machizukuri) ด้วยศิลปะร่วมสมัย ภายในเมือง Kanazawa จังหวัด Ishikawa, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗. หน้า ข.

และ ๓. ผลจากการเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือธุรกิจบริการขนาดเล็กและขนาดกลาง ในโออิตะทำให้ประชาชนในพื้นที่ มีอาชีพ มีรายได้ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน^{๘๕}

วาริชา วงศ์พยัต (๒๕๖๑) ศึกษาเรื่อง จากประเพณี สุวีตีสสมัยใหม่: พื้นที่ในระหว่างในการ อยู่อาศัยญี่ปุ่น พบว่า นับตั้งแต่ยุคปฏิรูปสมัยเมจิประเทศญี่ปุ่นได้เข้าสู่ยุคสมัยใหม่อย่างเต็มรูปแบบ การเปิดรับอารยธรรมตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการความรู้เทคโนโลยีและสถาปัตยกรรม เมื่อผนวกกับการปรับตัวและฟื้นฟูประเทศจากผลกระทบจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผ่นดินไหว รวมถึงผลลัพธ์และผลพวงจากการพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งนับเป็นปัจจัยเร่งสำคัญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการอยู่อาศัยญี่ปุ่น ทั้งในมิติกายภาพ ได้แก่ การเติบโตของเมือง การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และนวัตกรรมที่เอื้ออำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ และ มิติทางสังคมวัฒนธรรม อาทิ มิติทัศนวิสัยและวิถีการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามที่ภายใต้พลวัตดังกล่าว ญี่ปุ่นมีการสืบสานเอกลักษณ์และจิตวิญญาณของการอยู่อาศัย ซึ่งสื่อให้เห็นความสัมพันธ์กับบริบทได้อย่าง เป็นที่ประจักษ์ โดยการศึกษาพัฒนาการการอยู่อาศัยของญี่ปุ่น ผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หน้าที่ใช้สอยและการตีความหมายของ “พื้นที่ในระหว่าง” โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมจาก บทความและบทสัมภาษณ์ร่วมกับการสำรวจอาคารกรณีศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บ้านพื้นถิ่น (ได้แก่ บ้านชานา บ้านพ่อค้า) กระโจมชงชาในพระราชนิเวศน์คัตทสึระ (ได้แก่ เก็บปะโรโซะคินเทอิ) และ บ้านพักอาศัยออกแบบโดยโยะชิจิยะเคะฮะระ (ได้แก่ บ้านคิลปิน บ้านสถาปนิก) วิวัฒนาการของพื้นที่ ในระหว่างเริ่มต้นจาก “คุณลักษณะที่แตกต่างและแยกจากกันของเอ็นกะวะและโตะมะ” ในบ้านพื้น ถิ่น สู่อำนาจการประกอบสร้างพื้นที่ในระหว่างในความสัมพันธ์ใหม่” ดังปรากฏในกระโจมชงชาของ พระราชนิเวศน์คัตทสึระและสู่อำนาจการสร้างความหมายและความสัมพันธ์ใหม่ของพื้นที่ในระหว่าง” ดัง ปรากฏในสถาปัตยกรรมพักอาศัยออกแบบโดยเคะฮะระ สะท้อนพัฒนาการของการอยู่อาศัยของ ญี่ปุ่น ซึ่งยังดำรงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม การอยู่อาศัยที่ให้ความสำคัญกับความไม่สมบูรณ์และ สภาวะเปลี่ยนผ่าน ในบริบทและความสัมพันธ์ระหว่างคน บ้านเมือง และธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง ไป^{๘๖}

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดในการวิจัย ๔ แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบ้านคิลปิน แนวคิดการพัฒนาเมืองเป็น

^{๘๕} ณัฐกานต์ กันธิ, มะจิซุคุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

^{๘๖} วาริชา วงศ์พยัต, “จากประเพณี สุวีตีสสมัยใหม่: พื้นที่ในระหว่างในการอยู่อาศัยญี่ปุ่น”, วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๓๙ - ๑๕๖.

แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
เส้นทางการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์ของบ้านศิลปินล้านนาในจังหวัดเชียงราย การจัดเสวนา
ทางวิชาการและกิจกรรม Art Workshop เกี่ยวกับเส้นทางแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์ของบ้านศิลปิน
ล้านนา โดยมีตัวแทนจากผู้ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมเวทีเสวนา เพื่อพัฒนาเป็นเครือข่ายการ
ท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มล้านนา มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๒) เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ ๓) เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแผนการวิจัยไว้ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การศึกษาวิจัย
- ๓.๓ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย
- ๓.๘ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย และพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) การลงพื้นที่ใน ๘ จังหวัดกลุ่มล้านนา เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่พัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความเป็นมา ความร่วมมือในการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์และรูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของกลุ่มศิลปินในล้านนา การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดที่เป็นต้นแบบพุทธศิลปกรรมในล้านนา และรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒) การสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มกับตัว เครือข่ายต่างๆ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบริษัทท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาเครือข่าย การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้าน และกลุ่มชาวบ้าน ภายใต้การเป็นเครือข่ายของพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๒. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๘ จังหวัด เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วหาแนวทางเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการกระตุ้นให้เครือข่ายได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัยในการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นเครือข่าย และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ศิลปะในชุมชน โดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน เสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาเพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่เครือข่ายมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ศิลปะในชุมชนให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในพื้นที่ศิลปะในชุมชนร่วมกันอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการ

ต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่ศิลปะในชุมชนทั้งในด้านการสร้างสรรค์และร่วมกันอนุรักษ์ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหวังให้เกิดการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ศิลปะของชุมชนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ และแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่ยั่งยืน ในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยมีการค้นคว้าด้านข้อมูลและเนื้อหา ดังนี้

๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน และพื้นที่ในเขตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยเน้นสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

๑. เครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ประกอบด้วย

- ๑) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง กลุ่มวัดในเวียงกุมกาม วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) วัดผาลาด วัดเจ็ดยอด
- ๒) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องชุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑสถานบ้านดำ
- ๓) จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญไชย วัดบ้านปาง วัดวัดพระบาทตากผ้า วัดพระธาตุ ๕ ดวง
- ๔) จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า วัดเจดีย์ขาวหลัง วัดศรีชุม วัดศรีสองเมือง วัดป่าฝาง วัดจองคำ วัดไหลหิน วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดปงยางคก วัดปงสนุกเหนือ
- ๕) จังหวัดแพร่ ได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระบาทมิ่งเมือง วัดสูงเม่น วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี

- ๖) จังหวัดน่าน ได้แก่ วัดภูมินทร์ วัดหนองบัว วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดมิ่งเมือง
 - ๗) จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดศรีโคมคำ วัดจอมทอง วัดอนาลโย
 - ๘) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ วัดพระธาตุกองมู วัดจองคำ
- #### ๒. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่

- ๑) วัดและชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) วัดบ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
- ๓) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- ๔) วัดและชุมชนบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- ๕) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๖) วัดและชุมชนบ้านศรีบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- ๗) วัดและชุมชนบ้านแม่ณาเรือ ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
- ๘) วัดและชุมชนบ้านดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

- ๑) ชุมชนศิลปะเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- ๒) ชุมชนผ้าหม้อห้อมทุ่งโฮ้ง ชุมชนผ้าทอมือ ในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- ๓) กลุ่มผลิตตุ๊กและโคมล้านนาของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลป่าเหว อำเภอเมือง และชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน
- ๔) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้สร้างสรรคงานพระพุทธรูปไม้ และกลุ่มเครื่องเงิน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๔. เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา

- ๑) สมาคมข้าวศิลป์ จังหวัดเชียงราย
- ๒) หอศิลป์ริมน่าน จังหวัดน่าน
- ๓) เครือข่ายศิลปินล้านนา
- ๔) สมาคมการท่องเที่ยวภาคเหนือ
- ๕) โรงเรียนภูมิปัญญาล้านนา
- ๖) คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๗) สาขาพุทธศิลปกรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๘) คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มทร.ล้านนา
- ๙) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
- ๑๐) องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ๑๑) สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ
- ๑๒) บ้านนายอินสนธิ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติ

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

- ๑) พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หรือผู้เกี่ยวข้อง เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๙ พื้นที่ๆ ละ ๑๐ ราย จำนวน ๙๐ ราย
- ๒) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และบริษัทท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ๙ พื้นที่ๆ ละ ๕ ราย จำนวน ๔๕ ราย
- ๓) เครือข่าย ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ๙ พื้นที่ๆ ละ ๑๐ ราย จำนวน ๙๐ ราย
- ๔) กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน ๙ พื้นที่ เพื่อร่วมเรียนรู้ จำนวนพื้นที่ละ ๕ ราย รวมจำนวน ๔๕ ราย

๒. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

เครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

๑. เครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๙ พื้นที่
๒. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่
- เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา
๓. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่
๔. เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ๙ พื้นที่

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือและแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนาและการสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น จึงมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย

๑. **แบบสัมภาษณ์ (Interview)** มุ่งเน้นการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ภายใต้อาณาเขตความร่วมมือพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาโดยมีเนื้อหาสำคัญ ทั้งหมด ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เพื่อศึกษาศักยภาพของเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา คือ

- ๑) ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
- ๒) บทบาทของแต่ละกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว
- ๓) ผลที่เกิดขึ้นจากร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

ตอนที่ ๓ สัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและกระบวนการของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ทั้ง ๕ ด้าน คือ

- ๑) ความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว
- ๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา

๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ในพื้นที่ชุมชน ๙ แห่ง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้แทนของเครือข่าย ในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ได้แก่ เครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๙ พื้นที่, เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่, เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา, เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่, เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ๙ พื้นที่ โดยมีประเด็นในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

๑) ความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา

๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓. การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เป็นการประชุมสัมมนาในระดับภาคเหนือกลุ่มจังหวัดล้านนา ๘ จังหวัด และภาคที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ จำนวน ๑๒๐ ราย จากตัวแทนพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิลปิน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ฯลฯ โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ประเด็นหลักในการสัมมนาประกอบด้วย

๑) ความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา

๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔) **การจัดทำระบบฐานข้อมูลและเว็บไซต์** เพื่อรองรับข้อมูลของโครงการ การพัฒนา กิจกรรม และการสร้างเครือข่ายการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา รวมทั้งการส่งเสริม การตลาดสินค้าผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนที่ร่วมโครงการ

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้าง เครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้ง แบบสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุด ปฏิบัติการวิจัย

๒) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

๓) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

๔) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก ตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ ๐.๕๐ ถึง ๑.๐๐ ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุม เนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้อง นำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะอาจมีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุด ปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ ฉบับสมบูรณ์

๕) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๖ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการ จัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการ สทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและ เสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ

๒) ระยะที่ ๒ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยค้นหาเครือข่าย เป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมเครือข่ายของพื้นที่ ๙ แห่ง ใน ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำ วิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนา กลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

๓) ระยะที่ ๓ ปฏิบัติการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน พื้นที่ ๙ แห่ง และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔) ระยะที่ ๔ การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอ รายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงาน ความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

๕) ระยะที่ ๕ การสรุปองค์ความรู้ศิลปกรรมล้านนา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวที ประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ จัดทำประชาพิจารณ์ในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้าง ศิลปกรรมในพื้นที่ศิลปะชุมชนทั้ง ๙ แห่ง และพื้นที่ในเขตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พัฒนาพื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัด ล้านนาแบบมีส่วนร่วม

๖) ระยะที่ ๖ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทาง ศิลปะ (Art Workshop) เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้พื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัด ล้านนากับชาวบ้านในชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่มี กระบวนการสร้างสรรค์และการอนุรักษ์ที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การพัฒนา พื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และการอนุรักษ์ที่ เหมาะสม

๗) ระยะที่ ๗ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วิดีโอ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และ นวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และการจัดพิมพ์ เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

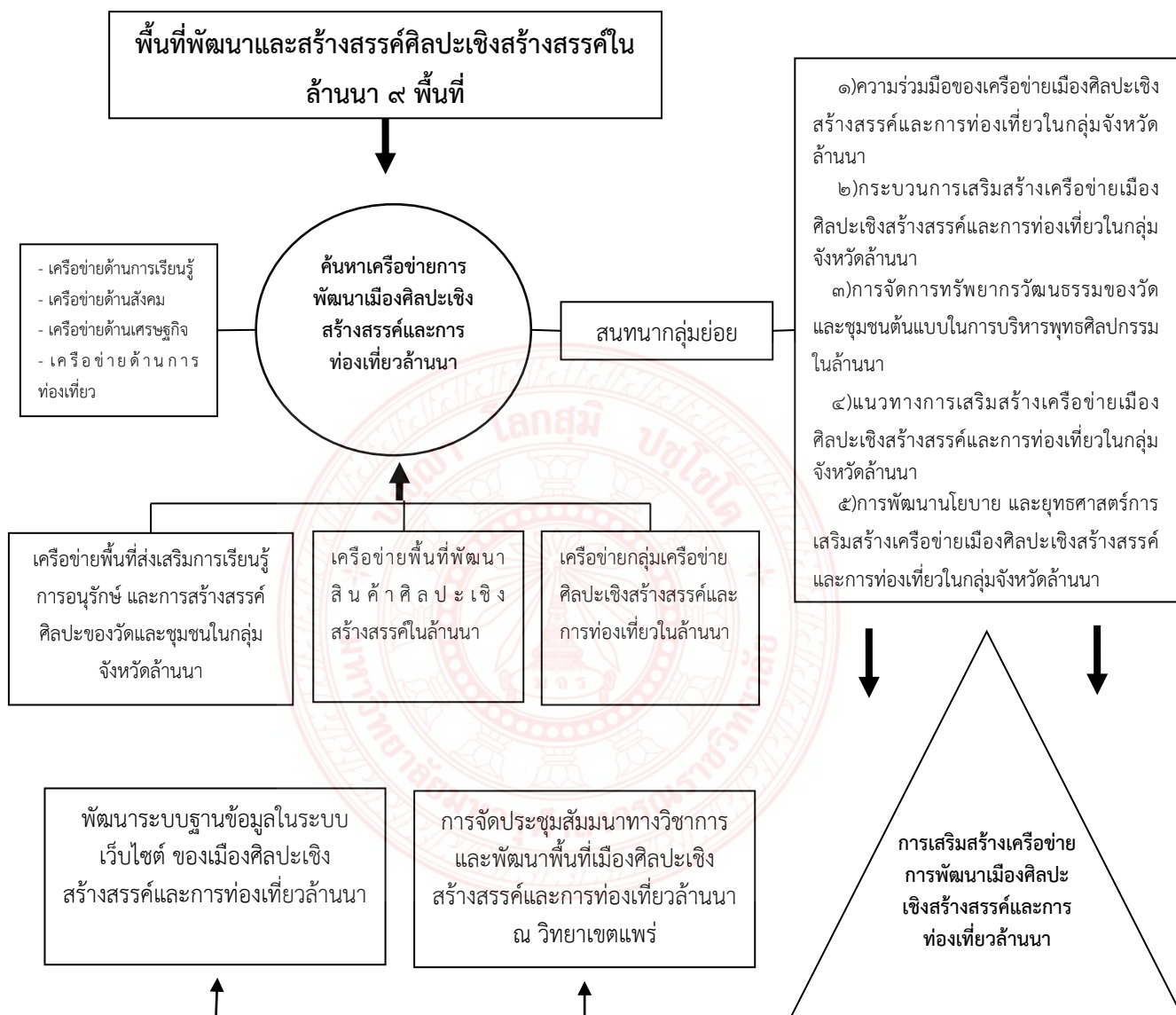
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้นผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวิดิทัศน์บรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่สาธารณะของชุมชนทั้ง ๙ แห่ง ในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบนให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

- ๑) ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา
- ๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การพัฒนากิจกรรมด้านศิลปะ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลักๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่ค้นหาเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ ในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาเครือข่ายการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๘ แห่ง และพื้นที่ในเขตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาการจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปะ (Art Workshop) เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้พื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนากับชาวบ้านในชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และการอนุรักษ์ที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์ นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๘ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มล้านนา ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของเครือข่ายการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาโดยอาศัยศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม การรายงานผลการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอในประเด็นต่างๆ ในรูปแบบการพรรณนาเป็นรายพื้นที่ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑) ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒) การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔) สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีกระบวนการสำคัญคือการศึกษาความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งเป็นการศึกษาถึงศักยภาพในการเป็นเครือข่ายเชิงสร้างสรรค์เพื่อร่วมกันพัฒนาเมืองศิลปะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนกลายเป็นเครือข่ายทางการท่องเที่ยวโดยอาศัยการพัฒนาศิลปะท้องถิ่นให้กลายเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในส่วนนี้จะได้นำเสนอผลการวิจัยในแต่ละจังหวัด

ในลํานานถึงศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการ SWOT Analysis มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ศักยภาพเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเครือข่ายต้นแบบที่จะไปพัฒนาเครือข่ายร่วมเพื่อสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา จากการวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยโดยใช้กระบวนการ SWOT Analysis พบว่าศักยภาพของเครือข่ายต้นแบบในจังหวัดลำพูนมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงพบจุดอ่อนที่สำคัญ แต่ก็มีโอกาสในการที่จะประสานความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงยังคงพบอุปสรรคบางประการโดยเฉพาะความพร้อมของเครือข่ายใหม่ที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งได้ค้นพบข้อสรุปสำคัญดังนี้

๑. บทบาทของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด
ลํานานา
๒. ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด
ลํานานา
๓. ศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด
ลํานานา

๔.๑.๑ บทบาทของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลํานานา

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลํานานา มีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในดานต่างๆ หลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มศิลปิน ชุมชนศิลปิน ชุมชนวัด สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายต่างๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว และยังมีส่งเสริมบทบาทด้านความร่วมมือกันอีกด้วย

จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ ๑,๓๔๓ ปี ตามพงศาวดารโยนกเล่าสืบต่อกันถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย โดยฤาษีวาสุเทพ เป็นผู้เกณฑ์พวกเม็งคนบุตรหรือ ชนเชื้อชาติมอญมาสร้างเมืองนี้ขึ้น ในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำกวัง และแม่น้ำปิง เมื่อมาสร้างเสร็จได้ส่งทูตไปเชิญ ราชธิดาภคินีเมืองละโว้พระนาม “จามเทวี” มาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย สืบราชวงศ์กษัตริย์ ต่อมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงสมัยพระยาธิบยาจึงได้เสียการปกครองให้แก่พ่อขุนเม็งรายมหาราช ผู้รวบรวม แคว้นทางเหนือเข้าเป็นอาณาจักรลํานานาเมืองลำพูน ถึงแม้ว่า จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรลํานานา แต่ก็ได้เป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปกครอง ดังปรากฏหลักฐานทั่วไปในเวียงกุมกาม เชียงใหม่ และเชียงราย เมืองลำพูนจึงยังคงมีความสำคัญในทางศิลปะและวัฒนธรรมของอาณาจักรลํานานา

บทสรุปของการประชุมเสวนาเครือข่ายหลายครั้งที่ผ่านมามีข้อสรุปที่ชัดเจนในการดำเนินการที่จะพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวให้สามารถที่จะดำเนินการไปได้ควบคู่กัน มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายทางวัฒนธรรมในจังหวัดลำพูนให้เข้ามามีบทบาทใน

การพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันด้วย โดยได้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ์ วงศ์สาม หอศิลป์สลาเลาเรือง สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายแต่ละแห่งได้นำเสนอบทบาทการดำเนินงานด้านศิลปะของตนเอง จากการวิจัยได้ค้นพบข้อสรุปสำคัญดังนี้

๑. วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นเครือข่ายสำคัญในการสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ วัดพระธาตุหริภุญชัยได้เป็นต้นแบบในการที่จะนำเอาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะประเพณีมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์เป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในส่วนนี้ได้แก่ สลากย้อม และโคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีการนำเอาแนวคิดทางศิลปะดั้งเดิมผสมเข้ากับศิลปะยุคใหม่ โดยเฉพาะสลากย้อมที่เป็นการผสมผสานศิลปะเก่าและใหม่ได้อย่างลงตัว ในส่วนของศิลปะเก่านั้นคือการจัดทำต้นสลากย้อมที่มีความสูงไม่ต่ำกว่า ๑๒ เมตร ประดับประดาด้วยกระดาษและข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อที่จะนำไปถวายทานแก่พระสงฆ์สามเณร ใช้ไม้เสียว (ไม้เรียวเหลาให้มีฟูตรงปลาย) ในการมัดห้อยสิ่งของต่างๆ แล้วจึงประดับด้วยกระดาษหลากสี ข้อมูลดังกล่าว นายพงษ์เทพ มณีสูตร ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การจัดทำสลากย้อมถือได้ว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง เพราะจะต้องเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของสล่า หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำต้นสลากย้อม เนื่องจากต้นสลากย้อมมีความสูงไม่ต่ำกว่า ๑๒ เมตร จะมีวิธีการปักต้นสลากย้อมอย่างไรให้สวยงามได้รูปทรง ซึ่งจะมีรูปทรงคล้ายกับต้นสนที่ส่วนยอดจะมีลักษณะเรียวกเล็ก และค่อยๆ ขยายใหญ่จนบานในส่วนโคนต้น และนอกจากนั้นยังมีการประดับตกแต่งบริเวณฐานต้นสลากย้อมให้มีความสวยงามงดงามอีกด้วย มีการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบตอง ใบไม้ มาประดิษฐ์เป็นเครื่องสักการบูชาด้วย ซึ่งเป็นการผสมเอาศิลปะรูปแบบใหม่เข้ามาไว้ในต้นสลาก เพื่อให้เกิดความสวยงามมากยิ่งขึ้น และนี่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ต้นสลากย้อมมีความสวยงามและยิ่งใหญ่อลังการ กลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศให้มาเที่ยวชมต้นสลากย้อม ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในรอบสิบปีที่ผ่านมา ประเพณีสลากย้อมของวัดพระธาตุหริภุญชัย ได้กลายเป็นประเพณีที่สำคัญของวัดในการที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมและร่วมทำบุญถวายทานสลากภัตด้วย และนอกจากนั้น วัดพระธาตุหริภุญชัยยังได้จัดกิจกรรมถวายทานโคมแสนดวง ที่เป็นหนึ่งเดียวในล้านนาที่สามารถถวายทานโคมเพื่อบูชาในช่วงประเพณีเดือนยี่เป็งหรือลอยกระทงได้นับแสนๆ ดวง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มาจากพระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย นายพงษ์เทพ มณีสูตร และนายบารเมศ วรณศัย ไวยาวัจจรวัต ที่ได้มีแนวคิดในการที่จะนำเอาศิลปะพื้นถิ่นของล้านนา คือ โคม มาเป็นจุดขายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการทำบุญ แนวคิดสำคัญคือ ทำอย่างไรจะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวจังหวัดลำพูนให้มากขึ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวก็จะก่อให้เกิดรายได้เข้าจังหวัดด้วย

๒. องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นหน่วยงานของรัฐที่ให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดงานประจำปีต่างๆ ของวัดพระธาตุหริภุญชัย ในส่วนของงานศิลปะนั้น องค์การบริหารส่วน

จังหวัดลำพูน ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่ศิลปะที่มีอยู่ในจังหวัดลำพูน โดยมีบทบาทสำคัญคือ การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีและนำไปสู่การจัดทำเป็นนโยบายสาธารณะในการให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะร่วมกับวัดพระธาตุหริภุญชัย เทศบาลเมืองลำพูน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม “ช่วงพันปี” ซึ่งจัดโดยเทศบาลเมืองลำพูน ร่วมกับสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และภาคีเครือข่าย เพื่อเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เยาวชน ศิลปินท้องถิ่น และคนในชุมชน ได้นำเสนอผลงานเชิงศิลปวัฒนธรรม และมีสถานที่ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๕ โซน สร้างสีสัน ได้แก่ โซนที่ ๑ อุโมงค์โคลนลันนา โซนที่ ๒ อุโมงค์ตุง สัญลักษณ์แห่งสิริมงคล โซนที่ ๓ อุโมงค์รีไซเคิล เปลี่ยนพลาสติกสร้างมูลค่า โซนที่ ๔ หมวกสาน หลากหลายภูมิปัญญา และโซนที่ ๕ ผ้าขาม้า นำชื่นชม นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมไม้ไผ่ “พระรอดหลวงลำพูน” ความสูงกว่า ๘ เมตร ที่เป็นจุด Check Point ที่สำคัญแห่งใหม่ของจังหวัดลำพูน ที่เมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมช่วงพันปีแล้วนั้นก็จะต้องมาสักการะและบันทึกภาพ ซึ่งกิจกรรมในช่วงพันปีนี้นับได้ว่าเป็นจุดสนใจอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่จะต้องมาสัมผัส โดยเฉพาะในการช่วงของการถวายทานโคมแสนดวงก็จะมีอุโมงค์โคลนลันนาที่สวยงาม ประดับไปด้วยแสงไฟสวยงามตระการตา จึงนับได้ว่าเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ของจังหวัดลำพูน

๓. สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน บทบาทสำคัญของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนจะเป็นในส่วนของงานนำเอาประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนไปบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และปฏิทินการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน ซึ่งถือได้ว่าเป็นภารกิจหลักของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมต่างๆ ของจังหวัด โดยมีการประสานงานกับวัดพระธาตุหริภุญชัย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ ซึ่งจากดัชนีชี้วัดการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนนั้นมีดัชนีที่เพิ่มขึ้นทุกปี สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดลำพูนก็มีอัตราแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทุกปีด้วย และบทบาทในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนนั้นก็จะเป็นในส่วนของงานให้การสนับสนุนตามภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสำนักงานการท่องเที่ยวจะเป็นผู้ที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และประสานเชื่อมโยงเส้นทางเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวที่จากเดิมนั้น จังหวัดลำพูนได้มุ่งเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสำคัญ แต่ปัจจุบัน กระแสความนิยมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านศิลปะสร้างสรรค์ได้รับความนิยมมากขึ้น จึงได้มีการประยุกต์ศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนด้วยการให้การสนับสนุนพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับจังหวัดลำพูน

๔. สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และหอศิลป์สลาเลาเรื่อง บทบาทสำคัญของสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และหอศิลป์สลาเลาเรื่อง คือการให้การสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวลำพูน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีต่างๆ ที่วัดพระธาตุหริภุญชัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี อีกทั้งบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับวัดพระธาตุหริภุญชัยนั้นดูเหมือนว่าจะเป็นบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกัน ซึ่งวัดพระธาตุหริภุญชัยได้ให้การ

สนับสนุนหอสลาเลาเรื่อง ซึ่งเป็นหอศิลป์จังหวัดลำพูน โดยการดำริสร้างของจรัล มโนเพชร ศิลปินพื้นบ้านจังหวัดลำพูน ซึ่งมีการรวบรวมเอาศิลปะทุกแขนงของจังหวัดลำพูนไว้ในนั้น ทั้งในส่วนของจิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม สล่าสกุลช่างต่างๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการที่จะรวบรวมเอาศิลปะทุกแขนงในจังหวัดลำพูนไปรวมไว้ในหอศิลป์ สลาเลาเรื่อง นายพงษ์เทพ มนัสตรง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจไว้ว่า หอศิลป์สลาเลาเรื่องมุ่งเน้นให้เป็นแหล่งเก็บรวบรวมภูมิปัญญาที่ไม่ตาย รวบรวมงานศิลปะต่างๆ ของลำพูน ส่าทุกแขนงของลำพูน พัฒนาให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด ซึ่งสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ได้ให้การดูแลและสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณต่างๆ ร่วมกับวัดพระธาตุหริภุญชัยด้วย

๕. อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ์ วงศ์สาม อุทยานธรรมะและหอศิลป์ ได้ตั้งขึ้นโดยคุณอินสนธิ์ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ ประติมากรรม ปี พ. ศ. ๒๕๔๒ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๙/๒ หมู่ ๑ บ้านป่าขางน้อย ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒ ไร่ อุทยานธรรมะและหอศิลป์ เป็นสวนร่มรื่น เปิดให้ผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิ เพื่อเข้าถึงสัจธรรมแห่งชีวิตตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา หอศิลป์นี้ใช้จัดแสดงงานประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา รอบๆ อาคารมีแบบจำลองประติมากรรม มุมแสดงเสียงพิเศษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปะและธรรมะ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

๖. สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย เป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การจัดตั้งสถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย ขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการทอผ้าของชาวลำพูน ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานและมีเอกลักษณ์โดดเด่นให้ดำรงคงอยู่ อีกทั้งสถาบันยังเป็นศูนย์เสริมสร้างอาชีพให้กับกลุ่มทอและเป็นที่รวบรวมพ่อครูแม่ครูที่มีความรู้ด้านการทอผ้าเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยมือสู่เยาวชนและผู้สนใจ รวมถึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการออกแบบลวดลายผ้าทอโบราณ และพัฒนาการทอผ้าลวดลายใหม่ๆ และยังเป็นศูนย์ส่งเสริมด้านการตลาดเกี่ยวกับการทอผ้าของจังหวัดลำพูน ภายในสถาบันมีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอโบราณซึ่งจัดแสดงชิ้นผ้าโบราณหายากไว้มากมาย

๗. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นสถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรีแห่งแรกของจังหวัดลำพูน มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ นอกจากนี้ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนยังได้มีนโยบายที่จะจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรพุทธศิลป์ เพื่อจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพุทธศิลปกรรมแขนงต่างๆ โดยเฉพาะประติมากรรม จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม และในส่วนของพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนนั้น ได้มีนโยบายในส่วนของ การจัดสรรพื้นที่บางส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้อาคารพระสัทธรรม เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ในการจัดทำจิตรกรรมภาพวาด 3D เพื่อนำเสนอประเพณีวัฒนธรรมสำคัญที่เป็นจุดขายของจังหวัดลำพูน คือ ประเพณีสลาเลาและโคมแสนดวง ซึ่งการสรรค์สร้างภาพจิตรกรรมดังกล่าวนั้นก็เพื่อเป็นการรองรับการที่วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนมีนโยบายที่จะเปิดหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรดังกล่าวด้วย

และเพื่อเป็นการสอดคล้องกับหอศิลป์สลาเลาเรื่องซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อันเป็นการเชื่อมต่อเครือข่ายทางศิลปะเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย

จังหวัดเชียงใหม่

เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จากการลงพื้นที่ของทีมนักวิจัยพบว่า ในพื้นที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเป็นพื้นที่ที่พระนางจามเทวีได้เสด็จผ่านมายังเมืองหรือภูมูชัย พลเมืองพื้นเพเดิมเป็นชนเผ่าละวะ เมื่อครั้งที่พระนางเจ้าจามเทวี พร้อมด้วยไพร่พลโยธาเสด็จออกจากเมืองละโว้ (ลพบุรี) เพื่อจะขึ้นมาครองเมืองหรือภูมูชัย (ลำพูน) การเดินทางสมัยนั้นมาได้ทางน้ำทางเดียว โดยใช้การถ่อเรือพระที่นั่ง เรือเสเปียง การเดินทางลำบากเพราะมีสิ่งอันตราย และใช้ปากคูกคามไพร่พลล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อขบวนเสด็จได้ผ่านเกาะแก่ง โขดหินมาถึงบริเวณป่าแห่งหนึ่ง ลำน้ำจึงเรียบนิ่งจึงให้ไพร่พลหยุดพักหุงหาอาหารค้างแรม (เพราะการเดินทางขึ้นมาต้องนอนค้างแรมมาตลอดทางเป็นเวลาหลายเดือนไพร่พลจึงเหนื่อยล้า) พระนางจามเทวีจึงพักค้างแรมหลายเพลา และได้ออกตรวจบริเวณพื้นที่ทรงเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมที่จะสร้างเมืองเพื่อเป็นเมืองหน้าด่านของเมืองหรือภูมูชัยและเป็นที่พักแรมในการเสด็จกลับไปละโว้ จึงให้เสนาอำมาตย์วางผังเมือง (และการเดินทางขึ้น – ล่อง ไพร่ พลเมืองเดินทางมาถึงที่บริเวณที่แห่งนี้มักจะอุทาน “ฮอดแล้ว” แปลว่า รอดตายแล้ว) จึงขนานนามเมืองนี้ขึ้นว่า “เมืองฮอด” และได้สร้างวัดวาอารามพร้อมข้าทาสบริวาร ขึ้นเป็นจำนวน ๙๙ วัด เมืองฮอดเป็นเมืองท่า อยู่ตรงกลางเมืองต่าง ๆ จึงเจริญรุ่งเรือง ทั้งศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี คงเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาในเมืองคงจะเจริญรุ่งเรืองด้วย พระนางจามเทวี จึงได้นำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้ที่วัดศรีบุญเรือง (วัดหลวงฮอดเก่า) และได้สร้างพระพุทธรูปถวายเป็นอันมาก และในปัจจุบันมีวัดวาอารามต่างๆ ที่น่าสนใจและมีทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรมต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะวัดท่าข้าม ตำบลหางดง อำเภอฮอด มีศิลปะร่วมสมัยที่มีความน่าสนใจและสะท้อนวิถีแห่งพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว เป็นการสร้างงานศิลปะสู่ชุมชนได้อย่างสวยงาม ซึ่งจุดเด่นสำคัญของวัดท่าข้ามคือ ศิลปกรรมระจกบนผนังวิหารวัดท่าข้าม โดยใช้เทคนิคการประดับระจกสี ตัดเป็นรูปภาพแบบอุดมคติเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมไทยประเพณี มีการคิดค้นพัฒนาเทคนิค วิธีการตัดและติดระจกรูปแบบใหม่ จนเกิดเป็นงานที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ เหมาะสมกับการทำงานศิลปะในปัจจุบัน^๑ นับได้ว่าเป็นรูปแบบศิลปะร่วมสมัยที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก และนอกจากนั้น วัดท่าข้ามยังมีประเพณีที่สำคัญของวัดที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องมายาวนานนั่นก็คือ ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนท่าข้ามได้ให้ความสนใจและยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณีของชุมชน และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเป็นผลงานประติมากรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์

^๑ อัครวิณีย์ หวานจริง, “ศิลปกรรมระจกสะท้อนวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารวิจัยศิลป, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๙๒-๑๙๓.

๑. วัดท่าข้ามและชุมชนบ้านท่าข้าม บทบาทสำคัญของวัดและชุมชนท่าข้ามคือ ความมุ่งมั่นและความตั้งใจของวัดและชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งวัดท่าข้ามได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และอาคารเสนาสนะต่างๆ ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนผ่านผลงานศิลปะ เช่น การประดับกระจกบนผนัง ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ เป็นต้น โดยความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านท่าข้ามที่เล็งเห็นความสำคัญของการรักษาและสืบทอดประวัติความเป็นมาของชุมชนผ่านผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๒. เทศบาลตำบลท่าข้าม มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวัดท่าข้ามและชุมชนบ้านท่าข้ามในการสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน แหล่งท่องเที่ยวชุมชน อุทยานแห่งชาติออบหลวง พัทยาเมืองฮอด เป็นต้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแนวคิดของผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน มีการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนตำบลท่าข้ามเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้เข้ามาศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมด้วย

๓. กลุ่มศิลปินจิตอาสา เป็นกลุ่มศิลปินที่นำโดย อ.มานิตย์ โกวฤทธิ์ ศิลปินชุมชนและศิลปินอาสาของชุมชนบ้านท่าข้าม ได้มีการรวมกลุ่มกันในหมู่ของศิลปินจิตอาสาจัดตั้งกลุ่ม “ป้ายสีแต้มฝันปัน จินตนาการ” ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายศิลปินจิตอาสาที่มีแนวคิดในการรังสรรค์ผลงานศิลปะแนวใหม่ที่เรียกว่าภาพวาด ๓มิติ โดยกลุ่มศิลปินจิตอาสาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญคือเป็นผู้ที่ลงมือปฏิบัติการในการรังสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในพื้นที่วัดท่าข้ามที่ได้สร้างผลงานคือไม้ค้ำโพธิ์ ที่ได้ประยุกต์การใช้เหล็กแทนไม้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

จังหวัดเชียงราย

จากการลงพื้นที่ในจังหวัดเชียงรายเพื่อค้นหาและศึกษาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์พบว่า จังหวัดเชียงรายมีเครือข่ายต่างๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหลายเครือข่าย ซึ่งแต่ละเครือข่ายต่างก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นทั้งผู้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาเชิงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงราย ดังนี้

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา หมู่ที่ ๒๒ ตำบลป่าแดด ที่มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่สำคัญคือ บ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด มีบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการจัดสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่คือ ประติมากรรมข้าวเป็นเจ้า ซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราววิถีชุมชนของบ้านเหล่าพัฒนาที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก และมีพื้นที่ที่ใช้ในการทำนาปลูกข้าวถึงร้อยละ ๗๕ ของพื้นที่

๒. ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสีและประติมากรรมข้าวเป็นเจ้า ซึ่งชุมชน

ได้ให้ความสำคัญในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักและส่งขายทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนให้ได้มีการซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งมีชื่อเสียง นอกจากนั้นดินโป่งน้ำร้อนของชุมชนบ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการนำไปพิสูจน์คุณสมบัติน้ำแร่ พบว่าเป็นแร่และโคลนที่มีคุณสมบัติที่ดีต่อร่างกายและสุขภาพ จึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีอาบน้ำแร่ แช่สปาโคลน จัดทำผลิตภัณฑ์ไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่อีกด้วย

๓) พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ซึ่งบทบาทของพัฒนาชุมชนอำเภอนั้นก็จะมีในส่วนของการส่งเสริมวิถีชีวิตต่างๆ การประชาสัมพันธ์พื้นที่เพื่อให้เป็นที่รู้จักของชุมชนอื่นหรือบุคคลอื่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งก็คือ ไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ เพื่อต่อยอดเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต

๔) ชั่วศิลป์เชียงราย โดยนายภุชญา บุญจันทร์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าในส่วนของชั่วศิลป์เชียงราย ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำต่างๆ ในการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ซึ่งประการสำคัญในการทำงานด้านศิลปะนั้นจะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพราะผลงานนั้นจะอยู่กับชุมชนตลอดไป ส่วนศิลปินเมื่อทำงานเสร็จแล้วส่วนใหญ่ก็จะออกจากพื้นที่นั้นไป การบริหารจัดการต่างๆ ก็จะเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนแทน แต่ก็จะต้องสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนว่างานศิลปะนั้นคืออะไร สื่อความหมายอะไรบ้าง และชุมชนได้อะไรจากงานศิลปะนั้น

๕) สาขาพุทธศิลป์ มจร. เชียงราย ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้าวเป็นเจ้า ซึ่งอาจารย์และนิสิตสาขาวิชาพุทธศิลปกรรมได้เข้ามามีบทบาทในการวิเคราะห์สร้างสรรค์และรังสรรค์ผลงานชิ้นนี้ขึ้น โดยการดำเนินการหลักของนายมานิตย์ กันทะสัก อาจารย์พิเศษสาขาพุทธศิลปกรรม ซึ่งเป็นศิลปินในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าแดด ที่ได้สร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ประติมากรรมข้าวเป็นเจ้า ทั้งนี้เพื่อให้เป็นตัวแทนของวิถีชุมชนตำบลป่าแดดที่ส่วนใหญ่แล้วมีอาชีพปลูกข้าวเป็นหลัก

๖) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา มีการนำเอาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทั้งบ่อน้ำพุร้อนสามสี ประติมากรรมข้าวเป็นเจ้า รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่นๆ บรรจุไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย และยังมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมืองเชียงรายที่มีชื่อเสียง อาทิ วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง ไร่เชิญตะวัน เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดเชียงรายด้วย

๗) สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมชุมชนให้กับชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ทั้งนี้ สภาวัฒนธรรมจังหวัดยังได้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนในส่วนของ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงรายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จนได้รับการขนานนามว่าเป็น The City of Art

๘) วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เป็นเครือข่ายหนึ่งที่มีความสำคัญในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยววัดและชุมชน โดยเฉพาะวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงราย เช่น วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง เป็นต้น ซึ่งบทบาทหลักของวัดท่องเที่ยวจะเป็นในส่วนของทำให้ข้อมูลด้านการบริหารจัดการและการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาแห่งนี้ ซึ่งได้รับประโยชน์จากบทบาทของวัดท่องเที่ยวในการนำมาเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอนาคต

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการลงพื้นที่วิจัยในชุมชนบ้านศรีดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ในพื้นที่ยังคงเป็นปัญหาสำหรับชุมชน ทั้งนี้เพราะชุมชนบ้านศรีดอนชัยเป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนและยังถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์เวียงเก่าไว้ การนำเอางานศิลปะสมัยใหม่เข้าไปในพื้นที่จึงเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับชุมชน แต่ทั้งนี้ ชุมชนก็มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ซึ่งเครือข่ายในพื้นที่ที่สำคัญนั้นมีดังนี้

๑. วัดศรีดอนชัย เป็นวัดประจำชุมชนบ้านศรีดอนชัย มีพระสิงห์ปายที่มีอายุหลายร้อยปีเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอปาย บทบาทสำคัญของวัดศรีดอนชัย คือความพร้อมของทางวัดในการที่จะพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดให้มีการวาดภาพจิตรกรรม ๓มิติ หรือภาพวาด ๓D ที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน โดยเฉพาะประเพณีที่สำคัญของชุมชนคือประเพณีแห่พระสิงห์ปาย อีกทั้งวัดศรีดอนชัยยังมีความคาดหวังที่จะให้ทางศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นแหล่งเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดไว้ให้กับลูกหลานในอนาคตได้เรียนรู้และซึมซับวิถีชีวิต รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนสืบไป

๒. ชุมชนบ้านศรีดอนชัย โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านไตรรัตน์ อินตะสาร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการใช้พื้นที่ในชุมชน เช่น กำแพงบ้าน เป็นต้น ในการให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ต่อเนื่องมาจากวัดศรีดอนชัย ซึ่งทั้งนี้ ชุมชนบ้านศรีดอนชัยได้เล็งเห็นความสำคัญของศิลปะในการที่จะเป็นสื่อบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงได้มีการประชุม/ประชาคมภายในชุมชนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการที่จะพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ว่าควรใช้พื้นที่ใดและจะเป็นศิลปะรูปแบบใด ซึ่งผลการประชุมได้มีมติกันว่าควรที่จะใช้พื้นที่วัดศรีดอนชัยและบริเวณโดยรอบวัดให้เป็นพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการวาดภาพจิตรกรรม ๓มิติ บอกเล่าเรื่องราวประเพณี วิถีชุมชนบ้านศรีดอนชัย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากวัดศรีดอนชัยและบริเวณพื้นที่โดยรอบเป็นอย่างดี

๓. องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ มีบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวัดศรีดอนชัย อีกทั้งยังมีบทบาทในการส่งเสริมให้ทางวัดและชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิง

สร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแห่งใหม่ในพื้นที่ร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวเดิม ซึ่งชุมชนบ้านศรีดอนชัยเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์อยู่ก่อนหน้าแล้ว เพราะเป็นพื้นที่เมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี

จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดในภาคเหนือ บริเวณที่ตั้งของตัวเมืองพะเยาในปัจจุบันอยู่ติดกับกว๊านพะเยา เดิมเป็นที่ตั้งของเมือง ภูกามยาว หรือ พะยาว ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปล้อมรอบไปด้วยเทือกเขา ทั้งทางด้านตะวันออก ด้านตะวันตก ด้านใต้ และตอนกลางของจังหวัด มีพื้นที่ทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นสวยงาม ซึ่งจังหวัดพะเยาเดิมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดเชียงราย

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา ได้มีบทบาทหน้าที่ของแต่ละเครือข่าย สามารถนำเสนอได้ดังนี้

๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มีบทบาทคือการเป็นแม่ข่ายด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองพะเยา ในการให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ จังหวัดพะเยามีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญหลายพื้นที่ เช่น วัดศรีโคมคำ กว๊านพะเยา วัดร้างบริเวณรอบกว๊าน เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้สามารถที่จะพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้

๒) มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดพะเยา มีบทบาทสำคัญในด้านวิชาการเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ การจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีความสำคัญในการให้ข้อมูลทางวิชาการในด้านต่างๆ เหล่านี้ มหาวิทยาลัยพะเยาตั้งอยู่ใกล้เคียงกับ มจร. วิทยาเขตพะเยา ด้วย จึงทำให้การประสานงานความร่วมมือต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

๓) สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา เป็นหน่วยงานราชการในการทำหน้าที่เกี่ยวกับวิชาการเกษตร และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในส่วนของพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์เกษตรชุมชน การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถี ซึ่งการเกษตรถือเป็นหัวใจสำคัญของเมืองพะเยาทั้งในเมืองและในชนบท และนอกจากนั้น บทบาทสำคัญของสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยาคือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อรองรับเป็นสินค้าชุมชนที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย สามารถนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้ และหากพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้รับการพัฒนาและยกระดับสู่การท่องเที่ยวก็จะสามารถนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้

๔) กลุ่มศิลปินพะเยา เป็นกลุ่มศิลปินพื้นบ้านของจังหวัดพะเยาที่มีหลากหลายแขนง อาทิ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มศิลปินพะเยานี้จะมีบทบาทความร่วมมือในส่วนของพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วย ซึ่งการสร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นจะใช้พื้นที่ของ มจร. วิทยาเขตพะเยา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งวิชาการและพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการสร้างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้ก็คือการสร้างพื้นที่ศิลปะทั้งพุทธ

ศิลปกรรม ศิลปะร่วมสมัย และศิลปะประยุกต์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของศิลปะและให้เหมาะสมกับเมืองที่จะได้รับการพัฒนาเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๕) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ หน่วยงานสำคัญของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะ เช่น การพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การบรรจุเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ จะเป็นบทบาทที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะ พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากนัก โดยส่วนมากแล้วในจังหวัดพะเยาจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ และการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยาก็เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย

๖) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดพะเยา บทบาทสำคัญของ มจร. วิทยาเขตพะเยา คือการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อรองรับให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยจะต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่เดิมคือ วัดศรีโคมคำ กว๊านพะเยา ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวอันเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดศรีโคมคำและกว๊านพะเยาแล้วก็ต้องมาเที่ยวบริเวณ มจร. วิทยาเขตพะเยา ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย โดยจะมีการสร้างประติมากรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีการรวมเอาแนวคิดของศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาเข้าไปเป็นส่วนเดียวกันทั้งหมด และสรรค์สร้างเป็นประติมากรรมที่สามารถตอบโจทย์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

จังหวัดแพร่

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยพบว่า จังหวัดแพร่มีเครือข่ายที่มีบทบาทสำคัญต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

๑) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ มีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน ซึ่งวัดและชุมชนได้อาศัยบทบาทความเป็นวัดและชุมชนในการสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านในพื้นที่ให้รับรู้ว่าคุณภาพศิลปะเชิงสร้างสรรค์คืออะไร ทำไมต้องสร้างผลงานศิลปะขึ้นมา และจะเอาอะไรไปใส่ไว้ในผลงานศิลปะเหล่านั้น ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของวัดร่วมกับชุมชนและคณะผู้วิจัยพบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะนำเสนอของดีชุมชน หรือที่เรียกว่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งได้แก่ ผ้าด้นมือ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงในระดับจังหวัดและระดับประเทศ จึงได้มีมติรณการนำเอาศิลปะบนลายผ้าด้นมือมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย

๒) เทศบาลตำบลช่อแฮ มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนพื้นที่มากที่สุด เทศบาลตำบลช่อแฮได้มีแผนพัฒนาตำบลด้วยการยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นไคร้สู่การท่องเที่ยวในระดับจังหวัด โดยการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเข้ากับวัดพระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นวัดท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดแพร่ และโดยเฉพาะบทบาทในการ

ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นไคร้ก็เป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของเทศบาลตำบลช่อแฮด้วย

๓) โรงเรียนวัดต้นไคร้ ได้สร้างบทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนด้วยการใช้ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน โดยทางผู้บริหารโรงเรียนได้มีการบรรจุประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่นด้วย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนโดยเฉพาะผลงานผ้าคันมือที่มีชื่อเสียงของชุมชน และยังมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมกับศิลปินจิตอาสาที่เข้ามาสร้างสรรค์ผลงานภาคจิตรกรรม ๓มิติ บริเวณกำแพงวัดต้นไคร้ อีกด้วย

๔) วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาด้านประเพณีและวัฒนธรรมให้กับชุมชนบ้านต้นไคร้ เพื่อให้ชุมชนได้มีข้อมูลในการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับการสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดต้นไคร้ และยังเป็นหน่วยงานที่ได้สร้างแผนการเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับวัดพระธาตุช่อแฮ เพื่อช่วยยกระดับการท่องเที่ยวของวัดต้นไคร้และชุมชนบ้านต้นไคร้ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

๕) สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งบทบาทหลักของสำนักงานการท่องเที่ยวฯ คือ การบรรจุศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดต้นไคร้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดแพร่ รวมทั้งบรรจุไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่อีกด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญของสำนักงานฯ ที่ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่แห่งใหม่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมโดยการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่นี้

๖) วิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ของวัดต้นไคร้ ทั้งนี้ วิทยาเขตแพร่ได้ให้การสนับสนุนวัดต้นไคร้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแห่งใหม่ของจังหวัดแพร่ ส่งเสริมให้นิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ชุมชนด้วยการสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนขึ้นในวัดต้นไคร้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ชุมชนดังกล่าวนี้ได้มีศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลปะ เป็นต้น

๗) สมาคมสตรีจังหวัดแพร่ มีบทบาทสำคัญในการเป็นเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวร่วมกับชมรมสื่อมวลชนแพร่ ซึ่งสมาคมสตรีจังหวัดแพร่ได้มีส่วนในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ และวัดต้นไคร้ก็เป็นหนึ่งในวัดของจังหวัดแพร่ที่สมาคมฯ ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ให้วัดต้นไคร้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดแพร่ ส่งเสริมให้สตรีในจังหวัดแพร่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน และยังมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนบ้านต้นไคร้และวิสาหกิจชุมชนบ้านต้นไคร้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ซึ่งก็คือ ผ้าคันมือ ที่มีลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านต้นไคร้ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สตรีในชุมชนบ้านต้นไคร้สามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

๘) ชมรมสื่อมวลชนแพร่ มีบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานที่ช่วยในเรื่องของการประชาสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดต้นไคร้ ซึ่งชมรมฯ ได้มีการนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ่านสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น เครือข่ายโซเชียลเน็ตเวิร์ก โดยเฉพาะ Facebook Line สื่อวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

จังหวัดน่าน

การพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดน่าน ได้มีการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายต่างๆ ในชุมชนบ้านบุญยืน ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจหลายอย่าง อาทิ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ วัดบุญยืน พระอารามหลวง ตั้งอยู่เลขที่ ๓๑ ม.๔ บ้านกลางเวียง ต.กลางเวียง อ.เวียงสา จ.น่าน เป็นวัดประจำอำเภอเวียงสา ซึ่งมีสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์คือ พระเจดีย์ที่มีรูปทรงแปลกไปจากเจดีย์ในเมืองน่าน นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่นที่น่าสนใจและมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพื้นที่การท่องเที่ยวในตัวเมืองน่านอีกด้วย ซึ่งการที่จะพัฒนาพื้นที่ไปสู่การเป็นเมืองศิลปะสร้างสรรค์นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาเครือข่ายด้วย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ จะเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนที่สำคัญที่นำไปสู่การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนได้ ซึ่งจากการลงพื้นที่ชุมชนบ้านบุญยืนเพื่อค้นหาบทบาทของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์พบว่า เครือข่ายต่างๆ นั้นได้แก่

๑) วัดท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน โดยเฉพาะวัดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในตัวจังหวัดน่าน เช่น วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น วัดพระธาตุช้างค้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นวัดที่มีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับวัดบุญยืน โดยวัดท่องเที่ยวต่างๆ นั้นได้มีกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกับแผนการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านอีกด้วย

๒) ชมรมสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในส่วนของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบุญยืน ทั้งนี้ ชมรมสื่อมวลชนได้ส่งเสริมให้ชุมชนในจังหวัดน่านได้สร้างอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านบุญยืนได้นำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ภาพจิตรกรรม ๓D เป็นส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นในจังหวัดน่าน ซึ่งชมรมสื่อมวลชนได้เล็งเห็นความสำคัญในส่วนนี้จึงได้เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนบ้านบุญยืน เพื่อให้ชุมชนได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต่อไป

๓) กลุ่มศิลปินเมืองน่าน เป็นกลุ่มศิลปินจิตอาสาที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้กับเมืองน่าน ซึ่งกลุ่มศิลปินเมืองน่านมีหลากหลายแขนงทั้งการขับร้อง การฟ้อน การประพันธ์ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นการรวมเอาศิลปินทุกแขนงของจังหวัดน่านมาเป็นกลุ่มก้อนเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานให้เป็นที่รู้จักและคงอยู่คู่เมืองน่านสืบไป

๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่าน โดยเฉพาะเทศบาลตำบลเวียงสา ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านบุญยืน ซึ่งได้มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับวัดบุญยืนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจิตรกรรม ๓D บนกำแพงสาธารณะของชุมชน และยัง

ได้เชื่อมโยงพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์กับที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเวียงสาเดิมที่มีภาพจิตรกรรมประเภทเดียวกันนี้อยู่ก่อนแล้ว

๕) กลุ่มติดอาวุธทางปัญญา เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน นำโดย พระสมุห์สมาน กิจจสาโร ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแกนนำในการส่งเสริมผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดน่าน รวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของวัดบุญยืนอีกด้วย

๖) หอศิลป์ปริมานันท์ บทบาทสำคัญของหอศิลป์ปริมานันท์คือการเข้ามามีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาด้านการสร้างผลงานศิลปะของ อ.มานิตย์ โกวฤทธิ์ ซึ่งได้หอศิลป์ฯ เป็นที่ปรึกษาสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงาน รวมถึงได้มีการวางแผนในการเชื่อมโยงพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดบุญยืนเข้าเป็นเครือข่ายของหอศิลป์ปริมานันท์อีกด้วย

๗) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน บทบาทสำคัญของสำนักงานฯ คือการประชาสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดบุญยืน ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และโดยพื้นที่แล้ว อำเภอเวียงสาเป็นอำเภอแรกก่อนที่จะเข้าสู่ตัวเมืองน่าน ถือว่าเป็นอำเภอหน้าด่านที่นักท่องเที่ยวมักจะแวะเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ ในอำเภอเวียงสา ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในตัวอำเภอนั้นมีหลายพื้นที่และกำลังมีการพัฒนาให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอีกหลายพื้นที่เช่นกัน และวัดบุญยืน พระอารามหลวง ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอเวียงสา ก็ได้มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการสนับสนุนของสำนักงานการท่องเที่ยวฯ พร้อมทั้งได้มีการเชื่อมพื้นที่การท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับที่ว่าการอำเภอเก่าที่มีภาพจิตรกรรม ๓D อยู่ก่อนหน้าแล้ว

จังหวัดลำปาง

เครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำปาง จากการวิจัยได้ค้นพบบทบาทของแต่ละเครือข่ายดังนี้

๑. วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นเครือข่ายหลักที่มีความสำคัญเพราะเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลำปาง และเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่นำเอาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลำปางเข้าไปไว้ในภาพจิตรกรรม ๓D ซึ่งได้บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของจังหวัดลำปาง อาทิ รถม้า ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็ง เป็นต้น ซึ่งบทบาทสำคัญของวัดพระธาตุลำปางหลวงคือการส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้พื้นที่บริเวณวัดให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนผ่านภาพจิตรกรรม ๓D อีกด้วย

๒. โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง มีบทบาทสำคัญคือการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านภาพจิตรกรรม ๓D ของวัดพระธาตุลำปางหลวง อีกทั้งยังได้บรรจุไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นที่ให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ชุมชนอีกด้วย

๓. เทศบาลตำบลลำปางหลวง มีบทบาทในการเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาตำบลด้วยการยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวงที่เน้นการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนพึ่งตนเอง มีการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ข้าวแต่น

น้ำแตงโม เมียงคำ เป็นต้น และบทบาทสำคัญคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับวัด บ้าน โรงเรียน ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทที่มีความโดดเด่นและสามารถที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืนได้

๔. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง มีบทบาทสำคัญในส่วนการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทางสำนักงานฯ ได้มีการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง ร่วมกับส่วนราชการอื่นๆ และได้มีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุลำปางหลวง ที่ได้จัดทำแผนที่การท่องเที่ยวของวัดโดยนำเอาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่นี้เข้าบรรจุไว้ในแผนดังกล่าวด้วย

๕. วัฒนธรรมอำเภอเกาะคา มีบทบาทสำคัญในส่วนของการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะในอำเภอเกาะคาที่มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์คือ การฟ้อนผีมดผีเม็ง ซึ่งได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพวาด ๓D ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง และวิถีชีวิตของชาวลำปางอีกด้วย

๖. วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งวิทยาลัยสงฆ์ลำปางได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานศิลปะภาพวาด ๓D ของวัดพระธาตุลำปางหลวง ด้วยการเป็นผู้ประสานงานหลักกับเครือข่ายต่างๆ ที่เข้ามาทำงานร่วมกันในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ในชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นต้น

๔.๑.๒ ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จังหวัดลำพูน

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูน มีรากฐานมาจากประเพณีและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ประวัติศาสตร์ทางศิลปะของจังหวัดลำพูนนั้นมีมากมายและยังคงหลงเหลือจวบจนปัจจุบัน ทั้งในรูปแบบของประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์สร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนเป็นอย่างมาก ผ่านการมีรังสรรค์ของศิลปินแขนงต่างๆ ในจังหวัดลำพูน และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนด้วย ซึ่งที่ผ่านมานั้นได้มีเครือข่ายศิลปะเกิดขึ้นในจังหวัดลำพูนมากมาย และบางท่านก็ยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศอีกด้วย แต่เครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วไม่ได้จัดตั้งในรูปแบบของชมรม สมาคม หรือกลุ่มอย่างเป็นทางการ แต่เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ มีกระบวนการประสานงาน ประสานความร่วมมือต่างๆ ในพื้นที่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการรักษาศิลปะต่างๆ ของจังหวัดลำพูนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังได้มีหน่วยงานราชการ องค์กรภาคเอกชน สถาบันการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเครือข่ายศิลปะของจังหวัดลำพูนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อาทิ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน วัดพระธาตุหริภุญชัย สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม หอศิลป์สลาเลา เรื่อง เป็นต้น ซึ่งบทบาทสำคัญของแต่ละกลุ่มองค์กรนั้นต่างก็ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศิลปะในพื้นที่ของตนเองเป็นหลักและประสานงานผ่านเครือข่ายต่างๆ ตลอดจน และได้กลายมาเป็นเครือข่ายสำคัญในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูน โดยอาศัยพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดทำจิตรกรรมภาพวาด 3D (3 Dimension) หรือภาพวาด ๓ มิติ ซึ่งได้นำเอาประเพณีสลากย้อม ซึ่งเป็นประเพณีที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดลำพูน และกิจกรรมการถวายเป็นบุญกุศล ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญของวัดพระธาตุหรือบุญช้อยมาเป็นตัวแบบในการวาดภาพจิตรกรรมดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ว่า การนำเอาประเพณีที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดลำพูนมาเป็นตัวแบบนั้นแสดงให้เห็นถึงความร่วมของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน ทั้งนี้ ไม่ได้มีเพียงวัดพระธาตุหรือบุญช้อยเพียงเท่านั้น ยังมีเครือข่ายจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ตลอดจนเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนต่างๆ ในจังหวัดลำพูน ได้ร่วมกันประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ภายในวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือดังกล่าวได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน และสร้างรายได้ให้กับชาวจังหวัดลำพูนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกิจกรรมถวายเป็นบุญกุศลในเทศกาล “โคมแสนดวงที่เมืองลำพูน” ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงก่อนประเพณีลอยกระทง ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ได้นำรายได้ให้กับชุมชนต่างๆ ในจังหวัดลำพูนที่ผลิตโคมเพื่อส่งมอบให้กับวัดพระธาตุหรือบุญช้อย ซึ่งมีมูลค่าเม็ดเงินนับล้านบาทต่อปี และนั่นได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพวาด 3D ภายในพื้นที่ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ซึ่งผู้บริหารได้มีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่บางส่วนให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย

บทบาทสำคัญของวัดพระธาตุหรือบุญช้อยในการเป็นเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวนั้นก็คือ เป็นสถานที่สำคัญที่รวมเอาวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำพูนมาจัดภายในบริเวณวัดพระธาตุหรือบุญช้อย ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีสลากย้อม (การถวายเป็นบุญกุศล) และกิจกรรมถวายเป็นบุญกุศลบูชาพระธาตุเจ้าหรือบุญช้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รวมเอาศิลปะช่างต่างๆ หลากหลายแขนงมาไว้ เช่น สลากย้อม มีการจัดทำต้นสลากที่มีความสูงไม่ต่ำกว่า ๑๒ เมตร ซึ่งจะต้องอาศัยความชำนาญและฝีมืออย่างมากในการจัดทำและปักเสี้ยวสลากย้อมให้ออกมาสวยงามตระการตา อีกทั้งยังมีการประดับตกแต่งฐานสลากย้อมด้วยการประดิษฐ์ใบตอง ดอกไม้สด รวมถึงเครื่องสักการะต่างๆ และโคมแสนดวง ที่เป็นการรวมเอาช่างฝีมือในการตัดกระดาษเป็นลวดลายต่างๆ การประดิษฐ์โคมหลวงที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า ๒ เมตร และโคมบริวารอีกนับแสนลูก เป็นต้น ศิลปะพื้นถิ่นเหล่านี้ได้ถูกนำมาจัดตั้งและจัดแสดงโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัดลำพูน ซึ่งวัดพระธาตุหรือบุญช้อยจะเป็นแม่ข่ายสำคัญในการประสานงานต่างๆ และนี่จึงนำมาสู่แนวคิดการนำเอาสลากย้อมและโคมล้านนามาสู่การจัดสร้างจิตรกรรมภาพวาด 3D ในพื้นที่ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดลำพูน)

จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เชียงใหม่ หรือชื่อเดิม “นพบุรีศรีนครพิงค์” ก่อตั้งเป็นราชธานีแห่งอาณาจักรล้านนาเมื่อกว่า ๗๐๐ ปีก่อน โดยพญาเม็งรายมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เม็งราย ต่อมาในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองประเทศราช และเมื่อมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเชียงใหม่จึงเปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลพายัพ และกลายเป็นจังหวัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

จังหวัดเชียงใหม่ ได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมล้านนา เป็นศูนย์กลางของความเจริญรุ่งเรืองในแขนงต่างๆ โดยเฉพาะศิลปะพื้นถิ่น ซึ่งเชียงใหม่มีการสืบทอดงานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นด้านงานศิลปหัตถกรรม เป็นความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า อาทิ งานหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ จักสาน แกะสลัก ฯลฯ รวมถึงงานฝีมือ งานศิลปะ และศิลปินพื้นบ้านที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของพื้นถิ่นในรูปแบบของหัตถกรรมหลากหลาย เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพด้านต่างๆ ของเชียงใหม่ที่มุ่งเน้นการสร้างสรรคจากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่จึงได้รับการคัดเลือกเป็น ๑ ใน ๑๐ ต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากกระทรวงพาณิชย์ ในด้านเมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ พร้อมกันนี้ยังมีการดำเนินโครงการ Creative Lanna ของกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของเมืองเชียงใหม่อย่างสร้างสรรค์ และได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งผลักดันให้

เชียงใหม่เป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Art) ในโครงการเครือข่ายเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO^๒ ซึ่งนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการผสานเอาวัฒนธรรมพื้นถิ่นกับศิลปะสมัยใหม่เข้าด้วยกันจนกลายเป็นศิลปะร่วมสมัยหรือศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังมีการผสานกับศิลปะทางพระพุทธศาสนาในการสร้างสรรค์ด้วย โดยเฉพาะวัดวาอารามต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ นั้นก็มีส่วนสำคัญที่ได้นำเอาศิลปะทางพระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในสถาปัตยกรรมต่างๆ ด้วย เช่น วิหาร อุโบสถ ศาสนสถานต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการด้านพุทธศิลปกรรมของวัดนั้นก็จะได้รับความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชนเป็นสำคัญในการให้การอุปถัมภ์บำรุงและช่วยกันดูแลรักษา

เครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดท่าข้าม อำเภอฮอด มีจุดเริ่มต้นมาจากชุมชนที่มีความสนใจในงานศิลปะที่มีความสืบเนื่องมาจากศิลปกรรมระจกบนผนังวิหาร ต่อยอดมาสู่การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถที่นับว่ามีความน่าสนใจเป็นอย่างมากและเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของวัดท่าข้าม และเนื่องด้วยวัดท่าข้ามแต่เดิมนั้นไม่มีเอกลักษณ์อะไรที่มีความโดดเด่น ก็จึงต้องอาศัยศิลปะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนและในพื้นที่เป็นเครือข่ายในการดำเนินการร่วมถึง ซึ่งถึงแม้ว่า เรื่องของศิลปะชุมชนนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน แต่ถึงกระนั้นชุมชนเองก็ยังคงมีความเข้าใจในเรื่องของศิลปะอยู่บ้างและไม่มีข้อขัดข้องใดๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนก็มีส่วนร่วมในการเป็นเครือข่ายของทางวัดท่าข้ามด้วย นอกจากนี้ก็มีเครือข่ายของศิลปิน สถาบันการศึกษา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายที่จะพัฒนาศิลปะต่างๆ ของวัดท่าข้ามให้กลายเป็นศิลปะชุมชน โดยเฉพาะในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ก็จะนำเสนอไม้ค้ำโพธิ์เป็นจุดเด่นสำคัญของงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย โดยมีเครือข่ายที่สำคัญ ได้แก่ วัดท่าข้าม ชุมชนวัดท่าข้าม เทศบาลตำบลท่าข้าม กลุ่มศิลปินจิตอาสา ซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญในการทำงานด้านศิลปะให้เกิดขึ้นจนเป็นศิลปะชุมชน อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสรรค์ พัฒนา และรักษาไว้ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในผลงานศิลปะ ซึ่งแต่ละเครือข่ายก็มีความร่วมมือต่างๆ ตามบทบาทของแต่ละส่วนงาน โดยวัดท่าข้ามจะมีบทบาทสำคัญในการประสานกับชุมชนในการที่จะนำเสนอศิลปะให้กับชุมชนและสร้างความเข้าใจกับชุมชนว่าทำไมจึงต้องมีงานศิลปะในวัด และชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรจากงานศิลปะเหล่านั้น ซึ่งวัดท่าข้ามได้มีการประชุมชาวบ้านตั้งแต่เมื่อครั้งงานศิลปกรรมระจกบนผนังวิหาร และมีการประชุมต่อเนื่องมาจนการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งชาวบ้านที่เป็นศรัทธาอุปถัมภ์วัดท่าข้ามก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และชาวบ้านก็ได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ ในการที่จะสรุปข้อคิดเห็นว่าจะสร้างผลงานรูปแบบใดและสามารถที่จะตอบโจทย์ชุมชนได้ดีที่สุด และประการสำคัญคือเมื่อผลงานศิลปะชุมชนเสร็จสิ้นแล้ว ชุมชนจะได้ประโยชน์จากผลงานนั้นบ้าง ซึ่งชาวบ้านท่าข้ามก็ได้มีการประชุมเพื่อหาบทสรุปซึ่งเห็นควรว่าจะต้องได้รับประโยชน์ในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนด้วย ซึ่งจะต้อง

^๒ กรวรรณ สังขกร, สามารถ สุวรรณรัตน์ และไพรัช พิบูลย์รุ่งโรจน์, การพัฒนาศักยภาพชุมชนวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, (สถาบันวิจัยสังคม : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

เชื่อมโยงในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนเป็นหลัก มีการนำเสนอพิพิธภัณฑ์ชุมชนซึ่งได้เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ สิ่งของมีค่าต่างๆ ในชุมชนไว้ในที่แห่งนี้โดยชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์ในการก่อสร้างและสิ่งของต่างๆ เพื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้ เทศบาลตำบลหางดงก็ได้ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวของตำบลโดยการนำเสนอวัดท่าข้ามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ควรมองข้าม ได้บรรจุไว้ในแผนและปฏิทินการท่องเที่ยวของตำบลด้วย และได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศิลปะชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนด้วย และในขณะเดียวกันก็ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายของศิลปินจิตอาสา นำโดย อ.มานิตย์ โกวิทช์ ซึ่งเป็นศิลปินพื้นบ้านด้านจิตรกรรมภาพพิมพ์ ได้นำเสนอแนวคิดการนำเอาประเพณีพื้นบ้านของชุมชนท่าข้ามมาเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะ ซึ่งก็คือ ภาพวาด 3D เพื่อนำเสนอประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ของชุมชนวัดท่าข้าม ซึ่งจากการสอบถามพระสงฆ์และชาวบ้านได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นว่ามีความต้องการที่จะสร้างประติมากรรมไม้ค้ำโพธิ์ โดยใช้เหล็กเป็นวัสดุในการสร้าง ทั้งนี้มีแนวคิดมาจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะไม้ค้ำโพธิ์นั้นทำมาจากต้นไม้ซึ่งจะตัดทุกปี แต่แต่ละปีก็จะตัดต้นไม้อายุหลายต้น ซึ่งเป็นการสูญเสียทรัพยากรโดยใช่เหตุ ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมายาวนานก็ตาม แต่ในยุคสมัยใหม่ก็ควรที่จะมีการเปลี่ยนวัสดุเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ต้นไม้ไปพร้อมกัน แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนไม่เข้าใจถึงแนวคิดนี้ ซึ่งทางวัดก็ได้อธิบายและจะใช้ประติมากรรมดังกล่าวนี้เป็นเครื่องมือในการอธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจด้วย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงใหม่)

จังหวัดเชียงราย

เชียงราย เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของประเทศไทยในเชิงภูมิศาสตร์ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าและประเทศลาว จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของชาวไทยวน พื้นที่ของจังหวัดเชียงรายประกอบด้วยเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ยุคก่อตั้งหิรัญนครเงินยางเชียงแสน และ อาณาจักรล้านนา เช่น เมืองเงินยาง เมืองเชียงแสน และ เมืองเชียงราย จังหวัดเชียงรายแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๘ อำเภอ มีแม่น้ำกก แม่น้ำอิง แม่น้ำรวก และแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายสำคัญ ทำเลที่ตั้งของจังหวัดเชียงรายอยู่บริเวณรอยต่อระหว่าง ๓ ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศลาว หรือรู้จักกันในนามของดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ มีจำนวนนักท่องเที่ยวรวมมากเป็นอันดับสองในภาคเหนือ รองจากจังหวัดเชียงใหม่

เมืองเชียงรามีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นที่ตั้งของหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ซึ่งเป็นนครหลวงก่อนการกำเนิดอาณาจักรล้านนา มี "คำเมือง" เป็นภาษาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในรูปแบบล้านนา ไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อจากสิบสองปันนาผสมผสานกัน นอกจากนี้จังหวัดเชียงรายยังขึ้นชื่อว่าเป็น "เมืองศิลปะ" และเป็นที่เกิดของศิลปินที่มีอิทธิพลอย่างมากในวงการศิลปะไทย โดยเฉพาะ ถวัลย์ ดัชนี ผู้สร้างสรรค์บ้านดำ และ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ผู้สร้างสรรค์วัดร่องขุนและหอนาฬิกาเมืองเชียงราย สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเชียงรายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปิน และเป็นแบบอย่างของวัดร่องเสือเต้นซึ่งเป็นอีกสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ในปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายได้นำเสนอพื้นที่ตนเองเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้สโลแกน Chiangrai the City of Art เป็นการใช้นโยบายเพื่อสร้างบริบทของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ดังนั้น เชียงรายทั้งจังหวัดจึงเป็น "สินค้า" หรือผลิตภัณฑ์เอง ในด้านของการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ หรือ เชียงรายเมืองศิลปะ เป็นการนำเสนอในมิติของศิลปะอันทรงคุณค่าที่สามารถผสมผสานได้กับปัจจุบันหรือกระทั่งในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามากลายเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นรูปแบบของการสร้างบริบทความเป็นเมืองแห่งศิลปะแล้วนำเสนอแก่สายตาของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ โดยเริ่มต้นจากคนผู้มีความสนใจในงานศิลปะแล้วยังเป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมและลักษณะของการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากบริบทของศิลปะก็คือการนำเสนอความเป็นชีวิตในอีกมิตินั้นเอง เพิ่มเติมการรวบรวมและการเล่าเรื่องในเชิงของการจัดงานนิทรรศการ การให้ความรู้ การเล่าเรื่องผ่านงานศิลปะของศิลปิน ทั้งที่มีผลงานหรือเป็นการบอกเล่าผ่านการใช้ชีวิต เช่น การสร้างผลงานของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ผ่านวัดขาวหรือวัดร่องขุน ที่นำเอาความสามารถด้านศิลปะมาผนวกรวมกับพุทธศาสนาออกมาเป็นงานพุทธศิลป์ที่มีความโดดเด่น การสร้างบ้านดำของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งเป็นการนำเอาสัจธรรมของชีวิตมานำเสนอในมิติของศิลปะ เป็นต้น^๓

^๓ ชิวศิลป์เชียงราย, "เชียงรายเมืองแห่งศิลปะ", [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/>

จังหวัดเชียงรายมีเครือข่ายศิลปะมากมาย เพราะเป็นจังหวัดที่ได้มีการมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างแบรนด์ของเมือง หรือสัญลักษณ์ของเมืองเชียงรายคือ The City of Art ซึ่งได้มีการดำเนินงานในเรื่องของการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ทั้งในรูปแบบของจิตรกรรม ประติมากรรม และพุทธศิลป์กรรม กลายเป็นการสร้างการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายให้มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกัน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์กรรมแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัดท่องเที่ยวที่สวยงามหลายแห่ง อาทิ วัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดพระธาตุจอมแจ้ง เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกมากมาย มีแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เป็นแหล่งแช่น้ำร้อนธรรมชาติหรือที่เรียกว่า ออนเซน ในส่วนของการดำเนินงานด้านเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอแม่สรวยได้ดำเนินการในส่วนของการสร้างประติมากรรมชุมชน หรือศิลปะชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ม. ๒๒ ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ซึ่งน้ำพุร้อนสามสี แต่เดิมเป็นแค่อินโป่งน้ำร้อนของชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าแดด ต่อมาทางมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้นำไปพิสูจน์คุณสมบัติน้ำแร่ พบว่าเป็นแร่และโคลนที่มีคุณสมบัติที่ดีต่อร่างกายและสุขภาพ ชุมชนบ้านโป่งจึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีอาบน้ำแร่ แช่สปาโคลนเพื่อบริการนักท่องเที่ยว และมุ่งหวังให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับน้ำแร่และสปาโคลนแห่งแรกของจังหวัดเชียงราย และในส่วนของ การสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นก็ได้มีการจัดทำประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้น เพื่อสะท้อนวิถีชุมชนที่ชาวบ้านมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก และบริเวณพื้นที่โดยรอบของบ่อน้ำพุร้อนสามสีนั้นก็ยังคงแวดล้อมไปด้วยท้องทุ่งนาที่สวยงาม จึงเกิดเป็นแนวคิดที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยนำเอาประติมากรรมข้าวเป็นเจ้าไปไว้ในพื้นที่ และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงราย ได้มีการพัฒนาความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ เพื่อสร้างเป็นพื้นที่ศิลปะชุมชน ซึ่งเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงรายนั้นมีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันดังนี้

- ๑) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด
- ๒) ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา
- ๓) พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย
- ๔) ชั่วศิลป์เชียงราย
- ๕) สาขาพุทธศิลป์ มจร.เชียงราย
- ๖) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย
- ๗) สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย
- ๘) วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

ซึ่งแต่ละเครือข่ายก็มีบทบาทในการดำเนินงานทั้งด้านศิลปะและการสนับสนุนส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัยของคณะผู้วิจัยพบว่า เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน อำเภอแม่สรวยนั้นได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่สนใจหรือที่รู้จัก ของนักท่องเที่ยวด้วยคือ วัดร่องขุน วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง บ้านดำ เป็นต้น ซึ่งชุมชนบ้านเหล่า พัฒนาที่มีความตั้งใจที่จะพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการผสมเอาวิถีชาวบ้านให้ ผสมเข้ากับงานศิลปะ จึงได้จัดสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาที่มีการทำนาตลอดทั้งปีและเป็นอาชีพหลักของผู้คนในชุมชน ด้วย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ ที่ได้พัฒนาพื้นที่ร่วมกันนั้นต่างก็มีบทบาทสำคัญทั้งในส่วนของการพัฒนาพื้นที่ การสร้างผลงานศิลปะ การเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว และการดูแลรักษา ซึ่งความร่วมมือ ของเครือข่ายต่างๆ นั้นได้มีรูปแบบความร่วมมือดังนี้

๑) การพัฒนาพื้นที่ ในส่วนของการพัฒนาพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสีนั้นได้มีการ พัฒนาพื้นที่ที่จากเดิมเป็นเพียงบ่อโคลนธรรมดาที่มีน้ำร้อนผุดขึ้นมา ไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือเป็น ที่สนใจของคนในชุมชนมากนัก ซึ่งนายสนั่น อินตะไชยวงศ์ กำนันตำบลป่าแดด ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า การ พัฒนาพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสี ได้อาศัยความร่วมมือของชาวบ้านเหล่าพัฒนามาช่วยกันพัฒนา พื้นที่ ชาวบ้านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การสร้าง รายได้จากของดีในชุมชนและต่อยอดสู่การพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแต่แรกเริ่มนั้นได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด ใช้งบประมาณส่วนหนึ่งมาพัฒนาพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อม อีกทั้งได้รับงบประมาณจากชุมชนคือกองทุนหมู่บ้าน การจัดตั้งผ้าป่าชุมชน ซึ่ง งบประมาณต่างๆ ที่ได้รับมานั้นได้ถูกนำมาพัฒนาพื้นที่ ปรับพื้นที่ และได้ยานของพื้นที่ต่อเจ้าของที่ เดิมซึ่งเป็นเอกชนให้เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน ซึ่งเจ้าของที่ดินเดิมก็ได้ยกพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้ เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๑ ไร่

๒) การสร้างผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” เป็นประติมากรรมชุมชนที่มี แนวคิดมาจากวิถีชีวิตของชาวบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการทำนาปลูกข้าวตลอดทั้งปี เป็นพื้นที่ดินดำน้ำชุ่ม ที่สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรได้อย่างดี ข้าว จึงเป็นวิถีชุมชนของบ้านเหล่าพัฒนาที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน ซึ่งพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสีนั้นแวดล้อมไปด้วยทุ่งนาที่เป็นภูมิทัศน์ ที่สวยงาม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ของนายมานิตย์ กันทะสัก อาจารย์พิเศษสาขาพุทธศิลปกรรม วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นช่างปั้นผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ได้กล่าวไว้ว่า ประติมากรรมดังกล่าวนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญ ของข้าว วิถีชีวิตชนบท ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่ได้ระลึกถึงรากเหง้าของตนเองเท่าใดนัก ซึ่งอย่าลืมว่า รากเหง้าของชีวิตคือ “ข้าว” ข้าวทำให้เราเติบโตได้ จึงได้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้นมา โดยสร้างผลงานไว้ ๓ ชิ้นคือ ๑) ต้นข้าว มี ๓ ต้น สื่อถึงอดีต ปัจจุบัน และ อนาคต โดยเชื่อว่าในอดีตเราก็กินข้าว ปัจจุบันเราก็กินข้าว และอนาคตเราก็ต้องกินข้าว ๒) รวงข้าว ซึ่งมีลักษณะโน้มลงและมี ๙ เม็ด สื่อให้เห็นว่าคนเรานั้นจะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเหมือนดัง รวงข้าว และเม็ดข้าว ๙ เม็ดสื่อถึงในหลวงรัชกาลที่ ๙ (ข้าวเป็นเจ้า) ที่พระองค์ทรงพระราชทานความ ผาสุกให้กับปวงชนชาวไทยโดยไม่ทรงถือพระองค์ ทรงมีความอ่อนน้อมอยู่เป็นนิตย์ตั้งรวงข้าว และ

๓) เมล็ดข้าว สื่อถึงการกำเนิดของสรรพสิ่งที่จะต้องมาจากสิ่งเล็กๆ ก่อนที่จะมีการเจริญเติบโต ซึ่งการสร้างผลงานศิลปะชิ้นนี้นั้นได้รับความร่วมมือจากชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาเป็นอย่างดี และมีข้าวศิลป์ ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปะชาวเชียงรายที่รวมกลุ่มกันเพื่อสรรค์สร้างและพัฒนางานศิลปะของจังหวัดเชียงรายได้ให้คำแนะนำต่างๆ ในการดำเนินงานสร้างผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า”

๓) การบริหารจัดการศิลปะเชิงสร้างสรรค์ (ประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า”) การบริหารจัดการพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสี ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้มีการสร้างผลงานศิลปะประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งชุมชนได้มีการบริหารจัดการพื้นที่โดยมีการตั้งคณะกรรมการเข้ามาดูแล ซึ่งประกอบไปด้วยคณะกรรมการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ซึ่งการบริหารจัดการต่างๆ นั้นได้มีการจัดสรรประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนด้วย เพื่อก่อให้เกิดเป็นรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนด้วยคือ วัดบ้านโป่ง ไหว้พระสี่พี่น้อง พักโฮมสเตย์ในชุมชน เทียวดอยวง เทียวชมวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน และแช่น้ำร้อนที่บ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวนี้ได้เกิดเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ซึ่งจากการสัมภาษณ์นางจันทร์เพ็ญ ไผ่เครือ ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านเหล่าพัฒนา ได้ให้ข้อมูลว่า กลุ่มสตรีแม่บ้านได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนั้นยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ ซึ่งเป็นแห่งแรกของประเทศไทย มีการนำออกไปจำหน่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน และนักท่องเที่ยวทั่วไปเมื่อมาเที่ยวจังหวัดเชียงรายก็จะแวะเวียนเข้ามาในชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาเพื่อซื้อไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ด้วย และเมื่อชุมชนได้พัฒนาพื้นที่บ่อน้ำพุร้อนสามสีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ด้วยนั้นก็ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น ก็จะทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจขึ้นจากการท่องเที่ยวด้วย

๔) การเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว ในส่วนนี้ ชุมชนได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชน เพราะจะมีผลสืบเนื่องมาถึงเรื่องของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการสร้างรายได้ของคนในชุมชนด้วย โดยเฉพาะการนำเอาผลงานศิลปะซึ่งเป็นของใหม่สำหรับชุมชนมาเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวก็จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี ซึ่งความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวนั้นได้รับความร่วมมือจาก องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าแดด ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย เป็นต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวกับศิลปะเป็นเรื่องที่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกันได้ เหมือนอย่างวัดร่องขุน วัดร่องเสือเต้น วัดแสงแก้วโพธิญาณ เป็นต้น ที่สามารถนำเอาศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ แต่ของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาเป็นการท่องเที่ยววิถีชุมชนผนวกกับศิลปะชุมชน ซึ่งมีประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะและพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวได้ และนอกจากนั้น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ซึ่งมีนายมนัสพิสิษฐ์ จอมสว่าง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ซึ่งทำหน้าที่พัฒนากรตำบลวาวิ/ป่าแดด ได้เข้ามามีบทบาทความร่วมมือสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่และการบริหารจัดการต่างๆ และได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

การท่องเที่ยวของตำบลป่าแดดกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะบ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

๕) การดูแลรักษา เนื่องจากประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” เป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน การบริหารจัดการและการดูแลรักษาจึงเป็นหน้าที่ของชาวบ้านทุกคนในชุมชน แต่เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยจึงมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยคณะกรรมการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน อำเภอแม่สรวย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ นั้นมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยกันดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่ ซึ่งนายสำราญ แสนหลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒๒ บ้านเหล่าพัฒนา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการดูแลรักษาพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสีนั้นได้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลหลัก และมีเครือข่ายอื่นช่วยกันดูแลรักษาร่วมในลักษณะของการประสานงานกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าแดด พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย เป็นต้น ในการที่จะดูแลรักษาให้พื้นที่ดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีผลงานศิลปะชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ด้วยนั้นก็จะมีในเรื่องของการดูแลรักษาเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้งานศิลปะดังกล่าวมีความสวยงามอยู่เสมอ และมีการประสานงานกับขั้วศิลป์เชียงราย โดยนายอาทิตย์ กันทะสัก สมาชิกกลุ่มขั้วศิลป์เชียงราย ซึ่งเป็นผู้สร้างผลงานดังกล่าวก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดูแลรักษาด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ได้มีการประสานความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายเดิมและเครือข่ายใหม่ ซึ่งเครือข่ายเดิมนั้นก็คือพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว และเครือข่ายใหม่ที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอแม่สรวย ดำเนินการด้านความร่วมมือในทุกมิติของการทำงานคือ การพัฒนาพื้นที่ การสร้างผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” การบริหารจัดการศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว และการดูแลรักษา แต่อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ก็ยังคงต้องได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย)

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย มีความโดดเด่นหลายลักษณะ โดยเฉพาะสภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม และความหลากหลายของประชากร จากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ นับเป็นจังหวัดที่สถิติน่าสนใจหลายอย่าง เช่น มีประชากรเบาบางที่สุดในประเทศ และมีประชากรน้อยมากเป็นอันดับ ๕ ในขณะที่มีพื้นที่มากเป็นอันดับ ๘ ของประเทศ แม่ฮ่องสอนได้ชื่อว่าเป็นเมืองสามหมอก เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน สภาพอากาศมีหมอกปกคลุมตลอดเวลาส่วนใหญ่ของปี

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี ตลอดถึง ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม เพราะเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม กลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมต่างๆ ในพื้นที่และเกิดการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมด้วย ประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำแนกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ๑) คนไทยเชื้อสาย ไทยใหญ่ เป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ชาวไทยใหญ่อพยพมาจากรัฐฉานซึ่งเป็นบ้านเมืองเดิมใน สหภาพพม่า ชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มประชากรผู้มีความโดดเด่นในทางปฏิบัติที่แสดงถึงความเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และ ๒) กลุ่มชาติพันธุ์ (ชนเผ่า) จำแนกได้ ๗ กลุ่มชาติพันธุ์หลักๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง ลahu หรือมุเซอ ลีซู ลีวะ ม้ง จีนฮ่อ และปะโอ แม่ฮ่องสอนเป็นเมืองที่มีประชากรจำนวนมาก เป็นชาวไทยใหญ่ หรือ ชาวฉาน ซึ่งอพยพเข้ามาในพื้นที่ตั้งแต่สมัยอดีต โดยนำวัฒนธรรมของไทยใหญ่ เข้ามาแลกเปลี่ยนปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งจะพบว่ามีงานศิลปะและพุทธศิลป์ แบบไทยใหญ่มากมายปรากฏอยู่ทั่วจังหวัดแม่ฮ่องสอน งานพุทธศิลป์ของชาวไทยใหญ่มีวิวัฒนาการคล้าย กับชาวยุโรป ต่างก็รับเอาพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์มาเป็นแก่นความเชื่อหลักของสังคม มาตั้งแต่สมัยโบราณ อาทิ วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องกรรม บุญกุศล การสั่งสมบุญบารมี พิธีกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสร้างสรรคงานศิลปะต่างๆ ที่สะท้อนคติความเชื่อทางศาสนา และมีประเพณีของการสร้างงานพุทธ ศิลป์เพื่อเป็นการประกาศศรัทธา การบำเพ็ญบุญกุศล รวมถึงการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา

รูปแบบของงานพุทธศิลป์ไทยใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะมอญพม่า เนื่องจากชาวไทย ใหญ่ตกอยู่ใต้อำนาจของชาวพม่ามาตั้งแต่สมัยพุกาม สืบมาในยุคราชวงศ์ตองอู จนถึงราชวงศ์อลอง พญาราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๔ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกรอบการพัฒนาของงานพุทธศิลป์ของชาวไทยใหญ่อย่าง มาก ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม รวมถึงงานประณีตศิลป์ อย่างไรก็ตาม หาก พิจารณางานพุทธศิลป์ของชาวไทยใหญ่โดยละเอียดแล้วจะพบว่า มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองภายใต้ กรอบของศิลปะแบบมอญพม่า ด้านสถาปัตยกรรม การก่อสร้างวัด หรือ จอง ในภาษาไทย นิยม สร้างอาคารต่างๆ ประกอบด้วย อุโบสถ วิหาร หอฉัน กุฏิสงฆ์ อยู่ติดกันในลักษณะเรือนหมู่แบบคน ไทย แต่สร้างหลังคาของอาคารต่างๆ ทรงยอดปราสาทแบบพม่ามอญ เรียกว่า ทรงพญาธาตุ แต่ลด จำนวนชั้นและความซับซ้อนของโครงสร้างลงไป สำหรับเจดีย์มีลักษณะคล้ายกับสถูปเจดีย์แบบมอญ พม่า แต่มีการประยุกต์โดยขยายส่วนสูงเพิ่มขึ้น ทำให้เจดีย์ไทยใหญ่มีรูปทรงสูงชะลูดมากกว่าเจดีย์พม่า ด้านประติมากรรม พบมีการสร้างพระพุทธรูปปางต่างๆ ครบทั้ง ๔ อิริยาบถ ได้แก่ นั่ง ยืน นอน เดิน มีรูปพระพักตร์แบบพม่า นิยมแกะสลักจากหินหยก หรือเป็นพระพุทธรูปไม้แกะสลักปิดทองแล้ว

ประดับด้วยกระจก นอกจากพระพุทธรูปแล้ว ยังนิยมสร้างรูปพระอรหันต์อุปคุต รวมถึงรูปประติมากรรมต่างๆ ที่สร้างถวายเป็นพุทธรูป เช่น รูปสิงห์ รูปหงส์ รูปคนพอนรำ เป็นต้น ด้านจิตรกรรม นิยมเขียนภาพจากพุทธประวัติ ภาพชาดก มีทั้งตัวละครที่แต่งกายแบบพม่า เขียนตัวละครที่แต่งกายทรงมงกุฎยอดแหลม มีเครื่องแต่งกายเหมือนจิตรกรรมไทย จึงเป็นภาพจิตรกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและพม่า อาจกล่าวได้ว่างานพุทธศิลป์ไทใหญ่ประเภทจิตรกรรมปรากฏพบอยู่ในเมืองแม่ฮ่องสอนค่อนข้างน้อยกว่างานศิลปกรรมประเภทอื่น และด้านงานประณีตศิลป์ ได้แก่ เครื่องเงิน เป็นเครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์ บาทพระ พานสำหรับใส่เครื่องบูชา ทำจากไม้ตกแต่งด้วยการลงเงิน หรือลงรักปิดทองและประดับด้วยกระจก งานประณีตศิลป์ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่คือ ลายฉลุ เป็นการฉลุลายแบบที่ภาษาภาคกลางเรียกว่า งานทองแผ่ลวด แต่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ลายไตร นำไปใช้ตกแต่งอาคารในวัดวาอาราม ศาลา หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ปัจจุบัน สามารถเยี่ยมชมและศึกษาตัวอย่างงานพุทธศิลป์ไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนได้จากศาสนสถานสำคัญ ได้แก่ พระธาตุดอยกองมู พระธาตุเจดีย์สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดหัวเวียง ซึ่งมีพระเจ้าพาราละแข่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่ จำลองแบบจากพระมหามัธยมณีของเมืองมณฑลเย่ ประเทศพม่า วัดจองคำ-วัดจองกลาง ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองแม่ฮ่องสอน ริมหนองจองคำ เป็นต้น^๔

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมมากมาย เพราะเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และหลากหลายวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงมีการมุ่งเน้นไปที่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวคือ อำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ที่มีการเชื่อมโยงพื้นที่เส้นทางเครือข่ายการท่องเที่ยว มีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบเครือข่ายได้เป็นอย่างดี และโดยเฉพาะการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีการนำเอาศิลปะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวก็กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว ในส่วนของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยใหญ่ ไทยยวน จีนฮ่อ เป็นต้น มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติหลายแห่งที่น่าสนใจ เช่น วัดน้ำฮู วัดพระธาตุแม่เย็น วัดศรีดอนชัย ศูนย์วัฒนธรรมจื๋นยูนนานบ้านสันติชล อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง สะพานประวัติศาสตร์ท่าปาย เป็นต้น และในส่วนของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น อำเภอปายได้นำเสนอการท่องเที่ยวแนวพุทธศิลปกรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่นำเสนอศิลปะทางพระพุทธศาสนาเช่น สถาปัตยกรรม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ จิตรกรรม ภาพวาดเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งพุทธศิลปกรรมที่มีความโดดเด่นของอำเภอปาย คือ วัดศรีดอนชัย ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในอำเภอปาย ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในเมืองปายมากกว่า ๗๐๐ ปี ภายในวัดมีวิหารลายคำก่อสร้างด้วยศิลปะล้านนาอย่างวิจิตรตระการตา ทั้งยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์ (หรือพระสิงห์ปาย) ซึ่งเป็นศิลปะเชียงแสนคู่บ้านคูเมืองที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ โดยวัดศรีดอนชัยและ

^๔ <http://www.maehongson.go.th/th/province-info/general-info/societal-characteristics.html>

ชุมชนวัดศรีดอนชัยมีความพยายามที่จะพัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อีกทั้งยังได้มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ภาพวาด 3D ที่เป็นการเล่าเรื่องราวของชุมชนวัดศรีดอนชัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอีกด้วย

การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ภายในวัดศรีดอนชัย อำเภอปาย ได้มีการระดมความคิดเห็นของชาวบ้านเป็นเบื้องต้นว่ามีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ในรูปแบบใด ทั้งนี้ วัดศรีดอนชัย และชุมชนศรีดอนชัย ได้เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้ขึ้นมา โดยมีความต้องการที่จะนำเสนอประเพณีของวัดศรีดอนชัย คือ การแห่พระสิงห์ปาย ซึ่งได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันที่ ๑๓ เดือนเมษายน ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของชุมชนและของอำเภอปาย ซึ่งในส่วนนี้ ชุมชนมีความต้องการที่จะใช้ภาพวาดจิตรกรรมเป็นตัวสื่อให้เห็นถึงประเพณีที่สำคัญนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดให้ลูกหลานได้เห็นและซึมซับเอาคุณค่าของประเพณีนี้ไว้ จึงได้มีการพัฒนาพื้นที่แห่งใหม่ขึ้นมาร่วมกับการพัฒนาพื้นที่เดิมด้วย กล่าวคือ ได้มีการวาดภาพจิตรกรรมบริเวณผนังด้านหลังวิหารลายคำ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระสิงห์ปาย โดยนำเสนอเรื่องราวการแห่พระสิงห์ปาย มีการใช้ราชรถซึ่งถือได้ว่ามีเพียงแห่งเดียวในอำเภอปาย อีกทั้งมีการวาดภาพจิตรกรรม 3D

ถ่ายทอดเรื่องราวของวิถีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านศรีดอนชัยอีกด้วย

จากการลงพื้นที่วิจัยในชุมชนบ้านศรีดอนชัย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย พบว่า การนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวนั้น ชุมชนมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของทีมนักวิจัยร่วมกับชุมชนพบว่า ชุมชนบ้านศรีดอนชัยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามคือ น้ำตกหัวช้าง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชน นอกจากนี้ยังมีวัดศรีดอนชัย ที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่ทนต์หรือพระสิงห์ปาย พระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอปาย แหล่งโบราณสถานเวียงเหนือ คูเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมของชุมชนบ้านศรีดอนชัย และชุมชนยังมีความต้องการที่จะให้มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจิตรกรรมภาพวาด 3D โดยนำเอาพระพุทธรูปสี่ทนต์ ประเพณีแห่พระสิงห์ปาย น้ำตกหัวช้างไว้ในภาพวาดดังกล่าว โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นายสมเกียรติ กิตติคุณพัฒน์ ไวยาวัจกรวัดศรีดอนชัย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชุมชนบ้านศรีดอนชัยมีของดีมากมาย และเราควรที่จะเอาของดีดังกล่าวนี้มาวาดไว้ให้ลูกหลานได้ดูและจะได้เป็นการเล่าเรื่องราวประวัติบ้านเมืองให้เขาฟังด้วย และจะต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอปาย ที่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเที่ยวอำเภอปายแล้วจะต้องเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมของบ้านศรีดอนชัยด้วย และนอกจากนั้น ชุมชนได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือในการที่จะพัฒนางานศิลปะเชิงสร้างสรรค์และยกระดับสู่การท่องเที่ยวด้วยคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่เดิมแล้ว ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวนี้ได้มีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ อยู่เสมอ มีการกำหนดไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วย ซึ่งทุกปีในวันที่ ๑๓ เมษายน ชุมชนวัดศรีดอนชัยได้มีประเพณีแห่พระสิงห์ปาย เพื่อนำออกมาให้ประชาชนได้สรงน้ำสักการะเป็นประจำทุกปี และถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมประเพณีอย่างหนึ่งของอำเภอปายด้วย ซึ่งนายไตรรัตน์ อินตะสาร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สำนักงานการท่องเที่ยวฯ ได้เข้ามาช่วยในเรื่องของการประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ ได้นำเอาประเพณีแห่พระสิงห์ปายไปบรรจุไว้ในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดด้วย และหากวัดศรีดอนชัยมีการจัดสร้างจิตรกรรมภาพวาด 3D ขึ้นมาก็จะเป็นการทำให้วัดศรีดอนชัยเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีในอำเภอปาย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น เราจะต้องนำเสนอวิถีชีวิต หรืออดีตของชุมชนวัดศรีดอนชัย เพื่อให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเบื้องต้นนี้เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเฉพาะพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนวัดศรีดอนชัย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการที่จะพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดสร้างจิตรกรรมภาพวาด 3D ขึ้นมา โดยเป็นการนำเสนออดีตในชุมชน ซึ่งก็คือ พระสิงห์ปาย และในอนาคตนั่นได้มีการวางแผนไว้ว่าจะมีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวอำเภอปายขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในอำเภอปาย และจะมุ่งเน้นในส่วนเฉพาะของการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยาเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ เดิมชื่อว่า เมืองภูกามยาว หรือพยาว เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในแถบภาคเหนือ มีอายุกว่า ๕๐๐ ปี ร่วมสมัยเดียวกับเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายในเรื่องของศิลปะทั้งแบบพื้นถิ่นและร่วมสมัย โดยเฉพาะในพื้นที่โบราณสถานเวียงบัว ซึ่งมีแหล่งเตาเวียงบัวอยู่ที่บ้านเวียงบัว หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา อยู่ห่างจากกว๊านพะเยาไปทางทิศใต้ ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร บริเวณที่พบเตาเผาและเศษเครื่องถ้วยชามอยู่ตามที่ลาดเนินในพื้นที่เมืองโบราณ “เวียงบัว” และตามริมลำน้ำห้วยแม่ตำในหมู่บ้านเวียงบัว ตามไร่นาในสวนของชาวบ้านก็พบเนินดินที่ตั้งเตาเผาอยู่ทั่วไป และจากเครื่องถ้วยชามเวียงบัวที่ปรากฏว่ามีลวดลายภาพขณะที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จึงได้นำมาสู่การสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม “ภูมิจักรวาล” ณ บริเวณวิทยาเขตพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมา

พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยา มีเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่ทั้งพื้นที่เดิมพื้นที่ใหม่ และเครือข่ายทางเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการการทำงานในลักษณะของเครือข่ายที่มีการพัฒนาพื้นที่เมืองให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เป็นเครือข่ายสำคัญ ซึ่งความร่วมมือสำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยใช้พื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นพื้นที่พัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชน สามารถที่จะเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวได้หลายพื้นที่ทั้งในจังหวัดพะเยาและในกลุ่มจังหวัดล้านนา การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ที่มีบทบาทสำคัญในการนำพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่นี้เข้าไปในแผนการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยพะเยา ในการเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมการเรียนรู้พุทธศิลปกรรมและศิลปะร่วมสมัย ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาของคนพะเยา และนอกจากนั้นความร่วมมือของเครือข่ายยังเป็นไปในลักษณะของการขับเคลื่อนในการสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้กับชุมชน โดยอาศัยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพะเยาเป็นเครือข่ายสำคัญที่จะพัฒนาไปพร้อมกัน

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดพะเยา)

จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดเล็กๆ ทางภาคเหนือของไทย เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี มีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแพร่หลายอย่าง เช่น เสื้อผ้าหม้อฮ่อม ผ้าขี้ดินจก ผ้าทอมือ เป็นต้น

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเมืองแพร่มีความโดดเด่นแตกต่างมากกว่าพื้นที่อื่นในล้านนาคือ เป็นศิลปะจากผ้า ซึ่งชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทำผ้าต้นมือคือ ชุมชนบ้านต้นไคร้ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และเป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างเส้นทางรถท่องเที่ยวของวัดพระธาตุช่อแฮ วัดประจำจังหวัดแพร่ และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วย ซึ่งการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านต้นไคร้ นั้น กำลังเป็นสิ่งที่ชุมชนมีความต้องการเป็นอย่างมาก เพราะชุมชนต้องการที่จะสื่อให้สังคมทั่วไปได้เห็นถึงผลงานผ้าต้นมือของชุมชนที่มีลายโบราณที่สวยงามหลายลายด้วยกัน และเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางรถท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ที่สำคัญคือ วัดพระธาตุช่อแฮ อีกด้วย และจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า เครือข่ายพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดแพร่ที่สำคัญคือ วัดพระธาตุช่อแฮ, มจร. วิทยาเขตแพร่, สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่, กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเมือง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ โดยความร่วมมือดังกล่าวได้มีการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายต่างๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้ศิลปะชุมชนเป็นเครื่องมือ ซึ่งชุมชนบ้านต้นไคร้ก็มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและมีการเตรียมความพร้อมที่จะยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนด้วย

สร้างสรรค์ของจังหวัดแพร่ ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ และเนื่องด้วยชุมชนบ้านต้นไคร้มีวิสาหกิจชุมชนคือ ผ้าต้นมือ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและได้มีการ

จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป จึงทำให้ชุมชนบ้านต้นไคร้มีความเข้มแข็งด้านวิสาหกิจชุมชนสามารถที่จะพัฒนาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวชุมชนได้ ทั้งนี้ หัตถกรรมชุมชนบ้านต้นไคร้ ได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างผลงานจิตรกรรมภาพวาดเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นการส่งเสริมงานหัตถกรรมของชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัยเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนพบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นพื้นที่สร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการนำเอาลายผ้าต้นมือไปเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะ และจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายต่างๆ เพื่อการให้ดำเนินการนั้นสำเร็จตามความต้องการของชุมชน ซึ่งชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เครือข่ายต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่นั้นควรเป็นเครือข่ายที่มีการทำงานด้านศิลปะด้วย และจะต้องมีเครือข่ายนักวิชาการ ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นเครือข่ายที่มีการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน และโดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์นั้นควรจะเป็นบทบาทของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเป็นหน่วยงานของรัฐที่จะต้องให้การสนับสนุนชุมชนอยู่แล้ว และการประชาสัมพันธ์ที่ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั้นจำเป็นต้องใช้เครือข่ายโซเชียลเน็ตเวิร์ก โดยเฉพาะ Facebook Line เป็นต้น เพราะเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีขนาดใหญ่และไวที่สุด หากมีการโพสต์เพียงไม่กี่คนก็จะสามารถกระจายข้อมูลไปยังกลุ่มคนต่างๆ ได้นับร้อยคน และจะแพร่กระจายไปเรื่อยๆ นับหมื่นนับพันคน ดังนั้น การใช้เครือข่ายเน็ตเวิร์คเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ก็จะเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้ผลอย่างรวดเร็ว และประการสำคัญ การเชื่อมโยงความร่วมมือเครือข่ายกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์หรือเมืองวัฒนธรรมเดิม คือ วัดพระธาตุช่อแฮ และวัดต่างๆ ในตัวเมืองแพร่ ก็จะเป็นการทำให้ชุมชนบ้านต้นไคร้เป็นที่รู้จักได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้นด้วย โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวจากตัวเมืองแพร่มายังวัดพระธาตุช่อแฮ ก็จะต้องผ่านชุมชนบ้านต้นไคร้ก่อน จึงควรที่จะสร้างเส้นทางเชื่อมเข้าสู่ชุมชนบ้านต้นไคร้ด้วย และชุมชนเองก็จะต้องนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง นั่นก็คือ หัตถกรรมผ้าต้นมือชุมชนบ้านต้นไคร้

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดแพร่)

จังหวัดน่าน

น่าน เป็นจังหวัดเล็กๆ ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ยาวนาน มีชื่อเรียกในพงศาวดารว่า นันทบุรี ก่อตัวขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำสาขาในหุบเขาทางตะวันออกของภาคเหนือ เมืองน่านในอดีตเป็นนครรัฐขนาดเล็กกริมแม่น้ำน่าน ในความเป็นเมืองเล็กดังมาด้วยสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ยังสะท้อนให้เห็นการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทั้งด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา รวมทั้งวิทยาการด้านต่างๆ กับกรุงสุโขทัย ล้านนา พุกาม และล้านช้าง โดยยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นพื้นถิ่นน่านไว้ได้อย่างสง่างาม และเป็นเมืองที่มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

จังหวัดน่าน ถือได้ว่าเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญในดินแดนล้านนาตะวันออก เป็นเมืองที่มีความสำคัญในแง่ของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง เพราะมีการอนุรักษ์บริเวณข่วงเมืองน่านและบริเวณตัวเมืองน่านให้เป็นพื้นที่วัฒนธรรมเมืองน่าน สามารถที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมจังหวัดน่านปีละนับแสนคน ซึ่งความพิเศษของจังหวัดน่านได้นำมาสู่การพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเต็มตัว และนอกจากนั้น อำเภอรอบนอกของจังหวัดน่านก็ยังมีพื้นที่ที่น่าเสนอศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ที่สำคัญคือ อำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นอำเภอที่อยู่ก่อนจะถึงตัวเมืองน่าน อำเภอเวียงสาเดิมชื่อ "เวียงป้อ-เวียงพ้อ" หรือ "เมืองพ้อ-เมืองป้อ" เพราะตำนานเล่าว่า ถ้าหากมีเหตุการณ์ร้ายแรงอันใดเกิดขึ้น มักเรียกผู้คนที่ไม่มีมากนักตามบริเวณนั้นมาป้อ (รวม) กันที่ปากสา (ปากแม่น้ำสาที่ไหลลงสู่แม่น้ำน่าน) จึงทำให้อำเภอเวียงสาได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากเมืองน่านโดยตรง และนั่นได้ทำให้อำเภอเวียงสาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับจังหวัดน่าน ซึ่งเครือข่ายแต่ละแห่งนั้นได้มีการพัฒนาบทบาทตนเองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในส่วนของการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมที่เน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่คือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว และโดยเฉพาะชุมชน จะเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดน่าน)

จังหวัดลำปาง

ลำปาง เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน มีชื่อเรียกอย่างหลากหลายตั้งแต่ เขลางค์นคร, เวียงละกอน, นครลำปาง ฯลฯ ในภายหลังเป็นที่รู้จักกันดีอีกชื่อหนึ่งว่า "เมืองรถม้า" ที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งอารยธรรมล้านนาไทยที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่าจังหวัดใดๆ ชาวลำปางมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย คงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของตนเอง วัฒนาอารามและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น รถม้าพาหนะคู่เมือง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่คงความบริสุทธิ์สวยงาม ศิลปะที่พบในจังหวัดลำปางล้วนแต่เป็นศิลปะสมัยล้านนา ไม่พบศิลปะสมัยทวารวดีหรือขอม ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่มักพบเห็นได้ตามวัดต่างๆ ในลำปาง มี ๓ แบบ คือ แบบพม่า แบบพม่าผสมเชียงใหม่ และแบบล้านนา สถาปัตยกรรมแบบพมานั้นได้เข้ามาเมื่อทิวศพลในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ซึ่งชาวพม่าได้เข้ามาผูกขาดการทำไม้ในภาคเหนือ และส่งไม้ไปขายยังภาคกลางและต่างประเทศ ชาวพม่ามีคติอยู่ว่าเมื่อรวยแล้วต้องสร้างวัด

หรือบูรณะวัดเก่า เพื่ออุทิศให้รุกขเทวดาที่อาศัยอยู่ในไม้ใหญ่อันถูกโค่นเพื่อเป็นการล้างบาป วัดแบบพม่าที่พบในลำปาง ได้แก่ วัดศรีชุม วัดป่าฝาง วัดม่อนจำศีล วัดม่อนปู่ยักษ์ และวัดศรีรองเมือง ซึ่งสร้างวิหารเป็นรูปยอดปราสาทแบบเดียวกับที่เมืองมณฑลเลยในพม่า ดังเช่นวิหารใหญ่วัดศรีรองเมือง เป็นต้น เป็นวิหารจำหลักไม้ทำยอดหลังคาซ้อนเป็นชั้นๆ มีลวดลายจำหลักไม้ที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๖ เรียกว่าเรือนไทยติดลูกไม้

ประเพณีที่สำคัญของจังหวัดลำปางที่นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าของวิถีชีวิตของชาวลำปางคือ ประเพณีการฟ้อนผีปู่ย่า หรืออีกนัยหนึ่งคือการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ โดยมีดนตรีมาประกอบให้ผีหรือเจ้าได้ฟ้อนรำของชาวลำปาง ซึ่งมีทั้งผีมด ผีเม็ง โดยมีช่วงเวลาในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เดือน ๕ เหนือ (เดือน ๓) หรือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ไปจนถึงย่างเข้าฤดูฝน เป็นความเชื่อของชาวลำปางอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตน นอกจากจะเป็นประเพณีที่แปลกแล้ว พิธีกรรมความเชื่อแบบนี้ สามารถกล่าวได้ว่ามีแพร่หลายจนนับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวลำปางก็ว่าได้ ยังไม่ทราบว่าเป็นประเพณีฟ้อนผีมีความเป็นมาตั้งแต่ยุคใด สันนิษฐานจากพฤติกรรมตลอดจนพิธีกรรมอันเป็นภาพรวมของประเพณี นี้แล้ว พอเป็นเค้าได้ว่า เป็นประเพณีที่มาจากศาสนา ความเชื่อแบบดั้งเดิม ก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแพร่เข้ามาในดินแดนในแถบนี้ อีกทั้งจังหวัดลำปางยังมีสถานที่สำคัญที่ถือได้ว่าเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ของจังหวัดลำปางหลายแห่ง โดยเฉพาะวัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง ตั้งอยู่ในเขตตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองลำปางมาแต่โบราณ ตามตำนานกล่าวว่ามีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ตอนปลาย เป็นวัดที่งดงามด้วยสถาปัตยกรรมเก่าแก่มากมาย รวมทั้งมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังอายุหลายร้อยปีอยู่บริเวณวิหารน้ำแต้มหรือวิหารภาพเขียนสี (“แต้ม” แปลว่า ภาพเขียน) ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ.๒๐๔๔ เป็นวิหารเปิดโล่งที่เก่าแก่ที่สุดอีกหลังหนึ่งทางภาคเหนือ ภายในเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยที่งดงาม ไม่มีฝ้าเพดาน กำแพงด้านพระประธานเขียนภาพลายทองบนพื้นรักแดง มีภาพจิตรกรรมศิลปะล้านนาบนแผงไม้คอสองที่กล่าวกันว่าเก่าแก่ที่สุดและหลงเหลือเพียงแห่งเดียวในเมืองไทย อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ลงมา แต่ปัจจุบันภาพเขียนลบเลือนไปมาก

จากความสำเร็จเชิงพื้นที่ของวัดพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศิลปะแขนงต่างๆ มากมายทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกับพื้นที่การท่องเที่ยวอื่นๆ ภายในเขตเมืองเก่าของจังหวัดลำปางด้วย อาทิ วัดพระแก้วดอนเต้า วัดเจดีย์ขาวหลัง วัดศรีชุม วัดศรีรองเมือง วัดไหล่หิน วัดปงยางคก วัดปงสนุกเหนือ เป็นต้น ซึ่งสถานที่ต่างๆ นั้นได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาที่สำคัญของจังหวัดลำปางด้วย การพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ ซึ่งในส่วนของวัดพระธาตุลำปางหลวงและชุมชนโดยรอบได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำเอาศิลปะสมัยใหม่คือ ภาพวาด 3D เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย โดยมีความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุ

ลำปางหลวง เทศบาลตำบลลำปางหลวง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมอำเภอเกาะคา วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นเครือข่ายในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเดิมของวัดพระธาตุลำปางหลวงเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดพื้นที่ทั้งการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดลำปาง)

๔.๑.๓ ศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ศักยภาพสำคัญของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เพื่อศึกษาถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ของเครือข่ายได้ค้นพบข้อสำคัญหลายประการที่มีทั้งจุดแข็งที่สำคัญ จุดอ่อนที่ยังคงเป็นปัญหา รวมถึงโอกาสที่จะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน และอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานเครือข่าย ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

การวิเคราะห์จุดแข็งของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จุดแข็งสำคัญของศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา จะเป็นในส่วนของบทบาทของเครือข่ายที่มีการทำงานร่วมกันในลักษณะของการบูรณาการ การประสานความร่วมมือ การนำเอาศักยภาพของตนเองออกมาเป็นเครื่องมือในการแสดงให้พื้นที่อื่นได้เห็นว่ามีความมีความสามารถ กลยุทธ์ในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นได้ ซึ่งเป็นการทำให้เครือข่ายใหม่ที่มีความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองร่วมกับเครือข่ายหลัก และการประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการประสานความร่วมมือให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งการจัดทำเส้นทางทางการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ และการทำงานในลักษณะของการเป็นพี่เลี้ยงการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิด

การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการบริหารจัดการพื้นที่ให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว มิใช่เพียงแต่การนำเสนอศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพียงเท่านั้น

จุดแข็งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ให้ความสำคัญและพร้อมที่จะพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้นำชุมชนได้เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กับชาวบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยได้มีการประชุมหมู่บ้านเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจ มีการประสานงานกับผู้นำชุมชนอื่นๆ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และมีแนวคิดที่จะยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ นี่คือการดึงเอาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ใหม่เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะวัดและชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง วัดอินทราวาส (วัดต้นเกว๋น) วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดภูมินทร์ วัดศรีโคมคำ กว๊านพะเยา วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุดอยกองมู เป็นต้น ซึ่งพื้นที่การท่องเที่ยวเหล่านี้ได้เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวของพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนา จำเป็นต้องอาศัยเส้นทางทางการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางทางการท่องเที่ยวด้วย โดยได้มีการเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวทั้งเชิงวัฒนธรรม (วัดวาอาราม ศาสนสถาน ฯลฯ) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงศิลปะเชิงสร้างสรรค์ (พื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนา ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่ วัดศรีดอนชัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา จังหวัดเชียงราย วัดต้นไคร้ จังหวัดแพร่ วัดบุญยืน จังหวัดน่าน ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และวิทยาเขตพะเยา)

นอกจากนั้น จุดแข็งสำคัญของเครือข่ายฯ คือการอาศัยบทบาทบาทสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีความสำคัญอยู่ก่อนแล้วเป็นจุดแข็งสำคัญ โดยได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายอื่นเพิ่มเติม ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการประสานงานเครือข่าย ซึ่งได้มีการประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดจิตรกรรมภาพวาด ๓ มิติที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ประเพณีสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ชุมชนบ้านต้นไคร้ คือ หัตถกรรมผ้าด้นมือ ชุมชนบ้านศรีดอนชัย คือ ประเพณีแห่พระสิงห์ปาย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน คือ ประเพณีสลากย้อม ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง คือ ประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง ชุมชนบ้านบุญยืน คือ ประเพณีตักบาตรเทียน เป็นต้น ซึ่งได้มีการนำเอามาเป็นส่วนหนึ่งของภาพวาดจิตรกรรม ๓ มิติด้วย ซึ่งศักยภาพที่ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของแต่ละพื้นที่คือความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งความคาดหวังของชุมชนที่ต้องการพัฒนาพื้นที่และผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว โดยการยกระดับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ได้ให้ความร่วมมือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของ

จังหวัด ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ สื่อโซเชียลมีเดีย และสื่อออนไลน์ต่างๆ อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวแล้วเชื่อมโยงกับพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกัน ทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด

การวิเคราะห์จุดอ่อนของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จุดอ่อนสำคัญของเครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมที่มีอยู่แล้วในฐานะเป็นเครือข่ายหลักด้านการท่องเที่ยว กล่าวคือยังไม่สามารถที่จะเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวให้ครอบคลุมพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างเป็นรูปธรรมมากนัก ทั้งนี้เพราะรูปแบบการท่องเที่ยวโดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมได้มุ่งเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ยังมีพื้นที่จำนวนน้อยและส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นของการเริ่มต้นการพัฒนา ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น การนำเอาพุทธศิลปกรรมพระพุทธรูปปางต่างๆ ซึ่งเป็นทั้งงานปูนปั้นและงานหล่อทองเหลือง มาจัดแสดงบริเวณศาลารายรอบบริเวณวัด เป็นต้น ซึ่งเริ่มที่จะเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปปางต่างๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ได้เป็นจุดเน้นสำคัญของการท่องเที่ยวมากไปกว่าประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้นในช่วงเทศกาลสำคัญ ทั้งนี้จุดอ่อนดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของเครือข่าย ซึ่งในการประสานงานต่างๆ ของแต่ละเครือข่ายนั้นยังคงใช้บทบาทของวัดที่มีชื่อเสียงในจังหวัดเป็นแม่ข่ายหลักในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีความเข้มแข็งอยู่แล้ว แต่เครือข่ายอื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาพื้นที่นั้นยังคงมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวน้อย และถือได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ของพื้นที่ในการยกระดับการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จึงถือเป็นความแปลกใหม่ของชุมชน รวมถึงเครือข่ายฯ ในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของชุมชน และในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ได้มุ่งเน้นในนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสำคัญ ยังไม่ได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดล้านนา ยกเว้นจังหวัดเชียงราย ที่มีการยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดสู่การท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ตามนโยบายเชียงราย เมืองแห่งศิลปะ หรือ The City of Art แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในส่วนของจังหวัดอื่นๆ ก็ได้มีการนำเอาข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ที่ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นแนวทางในการที่จะพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่คือเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นอกจากนั้น จุดอ่อนสำคัญของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือการประสานงานระหว่างเครือข่ายเดิมและเครือข่ายใหม่ ทั้งนี้เพราะบริบทการท่องเที่ยวของหลายจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบและมีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการเน้นเฉพาะด้านมากกว่าการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ก็จะเป็นการท่องเที่ยวตามป่าเขา การท่องเที่ยวชุมชน ก็จะเน้นไปที่การเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ก็จะเน้นไปที่การสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรกรรมตามวิถีอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวเฉพาะจุดมากกว่า และการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ก็มีความอึดตัวเป็นอย่างมาก เพราะหากเมื่อนักท่องเที่ยวไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ ก็จะนึกถึงวัดวาอารามเป็นอย่างแรก แต่หากให้นึกถึงความเป็นศิลปะ ก็จะนึกถึงจังหวัดเชียงรายมากกว่า ดังนั้น จุดอ่อนสำคัญของเครือข่ายคือการประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ ซึ่งจะต้องอาศัยเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเลือกเส้นทางท่องเที่ยวและวางแผนการท่องเที่ยวได้

การวิเคราะห์โอกาสของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

โอกาสในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมก็ยังคงมีโอกาสนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี จากเดิมที่จังหวัดลำพูนเป็นเพียงเมืองทางผ่านที่นักท่องเที่ยวจะผ่านไปยังจังหวัดเชียงใหม่ และมักที่จะแวะท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนเพียงไม่นาน ก็เริ่มที่จะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้จากการสังเกตของคณะผู้วิจัย วัดพระธาตุหริภุญชัย ได้นำเอาโอกาสด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างจุดแข็งให้กับการท่องเที่ยวของทางวัด กล่าวคือ ได้นำเอาประเพณีและวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวของวัด เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เมื่อมาไหว้พระธาตุหริภุญชัยแล้วก็จะกลับ หรือไปท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป ทางวัดก็นำเอาประเพณีสำคัญของจังหวัดลำพูนมาจัดให้มีความยิ่งใหญ่อลังการ ดูเป็นสิ่งที่แปลกตาของนักท่องเที่ยว เช่น เทศกาลสลากย้อมหนึ่งเดียวในโลก เทศกาลโคมแสนดวง เป็นต้น ซึ่งพบว่าได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลนี้มีมูลค่าหลายล้านบาท จึงนับได้ว่าทางวัดได้มีการนำเอาจุดแข็งในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมมาสร้างโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ถือได้ว่ามีโอกาสในการพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวให้เข้มแข็งคือ จังหวัดเชียงราย จุดแข็งที่สำคัญของการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายคือเป็นจังหวัดที่มีเครือข่ายศิลปะมากมาย เพราะเป็นจังหวัดที่ได้มีการมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างแบรนด์ของเมือง หรือสัญลักษณ์ของเมืองเชียงรายคือ The City of Art ซึ่งได้มีการดำเนินงานในเรื่องของการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ทั้งในรูปแบบของจิตรกรรม ประติมากรรม และพุทธศิลปกรรม

กลายเป็นการสร้างการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายให้มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกัน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลปกรรมแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัดท่องเที่ยวที่สวยงามหลายแห่ง อาทิ วัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดพระธาตุจอมแจ้ง เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกมากมาย มีแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เป็นแหล่งแช่น้ำร้อนธรรมชาติหรือที่เรียกว่า ออนเซน ในส่วนของการดำเนินงานด้านเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอแม่สรวยได้ดำเนินการในส่วนของ การสร้างประติมากรรมชุมชน หรือศิลปะชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ม. ๒๒ ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ซึ่งน้ำพุร้อนสามสี แต่เดิมเป็นแคคตินโป่งน้ำร้อนของชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าแดด ต่อมาทางมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้นำไปพิสูจน์คุณสมบัติน้ำแร่ พบว่าเป็นแร่และโคลนที่มีคุณสมบัติที่ดีต่อร่างกายและสุขภาพ ชุมชนบ้านโป่งจึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีอาบน้ำแร่ แช่สปาโคลนเพื่อบริการนักท่องเที่ยว และมุ่งหวังให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับน้ำแร่และสปาโคลนแห่งแรกของจังหวัดเชียงราย และในส่วนของ การสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นก็ได้มีการจัดทำประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้น เพื่อสะท้อนวิถีชุมชนที่ชาวบ้านมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก และบริเวณพื้นที่โดยรอบของบ่อน้ำพุร้อนสามสีนั้นก็ยังคงแวดล้อมไปด้วยท้องทุ่งนาที่สวยงาม จึงเกิดเป็นแนวคิดที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยนำเอาประติมากรรมข้าวเป็นเจ้าไปไว้ในพื้นที่ และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

การวิเคราะห์อุปสรรคของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

อุปสรรคสำคัญของการการทำงานในลักษณะเครือข่ายคือ ความพร้อมของพื้นที่ เนื่องจากเครือข่ายเดิมนั้นมีความลงตัวของการท่องเที่ยวอยู่แล้วและสามารถที่จะบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตนเองได้ แต่พื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ กลับไม่มีความพร้อมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมทั้งความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยวทั้งระบบ เพราะหากจะอาศัยบารมีของเครือข่ายเดิมในการท่องเที่ยวนั้นย่อมจะทำให้การท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนา ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะมีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่และไม่มีที่ใดมาก่อน แต่หากไม่มีความพร้อม ก็ยากที่จะพัฒนาให้ก้าวไปข้างหน้าและเตรียมพร้อมกับการจัดการการท่องเที่ยวได้

จากการลงพื้นที่ในชุมชนทั้ง ๘ จังหวัด คณะผู้วิจัยได้พบอุปสรรคสำคัญของพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ความร่วมมือของเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในบางพื้นที่นั้นหน่วยงานภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ยกตัวอย่างพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเครือข่ายสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอปาย เพียงไม่กี่แห่ง ซึ่งถือได้ว่ายังมีจำนวนเครือข่ายน้อย ทั้งนี้เพราะตำบลเวียงเหนือกำลังเริ่มที่จะมีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชนยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับพื้นที่นี้ ซึ่งถึงแม้ว่าอำเภอปายจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับประเทศและระดับโลกก็ตาม แต่ด้วยลักษณะชุมชนบ้านศรีดอนชัยจะตั้งอยู่นอกเขตเมืองปายและยังเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จัก จึงทำ

ให้การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานราชการยังไม่ได้เข้ามา มีบทบาทร่วมในส่วนนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญของการทำงานในลักษณะเครือข่ายในการพัฒนา พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔.๒ การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

กระบวนการเครือข่าย เป็นองค์ประกอบของการทำงานเกี่ยวกับเครือข่ายที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการที่มีความต้องการร่วมกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยศักยภาพของเครือข่ายต่างๆ ในการขับเคลื่อนการดำเนินการนั้น ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของเครือข่าย การทำงานในลักษณะนี้มุ่งเน้นที่ความเข้มแข็งของการทำงานและสามารถที่จะบูรณาการการทำงานร่วมกับเครือข่ายอื่นที่เข้ามาเพิ่มเติมในภายหลังได้ โดยเฉพาะการดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกระบวนการในการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อให้เห็นถึงการทำงานของเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

- ๑) สมรรถนะของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๓) การพัฒนาสมรรถนะเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตามหลักการ KAP

๔.๒.๑ สมรรถนะของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาจังหวัดลำพูน

เครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน นับได้ว่ามีเครือข่ายที่เข้มแข็งส่วนหนึ่ง และเป็นเครือข่ายที่ได้ดำเนินการส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยว โดยอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะทุนด้านวัฒนาอารามที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่เดิม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน ได้มีการประสานความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายทั้งวัด องค์กรทางสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการ

เครือข่ายสำคัญที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนที่มีอยู่เดิมนั้น ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม หอศิลป์สลาเลาเรื่อง สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย ซึ่งเครือข่ายแต่ละแห่งนั้นมีสมรรถนะและศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีการประสานงานเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อัตลักษณ์ และสินค้าชุมชนด้วย โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ถือได้ว่าเครือข่ายแต่ละแห่งมีประสบการณ์ในด้านนี้อยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาเมือง

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของจังหวัดลำพูน ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัย และได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายแต่ละพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดลำพูน มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

จังหวัดลำพูน นับได้ว่ามีมรดกทางวัฒนธรรมมากมาย ทั้งในส่วนที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นได้มีการนำเสนอในรูปแบบของการอนุรักษ์และการธำรงรักษาไว้ผ่านการจัดกิจกรรมประจำปีของจังหวัดลำพูน โดยมีวัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นส่วนขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุด โดยร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการร่วมกันจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนให้คงอยู่ ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนที่สำคัญ สามารถแยกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จังหวัดลำพูนมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้หลากหลายประเภทและมีหลายพื้นที่ทั่วทั้งจังหวัดลำพูน ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมดังกล่าวจะปรากฏในรูปแบบของสถาปัตยกรรมต่างๆ ได้แก่ วัดวาอาราม วิหาร อุโบสถ เจดีย์ อนุสาวรีย์ ภาพวาดบนผนัง วิหาร อุโบสถ เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมีประติมากรรมในส่วนของหอศิลป์อินสนธิ วงศ์สาม ที่เป็นสถานที่ทางศิลปะที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำพูน เรียกได้ว่าเป็นแห่งเดียวในจังหวัดลำพูนที่ได้มีการรวบรวมผลงานประติมากรรมและสถาปัตยกรรมของอาจารย์อินสนธิ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติ สาขาจิตรศิลป์ ไว้เป็นจำนวนมาก และยังเป็นสถานที่ซึ่งเป็นที่ใช้ปฏิบัติธรรมวิปัสสนากัมมัฏฐานอีกด้วย

อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม ได้มีการรวบรวมเอาผลงานด้านจิตรกรรมและประติมากรรมไว้มากมาย งานศิลปะที่จัดแสดงอยู่ในอุทยานธรรมแกลเลอรีเป็นแนวคิดที่ได้มาจากสังขารหรือความจริงอันเป็นคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้มีปณิธานแรงกล้าในการเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางที่พระองค์ทรงสั่งสอน งานประติมากรรมของอาจารย์อินสนธิ มักมีขนาดใหญ่ตั้งอยู่กลางแจ้ง ผลงานยุคแรกทำด้วยโลหะทรงสามเหลี่ยมสี่เหลี่ยม วงกลม ระบายสีฉูดฉาดตามสไตล์ของศิลปะอเมริกันสมัยใหม่ จากนั้นค่อยๆ พัฒนามาสู่ความเป็นตัวของตัวเอง ศิลปินได้ละทิ้งรูปทรงเรขาคณิต หันมาให้ความสำคัญกับรูปทรงที่จินตนาการขึ้นมาใหม่จากสภาวะจิตที่เขาได้สัมผัส อีกทั้งวัสดุก็เปลี่ยนมาใช้ไม้แทน และจงใจโชว์ให้เห็นลวดลายของเนื้อไม้ตามธรรมชาติ นอกจากนี้ในบริเวณอุทยานธรรมฯ ยังมีอาคารโถงคล้ายอุโบสถ มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นปฏิบัติธรรม ภายในอาคารตกแต่งด้วยประติมากรรมสีขาวบริสุทธิ์อันเป็นผลงานของป้าหม่อมหรือวนิดา วงศ์สาม ตรงกลางของอาคารมีแท่งบิดเกลียวเปิดให้มีกระแสลมไหลวนจากบนลงล่างและแตกกระจายฟุ้งอันเป็นสัญลักษณ์ของการเวียนว่ายตายเกิด มีชื่อว่า น้ำพุแห่งปัญญา ถือว่าเป็นศูนย์กลางแห่งปัญญาทั้งหมด รายรอบของห้องได้ตกแต่งด้วยประติมากรรมชุดปฏิกรรมบาท มีจำนวน ๑๒ ชิ้น ซึ่งหมายถึงโชแห่งอิชชา ๑๒ ห่วง ที่คอยร้อยรัดขัดขวางมิให้มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ด้านนอกตัวอาคารมีสะพานมรรค ๘ ข้ามคลองเล็ก ๆ ซึ่งเป็นตัวเชื่อมทางเดินจากโครงการไปจนถึงอุทยานฯ ของศิลปิน ตัวแทนจากหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม ได้ให้ข้อมูลว่าอุทยานธรรมะแกลเลอรีสร้างขึ้นจากแรงศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านงานศิลปะ ซึ่งถือว่า

เป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในภาคเหนือ เป็นการสร้างสรรค์จากงานศิลปะจากสิ่งเล็กๆ ก่อน แล้วจึงพัฒนามาเป็นหอศิลป์ ซึ่งอาจารย์อินสนธิมีแนวคิดที่ว่า ศิลปะไม่มีวันตาย ท่านจึงได้เก็บผลงานของท่านไว้ให้กับคนลำพูน ส่วนใหญ่งานที่จัดแสดงเป็นงานทางด้านประติมากรรม มีทั้งงานแกะสลักไม้ แกะหิน งานโลหะซึ่งศิลปินส่วนใหญ่จะรู้จักในชื่อว่า ประติมากรรมเล่นได้ เพราะงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นสามารถที่จะเคลื่อนไหวได้

นอกจากนั้น ยังมีวัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นวัดต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมได้อย่างลงตัว ทั้งนี้ การบริหารจัดการของวัดพระธาตุหริภุญชัยนั้นได้อาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในหลายภาคส่วน อาทิ สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน หอศิลป์สลาเลาเรือง วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ในการบริหารจัดการพุทธศิลปกรรมร่วมกัน โดยวัดพระธาตุหริภุญชัยได้มีการจัดแสดงพระพุทธรูปศิลปะต่างๆ ทั้งศิลปะหริภุญชัย เชียงแสน พม่า ไทยภาคกลาง ซึ่งได้จัดแสดงไว้ในบริเวณวิหารคดหรือศาลาบาตรรอบวัด ซึ่งพุทธศิลป์ดังกล่าวนี้มีทั้งแบบสกุลช่างโบราณและแบบล้านนาร่วมสมัย ทั้งนี้เพื่อเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปและเป็นการอนุรักษ์ การเรียนรู้ซึ่งรูปแบบพุทธศิลป์ต่างๆ อีกด้วย

ในส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ได้ดำเนินการในส่วนของการจัดสร้างสถาปัตยกรรมของเจ้าผู้ครองนครลำพูนขึ้นในบริเวณพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการใช้สถาปัตยกรรมแบบล้านนาประยุกต์เพื่อใช้บรรจุอัฐิ ซึ่งแต่เดิมนั้นได้มีการจัดสร้างไว้บริเวณด้านนอกคูเมืองลำพูน บริเวณชุมชนบ้านหลวย แต่เนื่องด้วยการดำริของคุณเจ้าดารารัตน์ ณ ลำพูน ทายาทเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์สุดท้าย ซึ่งได้ร่วมกับวัดพระธาตุหริภุญชัย สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นบูรพบูชาแด่บรรพบุรุษ ซึ่งสถาปัตยกรรมเป็นองค์ที่มีความโดดเด่นมากที่สุด เป็นสถาปัตยกรรมทรงเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง และมีสถาปัตยกรรมรายล้อมอีกจำนวน ๙ องค์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาร่วมสมัย ซึ่งวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้มีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนี้ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต โดยได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่นด้วย เช่น สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย หอศิลป์สลาเลาเรือง เป็นต้น

๒. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จังหวัดลำพูน ภายใต้การพัฒนาเมืองโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ดำเนินนโยบาย “ลำพูน นครแห่งทุนทางวัฒนธรรม” ซึ่งได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของจังหวัดลำพูนมาเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนชาวลำพูน โดยเฉพาะการนำเอาประเพณีทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งก็คือ ประเพณีสลาเก๋ยม และการถวายทานโคมแสนดวง ซึ่งเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นโดยการผสมเอาวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับวิถีวัฒนธรรมสมัยใหม่ ผ่านกระบวนการในการบริหารจัดการร่วมกันของทุกภาคส่วน อาทิ วัดพระธาตุหริภุญชัย สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการต่างๆ นั้นได้รับความร่วมมือในการสร้างสรรค์สร้างวิถีวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงเป็นอย่างดีเยี่ยม

โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทำต้นสลากย้อมที่ถือได้ว่าเป็นแห่งเดียวในโลก ซึ่งกระบวนการในการจัดทำต้นสลากย้อมนั้น มีกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องใช้ฝีมือในการทำทุกกระบวนการ เช่น การเหลาไม้เสียว (ไม้เรียว) การมัดฟางลำต้น การสานจ้อง การถักชะจา การประดับตกแต่ง การตัดกระดาษให้เป็นลวดลายต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นคุณค่าทางภูมิปัญญาที่หล่อหลอมเอาวิถีวัฒนธรรมของชาวลำพูนเข้าไว้ด้วยกัน และนอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการถวายทานโคมแสนดวงที่มีการประดิษฐ์และผลิตโคมทั่วทั้งจังหวัดลำพูน โดยชุมชนต่างๆ ในแต่ละอำเภอที่มีช่างประดิษฐ์โคมก็จะรับเอาออร์เดอร์ที่วัดพระธาตุหรืออุปัชฌาย์ได้สั่งเอาไว้ และผลิตให้กับทางวัด ซึ่งในแต่ละปีนั้นจำนวนของโคมเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งในปี ๒๕๖๒ ที่ผ่านมานั้นมียอดการสั่งทำอยู่ที่ไม่ต่ำกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ลูก ซึ่งสามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนอีกด้วย

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

จังหวัดลำพูน ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน หรือกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานกว่าพันปี มีการมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านชุมชนและวัฒนธรรมผ่านประเพณี วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ชุมชนที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ

ประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่จังหวัดลำพูน ได้นำมายกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ ประเพณีสลากย้อมและการถวายทานโคมแสนดวง ซึ่งมีวัดพระธาตุหรืออุปัชฌาย์ เป็นจุดสำคัญของการจัดงานและการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรเครือข่ายต่างๆ อาทิ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน วัดและชุมชนในจังหวัดลำพูน เป็นต้น ศักยภาพที่สำคัญของวัดพระธาตุหรืออุปัชฌาย์ในการส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวคือ การประสานความร่วมมือของแต่ละเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ทางวัดได้มุ่งเน้นการที่จะให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญนี้และช่วยกันยกระดับสู่การท่องเที่ยวทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ จนในปัจจุบันนี้ได้ยกระดับสู่การท่องเที่ยวในระดับโลก ซึ่งนับได้ว่าเป็นศักยภาพที่สำคัญของวัดพระธาตุหรืออุปัชฌาย์ที่มีรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ผ่านการทดสอบ ทดลอง ลงทุน และบริหารความเสี่ยงอย่างครบถ้วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า การที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวลำพูน จะต้องมีการทดลองเชิงพื้นที่ก่อน กล่าวคือ จะต้องมีการลงทุนทั้งด้านงบประมาณ สิ่งที่จะนำเสนอ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรารู้ว่านักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้ามาเที่ยวในจังหวัดลำพูนหรือไม่ ซึ่งในช่วงแรกอาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักและไม่เป็นที่สนใจเท่าไรนัก แต่เมื่อเราทำเช่นนี้ทุกปีและแต่ละปีก็มีความยิ่งใหญ่อลังการมากกว่าเดิม ก็จะกลายเป็นที่สนใจและน่าค้นหาสำหรับนักท่องเที่ยว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่ทุกคนมีโซเชียลมีเดียทั้ง Facebook Line Instagram ในการเป็นกระบอกเสียงสำคัญที่จะช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับจังหวัดอยู่แล้ว ก็จะทำให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อทุกคนรู้จักวัดพระธาตุหรืออุปัชฌาย์ มาเที่ยวชมประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญแล้ว ก็ส่งต่อนักท่องเที่ยวไปยังชุมชนใกล้เคียงโดยการจัดทัวร์ ๙ วัด

ผ่านกิจกรรมนั่งรถรางเที่ยวลำพูน อิมบุญ ชมเมืองเก่า พาไหว้พระครบ ๙ วัด อาทิ วัดพระธาตุ
 ทริภุญชัย, วัดมหาวัน, วัดสันป่ายางหลวง, วัดจามเทวี, วัดพระยืน เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้ถือได้ว่า
 วัดพระธาตุทริภุญชัยได้เป็นแม่ข่ายที่สำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและส่งเสริมการ
 ท่องเที่ยวในลักษณะเครือข่ายด้วยการเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวในแต่ละแห่งของจังหวัดลำพูนด้วย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดลำพูน)

จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีอารยธรรมมายาวนานหลายร้อยปี มีศิลปกรรมแขนงต่างๆ
 มากมายจนเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วประเทศและทั่วโลก ททรัพยากรทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ได้
 กลายเป็นจุดดึงดูดสำคัญของการท่องเที่ยวและเป็นสิ่งที่ชนรุ่นหลังจะต้องอนุรักษ์และรักษาไว้ให้คงอยู่
 กับจังหวัดเชียงใหม่ตลอดไป

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินการในรูปแบบของ
 เครือข่ายในระดับจังหวัด ผ่านการประสานความร่วมมือของวัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 หน่วยงานราชการ วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายการท่องเที่ยวอีกมากมาย ในส่วนของเครือข่ายการ
 พัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่วัดท่าข้าม อำเภอฮอด นั้น มีเครือข่ายที่
 ร่วมดำเนินการเชิงพื้นที่ที่สำคัญ โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายได้แก่ วัดท่าข้าม ชุมชนบ้านท่าข้าม

โรงเรียนชุมชนบ้านท่าข้าม เทศบาลตำบลท่าข้าม สภาวัฒนธรรมอำเภอฮอด ซึ่งแต่ละเครือข่ายนั้นได้มีการดำเนินการร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดท่าข้าม โดยอาศัยประเพณีของชุมชนคือ การแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าข้าม โดยชุมชนบ้านท่าข้ามได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการแห่ไม้ค้ำโพธิ์ จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัดและเครือข่ายอื่นในการสรรค์สร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ไม้ค้ำโพธิ์ โดยประยุกต์ใช้เหล็กเข้ามาแทนการใช้ไม้ เป็นการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการสร้างการตระหนักรู้ถึงการรักษาป่าไม้ด้วย ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนบ้านท่าข้ามได้เป็นสมรรถนะและศักยภาพที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่วัดท่าข้าม มีการประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน เทศบาล และองค์กรเครือข่ายในการยกระดับการท่องเที่ยวของวัดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน สภาวัฒนธรรมอำเภอฮอดก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีการแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ในเรื่องของประวัติความเป็นมา คุณค่าและความสำคัญ ตลอดจนแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ให้ชนรุ่นหลังด้วย อีกทั้งวัดท่าข้าม ซึ่งเป็นพื้นที่ในการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ก็มีจุดเด่นสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหารวัดท่าข้าม โดยใช้เทคนิคการประดับกระจกสี ตัดเป็นตัวภาพแบบอุดมคติเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมไทยประเพณี เป็นการนำเสนอวิถีชีวิต อัตลักษณ์ชุมชน และเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการท่องเที่ยวของวัดท่าข้ามด้วย ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของคุณภาพของเครือข่ายในพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดเชียงใหม่ มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในส่วนของการบริหารพุทธศิลปกรรม จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า วัดท่าข้ามและชุมชนท่าข้ามได้มีการบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี มีการนำเอาสิ่งของที่มีอยู่เดิมในชุมชนมาร่วมกันจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชุมชน ชาวบ้านในชุมชนต่างก็มีความมุ่งหวังว่าสิ่งของต่างๆ ที่เป็นทั้งของโบราณและสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชนต่างๆ จะถูกนำมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้และซึมซับวิถีวัฒนธรรมชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นายกมล บุตรตะก่า พบว่า ชุมชนได้ให้ความสนใจในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนทั้งที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีและศิลปกรรมแขนงต่างๆ ซึ่งในชุมชนท่าข้ามนั้นมีช่างฝีมือในด้านหัตถกรรมหลายคนและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ด้วย ซึ่งชุมชนท่าข้ามมีภูมิปัญญาหลากหลายที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการจักสาน เครื่องมือหาปลา เช่น แห แซะ ไซ สุ่มไก่อ่ ข้อง หรือเครื่องจักสานที่ใช้ในวิถีชีวิต เช่น กว๋าย ซ้ำ บุง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาวิถีชีวิตชุมชนที่เริ่มจะสูญหายไปจากชุมชนท่าข้าม และนอกจากนั้นยังมีภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง กลอง โมง ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรหรือยาเมือง ภูมิปัญญาด้านการเป่าเสกคาถารักษาโรค เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ทว่าไม่ค่อยมีผู้ที่สนใจสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ ชุมชนท่าข้ามจึงได้มีความตระหนักในปัญหาเหล่านี้และพยายามที่จะหาทางแก้ไขต่อไป และในส่วนของทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีนั้นก็พบว่า ชุมชนท่าข้ามมีประเพณีที่สำคัญของชุมชนหลายประเพณี อาทิ

ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ประเพณีเลี้ยงผีเสื้อบ้าน ประเพณีทานก๋วยสลาก ประเพณี ยี่เป็ง ประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุ เป็นต้น

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนวัดท่าข้ามคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และภาพวาดในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นพุทธศิลปกรรมที่เป็นจุดเด่นของวัดท่าข้ามและเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์สมัยใหม่ที่ชุมชนวัดท่าข้ามมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก การบริหารจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมดังกล่าว พระครูพิศิษฐ์ปยุตญาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดท่าข้าม ได้ให้ข้อมูลว่าได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยกันบริหารจัดการและการดูแลรักษา โดยชุมชนได้มีการประสานงานกับ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งเทศบาลตำบลท่าข้าม สถานศึกษา และกลุ่มศิลปินอาสา ในการเข้ามามีส่วน ร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นประชุมปรึกษาหารือว่าชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไรเมื่อมีศิลปิน อาสาได้เข้ามาดำเนินงานด้านพุทธศิลปกรรมในวัด ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ในเบื้องต้นนั้นยังไม่มี ความเข้าใจว่าพุทธศิลปกรรมคืออะไร แต่ก็ไม่ได้คัดค้านในการดำเนินงานดังกล่าว และเทศบาลตำบลท่าข้ามก็ให้ความร่วมมือในการให้กองช่างของเทศบาลเข้ามาอำนวยความสะดวกในเรื่องของโครงสร้าง วิหาร เนื่องจากวิหารวัดท่าข้ามนั้นมีอายุการใช้งานมาหลายสิบปีแล้ว และเมื่อเริ่มดำเนินการก็จะมี ชาวบ้านแวะเวียนเข้ามาการดำเนินงานของศิลปินอาสาในวัดที่กำลังดำเนินงานพุทธศิลปกรรม ซึ่งนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการงานศิลปะ ถึงแม้ว่าชาวบ้าน จะไม่มีความรู้ด้านงานศิลปะเลยก็ตาม แต่ก็จะมีส่วนร่วมในเรื่องของข้อมูลชุมชนที่นับได้ว่าเป็นส่วน สำคัญที่ทำให้งานดังกล่าวสำเร็จและเป็นการแสดงถึงวิถีชุมชนผ่านเรื่องเล่าของกระจกสี ซึ่งชาวบ้าน ท่าข้ามก็จะมาให้ข้อมูลในลักษณะของการให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นมติในที่ประชุม ซึ่งกลุ่ม ศิลปินอาสาได้ให้แนวคิดที่ว่า งานศิลปะนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอตามความเหมาะสม ซึ่งชาวบ้านก็ได้เข้ามาให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนวัดท่าข้ามอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้น การบริหารพุทธศิลปกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การนำเอาประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งเป็นประเพณี สำคัญหนึ่งของชุมชนท่าข้ามเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่ง ชุมชนได้ให้แนวคิดและความเห็นไว้ว่า ไม้ค้ำโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญสืบชะตาต่ออายุของชาว ล้านนา เชื่อกันว่าเมื่อได้ถวายทานไม้ค้ำโพธิ์แล้วก็จะช่วยให้สามารถค้าชูดหนุนดวงชะตาชีวิตของผู้ที่ ถวายทานได้ จึงนำมาซึ่งการจัดสร้างสถาปัตยกรรมไม้ค้ำโพธิ์ที่ทำจากเหล็กขึ้นมาเพราะเนื่องด้วยเรื่อง ของความคงทนถาวร และเป็นการแฝงคติแนวคิดที่ว่าเป็นการลดการตัดต้นไม้ในชุมชนด้วย เพราะไม้ ค้ำโพธิ์นั้นจะต้องทำจากต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่พอสมควรเพื่อที่จะนำไปค้ำกิ่งต้นไม้โพธิ์ได้ แต่การที่จะต้อง ถวายทานไม้ค้ำโพธิ์ทุกปีก็จะเป็นการลดทรัพยากรต้นไม้ของชุมชนลงไป จึงมีแนวคิดที่จะใช้เหล็ก แทนไม้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีกด้วย และประการสำคัญ ชุมชนวัดท่าข้ามได้สร้าง การเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชนด้วยการให้ชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้า มามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเสนอแนวคิด ข้อมูลชุมชน ที่เกิดจากการสังเคราะห์ระดม ความคิดเห็นกันในกลุ่ม เพราะนั่นเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของผลงานศิลปะเชิง สร้างสรรค์คืออย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รังสรรค์ขึ้นด้วยตัวเอง แต่ก็ถือได้ว่าเครือข่ายต่างๆ ได้มีการ บรรลุแนวคิด ความเห็น และข้อมูลไว้ในผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นแล้ว ซึ่งผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ต่อมาคือมูลค่าของผลงานศิลปะดังกล่าวที่อาจต่อยอดในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนให้กลายเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนอีกทางหนึ่งได้

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของเครือข่ายฯ จังหวัดเชียงใหม่ ได้อาศัยการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่ เชื่อมโยงผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวเชียงใหม่สายใต้ คือ อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอดอยหล่อ อำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอฮอด ซึ่งเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่สายใต้ ซึ่งการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ได้อาศัยเส้นทางการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว และได้มีการเพิ่มพื้นที่ของวัดท่าข้าม อำเภอฮอด เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการท่องเที่ยวด้วย โดยได้มีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งเชิงวัฒนธรรม (วัดวาอาราม ศาสนสถาน ฯลฯ) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ไร่สตอเบอรี่ เกษตรบนที่สูง โครงการหลวง) การท่องเที่ยวชุมชน (บ้านหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด หมู่บ้านวิถีชีวิตไทลื้อ, บ้านก๊วลม อำเภอฮอด หมู่บ้านวิถีชีวิตชาวลัวะ, บ้านต้นกอก อำเภอสันป่าตอง หมู่บ้านวิถีชีวิตไทเขิน ฯลฯ) และการท่องเที่ยวเชิงศิลปะเชิงสร้างสรรค์ (วัดท่าข้าม อำเภอฮอด ฯลฯ)

สมรรถนะสำคัญของเครือข่ายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่คือการประสานความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยเฉพาะชุมชนบ้านท่าข้าม วัดท่าข้าม และเทศบาลตำบลท่าข้าม ซึ่งได้มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องของการเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเพื่อการยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน โดยการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในวัดท่าข้าม คือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และภาพวาดในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นพุทธศิลปกรรมที่เป็นจุดเด่นของวัดท่าข้ามและเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์สมัยใหม่ เข้ามาเป็นส่วนเสริมที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน โดยวัดท่าข้ามจะเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ เทศบาลตำบลท่าข้ามจะมีบทบาทในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ สมาคมการท่องเที่ยวภาคเหนือ ประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น เพื่อให้ช่วยประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่และพื้นที่โดยรอบให้รู้จักวัดท่าข้ามมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังประสานในเรื่องของการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของกลุ่มอำเภอสายใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยให้อำเภอจอมทองเป็นพื้นที่แม่ข่ายด้านการท่องเที่ยวด้วย และส่วนสำคัญคือชุมชนบ้านท่าข้าม ที่มีความพร้อมในเรื่องของการที่จะยกระดับชุมชนสู่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ชาวบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และภาคีเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน ได้มีการระดมความคิดเห็นและค้นหาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการตนเอง หรือ TCNAP เพื่อค้นหาว่าชุมชนมีศักยภาพด้านใดบ้าง ซึ่งพบว่า ชุมชนบ้านท่าข้ามมีศักยภาพสำคัญคือ วัดท่าข้าม ที่เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่โดดเด่นอยู่แล้ว มีความพร้อมที่จะพัฒนาและยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ในอนาคต

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงใหม่)

จังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน หรือกลุ่มจังหวัดล้านนา มีการส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ทั้งในส่วนของธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม นิเวศวิทยา การเกษตร เป็นต้น อีกทั้ง จังหวัดเชียงรายยังถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปะอีกด้วย มีการรังสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และอื่นๆ อีกมากมาย จนได้รับสมญานามว่า เมืองแห่งศิลปะ หรือ The City of Art ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดเชียงราย มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

งานพุทธศิลป์ ในจังหวัดเชียงรายมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานโดยต่อยอดต่อจากงานพุทธศิลป์ล้านนาได้รับการผสมผสานงานศิลปะอย่างหลากหลายและได้รับอิทธิพลงานศิลปะต่างๆ แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ตามยุคตามสมัยดังที่ได้เห็นกันในอดีตจนถึงปัจจุบัน งานพุทธศิลป์ที่สำคัญของจังหวัดเชียงรายที่เห็นได้ชัดก็คือ งานพุทธศิลป์ เมืองเชียงแสน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏหลงเหลืออยู่หลายอย่าง เช่น งานประติมากรรมได้แก่ พระพุทธรูปเชียงแสน งานสถาปัตยกรรม ล้วน

มีเอกลักษณ์เด่น โบสถ์ วิหาร อาคารก่ออิฐถือปูน วิหารสมัยเชียงแสนมีเอกลักษณ์ คือ “เป็นหลังคาที่แสดงโครงสร้าง” คือไม่มีฝ้าเพดาน สามารถมองเห็นเครื่องหลังคาได้ทุกชิ้น งานจิตรกรรม ช่วงยุคหลังพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จะพบงานจิตรกรรมภาพวิถีชีวิต ประเพณี ของทางภาคเหนือที่มีความเกี่ยวข้อง กับพระพุทธศาสนา คุณค่าอัตลักษณ์งานพุทธศิลปกรรมมีความสัมพันธ์หลากหลายด้าน อาทิ คุณค่าอัตลักษณ์พุทธ ศิลปกรรมด้านหลักธรรมคำสอน การนำหลักธรรมถ่ายทอดในการสรรค์สร้างผลงานพุทธศิลปกรรม คุณค่าอัตลักษณ์พุทธศิลปกรรมด้านทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวจากอดีตสู่ปัจจุบัน คุณค่าอัตลักษณ์พุทธศิลปกรรมด้านทางด้านสุนทรีย์ งานพุทธศิลปกรรมแห่งความสวยงาม คุณค่าอัตลักษณ์พุทธศิลปกรรม ด้านทางด้านสังคม สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คุณค่าอัตลักษณ์พุทธศิลปกรรมด้านทางด้าน เศรษฐกิจทำหน้าที่ในส่วนสนับสนุนด้าน เศรษฐกิจ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า งานศิลปะด้านพุทธศิลปกรรมในจังหวัดเชียงรายนั้นมีอยู่มากมายและทรงคุณค่าเป็นอย่างมาก ซึ่งบางส่วนนั้นได้ถูกนำมาประยุกต์เป็นพุทธศิลปกรรมร่วมสมัย และได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายด้วย

ทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในจังหวัดเชียงราย จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่าโดยส่วนมากแล้ว ทรัพยากรของวัดและชุมชนนั้นจะเป็นในส่วนของพุทธศิลปกรรมของวัดเดิมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว และได้เป็นเครือข่ายพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย คือ วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระแก้ว และวัดห้วยปลากั้ง ซึ่งเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมทั้งเก่าและใหม่ที่เน้นในด้านของพุทธศิลปกรรม บางวัดนั้นเป็นพุทธศิลปกรรมร่วมสมัยที่มีการผสมผสานเอารูปแบบสถาปัตยกรรมของภาคกลางเข้ามาด้วย เช่น วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น เป็นต้น ซึ่งวัดเหล่านี้ได้เป็นต้นแบบของพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งก็คือพื้นที่บ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยนำเอาของดีในชุมชนมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว และนอกจากนั้นยังได้มีการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้นมาเพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งประติมากรรมดังกล่าวนี้ได้สร้างขึ้นโดยการนำเอาความเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านคือการทำนาปลูกข้าวมาเป็นตัวแบบในการสร้างประติมากรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ชุมชนว่ามีกรปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักตลอดทั้งปี มีความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน สายน้ำ และสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยให้สามารถปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในจังหวัดเชียงรายได้มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งจังหวัดเชียงรายในฐานะเมืองที่น่าเสนอ The City of Art จึงได้มุ่งเน้นที่ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ซึ่งได้แก่สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น โดยการดำเนินการของเครือข่ายพุทธศิลป์เชียงราย ชั่วศิลป์เชียงราย สถาบันการศึกษา และองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในส่วนนี้ได้มุ่งเน้นที่การบริหารจัดการของวัดที่เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีการยกระดับสู่การท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้วคือ วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระแก้ว และวัดห้วยปลากั้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นรูปแบบของพุทธศิลปกรรมที่มีทั้งงานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม และงานจิตรกรรม ที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก ซึ่งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต่างๆ นั้น จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า

ได้มีวิธีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณรอบวัดในการบริหารจัดการ และมีบางแห่งได้ดำเนินการในลักษณะของเครือข่ายด้วย ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมชุมชน เป็นการบริหารจัดการของวัดในพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีความตั้งใจที่จะให้ชุมชนบริเวณรอบวัดให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ และมุ่งเน้นเฉพาะในเรื่องของพุทธศิลป์กรรมต่างๆ เป็นสำคัญ เช่น การก่อสร้าง การจัดทำงบประมาณ การดูแลรักษา เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น พระรัตนมณี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญไว้ว่า ได้มีการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับวัดโดยการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการสาธารณูปการ ทำหน้าที่ในส่วนของการก่อสร้าง จัดทำงบประมาณจากแหล่งต่างๆ และการดูแลรักษา ซึ่งจะช่วยกันกับพระเถระภายในวัดที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาเป็นคณะกรรมการ ในการดูแลรักษานั้นก็จะเน้นการให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของร่วมกับวัด

๒) การเสริมสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของร่วม ทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน เป็นสิ่งที่วัดและชุมชนถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน การใช้ประโยชน์และการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนนั้นก็จะได้รับร่วมกันด้วย ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมในทรัพยากรวัฒนธรรมต่างๆ นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้น เพราะทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวัดและชุมชน วัดและชุมชนจึงถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน และโดยเฉพาะวัดที่เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยนั้นก็ยิ่งจะต้องเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยเฉพาะวัดร่องขุน วัดร่องเสือเต้น เป็นต้น เพราะมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้ และนอกจากนั้นยังมีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมด้วยการให้ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของวัดด้วย โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งเสริมให้มีการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนไปจำหน่ายได้ เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน เมื่อชุมชนมีรายได้จากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรวัฒนธรรมดังกล่าวก็จะทำให้เกิดเป็นความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมนั้นขึ้นมา

๓) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมกับพื้นที่ใหม่ ซึ่งพื้นที่เดิมนั้นโดยส่วนมากจะเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้มีการเชื่อมโยงในลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของวัดต่างๆ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ชั่วศิลป์ เชียงราย เป็นต้น ซึ่งได้มีการกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไว้ซึ่งจะมีเพียงแต่เฉพาะในอำเภอเมืองเชียงรายเป็นหลัก ในส่วนของอำเภอรอบนอกนั้นยังไม่ได้มีการกำหนดเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับพื้นที่ดังกล่าว และในส่วนของอำเภอแม่สรวยซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับอำเภอเมืองเชียงราย ได้มีแนวคิดในการที่จะเชื่อมโยงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอแม่สรวยเข้าไปด้วย จึงได้มีการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด ให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการบูรณาการเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคือ บ่อน้ำพุร้อนสามสี โดยชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” เข้ามาในพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับการทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก และได้มีการพัฒนาในเรื่องของเส้นทาง

การท่องเที่ยวเชื่อมกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมด้วยการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว มีการนำเอาผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วยคือ ไข่หมักโคลน ซึ่งเป็นสินค้าชุมชนที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และชุมชนบ้านเหล่าพัฒนามีความคาดหวังว่าจะนำเอาพื้นที่ของชุมชนเข้าไปสู่พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของเครือข่ายเดิมด้วย

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สมรรถนะสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ การสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่นเชิงพื้นที่ของตนเองขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่โดดเด่นและเน้นให้เห็นถึงพุทธศิลป์และศิลปกรรมร่วมสมัย การประยุกต์ทั้งพุทธศิลป์และวิจิตรศิลป์ เช่น วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวของเอกชนขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงศิลปะร่วมสมัย อาทิ พิพิธภัณฑ์บ้านดำ ไร่สิงห์ปาร์ค เป็นต้น และยังมีการพัฒนาพื้นที่การปฏิบัติธรรมผสานเข้ากับการท่องเที่ยว เช่น ไร่เชิญตะวัน เป็นต้น สามารถวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑) การสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะมุ่งเน้นการสร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่เพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในเบื้องต้น เช่น เมื่อนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตในชนบท สัมผัสวิถีออนเซน แช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ก็จะนึกถึงชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของเครือข่ายแต่ละแห่งนั้นได้มีการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวก่อนเป็นอันดับแรก

๒) การสร้างความเข้มแข็งเชิงพื้นที่ เครือข่ายฯ ได้มีการส่งเสริมและยกระดับสู่การท่องเที่ยวระดับชุมชน จังหวัด และระดับประเทศ การสร้างความเข้มแข็งเชิงพื้นที่ของเครือข่ายต่างๆ ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่จะเข้ามาเป็นตัวเร่งให้เกิดการท่องเที่ยวได้เร็วยิ่งขึ้น เช่น การประสานงานกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในพื้นที่ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เป็นต้น

๓) การประสานความร่วมมือของเครือข่าย ในลักษณะของการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายมีหลากหลายมิติ ทั้งมิติศาสนาและวัฒนธรรม ธรรมชาติ ชุมชน นิเวศวิทยา สุขภาพ เป็นต้น ซึ่งจากการวิจัยได้พบว่าการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้โดยความร่วมมือของเครือข่ายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงราย เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและยกระดับสู่การพัฒนาเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในที่สุด

(พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย)

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติที่ต่างก็มีวิถีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง สามารถที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวด้วยการเสริมสร้างสมรรถนะและศักยภาพเชิงพื้นที่ได้ แต่ถึงกระนั้นการดำเนินงานด้านเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังถือได้ว่ามีความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยเฉพาะในอำเภอปาย ได้มุ่งเน้นที่การท่องเที่ยวแบบการพักผ่อนเป็นสำคัญ เพราะมี Home Stay รีสอร์ท บ้านพัก ต่างๆ มากมายที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และยังมี การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติเป็นสำคัญอีกด้วย จึงทำให้การพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

ทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบด้านพุทธศิลปกรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นั้นมีอยู่มากมาย ทั้งนี้เพราะเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็นพุทธศิลปกรรมขึ้นมากมายและอยู่ในพื้นที่ของวัดต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่สำคัญได้แก่ วัดพระธาตุดอยกองมู วัดจองคำ-จองกลาง วัดหัวเวียง วัดก้าก้อ เป็นต้น

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในส่วนของพุทธศิลปกรรมของวัดและชุมชนต้นแบบนั้น เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่เกิดขึ้น เพราะเป็นการเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการพุทธศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ได้มีการนำเสนอเพียงศิลปะสมัยใหม่เท่านั้น แต่ยังคงแฝงไว้ด้วยศิลปะเชิงพุทธเพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชนด้วย ซึ่งวัดและชุมชนต้นแบบในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นก็คือ วัดพระธาตุดอยกองมู ที่นับได้ว่าเป็นพื้นที่พุทธศิลปกรรมที่มีการนำเสนอศิลปะแนวพุทธได้อย่างลงตัว มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยใหญ่และไทยยวนในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมด้วย ซึ่งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดพระธาตุดอยกองมูนั้นได้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานในการจัดการ ซึ่งมีกระบวนการประชุมคณะกรรมการ การพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรม และการดูแลรักษาทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของวัดพระธาตุดอยกองมู คือ พระธาตุดอยกองมู ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของวัด และเป็นพุทธศิลปกรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์แบบศิลปกรรมไทยใหญ่ ในเบื้องต้นของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ชุมชนวัดพระธาตุดอยกองมูได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อหาแนวทางในการจัดการร่วมกัน และด้วยวัดพระธาตุดอยกองมู เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก จึงอาจทำให้ทรัพยากรวัฒนธรรมต่างๆ เกิดการชำรุดทรุดโทรมลงไป ชุมชนจึงมีกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมของวัด โดยการประสานงานกับกรมศิลปากรในการให้เข้ามาช่วยในการพัฒนา ตลอดจนการดูแลรักษาด้วย ทั้งนี้ ทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดพระธาตุดอยกองมูนั้นมีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของวัดพระธาตุดอยกองมู คือ ประเพณีปอยส่างลอง หรือประเพณีการบรรพชาสามเณรของชาวไทยใหญ่ ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด หรือประเพณีออกหัวถวายเป็นพุทธบูชา ที่ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในส่วนนี้นั้นได้อาศัยการมีส่วนร่วมทั้งของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประเพณีต่างๆ นี้ ซึ่งการจัดการนั้นได้มีการประสานงานในลักษณะเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งการจัดงาน การประชาสัมพันธ์ การสร้างคุณค่าและอัตลักษณ์ของประเพณี ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกัน

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นที่ขึ้นชื่อในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นสำคัญ ทั้งนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความโดดเด่นหลายลักษณะ โดยเฉพาะสภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม และความหลากหลายของประชากรจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นเอกลักษณ์อันสำคัญของการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เครือข่ายการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในพื้นที่อำเภอปาย ได้มีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวอยู่มากมายและส่วนใหญ่จะเป็นเครือข่ายเอกชนมากกว่า ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวของอำเภอปายนั้นได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติและพักผ่อนเป็นสำคัญ ดังนั้น การท่องเที่ยวในมิติของวิถีวัฒนธรรมชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นยังไม่ค่อยมีเครือข่ายความร่วมมือในส่วนนี้มากเท่าใดนัก จากการวิจัยพบว่า เครือข่ายสำคัญของการท่องเที่ยวในอำเภอปาย ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาปาย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวอำเภอปาย และชมรมท่องเที่ยวปาย ได้เป็นเครือข่ายที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในอำเภอปาย แต่ทั้งนี้ พื้นที่ที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอปาย คือ วัดศรีดอนชัย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย ยังไม่ได้รับการประสานงานและการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากเครือข่ายการท่องเที่ยวของอำเภอปาย มากเท่าใดนัก ด้วยเหตุผลที่ว่า การท่องเที่ยวของอำเภอปายยังเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีธรรมชาติและพักผ่อนเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวด้านวิถีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชน ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับอำเภอปาย แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีความพยายามของชุมชนบ้านศรีดอนชัย ที่มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยจะมีการเริ่มต้นจากการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การสร้างจุดขายของชุมชนโดยอาศัยประเพณีและวัฒนธรรมเป็นจุดเน้นสำคัญ อาทิ วิหารลายคำ ภาพจิตรกรรมสามมิติ ที่ได้เล่าและสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนบ้านศรีดอนชัย เพื่อให้เป็นจุดสนใจของผู้ที่มาเที่ยวชมวัดและชุมชนบ้านศรีดอนชัย จากนั้นจึงมีการวางแผนทางที่จะพัฒนาสู่การค้าและประสานงานเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เน้นการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ เพื่อให้วัดและชุมชนบ้านศรีดอนชัยเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ ด้วยการผลักดันให้เป็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลและยกระดับสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านศรีดอนชัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ร่วมสมัยเดียวกับสุโขทัย มีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นวิถีชีวิตของชาวพะเยา คือ กว๊านพะเยา วัดศรีโคมคำ มีการดำเนินการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกัน ได้มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัดเชียงรายด้วย ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดพะเยา มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

ทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยาที่สำคัญคือ วัดพระธาตุดุศรีโคมคำ ซึ่งมีพระเจ้าตนหลวง เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของชาวจังหวัดพะเยา ด้วยพุทธลักษณะที่งดงามจึงเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปทั้งในจังหวัดพะเยาและต่างจังหวัด การบริหารจัดการพุทธศิลปกรรมของจังหวัดพะเยา โดยเฉพาะวัดศรีโคมค่านั้นได้มีการเชื่อมโยงกับทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้คือ คุณค่าและจิตวิญญาณของกว๊านพะเยา ที่ถือได้ว่าเป็นชีวิตและเลือดเนื้อของชาวพะเยาเลยทีเดียว

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยานั้นได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในจังหวัดพะเยา โดยเฉพาะการสร้างการเป็นเจ้าของร่วมในทรัพยากรวัฒนธรรมที่ชาวพะเยาถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งวัดศรีโคมคำนั้นเป็นวัดที่เก่าแก่และเป็นวัดประจำจังหวัดพะเยา มีพุทธศิลปกรรมที่โดดเด่นคือ พระเจ้าตนหลวง ซึ่งมีลักษณะทางพุทธศิลป์ที่งดงาม พระเจ้าตนหลวงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ และเนื่องจากขนาดใหญ่โตนั้นพระองค์จึงไม่ได้ประทับบนฐานชุกชีเช่นพระพุทธรูปทั่วๆ ไปแต่ประทับอยู่บนพื้นคล้ายกับพระเจ้านั่งดิน วัดพระเจ้านั่งดิน จังหวัดพะเยา และเป็นศิลปะล้านนาสกุลช่างพะเยา ในกรณีของสกุลช่างพะเยานั้น พระพุทธรูปจะนิยมสร้างด้วยหินทรายซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ทั่วไปในพื้นที่ ต่างจากพระพุทธรูปสกุลช่างอื่นที่นิยมสร้างด้วยสำริด รวมถึงมีพระพักตร์ที่มีพระขนงต่อเป็นปีกกาและเชื่อมต่อกับจมูกและมุมพระโอษฐ์วัดขึ้นเล็กน้อย โดยแม้จะผ่านการบูรณปฏิสังขรณ์มาแล้วก็ยังคงจะเห็นสังเกตเห็นลักษณะตามแบบศิลปะล้านนาสกุลช่างพะเยา ซึ่งพุทธลักษณะของพระเจ้าตนหลวงนี้เป็นพุทธศิลปกรรมที่งดงามและเป็นต้นแบบของพระพุทธรูปประธานในวิหารต่างๆ ของจังหวัดพะเยาหลายวัดด้วยกัน และในส่วนของพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยา ก็ได้มีการนำเอาแนวความคิดการบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศิลปะชุมชนด้วย กล่าวคือ มีกระบวนการในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกันในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งในกรณีของชุมชนบ้านแม่มาเรื่อนั้นได้มีการจัดสร้างเป็นภาพจิตรกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนเช่นกัน

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

เครือข่ายการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยา จากการวิจัยพบว่ามีเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา กลุ่มศิลปินเมืองพะเยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ซึ่งแต่ละเครือข่ายต่างก็มีศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

๑. สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มีบทบาทสำคัญในการเป็นคลังสมองด้านประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา ซึ่งการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นจำเป็นต้องมีผู้ที่เป็นปราชญ์หรือผู้รู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมด้วยเพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบูรณาการ เพราะศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะศิลปะร่วมสมัยหรือศิลปะสมัยใหม่เท่านั้น แต่เป็นการบูรณาการศิลปะทุกแขนงและทุกยุคสมัยเข้าไว้ด้วยกัน

๒. มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยาด้วย ซึ่งบทบาทสำคัญคือการเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในทุกแขนง รวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพะเยาด้วย

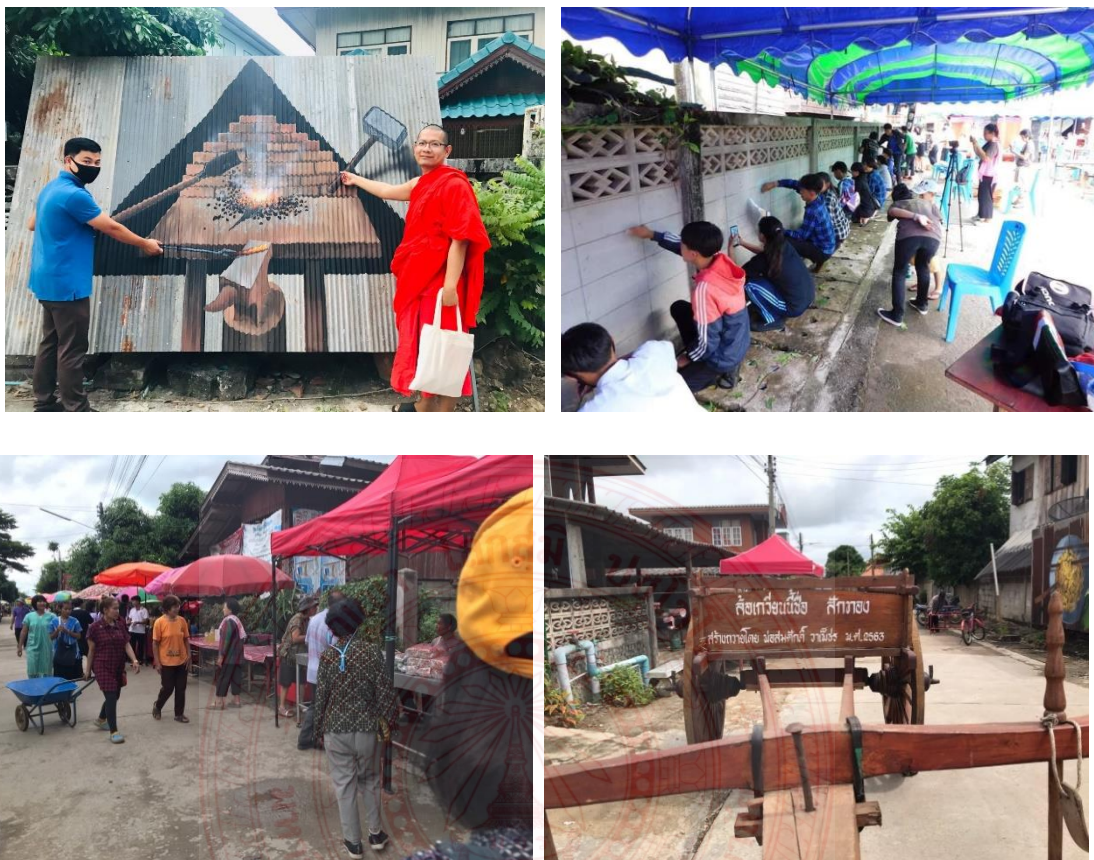
๓. สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา เนืองด้วยจังหวัดพะเยา เป็นเมืองแห่งวิถีเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นอีกหนึ่งการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยาที่มีการผสมผสานความร่วมมือของชุมชนและสำนักงานเกษตร

จังหวัดในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ และมุ่งหวังให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยาด้วย

๔. กลุ่มศิลปินเมืองพะเยา ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับศิลปะทุกแขนง ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ซึ่งกลุ่มศิลปินพะเยา ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการสร้างผลงานประติมากรรมของวิทยาเขตพะเยาด้วย อาทิ นายแทน วาเพชร ศิลปินสาขาทัศนศิลป์ ด้านจิตรกรรม งานภาพเขียนสี หรือ ภาพลายเส้น บ้านแม่ นาวาเรือ ตำบลแม่นาวาเรือ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างผลงานจิตรกรรมของจังหวัดพะเยา และเป็นส่วนหนึ่งของที่ปรึกษาการสร้างผลงานภาพจิตรกรรม ๓ มิติ ที่บ้านแม่นาวาเรือด้วย

๕. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพะเยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา โดยมีการประสานความร่วมมือของชุมชนบ้านแม่นาวาเรือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ซึ่งการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ ทำให้บ้านแม่นาวาเรือเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น ONB News ได้นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของดีสู่วิถีตำบลแม่นาวาเรือ มีการนำเสนอผลงานภาพวาด ๓ มิติบนกำแพงและแผ่นสังกะสีเก่าในชุมชนบ้านแม่นาวาเรือ ซึ่งนายไชยวัฒน์ พูแสง กำนันตำบลแม่นาวาเรือ ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลแม่นาวาเรือ โดยเฉพาะหมู่ที่ ๑๖ บ้านแม่นาวาเรือ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมของดีสู่วิถีตำบลแม่นาวาเรือ เพื่อนำเสนอของดีในชุมชน และวิถีชีวิตของชุมชนตำบลแม่นาวาเรือ ทั้งอาหารพื้นบ้าน วิถีชีวิตชนเผ่า ผ่านการวาดภาพ ๓ มิติบนผนังกำแพงและสังกะสีเก่า เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวชุมชนตำบลแม่นาวาเรือ อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการสร้างงานสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ พร้อมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน สามารถกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วย

๖. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่หนึ่งของการสร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีประติมากรรมปลาคู่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ สอดรับกับความสมบูรณ์ของกว๊านพะเยาที่เป็นวิถีชีวิตของชาวพะเยาด้วย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดพะเยา)

จังหวัดแพร่

ศักยภาพสำคัญของจังหวัดแพร่ในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวคือ การเป็นเมืองที่มีวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นเมืองคู่แฝดของจังหวัดน่าน รวมทั้งความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม การเกษตร และสุขภาพ จากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดแพร่ มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดแพร่ มีการดำเนินการในส่วนของ การอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรวัฒนธรรมภายในบริเวณตัวเมืองเก่าแพร่เป็นสำคัญ เพราะในตัวเมืองเก่าแพร่นั้นมีโบราณสถานที่น่าสนใจหลายแห่ง และแต่ละแห่งนั้นก็มิตั้งสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดแพร่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้คือ สถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น วัดวาอาราม พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งจังหวัดแพร่ได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์เมืองเก่าแพร่ไว้เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

และยังมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเมืองวัฒนธรรมสองพี่น้องร่วมกับจังหวัดน่านอีกด้วย ทำให้เกิดความได้เปรียบในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในแง่ของการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และนอกจากนั้น จังหวัดแพร่ยังได้มุ่งเน้นในส่วนของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการนำเอา ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายสำคัญด้วย โดยเฉพาะพื้นที่เมืองเก่า แพร่ที่ได้จัดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีที่สะท้อนให้เห็น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเมืองแพร่ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น เพราะเมืองแพร่แต่เดิมนั้นมีกลุ่มชนหลากหลาย ชาติพันธุ์เข้ามาอยู่อาศัยและค้าขายในเมืองแพร่ โดยเฉพาะชาวเงี้ยว ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามียัดที่เป็น ศิลปะเงี้ยว หรือไทยใหญ่ปรากฏอยู่มากมายในตัวเมืองแพร่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของ เมืองแพร่ที่ยังคงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมต่างๆ ไว้และมีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิง สร้างสรรค์ร่วมกับจังหวัดน่านในอนาคต

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

พื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดแพร่ คือชุมชนบ้าน ต้นไคร้ ตำบลช่อแฮ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ตำบลเดียวกับวัดพระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดแพร่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยวในการขึ้นไปกราบนมัสการพระธาตุช่อแฮ จึงทำให้พื้นที่ชุมชนบ้านต้นไคร้มีความเหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นอย่างมาก

ประการสำคัญ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านต้นไคร้ก็มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก มีการประสานความร่วมมือทั้งในเรื่องของการเรียนรู้วิถีชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพของชุมชน โดยเครือข่ายที่สำคัญได้แก่ วัดต้นไคร้ ชุมชนบ้านต้นไคร้ โรงเรียนวัดต้นไคร้ เทศบาลตำบลช่อแฮ วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ สมาคมสตรีจังหวัดแพร่ ชมรมสี่อวมลชนแพร่ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครือข่ายที่มีความพร้อมในการยกระดับการท่องเที่ยว ชุมชนของวัดต้นไคร้ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยให้โรงเรียนวัดต้นไคร้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าต้นมือบ้านต้นไคร้ ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย และยังมีการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนให้ช่วยประชาสัมพันธ์ อาทิ ชมรมสี่อวมลชนแพร่ ที่มีบทบาทหลักในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ทั้งนี้ ความร่วมมือของเครือข่ายฯ ยังมีการส่งเสริมในเรื่องของการเรียนรู้วิถีชุมชน ซึ่งเป็นความสำคัญที่สามารถยกระดับสู่การท่องเที่ยวของชุมชนได้ ซึ่งชุมชนบ้านต้นไคร้มีจุดแข็งด้านวิถีวัฒนธรรมชุมชนคือ การทำผ้าต้นมือ การทำขนมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกช่องทางหนึ่งด้วย

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดแพร่)

จังหวัดน่าน

เป็นจังหวัดที่มีความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวของผู้ที่รักและหลงใหลความสงบตามวิถีแห่งธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

สมรรถนะและศักยภาพหนึ่งของจังหวัดน่านที่สามารถส่งเสริมให้เกิดเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้คือ การนำเอาวิถีวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยว ผสานกับการนำเอาวิถีธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมากมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยววิถีชุมชน ผ่านกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นและเป็นจุดแข็งที่สำคัญของการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนบ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และด้วยการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของโครงการวิจัยที่ได้เลือกเอาพื้นที่บ้านบุญยืนเป็นพื้นที่ต้นแบบแล้วนั้นก็นับได้ว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี จากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่ สามารถ

นำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยได้ว่า เครือข่ายฯ จังหวัดน่าน มีสมรรถนะและศักยภาพในแต่ละด้านดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อาทิ วัฒนาอารามต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวชุมชน สถาปัตยกรรม จิตรกรรม(กระซิบรักบันลือโลก) ประติมากรรม เป็นต้น และจับต้องไม่ได้ อาทิ ซอล่องน่าน เพลงตาดน่าน เป็นต้น การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของจังหวัดน่านได้มุ่งเน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวเมืองน่าน โดยชาวเมืองน่านมีความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งด้านพุทธศิลปกรรม และศิลปกรรมร่วมสมัย จึงนำมาสู่การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมของเมืองน่านให้อยู่คู่กับเมืองน่านได้อย่างงดงาม

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเมืองน่าน ได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมมือและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองน่าน โดยเฉพาะในบริเวณเขตเมืองเก่าน่านที่ได้มีการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่นับวันจะมีการเติบโตของมูลค่าเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นพุทธศิลปกรรมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในบริเวณเมืองเก่าน่าน ได้กลายเป็นจุดสนใจที่สำคัญที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองน่านได้เป็นอย่างดี การบริหารจัดการต่างๆ นั้นได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชาวเมืองน่านเป็นสำคัญ เกิดการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ร่วมกัน เพราะบริเวณเมืองเก่าน่านมีทรัพยากรวัฒนธรรมมากมาย ชาวเมืองน่านมีการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน มีทั้งทรัพยากรที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปดีอยู่แล้ว และทรัพยากรที่สามารถนำมาพัฒนาศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันโดยกว้างขวาง ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ค้นพบจากการศึกษามีการกระจายตัวของตำแหน่งที่ตั้งทรัพยากรทั่วไปในเขตบริเวณเมืองน่าน ในเขตเทศบาลเมืองน่านที่มีชุมชนหนาแน่น ๒๘ ชุมชน มีวัดจำนวนมากนับได้ทั้งหมด ๒๖ วัด มีเพียง๒ชุมชนที่ไม่มีวัดตั้งอยู่คือชุมชนประตูปล่องซึ่งประชาชนบางส่วนมีศรัทธาในวัดอรุณญาวาส บางส่วนมีศรัทธาที่วัดพระเนตร ชุมชนค่ายสุริยพงษ์เป็นค่ายทหาร ซึ่งประชาชนและข้าราชการค่ายสุริยพงษ์มีศรัทธาที่วัดน้ำล้อม ชุมชนในเขตเทศบาลน่านนั้น มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น สืบทอดวัฒนธรรมล้านนาไว้ได้อย่างมั่นคง เห็นได้จากประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น ประเพณีทานสลากภัต (ทานก๋วยสลาก) มีพระพุทธรูปต่างๆและทรัพยากรภายในวัดมากมาย นอกจากนี้ยังมี การละเล่น ดนตรี ร่ายรำ นาฏศิลป์ ร้องเพลง เช่น ร้องซอล่องน่าน รำวงมะเก่า พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีสืบชะตา หัตถกรรม ศิลปงานประดิษฐ์ เช่น แกะสลักเรือแข่งจำลอง แกะสลักพระพุทธรูปไม้ ปรชาญชุมชนที่มีภูมิความรู้ในภาษาล้านนา วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมือง อาหารพื้นบ้าน และพิพิธภัณฑสถานชุมชน ซึ่งมีอยู่ ๓ แห่งในปัจจุบัน คือ พิพิธภัณฑสถานบ้านพระเกิด พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑสถานพระพุทธรูปไม้วัดน้ำล้อม และยังมีพิพิธภัณฑสถานส่วนบุคคล และส่วนราชการอื่นๆ เช่น โฮงเจ้าฟองคำ คຸ້ມເຈົ້າສມປຣາຣຳນາ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน จึงเห็นได้ว่าในเขตเทศบาลน่าน มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มากพอที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนได้ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมอื่นๆที่ดำรงอยู่โดยการจัดการดูแลของคนในชุมชน เช่น พระไม้ การรำยรำ เทศกาลการเล่นพื้นบ้านต่างๆ ตำรา และวิธีการรักษาโรคโบราณ เครื่องดนตรี รวมทั้งการเล่นอื่นๆ บางชุมชนได้รวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด ซึ่งดำเนินการโดยการผลักดันเปลี่ยนผู้สูงอายุในชุมชนมาช่วยกันดูแล แสดงให้เห็นถึงการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน มาพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เมืองน่านมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่สามารถสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จากอดีตไว้ได้มากมาย นอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดให้น่านเป็นหนึ่งในสิบเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย โดยได้ชื่อว่า น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต^๕

๒) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ในพื้นที่ชุมชนบ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา ได้มีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ เป็นอย่างดี ด้วยความคาดหวังของชุมชนบ้านบุญยืนในการที่จะพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น จึงเกิดการประสานความร่วมมือในลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นมา โดยอาศัยพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมที่มีอยู่มากมายในตัวเมืองน่านและพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นแม่ข่ายสำคัญในเบื้องต้น อาทิ วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์เมืองน่าน หอศิลป์ริมน่าน เป็นต้น ซึ่งการประสานความร่วมมือดังกล่าวเกิดขึ้นในรูปแบบของการส่งเสริมให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการบูรณาการเป็นอย่างดี กล่าวคือ มีการท่องเที่ยววัด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ และเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ใหม่ของจังหวัดน่านที่ได้รับการพัฒนาในชุมชนบ้านบุญยืน ซึ่งเป็นการวาดภาพจิตรกรรม ๓ มิติ บอกเล่าเรื่องประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนบ้านบุญยืน ซึ่งก็คือ ประเพณีตักบาตรเทียนและการแข่งเรือยาว ซึ่งประเพณีดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนเป็นอย่างดี จากการประชุมเพื่อระดมความคิดของชุมชนบ้านบุญยืนได้มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาและยกระดับชุมชนให้มีความพร้อมสู่การท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องของการท่องเที่ยว อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาน่าน เทศบาลเมืองเวียงสา สือเมืองน่าน เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย และประการสำคัญ การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของสื่อออนไลน์ จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านบุญยืนเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ด้วยการให้นักท่องเที่ยวได้ Check In จุดท่องเที่ยวเพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ มีการจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน และด้วยความที่ชุมชนบ้านบุญยืนมี “ช่วงเวียงสา” อันเป็นสถานที่สำคัญของอำเภอเวียงสา เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งค้าขายของชุมชนอยู่แล้ว จึงสามารถที่จะใช้เป็นจุดแข็งที่สำคัญเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

^๕ ณวิทย์ อ่องแสงชัย, “การจัดการทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมในเขตเมืองน่าน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖).

(พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดน่าน)

จังหวัดลำปาง

สมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ของจังหวัดลำปาง ถือได้ว่าเป็นความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะชุมชนให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่เป็นอย่างดี มีการประสานงานกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดลำปาง

จากการลงพื้นที่วิจัยและได้ข้อมูลในส่วนของศักยภาพของเครือข่ายในพื้นที่ พบว่าจังหวัดลำปางมีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง เทศบาลตำบลลำปางหลวง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมอำเภอเกาะคา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่และยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน ภายใต้การประสานงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วภายในเขตเมืองเก่าเขลางค์นคร (ตัวเมืองจังหวัดลำปาง) และพื้นที่โดยรอบที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว ซึ่งบทบาทสำคัญของเครือข่ายต่างๆ สามารถวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

๑. วัดพระธาตุลำปางหลวง มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้พุทธศิลปกรรมที่สำคัญของจังหวัดลำปาง ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ศิลปะสร้างสรรค์ที่ได้มีการอนุรักษ์ไว้ได้อย่างสมบูรณ์

แบบ โดยเฉพาะภาพวาดจิตรกรรมภายในวิหารลายคำที่มีคุณค่าทางโบราณคดีเป็นอย่างมาก และทางวัดยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถที่จะเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองลำปางที่มีมายาวนานนับพันปีได้

๒. ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง เป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับวัดพระธาตุลำปางหลวง โดยได้มีการนำเอาภาพวาด ๓ มิติเพื่อบอกเล่าถึงประเพณีที่สำคัญของเมืองลำปางซึ่งก็คือ ประเพณีการพ่อนฝีมด-ฝีมิ่ง อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของเมืองลำปาง โดยความมุ่งหวังของชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมการเรียนรู้ประเพณีดังกล่าวให้กับชนรุ่นหลังผ่านภาพวาดจิตรกรรม ๓ มิติดังกล่าว

๓. โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง ได้มีการมุ่งเน้นการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ชุมชนด้วยการประยุกต์เอาวิถีวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวงให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ของเยาวชน ส่งเสริมให้นักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของชุมชนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ และยังมีแนวคิดในการสร้างมัคคุเทศก์น้อยเพื่อนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านภาพวาด ๓ มิติให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

๔. เทศบาลตำบลลำปางหลวง เป็นหน่วยงานราชการที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ให้การสนับสนุนเชิงพื้นที่ ซึ่งทางเทศบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวงให้มีการท่องเที่ยวชุมชนขึ้น โดยการประสานกับวัดพระธาตุลำปางหลวง ในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งของวัดและชุมชนเข้าด้วยกัน เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมวัดแล้วก็ต้องมาเที่ยวในชุมชนด้วย ก่อให้เกิดรายได้ในพื้นที่และช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยมีวิสาหกิจชุมชนได้มีการผลิตข้าวแต่น้ำแดงโม ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ขึ้นชื่อเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

๕. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการสร้างเส้นทางเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากตัวเมืองลำปาง สู่วัดพระธาตุลำปางหลวง และชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวงด้วย บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการนำสื่อออนไลน์มาเป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก็ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานฯ เป็นอย่างดี และได้มีแนวคิดที่จะนำการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวงบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางอีกด้วย

๔.๒.๒ กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่หนึ่งในล้านนาที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเมืองเล็กๆ ที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลายกลุ่ม หากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ยอง ลื้อ เม็ง ยวน ไทยใหญ่ และไทย เป็นต้น จึงเกิดเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศิลปะประเพณีต่างๆ ที่สามารถเป็นจุดเชื่อมโยงทางศิลปะทุกแขนง ผ่านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางวัฒนธรรมและศิลปะชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ ซึ่งในส่วนนี้ได้มีการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อันเป็นสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวของจังหวัดลำพูน เกิดเป็นกระบวนการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมพัฒนากับทุกภาคส่วนในการยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่การท่องเที่ยว และเกิดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบอื่นอีกด้วย ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยเพื่อค้นหาศักยภาพเครือข่ายและหาแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน พบว่ามีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ภายในวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดภาพรวมในเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนที่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ก่อนแล้ว และได้มี

แนวคิดในการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความหลากหลายอีกด้วย ซึ่งสามารถนำเสนอในแต่ละประเด็นดังนี้

๑. ร่วมคิด

กระบวนการเบื้องต้นของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือการร่วมคิดของทุกภาคส่วนที่เป็นเครือข่ายในการดำเนินการ ทั้งในส่วนของวัดพระธาตุหริภุญชัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม หอศิลป์สลาเลาเรอ และสถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย ซึ่งการร่วมคิดนั้นจะเป็นการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่นั้นได้มีทั้งการพัฒนาพื้นเดิมที่มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์อยู่ก่อนแล้ว และการพัฒนาพื้นที่ใหม่ คือ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ในการที่จะให้เป็นพื้นที่เปิดสำหรับทุกคนที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน ด้วยการนำเสนอศิลปะเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในลำพูน คือ จิตรกรรมภาพวาด 3D ที่จะได้มีการนำเอาประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดลำพูนรังสรรค์เป็นภาพวาดดังกล่าวคือ ประเพณีสลากย้อม และการถวายนาคโคมแสนดวง ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จังหวัดลำพูนนั้นพบว่าหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมกันคิด หรือเสนอแนวคิดอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่เป็นอย่างมาก ซึ่งนายบารเมศ วรรณศัย ไวยาวัจกรวัดพระธาตุหริภุญชัย ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้นั้นจะต้องมีวิธีคิดที่แตกต่าง จุดสุดท้ายของศิลปวัฒนธรรมคือจุดขายเพื่อสร้างรายได้ ต้องหาวิธีการ หากกระบวนการที่จะนำคนเข้ามา การนำเสนอสินค้าที่มีคุณค่าเพื่อที่จะให้ผู้มาท่องเที่ยวใช้จ่ายใช้สอยก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน จุดแตกต่างของการท่องเที่ยวของแต่ละแห่งนั้นย่อมแตกต่างกันไป แต่ทว่าจุดสุดท้ายของการท่องเที่ยวคือการชูจุดเด่นหรือจุดขายสำคัญ ในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวนั้นจะต้องกล้าคิด กล้าลงมือทำ และกล้าที่จะประชาสัมพันธ์เปิดตัว การจัดงาน Event ในรูปแบบร่วมสมัยจะเป็นจุดขายสำคัญที่ทำให้ผู้คนต่างถิ่นรู้จัก และประการสำคัญคือ การที่จะทำอะไรที่จะให้คนลำพูนได้รู้จักและมาท่องเที่ยวก่อน อันนี้เป็นส่วนสำคัญที่สุด เพราะเมื่อคนลำพูนมาเที่ยวแล้วก็จะมีการ Check In หรือการแชร์สถานที่ท่องเที่ยว และแน่นอนว่าจะต้องมีผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นว่าสถานที่นั้นอยู่ที่ไหน ซึ่งนี่เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด และเราจะเอาอะไรมาขาย นั่นก็จะต้องมาคิดต่อว่า เรามีจุดเด่นอะไรในลำพูน

เมื่อมาเที่ยวจังหวัดลำพูน สิ่งที่น่าท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมมากที่สุดคือ วัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งเป็นเพียงสถานที่แห่งเดียวที่ได้รับความนิยมและความสนใจมากที่สุด จากอดีตลำพูนเป็นเพียงแค่เมืองผ่าน แต่ปัจจุบัน ลำพูนกลายเป็นเมืองต้องแวะ ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นผลมาจากการลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยนั้นก็พบว่ามีกรนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำเอาจุดเด่นของจังหวัดลำพูนมาพัฒนาให้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากวัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งก็พบว่ายังมีอุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม ซึ่งเป็นหอศิลป์ที่มีการรวบรวมเอาผลงานด้านจิตรกรรมและประติมากรรมของอาจารย์อินสนธิ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติที่เป็น

ชาวลำพูน มาเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน เกิดเป็นแนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ว่าเมื่อมาลำพูน มาวัดพระธาตุหริภุญชัย ก็จะต้องมาเยี่ยมชม หอศิลป์ อินสนธิวงศ์สาม ด้วยเช่นกัน แต่ก็ยังให้วัดพระธาตุหริภุญชัยได้เป็นแม่ข่ายสำคัญของการท่องเที่ยวแล้วจึงกระจายการท่องเที่ยวไปสู่ที่อื่นๆ ในลำพูน ซึ่งจะต้องทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จังหวัดลำพูนด้วย ซึ่งนายภาณุพงศ์ ไชยวรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลว่าเพิ่มเติมว่าจังหวัดลำพูนมีของดีเยอะ มีครุบา มีศิลปีนมากมาย ซึ่งลำพูนควรให้การยกย่องและเชิดชูผลงานศิลปะของท่านเหล่านั้น และพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไปพร้อมกัน โดยเพิ่มและพัฒนาพื้นที่แห่งใหม่คือ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ที่นำเอาจิตรกรรมภาพวาด 3D มาจัดแสดงไว้ในพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้โดยมีการเน้นบทบาทด้านการท่องเที่ยวของแต่ละแห่งด้วยว่าควรมีทิศทางในการบริหารจัดการอย่างไร และจะร่วมกันพัฒนาพื้นที่ในส่วนนี้อย่างไรบ้าง

ในส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ผู้บริหารได้มีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่บางส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อร่วมเป็นเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน โดยได้จัดให้อาคารพระสัทธรรม ซึ่งเป็นอาคารปฏิบัติธรรมประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ได้เป็นพื้นที่ในการจัดสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ จิตรกรรมภาพวาด 3D ซึ่งจะเล่าเรื่องราวของประเพณีสลากย้อม และการถวายทานโคมแสนดวง ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่และประเพณีใหม่ที่สามารภสานกันได้อย่างลงตัว ซึ่งการจัดแสดงภาพวาดดังกล่าวนี้ก็ได้มีการระดมความคิดจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในจังหวัดลำพูนว่าควรที่จะวาดภาพรูปแบบใด ซึ่งก็เห็นควรต้องกันว่าควรเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของลำพูน ซึ่งแน่นอนว่าอัตลักษณ์ของลำพูนนั้นมีมากมาย เพราะเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม แต่ทุกภาคส่วนลงความเห็นว่าควรเป็นจิตรกรรมภาพวาดประเพณีสลากย้อมและการถวายทานโคมแสนดวง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นมากที่สุดและเป็นที่ยู่งึกของผู้คนและนักท่องเที่ยวทั่วประเทศและทั่วโลก

๒. ร่วมสร้าง

กระบวนการต่อมาของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือ การร่วมสร้าง ในส่วนนี้ได้มีการระดมความคิดต่อว่าควรที่จะมีการร่วมสร้างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูนอย่างไร และจะยกระดับความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนได้อย่างไร ในประเด็นนี้ นายพงษ์เทพ มั่นตรง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูนได้ให้ข้อมูลว่า ยกตัวอย่างหอศิลป์สลาเลาเรือ จะต้องมีการรวบรวมศิลปะ ผลงานประวัติต่างๆ ของศิลปินทุกแขนงในลำพูนมาไว้ตรงนี้ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว และเป็นสถานที่ในการจัดแสดงผลงานศิลปะต่างๆ ทำยที่สุดก็จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนจะต้องมาเยี่ยมชมเมื่ออยากรู้วาลำพูนมีศิลปวัฒนธรรมอะไรบ้าง นอกจากนั้นแล้วยังจะต้องสร้างเมืองแห่งวัฒนธรรมด้วยเพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ด้วยการให้คณะสงฆ์เชื่อม โยงกับชุมชนองค์กรต่างๆ ในพื้นที่เพื่อสร้างเมืองบุญหลวงล้านนาให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เพราะนี่จะเป็นจุดขายสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากมาสัมผัสวิถีวัฒนธรรมของเมืองบุญหลวงว่าเป็นอย่างไร

จากนั้นจึงมีการเชื่อมโยงพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่างๆ และนำไปสู่การพัฒนาเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะต้องขอความร่วมมือกับเครือข่ายเทศบาลเมืองลำพูนในการเปิดเมืองด้วยกิจกรรมของช่วงพื้นที่ ที่ได้มีการนำเสนอผลงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมอยู่ก่อนหน้าแล้ว

นอกจากนั้น การเสริมสร้างเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเครือข่ายต่างๆ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์พื้นที่ได้อย่างยั่งยืนด้วย โดยเฉพาะการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งการสร้างสรรคศิลปะจะต้องให้ตรงกับบริบทของพื้นที่ด้วย ให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทชุมชน เอกลักษณ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลของศิลปะและบริบทชุมชน เพราะนี่คือใจความสำคัญของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ควรหนีห่างจากบริบทหรือความเป็นอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ด้วย และโดยเฉพาะหน่วยงานด้านวัฒนธรรมก็ควรที่จะให้ข้อคิดเห็นและแนวทางในการสร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูน โดยบทบาทของแต่ละเครือข่ายนั้นก็จะเป็นส่วนสำคัญในการร่วมสร้างพื้นที่ด้วย ซึ่งสามารถนำเสนอบทบาทของแต่ละเครือข่ายดังนี้

๑) วัดพระธาตุหริภุญชัย บทบาทสำคัญของวัดพระธาตุหริภุญชัยคือการเป็นพื้นที่หลักในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลำพูนคือวัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งเป็นพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดลำพูน การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ส่วนหนึ่งก็คือการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ ด้วย เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และเทศบาลเมืองลำพูน เป็นต้น และประการสำคัญคือ วัดพระธาตุหริภุญชัยจะต้องเป็นแม่ข่ายด้านการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย และจัดให้มีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นทั่วทั้งเมืองลำพูนและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้เพื่อยกระดับสู่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน มีบทบาทสำคัญในการเป็นเครือข่ายร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยส่วนสำคัญคือการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงาน แต่ก็ถือว่าเป็นเครือข่ายหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มแข็ง

๓) สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน บทบาทสำคัญของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน จะมีส่วนสำคัญในการเป็นแม่ข่ายในด้านการประชาสัมพันธ์ เพราะโดยภารกิจหลักของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดก็คือการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของผู้คนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีการเชื่อมโยงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวไว้ในเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเชื่อมโยงไปยังสำนักงานการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศทั่วโลกอีกด้วย

๔. สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และหอศิลป์สาล่าเลาเรื่อง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่ของหอศิลป์สาล่าเลาเรื่องได้มีการรวบรวมเอาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของจังหวัดลำพูนทุกแขนงไว้ในนั้น นอกจากนั้นยังมีผลงานของสาล่า (ช่าง) ชาวลำพูนที่มีชื่อเสียงทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และทัศนศิลป์อื่นๆ ไว้

มากมาย มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับวัดพระธาตุหริภุญชัยในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการบริหารจัดการและการดูแลรักษา อีกทั้งยังเกิดความร่วมมือระหว่างศิลปินในจังหวัดลำพูนที่พร้อมจะมอบผลงานต่างๆ ไว้ในหอศิลป์ด้วย

๕. อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม เป็นสถานที่ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนอีกแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก บทบาทสำคัญของหอศิลป์นี้ได้เข้ามาเป็นเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุหริภุญชัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และหอศิลป์สลาเลาเรอ มีการเชื่อมโยงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวผ่านเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้วย เพราะเมื่อมาเที่ยวชมวัดพระธาตุหริภุญชัยแล้วก็ต้องไปเที่ยวชมหอศิลป์ และนอกจากนั้น อาจารย์อินสนธิ วงศ์สามยังได้พิจารณาไว้ว่าให้วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้ใช้พื้นที่ของอุทยานธรรมะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม เป็นสถานที่เรียนรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของนิตติอีกด้วย นี่จึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายในการที่จะพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวในอนาคตได้

๖. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่บางส่วนของวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการรังสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพวาด 3D สลากย้อมและโคลนลานา ซึ่งเป็นนโยบายของผู้บริหารที่มีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ของวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ของชุมชน เป็นมหาวิทยาลัยชุมชนที่ทุกคนสามารถเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ปฏิบัติธรรม ศึกษาเรียนรู้ต่างๆ และท่องเที่ยวไปพร้อมกันได้

๓. ร่วมพัฒนา

กระบวนการสุดท้ายของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือ การร่วมพัฒนา ในส่วนนี้เป็นกระบวนการในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเมืองสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ พื้นที่ ซึ่งในจังหวัดลำพูน มีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ศิลปะให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาพื้นที่ศิลปะให้คงคู่อยู่กับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ประการสำคัญคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ศิลปะดังกล่าว ซึ่งวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตท้องที่ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลต้นธง ในการดำเนินการเชิงพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือของเครือข่ายศิลปะและพื้นที่ศิลปะในการเป็นแกนนำในการร่วมพัฒนาเพื่อยกระดับสู่แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชุมชน ซึ่งอันใดนั้นจะต้องพัฒนาเชิงพื้นที่ คือการพัฒนาตนเอง คือการพัฒนาพื้นที่ศิลปะให้มีความน่าสนใจก่อนที่จะไปพัฒนาในเรื่องของการหาลูกค้า ซึ่งก็คือนักท่องเที่ยววิทยาลัยสงฆ์ลำพูนจะต้องร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาเชิงพื้นที่ศิลปะให้เป็นที่สนใจและง่ายต่อการเดินทางเข้ามาเที่ยวชม อีกทั้งจะต้องสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อเนื่องมาจากตัวของผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้ เพราะพื้นที่โดยรวมของบริเวณพื้นที่ศิลปะก็จะต้องมีความโดดเด่นน่าสนใจไม่แพ้กัน หรืออาจมีการจัดให้มีบริการรถสาธารณะโดยการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว

ของเทศบาลเมืองลำพูน ที่มีกิจกรรมนั่งรถราง ไหว้พระ ๙ วัด อยู่แล้ว และวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนก็จะต้องพัฒนาต่อยอดเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวมายังวิทยาลัยสงฆ์ โดยการประสานงานกับวัดพระธาตุหริภุญชัย เทศบาลเมืองลำพูน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ร่วมกันพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ต่อเนื่องจากการไหว้พระ ๙ วัด โดยมีวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสุดท้ายของกิจกรรม ซึ่งในระหว่างนั้นก็ให้ชุมชนในตำบลต้นธงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือของดีตำบลต้นธงเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ก็จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนส่วนหนึ่งด้วย

บทบาทสำคัญของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงพื้นที่อย่างแท้จริงนั้นจะต้องสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในงานศิลปะที่รังสรรค์ขึ้น ผ่านกระบวนการดังกล่าวคือ ร่วมคิด เป็นการระดมความคิดเห็นของทุกภาคส่วนร่วมสร้าง เป็นการนำเสนองานศิลปะต่างๆ ของลำพูน อันมีผลงานจิตรกรรมภาพวาด 3D สลากย้อม และโคมล้านนา เป็นจุดขายสำคัญของพื้นที่ และร่วมพัฒนา เป็นการร่วมมือกันของเครือข่ายศิลปะในการพัฒนาพื้นที่ไปสู่การท่องเที่ยวและยกระดับสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวในที่สุด ซึ่งประการสำคัญคือการประชาสัมพันธ์ หรือ PR ซึ่งจะต้องนำรูปแบบการ PR ใหม่ๆ เข้ามาใช้ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ใหญ่และมีโครงข่ายกว้างขวางมากที่สุด การรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ว่ามีอะไรที่น่าสนใจและจะต้องเข้ามาท่องเที่ยวในนั้นมีอะไรบ้าง และเมื่อเข้ามาแล้วจะเกิดความประทับใจอันใดบ้าง เครือข่ายสังคมออนไลน์จะเป็นผู้นำเสนอผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ โดยผู้ใช้งานนั้นๆ อีกทั้งการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและน่าค้นหาที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายในการช่วยกันคิด สร้าง และพัฒนา ร่วมกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนด้วยการถ่ายทอดศิลปะ 3D ซึ่งถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของจังหวัดลำพูน และในส่วนของทางราชการโดยสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนก็มีสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ในการดำเนินการด้าน PR อยู่แล้ว ก็จะทำให้การประชาสัมพันธ์ทำได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ฯ จังหวัดลำพูน ได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เครือข่ายภาคประชาชน และวัด ในการสรรค์สร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดลำพูน โดยอาศัยประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสรรค์สร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายฯ เกิดจากความร่วมมือขององค์กร หน่วยงานต่างๆ ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สถาบันวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ์ วงศ์สาม หอศิลป์สลาเลาเรื่อง สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมนั้นยังไม่มีการบริหารจัดการเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีเพียงไม่กี่หน่วยงานเท่านั้นที่ร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับงานศิลปะ ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ นั้นยังคงเป็นไปแบบไม่เป็นทางการเท่าใดนัก ความร่วมมือต่างๆ ของแต่ละหน่วยงานยังไม่มี

ความชัดเจน และส่วนมากแล้วเป็นเพียงการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในการขอใช้พื้นที่ในการเรียนรู้ศิลปะต่างๆ เช่น อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ์ วงศ์สาม ก็ได้รับการประสานงานจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ในจังหวัดลำพูนได้ไปศึกษาดูงาน วัดพระธาตุหริภุญชัย ได้มีการร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ในการจัดประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำพูน คือ ประเพณีสลาที่ย้อม และกิจกรรมถวายทานโคมแสนดวง ซึ่งเป็นกิจกรรมเชิงประเพณีวัฒนธรรมและศิลปะพื้นถิ่น (การตกแต่งต้นสลาที่ย้อมและการประดิษฐ์โคม) ซึ่งเป็นศิลปะพื้นถิ่นที่ยังเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วได้มุ่งเน้นไปที่การนำเสนอประเพณีเก่าแก่ (สลาที่ย้อม) และสิ่งแปลกใหม่ (โคม) ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ซึ่งเครือข่ายต่างๆ ได้มีการประสานงานเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเดิมให้ยังคงมีถิ่นอายุอยู่บ้างและผสานเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปด้วยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น จากการวิจัยพบว่ากระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน มีกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) การประสานความร่วมมือทางประเพณีวัฒนธรรม

การประสานความร่วมมือทางประเพณีวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากการประสานงานของหน่วยงาน องค์กรเครือข่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาและวัดต่างๆ ในจังหวัดลำพูน โดยมีวัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นส่วนสำคัญในการประสานความร่วมมือ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสรรค์สร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน

วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นส่วนสำคัญในการประสานความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนวัดต่างๆ ในจังหวัดลำพูน ซึ่งวัดพระธาตุหริภุญชัยนั้นได้มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยใช้ประเพณีวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ซึ่งนายบารเมศ วรรณชัย ไวยาวัจกรวัดพระธาตุหริภุญชัย ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจไว้ว่า วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นวัดประจำจังหวัดลำพูน ได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวลำพูนเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะประเพณีสลาที่ย้อมและกิจกรรมถวายทานโคมแสนดวง ที่ถือได้ว่าเป็นประเพณีที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดลำพูนเป็นอย่างมาก ในกิจกรรมดังกล่าวนั้นได้มีการประสานความร่วมมือจากเครือข่ายทางวัฒนธรรมในจังหวัดลำพูนที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานให้เกะความสำเร็จทั้งในส่วนของการทำบุญ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด และการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งนั่นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดรายได้เข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมประเพณีดังกล่าวแล้วก็จะแวะเวียนไปเที่ยวชมยังสถานที่สำคัญของจังหวัดลำพูนอื่นๆ ด้วย มีการซื้อขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าฝ้ายพื้นเมือง ผ้าทอมือ หัตถกรรมไม้แกะสลัก เป็นต้น เกิดเป็นรายได้เข้าสู่ชุมชนมากมาย และโดยเฉพาะกิจกรรมการถวายทานโคมแสนดวงก็ได้สร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำพูนที่ได้ประดิษฐ์โคมให้กับวัดพระธาตุหริภุญชัยอย่างต่อเนื่อง และประเพณีสลาที่ย้อม ก็เป็นประเพณีสำคัญที่ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือที่ยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน และชุมชนสลาที่ย้อม (ช่างจัดทำต้นสลาที่ย้อม) ซึ่งได้กลายเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่สามารถ

ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดลำพูน เกิดเป็นการท่องเที่ยวชุมชนที่มีการนำเสนอประเพณี สลากย้อม โดยมีวัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นแม่ข่ายสำคัญ โดยมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการ ดำเนินงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประเพณีการถวายทานสลากย้อมและกิจกรรมถวายทานโคม แสนดวงเป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนด้วย

๒) การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

กิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูน ที่เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้นั้นมี ๒ กิจกรรมสำคัญคือ ประเพณีสลากย้อม ในช่วงเดือนกันยายนของทุกปี และกิจกรรมการถวายทานโคม แสนดวง ในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งทั้งสองกิจกรรมนี้ได้ผ่านการประสานความร่วมมือของเครือข่ายทางวัฒนธรรมในจังหวัดลำพูนเป็นเบื้องต้นแล้ว จึงนำมาสู่การจัดประเพณี ดังกล่าวขึ้น ในส่วนนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้มีบทบาทสำคัญในส่วนของ การอุดหนุนในเรื่องของงบประมาณการดำเนินการ ซึ่งได้ถูกบรรจุไว้ในแผนประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ลำพูน ในการนี้ นายภาณุพงศ์ ไชยวรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้กำหนดแผนประจำปีโดยการบรรจุเอาประเพณีสลากย้อมเมือง ลำพูน เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญของจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการส่งเสริมและรักษาประเพณีดังกล่าวไว้ โดยมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดงานทุกปี และในขณะเดียวกันก็ได้มีการดำเนินการ ร่วมกับการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน ในการบรรจุไว้ในปฏิทินท่องเที่ยวประจำปีของจังหวัดลำพูนด้วย ซึ่งท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนได้เป็นส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีสลากย้อมและกิจกรรม ถวายทานโคมแสนดวงด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และสามารถที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนได้ เกิดเป็น พื้นที่เครือข่ายทางการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแต่วัดพระธาตุหริภุญชัยเท่านั้น แต่ยังมีพื้นที่อื่นในจังหวัด ลำพูนที่ได้รับอานิสงค์จากกิจกรรมดังกล่าวด้วย

๓) การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการ ท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน

การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการที่จะยกระดับการท่องเที่ยว ของจังหวัดลำพูนสู่สากล คือในระดับโลก โดยเฉพาะการชูเอาประเพณีสลากย้อมที่ถือได้ว่ามีเพียงแห่ง เดียวในภาคเหนือ ในประเทศไทย และในโลก เป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้มีการ นำเอาศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมประเพณีดังกล่าว สืบเนื่องกันไปด้วย คือ การถวายทานโคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรม ล้านนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบุญและการท่องเที่ยวไปพร้อมกัน

จังหวัดเชียงใหม่

เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน และงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ก็จะต้องเป็นงานที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชุมชน ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ การอนุรักษ์ การอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวให้เป็นของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน เกิดการสร้างและพัฒนาบทบาทร่วมกันของเครือข่ายที่จะทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวได้

การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากความร่วมมือของวัดและชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ วัดท่าข้าม ได้เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่หลายพื้นที่ด้วยกัน ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง กลุ่มวัดในเวียงกุมกาม วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) วัดผาลาด วัดเจ็ดยอด แต่ทั้งนี้ พื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่ที่มีงานศิลปะเชิงพุทธหรือพุทธศิลปกรรมเป็นจุดเด่นสำคัญ เพราะเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของชุมชนวัดท่าข้าม ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร ซึ่งเป็นศิลปกรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่อย่างมากเพราะเป็นการเล่าเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณีสำคัญของวัด ตลอดจนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ก่อเกิดเป็นพุทธศิลปกรรมที่มีความโดดเด่นงดงามแปลกตาและเป็นสิ่งแปลกใหม่ของชุมชนด้วย ซึ่งบทบาทสำคัญของการสร้างสรรค์ศิลปกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นคือ ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งจะใช้เหล็กเป็นวัสดุหลักในการจัดทำ ซึ่งได้รับการออกแบบและวิพากษ์โดยวัดและชุมชนท่าข้าม ซึ่งได้มีการประชุมร่วมกันก่อนที่จะตกลงกันว่า จะสร้างประติมากรรมใดที่มีความสอดคล้องกับศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และเป็นการบอกเล่าเรื่องราวประเพณีของชุมชนที่แฝงไปด้วยแนวคิดทางสังคม เข้าไปด้วย ซึ่งการดำเนินงานต่างๆ ในการสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้น มีกระบวนการในการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและเป็นการเสริมบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่าควรเป็นไปในรูปแบบใดเพื่อนำสู่การท่องเที่ยวในอนาคต

แนวทางการนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดท่าข้ามและชุมชนบ้านท่าข้าม เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนับว่ามีความน่าสนใจในวิธีคิดเป็นอย่างมาก เนื่องจากวัดท่าข้าม มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมอยู่ก่อนแล้วคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และภาพวาดในพระอุโบสถ และศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่คือ ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านท่าข้าม การนำเสนอศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งใหม่และเก่านี้จะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงมาจากพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งนั่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว การเชื่อมโยงดังกล่าวได้มีการทำในลักษณะของเครือข่ายการท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงใหม่ได้เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวคือ วัดในตัวเมืองเชียงใหม่ หอ

ศิลป์และพิพิธภัณฑศิลป์ในตัวเมืองเชียงใหม่ กลุ่มวัดในเวียงกุมกาม อำเภอสารภี วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) อำเภอหางดง วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร อำเภอจอมทอง และมาเชื่อมเส้นทางเข้าสู่วัดท่าข้าม อำเภอฮอด ซึ่งเครือข่ายทั้งหมดนั้นได้นำเสนอศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบของพุทธศิลปกรรม ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวัดท่าข้ามก็ได้สร้างจุดเด่นด้านพุทธศิลปกรรมด้วยเช่นกัน จึงกลายเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด อีกทั้งวัดท่าข้ามยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชนในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้วัดท่าข้ามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวนั้นแน่นอนว่าชุมชนก็จะได้รับประโยชน์ด้วย ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมที่สำคัญที่จะพัฒนาวัดท่าข้ามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา และมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นร่วมกันของทุกเครือข่าย

วัดท่าข้าม และชุมชนท่าข้าม ได้มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นว่าการที่จะพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นนั้นจะต้องมีการเชื่อมโยงการทำงานในลักษณะเครือข่าย ซึ่งจะเกิดความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยมีวัดท่าข้ามเป็นแม่ข่ายสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งวัดท่าข้ามมีงานศิลปะเป็นจุดเด่นสำคัญคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และภาพวาดในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นรูปแบบใหม่ของชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า เครือข่ายการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นจะต้องประกอบไปด้วย วัดท่าข้าม ชุมชนบ้านท่าข้าม โรงเรียนชุมชนบ้านท่าข้าม เทศบาลตำบลหางดง สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ เครือข่ายศิลปินอาสา ซึ่งเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกันขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวในเบื้องต้น ซึ่งพบว่า เครือข่ายต่างๆ จะต้องประสานความร่วมมือกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลชุดความรู้ชุมชนเพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างผลงานศิลปะขึ้นมา อีกทั้งการระดมความคิดเห็นเชิงพัฒนาเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการต่อยอดด้านการท่องเที่ยวชุมชน มีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมด้วยเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจชุมชนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าข้ามก็เริ่มที่จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการส่งออกต่างพื้นที่บ้างแล้ว จากการวิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายได้ดังนี้

๑) การระดมความคิดเห็นชุมชน เป็นกระบวนการแรกที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดต่างๆ ของชุมชนว่ามีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ชุมชนอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การออกแบบศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน โดยมีวัดท่าข้ามเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถที่จะนำเสนอข้อมูลต่างๆ ได้ เพราะวัดเป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมและนำไปสู่งานศิลปะ ซึ่งบทบาทของวัดท่าข้ามจะเป็นในส่วนของนำเสนอประเพณีวิถีชีวิตและสาระสำคัญของประเพณีนั้น ซึ่งหลายประเพณีของวัดท่าข้ามก็พบว่ามีความสำคัญทั้งในแง่ของศาสนา ประเพณี วิถีวัฒนธรรม ซึ่งสามารถที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างผลงานศิลปะได้ การระดมความคิดเห็นชุมชนนอกจากชาวบ้านและวัดแล้ว ก็ยังมีหน่วยงานราชการด้วยคือ เทศบาลตำบลหางดง ได้เข้ามามีบทบาทในการนำเสนอแนวคิดที่ว่า ชุมชนควรสร้างผลงานศิลปะที่มีความสอดคล้องกับศิลปะเดิมที่วัดมีอยู่แล้ว ซึ่งก็

คือศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร เพราะจะทำให้สามารถเชื่อมโยงแนวคิดและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดท่าข้ามได้อย่างลงตัว ซึ่งเทศบาลตำบลท่าข้ามก็ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นมานั้นจะต้องตอบสนองให้ได้ว่าทำไมจึงสร้างผลงานชิ้นนี้ขึ้นมา ซึ่งทางวัดท่าข้ามได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่าการสร้างไม้ค้ำโพธิ์ด้วยเหล็กนั้นเป็นการชี้ให้เห็นถึงการอนุรักษ์ต้นไม้ในชุมชน เพราะไม้ค้ำโพธิ์นั้นตามประเพณีแล้วจะใช้ไม้ขนาดใหญ่มาทำเป็นไม้ค้ำ ซึ่งแต่ละปีจะต้องมีการตัดต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นหลายต้นซึ่งทำให้ชุมชนต้องสูญเสียต้นไม้ไปมาก เจ้าอาวาสจึงมีแนวคิดที่ว่าเราควรใช้เหล็กแทนต้นไม้เพราะยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ แต่ในการระดมความคิดเห็นก็ยังคงมีข้อเห็นแย้งจากชาวบ้านบางคนว่าหากทำเช่นนั้นก็จะเป็นการทำให้ประเพณีต้องสูญเสียเอกลักษณ์ (การใช้ไม้) แต่เจ้าอาวาสมีแนวคิดว่าการใช้เหล็กแทนไม้นั้นจะช่วยให้การตัดต้นไม้ในชุมชนลดลง เป็นการอนุรักษ์ต้นไม้ให้อยู่กับชุมชนได้ยาวนาน และหากไม่ใช้ไม้ในชุมชนแต่ไปเอาไม้จากที่อื่นมาแทนนั้นก็จะเป็นการเบียดเบียนชุมชนอื่นเช่นเดียวกัน ดังนั้นแล้ว วัดท่าข้ามก็จะต้องเพิ่มบทบาทในการทำความเข้าใจให้กับชุมชนว่าทำไมจึงต้องใช้เหล็กแทนไม้และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้เหล็กแทนไม้ว่ามีความเหมาะสมอย่างไร

๒) การสร้างและการเชื่อมโยงเครือข่ายสาธารณะ เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องต่อมาจากการระดมความคิดเห็นชุมชน ซึ่งการสร้างเครือข่ายสาธารณะเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของวัด ชุมชน โรงเรียน ส่วนราชการ และเครือข่ายศิลปิน ทั้งนี้ เครือข่ายต่างๆ จะต้องเป็นเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรค์สร้างผลงานศิลปะด้วย มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของผลงานร่วมกันซึ่งไม่ได้เป็นเพียงผู้เสนอความคิดเห็นเท่านั้น และที่สำคัญจะต้องร่วมรับผลประโยชน์ด้วย ซึ่งก็คือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างงานศิลปะที่เกิดขึ้น ซึ่งเครือข่ายต่างๆ จะต้องเกิดความร่วมมือกันและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปสู่กลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเครือข่ายในการที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชนให้เกิดความร่วมมือกันเพื่อที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการเชื่อมโยงเอาศิลปะของวัดท่าข้าม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา เข้าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย นายอุ้นเรือน แก้วสุขใจ ผู้ใหญ่บ้านท่าข้าม ได้ให้ข้อมูลว่า การสร้างเครือข่ายสาธารณะจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นเพื่อให้ช่วยกันสร้างและใช้ประโยชน์จากผลงานศิลปะอันเป็นสาธารณะร่วมกัน เราจะต้องได้รับผลประโยชน์ทั้งเชิงสังคมและเชิงธุรกิจควบคู่กันไป และ พระครูพิศิษฐ์ปญญาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดท่าข้าม ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า วัดท่าข้ามมีความพร้อมในเรื่องของพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เรามีวิหารที่มีศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร มีภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ที่เป็นศิลปะร่วมสมัยที่นับเนื่องว่าเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และนอกจากนั้นเรายังมีไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งจะเป็นจุดสนใจสำคัญแห่งใหม่ของวัดท่าข้าม ซึ่งในเรื่องของเครือข่ายนั้นก็จะเป็นชุมชนวัดท่าข้าม เทศบาลตำบลหาดดง กลุ่มศิลปินอาสา และโรงเรียนวัดท่าข้าม ก็จะเป็นเครือข่ายที่สำคัญที่เราจะต้องร่วมมือกันดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายของพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดท่าข้าม จังหวัดเชียงใหม่จะมุ่งเน้นชุมชนเป็นสำคัญ เพราะผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผลงานศิลปะนั้นก็คือชุมชน และสถานศึกษาก็จะมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนแห่งใหม่ก็คือ วัดท่าข้าม และยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยเพราะเป็น

ส่วนหนึ่งของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากผลงานศิลปะ และประการสำคัญ การเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนและการประสานงานไปยังสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ด้วย

นอกจากนี้ยังได้ข้อค้นพบว่า การที่จะพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ได้นั้นจะต้องสร้างบทบาทให้กับเครือข่ายด้วยว่าจะต้องมีบทบาทด้านใดบ้าง ซึ่งบทบาทสำคัญคือการพัฒนาบทบาทเชิงพื้นที่ของวัดท่าข้ามเป็นประการแรก โดยพระครูพิศิษฐ์ปุณฺณญารักษ์ เจ้าอาวาสวัดท่าข้าม ได้ให้ข้อมูลว่า วัดท่าข้ามจะต้องมีบทบาทในด้านการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ จะต้องพัฒนาให้เกิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น ซึ่งเดิมนั้นก็มีศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร และภาพวาดในพระอุโบสถ แต่จะต้องสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาอีกนั่นก็คือ ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ทำขึ้นมาจากเหล็ก พร้อมกันนั้นก็ได้อธิบายความหมายของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไม้ค้ำโพธิ์ว่ามาจากประเพณีของชุมชนที่มีการถวายทานไม้ค้ำตันโพธิ์เป็นประจำทุกปี ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงประเพณีปีใหม่เมือง หรือประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเดิมนั้นใช้ไม้ในการทำไม้ค้ำ แต่เห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีการตัดต้นไม้ในชุมชน จึงมีแนวคิดที่จะใช้เหล็กแทน แต่ในช่วงแรกก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเท่าที่ควรเพราะยังยึดติดกับความเชื่อดั้งเดิม แต่ภายหลังที่ได้มีการอธิบายจุดประสงค์ของการเปลี่ยนจากไม้มาเป็นเหล็กนั้นก็ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความเข้าใจและหันมาใช้เหล็กเพิ่มมากขึ้น จึงมีแนวคิดที่จะสร้างประติมากรรมไม้ค้ำโพธิ์ที่ทำด้วยเหล็กขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนหลายอย่าง เช่น การไม่ตัดต้นไม้ในชุมชน การรักษาประเพณีเดิม การเปลี่ยนวิถีคิด การมองถึงประโยชน์ใช้สอย เป็นต้น ซึ่งวัดท่าข้ามจะต้องมีบทบาทสำคัญในการอธิบายให้ชุมชนเข้าใจถึงที่มาที่ไปของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวด้วย และประการสำคัญ การให้เครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการสร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นส่วนของการระดมความคิดเห็น การให้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของผลงานศิลปะนั้นด้วย และโรงเรียนชุมชนบ้านท่าข้ามก็จะต้องมีบทบาทในการนำแนวคิดผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไปสู่การเรียนรู้ของเด็กนักเรียน ด้วยการอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่ยึดถือปฏิบัติกันมา และการเปลี่ยนแปลงของวิถีวัฒนธรรมดังกล่าวว่าทำไมแต่เดิมไม้ค้ำโพธิ์ทำมาจากไม้ แต่ทำไมปัจจุบันจึงเปลี่ยนไปใช้เหล็กแทน ซึ่งบทบาทของสถานศึกษาจะเป็นส่วนช่วยให้เกิดการรับรู้และทำความเข้าใจในการสื่อความหมายของผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้ และเทศบาลตำบลหางดง ซึ่งเป็นพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องให้การสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ ในส่วนนี้ก็จะต้องมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เบื้องต้น ทั้งนี้ก็ต้องมีการประสานงานกับวัดท่าข้ามและชุมชนบ้านท่าข้ามด้วยว่าจะมีความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใดบ้าง จะมีการนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบใด ซึ่งที่ผ่านมาไม่ได้มีการเปิดตัวผลงานศิลปะอย่างเป็นทางการ แต่เป็นเพียงการรับรู้ของเทศบาลตำบลหางดงเท่านั้น ซึ่งในส่วนนี้ นายสมัย รินแก้ว ในฐานะประธานกลุ่มหนุ่มสาวชุมชนบ้านท่าข้าม ได้ให้ข้อมูลว่า การที่จะทำให้ชุมชนบ้านท่าข้ามและวัดท่าข้ามเป็นที่รู้จักนั้นก็จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะต้องมีงานเปิดตัวสักครั้งหนึ่งเพื่อให้เป็นที่รับรู้ของคนโดยทั่วไป จากนั้นคนในชุมชนเองหรือคนในตำบลก็จะต้องมาเที่ยวชมและใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการช่วยประชาสัมพันธ์อีกช่องทางหนึ่ง โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น จะ

เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดีมากเพราะหากมีการโพสต์หรือแชร์ออกไปก็จะมีผู้คนอีกนับร้อย นับพัน หรือนับหมื่นคนเกิดการรับรู้ว่าวัดท่าข้าม ชุมชนบ้านท่าข้ามมีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และเป็นจุดดึงดูดสำคัญที่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเที่ยวเชียงใหม่แล้วก็ต้องมาเที่ยวที่วัดท่าข้ามด้วย เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ออกมาสู่พื้นที่ภายนอก ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก และเทศบาลตำบลหางดงก็มีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านช่องทางเว็บไซต์ของเทศบาลและประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ในการนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้ด้วย ซึ่งนี่จะเป็นการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกันของทุกพื้นที่ และนอกจากนั้น ได้มีการประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าข้ามในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เคยทำอยู่แล้ว และในอนาคตก็อาจมีการจัดทำเป็นของที่ระลึกชุมชน เช่น พวงกุญแจไม้ค้ำโพธิ์ ที่เสียบปากการูปวิหารวัดท่าข้าม ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถจำลอง เป็นต้น ก็จะเกิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่จะช่วยให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวตามมา

๓) การร่วมพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เป็นกระบวนการของการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเดิม คือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหารและภาพวาดผนังอุโบสถวัดท่าข้าม ให้มีการส่งต่อผลงานศิลปะสู่พื้นที่ใหม่ หรือผลงานใหม่คือ ไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งได้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญอีกแห่งหนึ่งของวัดท่าข้าม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายของวัดท่าข้าม ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา กลุ่มศิลปิน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยการประสานงานกับสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มีการรับทราบกระบวนการและเริ่มมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ อีกทั้งยังให้คนในชุมชนมีการช่วยกันประชาสัมพันธ์ทางอ้อมด้วยการโพสต์ภาพลงในโซเชียลเน็ตเวิร์คต่างๆ เช่น Facebook Line Instagram เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นที่รู้จักและน่าสนใจได้อย่างง่ายดายและไม่ต้องลงทุนมากมาย นอกจากนี้ เทศบาลตำบลหางดง ก็มีบทบาทสำคัญในการนำเอาข้อมูลวัดท่าข้ามบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของเทศบาล โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของวัดท่าข้าม และประชาสัมพันธ์งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ด้วย ซึ่งตัวแทนจากเทศบาลตำบลหางดงได้ให้ข้อมูลที่สำคัญไว้ว่า การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องพัฒนาเชิงพื้นที่ก่อน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแล้วเขาจะประทับใจอะไรบ้าง ทำอย่างไรเราจึงจะทำให้เขาเมื่อเข้ามาแล้วเกิดความประทับใจมากที่สุดจนอยากจะกลับมาเที่ยวอีก ซึ่งบทบาทสำคัญที่จะต้องร่วมกันพัฒนา คือ วัดและชุมชน โดยการสนับสนุนของเทศบาล ซึ่งวัดและชุมชนนั้นจะต้องร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ให้มีความน่าสนใจ ซึ่งก็คือ การนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นจุดเด่นหรือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของวัดท่าข้าม เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ก็ต้องนึกถึงอำเภอฮอด และเมื่อนึกถึงอำเภอฮอดแล้วก็ต้องนึกถึงวัดท่าข้าม ซึ่งมีศิลปะเชิงสร้างสรรค์อันเป็นศิลปะชุมชนนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญที่วัดท่าข้ามและชุมชนท่าข้ามจะต้องร่วมกันพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ซึ่งไม่ใช่เพียงการสร้างผลงานศิลปะขึ้นมาเท่านั้น แต่จะต้องเชื่อมโยงพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับแห่งอื่นๆ ด้วย ซึ่ง

นายมานิตย์ โกวฤทธิ์ ศิลปินอาสาผู้สรรค์สร้างผลงานภาพจิตรกรรม 3D ไว้หลายพื้นที่ทั่วล้านนา และเป็นชาวบ้านท่าข้ามโดยกำเนิดด้วย ได้ให้แนวคิดสำคัญว่า การเชื่อมโยงพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของวัดท่าข้าม ได้มีการเชื่อมโยงพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเชียงใหม่กับพื้นที่อื่นด้วย อาทิ วัดสำคัญในเมืองเชียงใหม่ วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร เป็นต้น ซึ่งการเชื่อมโยงพื้นที่กับวัดต่าง ๆ นั้นได้มีแนวคิดการจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวศิลปะชุมชนเชิงสร้างสรรค์ อันเป็นการเชื่อมโยงพุทธศิลปกรรมที่มีอยู่ในวัดต่างๆ บริเวณพื้นที่เชียงใหม่สายใต้ (อำเภอที่อยู่ด้านทิศใต้เมืองเชียงใหม่) ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ และยังมีแนวคิดที่จะเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นเครือข่ายเดียวกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจไปพร้อมกัน

จังหวัดเชียงราย

การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย เป็นการผสานเอาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมและพื้นที่ใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย และยังรวมเอาเครือข่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้ามาเป็นเครือข่ายด้วย โดยการประสานงานในรูปแบบเครือข่าวนั้นจะช่วยให้การพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะใหม่สามารถที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และสามารถที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงราย ในส่วนของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย ได้มีเครือข่ายเมืองศิลปะอยู่หลายพื้นที่ทั้งในตัวเมืองเชียงราย และพื้นที่รอบนอก และยังมีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนานั้นได้กำหนดพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ และยังมีประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ซึ่งเป็นประติมากรรมที่นำเสนอวิถีชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งชุมชนนี้มีการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักและทำอยู่ตลอดแทบจะทั้งปี จึงมีแนวคิดที่จะนำเอาต้นข้าวมาเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์และจัดทำเป็นประติมากรรมขึ้นมา และได้มีการต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวชุมชนในที่สุด ซึ่งจากการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการระดมความคิดสร้างสรรค์เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวดังนี้

๑) การระดมความคิดเห็นของชุมชน เป็นกระบวนการแรกของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาในการหาพื้นที่เพื่อสร้างเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จากการประสานงานของเครือข่ายต่างๆ ที่ได้ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการที่จะพัฒนาพื้นที่บ้านเหล่าพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย โดยการดึงเอาศักยภาพชุมชนขึ้นมาและต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนหลายครั้ง นายสำราญ แสนหลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒๒ บ้านเหล่าพัฒนา ได้ให้ข้อมูลว่าสามารถพบข้อสรุปคือ จะต้องค้นหาของดีที่มีอยู่ในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งพบว่าบ่อน้ำพุร้อน วิถีชุมชน การทำนา เราจะต้องนำเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นจุดขายของชุมชน และจะต้องมีการค้นหาเครือข่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชนด้วยว่าจะมีใคร หรือส่วนงานไหนที่จะมาร่วมพัฒนาพื้นที่ได้ ซึ่งชาวบ้านได้เสนอว่าจะต้องมีองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา เป็นต้น ซึ่งจะต้องอาศัยเครือข่ายเหล่านี้ในการ “เปิดบ้านเปิดเมือง” ซึ่งก็คือการเปิดตัวชุมชนว่ามีของดีอะไรในชุมชนบ้านใหม่พัฒนาบ้าง ซึ่งจากการประชุมชาวบ้านก็พบว่า ในชุมชนมีบ่อน้ำพุร้อนสามสี มีโคลนจากบ่อน้ำร้อนที่มีแร่ธาตุสูง สามารถที่จะนำมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ ไข่พอกโคลน หรือไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ ซึ่งได้พัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนไปแล้วเรียบร้อย และนอกจากนั้น ชุมชนยังมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้มีผลงานศิลปะสักอย่างที่จะเป็นการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของชุมชน ซึ่งนายมานิตย์ กันทะสัก ศิลปินในชุมชนได้ให้แนวคิดไว้ว่า เนื่องจากชุมชนบ้านเหล่าพัฒนามีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำนา มีการปลูกข้าวตลอดทั้งปี และวิถีชีวิตก็จะมีผูกพันกับข้าว จะต้องกินข้าว และข้าวก็ถูกยกให้เป็น “เจ้า” ตามคติของคนล้านนาด้วย จึงมีแนวคิดที่จะทำศิลปะชุมชนขึ้นมาคือ ประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ซึ่งชาวบ้านในชุมชนก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าการทำงานศิลปะนี้จะเป็นการตอบโจทย์ความต้องการของศิลปะชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเกี่ยวพันของข้าวกับชุมชน และเพื่อให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบความสำเร็จจะต้องค้นหาเครือข่ายที่อยู่นอกพื้นที่ของชุมชนด้วยเพื่อเป็นเครือข่ายในการทำงานด้านศิลปะ ซึ่งเครือข่ายที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างผลงานครั้งนี้คือ ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ชั่วศิลป์เชียงราย สาขาพุทธศิลป์กรม มจร. วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย และสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้ได้รับการประสานงานเพื่อให้ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ของตน เช่น ชั่วศิลป์เชียงราย และสาขาพุทธศิลป์กรม มจร. วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย จะ

มีบทบาทในการให้คำแนะนำการสร้างประติมากรรม เป็นต้น และในส่วนของกรรณการระดับสู่การ
ท่องเที่ยวชุมชนนั้นก็ได้มีการวางแผนทางในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ด้วย โดยมีการประสานงาน
กับวัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายที่มีชื่อเสียง เช่น วัดร่องชุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลา깅 วัดแสง
แก้วโพธิญาณ เป็นต้น ในการร่วมเป็นเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๒) การประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นกระบวนการของการติดต่อ
ประสานงานเครือข่ายต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านเหล่าพัฒนา
เป็นแม่ข่ายหลักและประสานงานไปยังเครือข่ายอื่น ซึ่งเครือข่ายต่างๆ มีทั้งเครือข่ายเดิมที่มีพื้นที่
ศิลปะเชิงสร้างสรรค์อยู่ก่อนแล้ว เช่น วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เป็นต้น และเครือข่ายใหม่ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์บ้านเหล่าพัฒนา เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด
พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ชั่วศิลป์เชียงราย เป็นต้น ซึ่ง
เครือข่ายๆ นี้ได้มีการประสานงานและดำเนินการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ร่วมกันกับชุมชน
บ้านเหล่าพัฒนา และโดยเฉพาะชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาจะเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการเสริมสร้าง
เครือข่ายให้สามารถสร้างงานศิลปะชุมชนขึ้นมาและพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนจะมีบทบาท
ในส่วนของความเป็นเจ้าของพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ การบริหารจัดการและการดูแลรักษา โดยมีเครือข่าย
เป็นผู้ให้การสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นายสมพร ออบอูน แกนนำชาวบ้านบ้าน
เหล่าพัฒนา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การสร้างเครือข่ายจำเป็นที่จะต้องให้แต่ละส่วนนั้นได้มีบทบาท
หรือรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่จะต้องทำอะไรบ้าง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด มีบทบาท
สำคัญในการสนับสนุนด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ การติดต่อกับหน่วยงานราชการ พัฒนา
ชุมชนอำเภอแม่สรวย มีบทบาทในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อต่อยอดเป็นสินค้าชุมชน กลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา มีบทบาทในการพัฒนาสินค้าของตนเองที่สำคัญคือ ไข่เค็มหมักโคลน
น้ำแร่ ให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์อาหาร และมาตรฐานการ
ผลิต ชั่วศิลป์เชียงราย มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะการสร้างงานศิลปะชุมชน “ข้าวเป็น
เจ้า” เป็นต้น ซึ่งการเสริมสร้างการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายนั้นจะต้องให้แต่ละส่วนนั้นรู้ถึง
บทบาทหน้าที่ของตนและเกิดการทำงานร่วมกัน จึงจะทำให้การทำงานแบบเครือข่ายมีประสิทธิภาพ
และประสบความสำเร็จ

๓) การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน กระบวนการนี้มีความสำคัญสำหรับการ
เสริมสร้างเครือข่ายเป็นอย่างมาก เพราะทุกเครือข่ายได้เกิดการดำเนินงานร่วมกัน เป็นเจ้าของพื้นที่และ
ผลงานร่วมกัน มีความรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันทั้งหมด
กระบวนการนี้สามารถที่จะสร้างขึ้นโดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการจากทุกฝ่าย และเครือข่าย
ทั้งเครือข่ายเดิมและเครือข่ายใหม่ก็จะได้รับประโยชน์จากพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย และ
โดยเฉพาะการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงรายที่จะต้องมีการ
เชื่อมโยงพื้นที่จากเครือข่ายพื้นที่เดิมมาสู่เครือข่ายของพื้นที่ใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะสามารถตอบโจทย์
การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้ นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาให้พื้นที่เครือข่ายเดิมได้มีโอกาส
ในการยกระดับพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดด้วย

ข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัยชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย พบว่า ชุมชนได้มีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อนสามสีให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” มาจัดแสดงในพื้นที่ ซึ่งประติมากรรมดังกล่าวนั้นได้สะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นพื้นที่ที่มีการทำนาปลูกข้าวตลอดทั้งปี เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ดินดำน้ำชุ่มที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ร.ต.อ.วีระยุทธ ไผ่เครือ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับข้าว มีการปลูกข้าวทำนาตลอดทั้งปี นอกจากนั้นยังมีแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ คือ บ่อน้ำพุร้อนสามสี อยู่ในชุมชนด้วย และได้เริ่มมีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวและพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้นั้นจะต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่ให้ดีกว่า มีการประสานงานกับกลุ่มองค์กรต่างๆ มีการวางแผนร่วมกัน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และนอกจากนั้น นายสมพร อบอุ่น ชาวบ้านเหล่าพัฒนา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้นจะต้องช่วยกันอย่างจริงจัง จะต้องสร้างเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นมา เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมวัดต่างๆ ในเมืองเชียงรายแล้วก็ต้องมาที่อำเภอแม่สรวย มาเที่ยวชมวัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดบ้านโป่ง แช่น้ำแร่ที่บ่อน้ำพุร้อนสามสี ชมประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนของชาวบ้านเหล่าพัฒนา ซึ่งจ้องอาศัยการทำงานในลักษณะของเครือข่ายกับกลุ่มต่างๆ เพราะหากจะให้ชุมชนทำแต่เพียงผู้เดียวก็ไม่อาจที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้ และจากการรับฟังข้อคิดเห็นจากชาวบ้านในชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ได้ค้นพบข้อสำคัญของการสร้างเครือข่าย ดังนี้

๑) การศึกษาบริบทเครือข่าย เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเครือข่ายพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงรายว่ามีพื้นที่ใดบ้าง ซึ่งด้วยความที่เมืองเชียงรายนั้นได้นำเสนอเมืองเชียงรายให้เป็น The City of Art ซึ่งมีพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์มากมายในตัวเมืองเชียงรายและพื้นที่โดยรอบ เช่น วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต็น วัดห้วยปลากั้ง ชั่วศิลป์เชียงราย พิพิธภัณฑ์บ้านดำ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และชุมชนโดยรอบก็ได้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการศึกษาวิธีการบริหารจัดการของเครือข่ายดังกล่าวในเบื้องต้นและได้มีการประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายบางส่วนแล้ว และชุมชนมีความคาดหวังในการที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ให้เป็นลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว

๒) การเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งเดิมและใหม่ ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ชั่วศิลป์เชียงราย สาขาพุทธศิลปกรรม มจร. เชียงราย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เป็นต้น โดยการประสานงานนี้ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะการมีแนวคิดในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาพื้นที่ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดเชียงราย มีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนโอท็อปนวัตกรรม การท่องเที่ยววิถีชุมชน และต้องการนำเสนอสิ่งแปลกใหม่ของชุมชนด้วยคือประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า”

๓) การกำหนดบทบาทเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งบทบาทของแต่ละเครือข่ายนั้นจะเป็นบทบาทที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะวัดที่เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ก็จะมีบทบาทที่เหมือนกันคือการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้มีความพร้อมในการเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการกำหนดบทบาทของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของพื้นที่และช่วยกันพัฒนาให้เกิดประโยชน์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด ก็มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเชิงพื้นที่ การนำเอาความต้องการชุมชนเข้าไปบรรจุในแผนพัฒนาตำบล การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ก็จะมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้มีการเชื่อมโยงพื้นที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมเมืองเชียงรายเข้าไว้ด้วยกันในลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งแต่เดิมนั้นได้มีการกำหนดพื้นที่ไว้เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวแล้วเท่านั้น แต่ในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้มีการนำเอาพื้นที่ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวด้วย และในส่วนของชั่วศิลป์เชียงราย และสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม มจร. วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ได้เข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำต่างๆ ในการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้นำเสนอเป็นประติมากรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่มีการปลูก

ข้าวทำนาเป็นวิถีชีวิตหลัก และมีความต้องการที่จะยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมกับพื้นที่ของชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาด้วย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต การท่องเที่ยว ตลอดจนพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ มีการนำเอาศิลปะประยุกต์หรือศิลปะร่วมสมัยเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เกิดเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างลงตัว

การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเบื้องต้นเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะพื้นที่เท่านั้น ทั้งนี้เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีจุดเน้นด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป การพัฒนาเมืองศิลปะเชิง

สร้างสรรค์นั้นจึงจำเป็นต้องมีการรวบรวมเอาพื้นที่ที่มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งแนวพุทธศิลปกรรม สตรีท อาร์ต จิตรกรรมฝาผนัง หรือ Wall painting ซึ่งทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถ เชื่อมโยงเส้นทางของเครือข่ายต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้จะมีทั้งพื้นที่เมือง ศิลปะเดิมและพื้นที่ใหม่ โดยมีการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูล และพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

เนื่องจากชุมชนวัดศรีดอนชัย อำเภอปาย เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่มีการ นำเอาศิลปะประเภท Wall painting เข้าไปในชุมชนเพื่อนำเสนอเรื่องราวความเป็นมาและของดีของ ชุมชน ผ่านจิตรกรรมภาพวาด 3D การสร้างเครือข่ายของชุมชนวัดศรีดอนชัยในช่วงแรกนี้ได้มีการ เชื่อมโยงเครือข่ายไม่มากนัก ซึ่งก็คือ ชุมชนวัดศรีดอนชัย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มศิลปินปายสี แต้มฝัน ปันจินตนาการ จาก การลงพื้นที่วิจัยในชุมชนวัดศรีดอนชัย พบว่า ชุมชนได้มีการนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างเครือข่าย เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือในการ พัฒนาเชิงพื้นที่และยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชนไว้ดังนี้

๑) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาเครือข่าย ชุมชนบ้านศรีดอนชัยได้มีการ ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมนักวิจัยเพื่อร่วมกันค้นหาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ เมืองศิลปะ โดยชุมชนได้นำเสนอเครือข่ายต่างๆ ในเบื้องต้นคือ ชุมชนวัดศรีดอนชัย องค์การบริหาร ส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน และกลุ่มศิลปินปายสี แต้ม ฝัน ปันจินตนาการ โดยมีการประสานงานกับเครือข่ายต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้รับรู้ถึงบทบาทของ ตนเองในการพัฒนาพื้นที่และร่วมนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนวัดศรีดอนชัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็น ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย ซึ่งชุมชนวัดศรีดอนชัยได้นำเสนอพระพุทธรูปหินศักดิ์ หรือพระสิงห์ปาย และ ประเพณีแห่พระสิงห์ปาย

๒) การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องมาจากการค้นหา เครือข่ายและนำเสนอบทบาทของเครือข่ายต่างๆ และนำไปสู่การค้นหาพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นศิลปะเชิง สร้างสรรค์ ซึ่งชุมชนวัดศรีดอนชัยได้เลือกเอาวัดศรีดอนชัยมาพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่ง วัดศรีดอนชัยมีภาพจิตรกรรมในวิหารลายคำที่แสดงถึงความเป็นมาของชุมชนบ้านศรีดอนชัยอยู่แล้ว และได้มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ จิตรกรรมภาพวาด 3D มาเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะเชิง สร้างสรรค์ มีการนำเสนอพระสิงห์ปายและประเพณีแห่พระสิงห์ปาย ซึ่งเป็นประเพณีของชุมชนวัดศรี ดอนชัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำเสนออัตลักษณ์และของดีในชุมชนวัดศรีดอนชัยให้เป็นที่รับรู้และเป็นที่ รู้จักของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในอำเภอปายด้วย และนอกจากนั้น ชุมชนยังมีความต้องการที่จะ ให้ประเพณีแห่พระสิงห์ปาย และพระสิงห์ปาย เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งได้ มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัย โดยที่ประชุมได้นำเสนอแนวคิดในการนำเอาศิลปะเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนด้วย มีการประสานงานกับทีมงานกลุ่มศิลปินอาสาในการสร้าง ผลงานจิตรกรรมภาพวาด 3D เพื่อนำเสนอเรื่องราวของชุมชนวัดศรีดอนชัยและประเพณีของวัดศรี ดอนชัยด้วย ในการนี้ ชุมชนมีความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้จะ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นายสมเกียรติ

กิตติคุณพัฒนา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนไปด้วย การท่องเที่ยวต้องเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชน และชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้จะต้องทำในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากชุมชนและส่วนงานอื่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และกลุ่มแม่บ้านด้วยซึ่งจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน จากข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนจะต้องมีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในลักษณะเครือข่าย เล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากเครือข่ายและการท่องเที่ยว เกิดการประสานงานและทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน และจะต้องมีการส่งเสริมอาชีพในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้จะต้องมีการพัฒนาบทบาทของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะทั้งในด้านของศิลปะชุมชน การท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน และการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์นั้นจะเน้นไปที่ส่วนงานที่รับผิดชอบโดยตรงคือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวโดยตรง และในส่วนของการทำงานพื้นที่เมืองศิลปะนั้นก็จะต้องเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในอำเภอปายด้วย เพื่อให้เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นถือได้ว่าเป็นวิธีการในการพัฒนาพื้นที่และการจัดการการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแต่มาท่องเที่ยวสถานที่สำคัญๆ เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของอำเภอด้วย

๓) การสร้างการรับรู้บทบาทของเครือข่าย เป็นกระบวนการที่เครือข่ายจะต้องมีการรับรู้บทบาทของตนเองว่าเป็นอย่างไร ซึ่งแต่ละเครือข่ายต่างก็มีบทบาทที่มีความเกี่ยวข้องกันอยู่แล้ว โดยเฉพาะการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่นี้จำเป็นต้องให้เครือข่ายได้มีบทบาทในการพัฒนาด้วย แต่เนื่องจากชุมชนวัดศรีดอนชัยเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จึงจะต้องมีพี่เลี้ยง หรือเครือข่ายที่จะมาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการและการพัฒนาพื้นที่ด้วย โดยในเบื้องต้นนั้นได้มีการประสานงานเครือข่ายไปยังกลุ่มศิลปินปายสี่ แต้มฝัน ปันจินตนาการ นำโดยอาจารย์มานิตย์ โกวิทฤทธิ ได้เข้ามาพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการวาดภาพ 3D เพื่อนำเสนอเรื่องราวและของดีของชุมชนวัดศรีดอนชัย ซึ่งบทบาทสำคัญของกลุ่มศิลปินนี้จะเป็นการวาดภาพ 3D และส่งต่อไปให้ชุมชนวัดศรีดอนชัยในการดูแลและบริหารจัดการต่างๆ ทั้งเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว ซึ่งบทบาทของชุมชนวัดศรีดอนชัยก็จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการต่างๆ และประสานงานไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่นี้ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และในอนาคตจะต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมด้วยคือ วัดพระธาตุดอยกองมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดพะเยา

การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา ได้มีความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา กลุ่มศิลปินพะเยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ซึ่งเครือข่ายต่างๆ นี้ต่างมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับพื้นที่สู่การท่องเที่ยว และยังเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยา ได้เกิดการประสานความร่วมมือของเครือข่ายหลากหลายมิติ ทั้งในเรื่องของการพัฒนาเชิงพื้นที่ การสร้างบทบาทความร่วมมือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

๑) การพัฒนาเชิงพื้นที่ กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดพะเยา ได้มีการเชื่อมโยงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมคือ วัดศรีโคมคำ และกว๊านพะเยา ซึ่งมีบริเวณที่ตั้งอยู่ภายในตัวเมืองพะเยา สู่พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่อยู่นอกเขตเมืองพะเยา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังไม่ไกลจากตัวเมืองพะเยามากนักและสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมกับเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกได้ด้วย คือจังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดลำปาง การพัฒนาเชิงพื้นที่ของวิทยาเขตพะเยา ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปในการเข้ามามีส่วนร่วมของการพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนบ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมืองพะเยา ได้มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการวาดภาพจิตรกรรม 3D สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตและผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งชุมชนได้มีการต่อยอดและพร้อมที่จะพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป รวมทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนบ้านแม่นาเรือได้มีบทบาทในการเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เกิดกระบวนการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันของชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ จะต้องมีการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านใดบ้าง เพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นการสะท้อนวิถีและอัตลักษณ์ชุมชน โดยใช้กระบวนการประชุมระดมความคิดเห็นและการลงมติชุมชนร่วมกัน

๒) การพัฒนาเชิงเครือข่าย เป็นกระบวนการสำคัญที่จะเป็นการยกระดับชุมชนให้เป็นแม่ข่ายด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนบ้านแม่นาเรือ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการมีส่วนร่วมชุมชน และการที่ชุมชนมีความตั้งใจที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยนั้นก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างเครือข่ายขึ้นมา ทั้งนี้ ในเบื้องต้น ชุมชนได้มีการนำเสนอเครือข่ายคือ องค์กรการบริหารส่วนตำบลแม่นาเรือ ให้เป็นเครือข่ายสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ กลุ่มศิลปินพะเยา เป็นเครือข่ายในการสร้างและพัฒนาผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นเครือข่ายด้านวิชาการเกี่ยวกับการให้คำแนะนำในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน และวิทยาเขตพะเยา เป็นเครือข่ายที่เป็นผู้ประสานงานเครือข่ายต่างๆ ของชุมชน ทั้งนี้ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและ

การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมคือ วัดศรีโคมคำ และกว๊านพะเยา

๓) การสร้างบทบาทความร่วมมือ เป็นกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนบ้านแม่มาเรื่อ เป็นพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ และการนำเอาศิลปะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนนั้นก็ยังเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับชุมชน แต่จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ชุมชนบ้านแม่มาเรื่อมีความพร้อมที่จะพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ อาทิ สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา กลุ่มศิลปินพะเยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา เป็นต้น ซึ่งบทบาทความร่วมมือต่างๆ นั้นก็必将มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันไป และมีการมุ่งเน้นในเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งได้มีการนำเอาวิสาหกิจชุมชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวด้วย

๔) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวและการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมที่อยู่บริเวณวัดศรีโคมคำและพื้นที่โดยรอบกว๊านพะเยาให้มีการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ คือชุมชนบ้านแม่มาเรื่อ ตำบลแม่มาเรื่อ อีกทั้งจะต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการนำเสนอวิสาหกิจชุมชนด้วย และอาจมีกาพัฒนาเครือข่ายหรือการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนอื่นที่มีการประกอบการวิสาหกิจชุมชนเช่นเดียวกัน หรือการพัฒนาไปสู่ชุมชนนวัตกรรมที่มีการนำเอาของดีในชุมชนออกมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวย่อมนำมาซึ่งมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วย เมื่อการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาและกลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เมื่อนั้นเศรษฐกิจชุมชนก็จะได้รับการพัฒนาตามไปด้วย โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านแม่มาเรื่อได้มีกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปพร้อมกันกับการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการสำคัญคือจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนด้วย โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่มีการประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยาในการให้คำแนะนำด้านวิชาการต่างๆ และกระบวนการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะต้องได้รับการพัฒนาตามไปด้วย โดยมีการประสานงานกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้เป็นที่รับรู้และรับทราบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา เป็นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนในที่สุด และยังต้องมีการพัฒนาเครือข่าย โดยเฉพาะบทบาทของแต่ละเครือข่ายที่มีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และยกระดับไปสู่การท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนในที่สุด

จังหวัดแพร่

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ จากการลงพื้นที่วิจัยได้ข้อค้นพบดังนี้

๑) การเตรียมความพร้อมชุมชน เป็นกระบวนการในการการเตรียมความพร้อมใน ส่วนของการพัฒนาเชิงพื้นที่ของชุมชนร่วมกับการพัฒนาบทบาทเครือข่ายไปพร้อมกัน โดยได้มีการ ประชุมระดมความคิดเห็นในเบื้องต้นว่าควรที่จะมีการดำเนินการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใน รูปแบบใด และจะต้องมีเครือข่ายใดบ้างเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งบทบาท เครือข่ายต่างๆ นั้นจะเป็นในส่วนของ การรับรู้บทบาทของเครือข่ายตนเองและเครือข่ายร่วม ซึ่งเป็น ความสำคัญของการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่จะต้องมีการเรียนรู้และดำเนินการไปพร้อมกัน ซึ่งแต่ ละเครือข่ายนั้นต่างก็มีบทบาทเป็นของตนเอง อาทิ วัดพระธาตุช่อแฮ มีบทบาทสำคัญในการเป็นแม่ ชำยของการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะวัดพระธาตุช่อแฮนั้นเป็นพื้นที่ศิลปะเชิง สร้างสรรค์เดิมที่มีความสำคัญ และเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับวัดต่างๆ ในตัวเมืองแพร่ก่อนแล้ว ชุมชน บ้านต้นไคร้ จะมีบทบาทสำคัญในส่วนของ การเตรียมความพร้อมของพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะ เชิงสร้างสรรค์ มีการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำเสนอหัตถกรรมผ้าด้นมือ ซึ่งเป็นงานหัตถกรรม ชุมชนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่ และชุมชนมีความต้องการที่จะนำเสนอผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสู่การ สร้างเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย

๒) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่จะรองรับการพัฒนาเชิง พื้นที่เพื่อให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ศิลปหัตถกรรมผ้าด้นมือของชุมชนบ้านต้นไคร้ เป็น วิสาหกิจชุมชนที่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ลายผ้าด้นมือได้มีการสืบทอดมาจากรุ่น สู่รุ่น และที่สำคัญ เริ่มที่จะสูญหายไปบ้างแล้วเพราะไม่ได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นใหม่ การพัฒนา วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการพัฒนาความร่วมมือของผู้ผลิตในชุมชนด้วยการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน เพราะนั่นจะเป็นการนำมาซึ่งรายได้ ให้กับชุมชนอย่างมาก

๓) การประสานงานเครือข่ายและการพัฒนาเครือข่ายชุมชน เป็นกระบวนการที่ จะต้องมีการค้นหาเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนทั้งในส่วนของ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการ พัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไปพร้อมกัน ซึ่งจากการค้นหาเครือข่ายชุมชนบ้านต้นไคร้พบว่า เครือข่ายที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จะต้องประกอบไปด้วยพื้นที่เดิมและ พื้นที่ใหม่ โดยอาศัยพื้นที่เดิมเป็นแม่ข่ายในการพัฒนาและเชื่อมโยงมายังพื้นที่ใหม่ ซึ่งชุมชนบ้านต้น ไคร้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่จะต้องมีการ ประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ, มจร. วิทยาเขตแพร่, สภาวัฒนธรรม จังหวัดแพร่, กลุ่มการท่องเที่ยววัฒนธรรมอำเภอเมือง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงาน การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่ ซึ่งเครือข่ายต่างๆ นี้มีบทบาทสำคัญในการที่จะเป็นแม่ข่ายการ พัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ด้วย ซึ่งจะต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวโดยสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่ ซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญใน การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประสานงานเครือข่ายได้มีการทำในรูปแบบของ

เชื่อมโยงบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่ามีบทบาทใดบ้าง ซึ่งแต่ละเครือข่ายก็จำเป็นที่จะต้องรู้ทั้งบทบาทของตนเองและบทบาทของเครือข่ายอื่นเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาไปพร้อมกัน

๔) การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยความร่วมมือของเครือข่ายคือ วัดพระธาตุช่อแฮ ชุมชนบ้านต้นไคร้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านต้นไคร้ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่ โดยการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนำเสนอศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่นำเอาวิถีวัฒนธรรมชุมชนและของดีในชุมชนมานำเสนอแก่สังคม ซึ่งเป็นการยกระดับชุมชนสู่การท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ชุมชนบ้านต้นไคร้ได้มีการนำเสนอของดีในชุมชนคือ หัตถกรรมผ้าด้นมือ ซึ่งเป็นหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่ ซึ่งชุมชนบ้านต้นไคร้มีความต้องการที่จะยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการนำเสนอหัตถกรรมผ้าด้นมือ และให้นำเอาลายที่ปรากฏในผ้าด้นมือนี้นี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย ซึ่งชุมชนบ้านต้นไคร้ได้ตกลงกันว่า จะให้มีการสร้างผลงานด้วยการวาดภาพจิตรกรรมบนผนัง ซึ่งเป็นการผสมผสานเอาศิลปะยุคเก่าและยุคใหม่เข้าไว้ด้วยกัน กลายเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ในอนาคต และประการสำคัญ การประชาสัมพันธ์พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ่านช่องทางต่างๆ ก็จะเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย และยังต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมที่ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในบริเวณตัวเมืองเก่าแพร่ เชื่อมโยงมายังวัดพระธาตุช่อแฮ ซึ่งอยู่บริเวณนอกเมืองแพร่ และชุมชนบ้านต้นไคร้จะเป็นพื้นที่ทางผ่านไปยังวัดพระธาตุช่อแฮด้วย

จังหวัดน่าน

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน จากการลงพื้นที่วิจัยได้ข้อค้นพบดังนี้

๑) การระดมความคิดเห็นชุมชน เนื่องด้วยจังหวัดน่านได้มีการนำเสนอวัฒนธรรมเมืองน่านเป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ อาจารย์ระดม อินแสง ปราชญ์ชาวบ้านอำเภอเวียงสา ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจไว้ว่า น่านเป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีอัตลักษณ์ในการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย วัฒนธรรมต่างๆ ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดเป็นอย่างดี การท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ได้มีการนำเอาวิถีวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว เมื่อนึกถึงจังหวัดน่าน ก็จะต้องนึกถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมื่ออยากสัมผัสถึงบรรยากาศล้านนา ก็จะต้องมาเยี่ยมเยือนจังหวัดน่าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จังหวัดน่านได้มีการนำเอาวัฒนธรรมความเป็นล้านนามาเป็นจุดขายสำคัญด้านการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนบุญยืน ตำบลกลางเวียง ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ตามแบบฉบับของชาวเวียงสาและชาวเมืองน่าน มีวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่น สามารถที่จะนำเสนอเป็นพื้นที่ท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชุมชนได้ และชาวบ้านชุมชนบุญยืนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ว่า ควรจะเป็นการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นสำคัญ

๒) การรับรู้เครือข่ายและการเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นการรับรู้ของเครือข่ายเมือง ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดน่าน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องให้เครือข่ายต่างๆ ได้รับรู้ว่ามีเครือข่ายใดบ้างที่ทำงานร่วมกัน และแต่ละเครือข่ายนั้นมีบทบาทหน้าที่ใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เครือข่ายได้เชื่อมโยงข้อมูล และแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ อาจารย์สุธีร์ ยอดมงคล ตัวแทนกลุ่มฮักเมืองเวียงสา ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการทำงานในลักษณะเครือข่ายนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่าย เพราะแต่ละเครือข่ายนั้นต่างก็มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป การทำงานจะต้องเป็นเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น เกิดความร่วมมือของเครือข่ายในการที่จะเชื่อมโยงบทบาทซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ โดยอาจารย์ลิขิต จันทร์กำธร ตัวแทนสภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงสา ได้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายว่า เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การทำงานในลักษณะเครือข่ายมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานร่วมกันของเครือข่ายต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะพื้นที่ใหม่นั้นจะมีความยากในการพัฒนา เพราะเป็นพื้นที่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และจำเป็นต้องให้เครือข่ายต่างๆ ได้มีการทำงานร่วมกันมากยิ่งขึ้น การประสานงานต่างๆ จะเป็นตัวเชื่อมการทำงานของเครือข่ายให้มีความใกล้ชิดและมีการติดตามการพัฒนาพื้นที่ด้วย

๓) การประสานงานเครือข่ายวัฒนธรรม ชุมชนบุญยืน ตำบลกลางเวียง ถือได้ว่าเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่ยังคงมีการยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน ในส่วนนี้ พระสมุห์สมาน กิจจสาโร ประธานกลุ่มติดอาวุธทางปัญญา เมืองน่าน ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชุมชนบ้านบุญยืนมีประเพณีที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของวัดคือ ประเพณีตักบาตรเทียน และประเพณีถวายทานสลากภัต ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน ซึ่งประเพณีดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของชุมชนบ้านบุญยืนที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ซึ่งหากได้มีการจัดสร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์ก็ควรที่จะนำเอาประเพณีวัฒนธรรมนี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผลงานด้วย และการทำงานให้ประสบความสำเร็จนั้นก็จะต้องสร้างเครือข่ายการทำงานขึ้นมา จะต้องมีการประสานงานเครือข่ายโดยมีแม่ข่ายหลักคือชุมชนบ้านบุญยืนและวัดบุญยืน

๔) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ชุมชนบ้านบุญยืนได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาเครือข่ายที่ดีนั้นจะต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ซึ่งการทำงานในลักษณะของการมีส่วนร่วมนี้จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งชุมชนบ้านบุญยืนมีความพร้อมที่จะพัฒนาเครือข่ายต่างๆ ให้เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะของชุมชน นำไปสู่การเป็นเจ้าของร่วมของเครือข่ายต่างๆ และสามารถที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการนำเอาผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้ และประการสำคัญ จะต้องมีการประสานงานในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวิธีการในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิม คือ พื้นที่บริเวณเมืองเก่า น่าน เชื่อมโยงกับพื้นที่ใหม่คือ ชุมชนบ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอผลงานศิลปะภาพวาดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ใน

การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวนี้ นางธัญญธิดา โรจนศิริภาณุกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลเวียงสา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจะช่วยให้การพัฒนาพื้นที่ทางการท่องเที่ยวใหม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และโดยเฉพาะการเชื่อมโยงเส้นทางจากพื้นที่การท่องเที่ยวเดิมเข้าไว้ด้วยแล้วก็จะทำให้เป็นที่รู้จักได้อย่างรวดเร็ว เพราะจังหวัดน่านเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเดิมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว และการที่ชุมชนบ้านบุญยืนได้สร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ก็จะทำให้เป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวด้วย เพราะน่านได้ชูการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลัก แต่ชุมชนบ้านบุญยืนได้นำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนด้วย และนอกจากนั้นจะต้องมีการเชื่อมโยงกับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมอีกแห่งหนึ่งคือ ชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา ซึ่งมีจิตรกรรมภาพวาด ๓ มิติ ที่นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชุมชนไว้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น ประเพณีแข่งเรือ การทอผ้า การประมงน้ำน่าน เป็นต้น ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเพราะเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่นำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาเป็นจุดเด่นสำคัญของการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนบ้านบุญยืนก็มีแนวคิดที่จะสร้างศิลปะเชิงสร้างสรรค์รูปแบบนี้ด้วยเช่นกัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับบ้านดอนไชยด้วย

จังหวัดลำปาง

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง จากการลงพื้นที่วิจัยได้ข้อค้นพบดังนี้

๑) การสำรวจเครือข่ายความร่วมมือ เป็นกระบวนการแรกที่ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง ได้ดำเนินการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการค้นหาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการเสริมสร้างการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจากการประชุมร่วมกับชุมชนพบว่า มีเครือข่ายต่างๆ อาทิ วัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง เทศบาลตำบลลำปางหลวง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง เป็นต้น ซึ่งการค้นหาเครือข่ายความร่วมมือนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินการในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สามารถที่จะขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การประสานงานระดับชุมชนและระดับเครือข่าย เป็นกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือเครือข่ายต่างๆ พร้อมทั้งการเชิญเครือข่ายได้เข้าร่วมเพื่อประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งในกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ชุมชนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่าย

ในการช่วยเป็นทั้งพี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนให้กับชุมชน ทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาเชิงพื้นที่ การสร้างการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญและจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าการดำเนินการเสริมสร้างเครือข่ายจะประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร

๓) การพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นกระบวนการหลังจากได้มีการประสานงานและทำความเข้าใจกับเครือข่ายต่างๆ เป็นที่เรียบร้อย ซึ่งชุมชนต้นแบบ หรือชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง ได้มีความร่วมมือกับวัดพระธาตุลำปางหลวง เทศบาลตำบลเกาะคา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยการประชาสัมพันธ์ในชุมชนเป็นเบื้องต้น เกี่ยวกับการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างไร ซึ่งชุมชนได้มีการเสนอว่าเนื่องจากชุมชนมีความโดดเด่นในเรื่องของประเพณีการฟ้อนผีมด-ผีเม็ง จึงควรที่จะมีการนำเอาประเพณีนี้มาเป็นจุดเด่นในการสร้างผลงานศิลปะ ซึ่งก็จะต้องเป็นการวาดภาพเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ และการวาดภาพนั้นจะต้องมีความแปลกใหม่และสวยงาม ซึ่งก็คือการวาดภาพแบบ ๓ มิติ หรือภาพ 3D เกี่ยวกับเรื่องราวประเพณีการฟ้อนผีมด-ผีเม็งของชุมชน

๔) การส่งเสริมและยกระดับสู่การท่องเที่ยวชุมชน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการพัฒนาเชิงพื้นที่แล้ว ในส่วนนี้เป็นการอาศัยศักยภาพของเครือข่ายโดยเฉพาะสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง ประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดลำปาง ในการเป็นเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้จะต้องอาศัยสื่อออนไลน์ในการเป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ด้วย โดยเฉพาะสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว รวมถึงการประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ได้ทั้งมิติด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจไปพร้อมกัน

๔.๒.๓ การวิเคราะห์สมรรถนะเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนาตามหลักการ KAP

ทฤษฎี KAP เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับปัจจัย ๓ สิ่ง คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) โดยความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งเครือข่ายจะได้รับผ่านประสบการณ์ในการทำงานตามบทบาทของตนเอง โดยมีทัศนคติ (Attitude) เกี่ยวกับบทบาทการทำงานเครือข่ายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการปฏิบัติ (Practice) หรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่น ซึ่งจากการวิจัยได้ค้นพบข้อสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงสมรรถนะ KAP ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑) สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การทำงานในลักษณะเครือข่ายประสบความสำเร็จ และสามารถที่จะพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถยกระดับสู่การท่องเที่ยวได้ ซึ่งการส่งเสริมด้านความรู้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แต่ละเครือข่ายได้มีการนำเอาองค์ความรู้ของตนเองไปพัฒนาบทบาทการดำเนินงานและสามารถที่จะเชื่อมโยงการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับเครือข่ายอื่นได้ ซึ่งพื้นที่ที่เห็นได้ชัดเจนจากการวิจัยครั้งนี้คือ

จังหวัดเชียงราย ที่ได้มีการส่งเสริมความรู้ให้กับเครือข่ายในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการในชุมชน ทั้งนี้ คำว่า “ศิลปะเชิงสร้างสรรค์” ยังเป็นคำศัพท์ใหม่สำหรับคนในชุมชนที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าหมายถึงอะไร ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการดำเนินการในส่วนนี้อย่างเป็นทางการในฐานะรูปธรรมคือการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังได้มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย ซึ่งก็คือ ไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ และสปาโคลน ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้ร่วมกันเรียนรู้จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นคือ บ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งแต่เดิมเป็นแค่น้ำพุร้อนของชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าแดด ต่อมาทางมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้นำไปพิสูจน์คุณสมบัติน้ำแร่ พบว่าเป็นแร่และโคลนที่มีคุณสมบัติที่ดีต่อร่างกายและสุขภาพ ชุมชนบ้านโป่งจึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีอาบน้ำแร่ แช่สปาโคลน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนและยังส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอีกด้วย

นอกจากนั้น การสร้างความรู้สู่ชุมชนในผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ยังได้มีการอาศัยเครือข่ายที่เป็นภูมิปัญญาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านประเพณีและวัฒนธรรม ที่มีการผสมเข้ากับศิลปะร่วมสมัยได้อย่างลงตัว ซึ่งเครือข่ายที่สำคัญได้แก่ สภาวัฒนธรรมในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มศิลปิน เป็นต้น ซึ่งได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา ยกตัวอย่างพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้มีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพวาด ๓D ประเพณีสลากย้อมขึ้นมา ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัดลำพูน ซึ่งทางสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน อันมีนายพงษ์เทพ มั่นตรง เป็นประธานสภาวัฒนธรรมฯ ได้ร่วมกันเสวนาเพื่อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสลากย้อมว่ามีรูปแบบลักษณะอย่างไร ซึ่งได้มีการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับชุมชน นิสิต กลุ่มศิลปินจิตอาสา ก่อนที่จะมีการลงมือวาดภาพจิตรกรรมดังกล่าว และกลุ่มศิลปินจิตอาสาก็ได้มีการอธิบายเกี่ยวกับภาพวาดจิตรกรรม ๓D ว่าคืออะไร และจะสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับภาพวาดประเพณีสลากย้อมได้อย่างไร ซึ่งนี่ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความรู้ให้กับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการทำความเข้าใจร่วมกันว่าประเพณีสลากย้อมจะเข้ากันได้กับภาพวาดจิตรกรรม ๓D ซึ่งเป็นศิลปะสมัยใหม่ได้อย่างไร

ข้อค้นพบสำคัญอย่างหนึ่งที่ค้นพบจากการวิจัยนี้คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการประยุกต์เอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน การเรียนรู้ชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นเป็นลักษณะของการสืบทอดความรู้และเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความรู้ชุมชนนั้นไว้ ซึ่งในหลายพื้นที่ที่วิจัยนั้นมีกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดองค์ความรู้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย และในหลายพื้นที่ได้ใช้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นนั้นเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิเช่น วัดศรีดอนชัย อำเภอปาย ได้มีการนำเอาประเพณีแห่พระสิงห์ปาย ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน และพระสิงห์ปายถือว่าเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอปาย โดยวัดและชุมชนได้มีการสร้างการเรียนรู้ชุมชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนซึ่งพื้นที่ชุมชนบ้านศรีดอนชัย เป็นเวียงเก่าที่ได้รับการอนุรักษ์ หรือพื้นที่จังหวัด

ลำพูน ได้นำเอาประเพณีสลากย้อมมาสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัด ลำพูน โดยการร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย หอศิลป์สลาเลาเรือง วิทยาลัย สงฆ์ลำพูน สถาบันผ้าทอหริภุญชัย เป็นต้น ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งใน ระดับชุมชนและในระดับเครือข่าย โดยเฉพาะในระดับเครือข่ายที่ได้มีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน ร่วมกัน เกิดเป็นการเรียนรู้ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ที่เข้าใจว่าประเพณีสลากย้อมนั้นเป็นอย่างไร ซึ่ง ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากความรู้ หรือ Knowledge ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ถ่ายทอด สู่ชุมชนผ่านการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และรักษาให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป อีกทั้ง กลุ่ม ศิลปินจิตอาสาที่ได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ก็ได้มีการนำเอาความรู้ในด้านงาน ศิลปะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น การวาดภาพจิตรกรรม ๓D การสร้าง ประติมากรรมข้าวเป็นเจ้า ประติมากรรมภูมิจักรวาล ไม้ค้ำโพธิ์ร่วมสมัย เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นการ นำเอาสมรรถนะด้านความรู้ของกลุ่มศิลปินมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่

๒) ทักษะคติ (Attitude) สมรรถนะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาให้ เป็นทักษะคติเชิงบวกคือ การสร้างทักษะคติที่ดีต่อศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะคำว่าศิลปะเชิง สร้างสรรค์ถือได้ว่าเป็นคำศัพท์ใหม่สำหรับชุมชน หลายพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาไม่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และในหลายพื้นที่ยังคงยึดติดกับแนวคิดเดิมๆ ที่ยึดถือกันมาตั้งแต่บรรพ บุรุษ เช่นในพื้นที่วัดท่าข้าม อำเภอฮอด ที่ได้มีการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการ ประยุกต์ไม้ค้ำโพธิ์ร่วมสมัย ด้วยการนำเอาเหล็กมาใช้แทนไม้ ซึ่งกลุ่มศิลปินที่เป็นคนในพื้นที่คือ อ. มานิตย์ โกวฤทธิ์ เจ้าอาวาสวัดท่าข้าม และผู้นำชุมชน ต่างมีความเห็นว่าในแต่ละปีนั้นได้มีการตัดไม้ เพื่อนำมาทำเป็นไม้ค้ำโพธิ์เป็นจำนวนมาก และต้นไม้ในชุมชนเริ่มหมดลงและจะต้องไปเอาต้นไม้จาก พื้นที่อื่นนอกชุมชนมาทำเป็นไม้ค้ำโพธิ์ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเกิดแนวคิดในการนำเอาเหล็กมา ใช้แทนไม้ ซึ่งในช่วงแรกนั้นเกิดการต่อต้านจากชาวบ้านในชุมชนเพราะเห็นว่าเป็นการทำผิดจารีต ประเพณีที่เคยปฏิบัติมาก่อน ซึ่งไม้ค้ำโพธิ์จะต้องใช้ไม้ ไม่ใช่เหล็ก นี่แสดงให้เห็นว่าทักษะคติเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงวัสดุที่จะนำมาทำไม้ค้ำโพธิ์ได้รับการต่อต้าน ดังนั้น กลุ่มศิลปินและเครือข่ายจึงได้มีการ ปรับทัศนคติของชาวบ้านโดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการตัดไม้ในชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน อีกทั้งยังมีการเปิดเผยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอื่นอีกด้วย และ หากเปลี่ยนไปใช้เหล็กแทนไม้ จะช่วยลดการตัดไม้ลงไปได้มาก และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน เชิงสาธารณะของวัด ชุมชน หรือโรงเรียนได้อีกด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านในครั้งนี้ ได้รับการยอมรับจากชุมชนในที่สุด แสดงให้เห็นว่า ทักษะคติของชุมชนได้ส่งผลสำคัญต่อการ เปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน และวิถีชุมชนก็ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติใหม่ให้เกิดขึ้นได้

นอกจากนั้น สมรรถนะด้านทัศนคติของแต่ละเครือข่ายที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการ พัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นอกเหนือไปจากชุมชนก็คือ หน่วยงานราชการ โดยเฉพาะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในหลายพื้นที่ได้เกิดทัศนคติใหม่ขึ้นเกี่ยวกับการนำเอาศิลปะเชิง สร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งแต่เดิมนั้นชุมชนมีเพียง การท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่อาศัยจุดแข็งของวัดต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เดิมอยู่ก่อนแล้ว และในบางพื้นที่ได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ขึ้นมาแต่ก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว แต่เมื่อเกิดแนวคิดการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพื้นที่ใหม่ด้านการท่องเที่ยว กลับได้รับความนิยมและสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ยกตัวอย่างพื้นที่ชุมชนบ้านต้นไคร้ จังหวัดแพร่ ที่ได้มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือภาพวาดจิตรกรรม ๓D ที่ได้ถ่ายทอดของดีชุมชนหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งก็คือ ฝักต้นมือ ที่สร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก รวมถึงได้มีผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างอื่นด้วย เช่น ข้าวควบ ข้าวแคบ เป็นต้น ซึ่งก็ได้นำเอามาถ่ายทอดบนผนังกำแพงของวัดต้นไคร้ โดยการสนับสนุนของเจ้าอาวาสวัดต้นไคร้ เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้และอนุรักษ์ของดีในชุมชน และปรากฏว่าหลังจากที่ได้มีการรังสรรค์ผลงานโดยกลุ่มศิลปินจิตอาสา มีการประชาสัมพันธ์โดยชุมชน ชมรมสื่อมวลชนจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนบ้านต้นไคร้ก็เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมภาพวาดจิตรกรรม ๓D ที่ได้ถือว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับชุมชนและนักท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนนี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก นี่แสดงให้เห็นว่า การสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชน และชุมชนก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย พร้อมทั้งมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และการท่องเที่ยวของชุมชน

๓) การปฏิบัติ (Practice) สมรรถนะที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือการปฏิบัติการ หรือ Practice ซึ่งเป็นความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มศิลปินจิตอาสา กลุ่มศิลปินเต็มสปี แดมฟัน ปันจินตนาการ นำโดย อ.มานิตย์ โกวฤทธิ และทีมงาน ได้เกิดการลงมือปฏิบัติในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่ขึ้นมา ทั้งนี้ สมรรถนะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการมีความรู้และทัศนคติที่ดีเป็นประการสำคัญ เพราะความรู้และทัศนคติที่ดีจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานที่ทรงคุณค่าออกมา

จากการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาทั้งหมด ๘ พื้นที่ ซึ่งเป็นการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเพื่อสร้างการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งในหลายพื้นที่ได้มีการนำเอาแนวคิดประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปอยู่ในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งสามารถสรุปการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของทั้ง ๘ พื้นที่ได้ดังนี้

๑. จังหวัดลำพูน มีการวาดภาพจิตรกรรม ๓D ที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีสลาภย้อม ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของจังหวัดลำพูน โดยใช้พื้นที่บริเวณวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพื้นที่ในการพัฒนา โดยมีเครือข่ายสำคัญในครั้งนี้เป็น วัดพระธาตุหริภุญชัย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม หอศิลป์สละเลาเรือง สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย

๒. จังหวัดเชียงใหม่ มีการนำเอาประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของวัดท่าข้าม อำเภอฮอด มาสร้างสรรค์เป็นผลงานไม้ค้ำโพธิ์ร่วมสมัยที่มีการนำเอาเหล็กมาใช้แทนไม้ และได้มีการวาดภาพลายเส้น ภาพจิตรกรรมต่างๆ ตามแต่ความถนัดของกลุ่มศิลปินจิตอาสา เด็กนักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไปที่สนใจ นำมาจัดสร้างเป็นไม้ค้ำโพธิ์ที่มีความแปลกใหม่และไม่มีที่ใดมาก่อน ถือเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยที่มีกลิ่นอายของวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมและศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยอยู่ด้วยกัน

๓. จังหวัดเชียงราย ได้จัดสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวมุขชนบ้านเหล่าพัฒนาที่ได้มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าว ซึ่งผืนดินบริเวณนั้นเรียกว่าเป็น “ดินดำน้ำชุ่ม” เหมาะแก่การทำนาได้ตลอดทั้งปี ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จึงได้มีการจัดสร้างประติมากรรมดังกล่าวขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งปฏิมากรผู้ปั้นผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ได้กล่าวไว้ว่า ประติมากรรมดังกล่าวนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของข้าว ซึ่งอย่าลืมว่ารากเหง้าของชีวิตคือ “ข้าว” ข้าวทำให้เราเติบโตได้ จึงได้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” ขึ้นมา โดยสร้างผลงานไว้ ๓ ชั้นคือ ๑) ต้นข้าว มี ๓ ต้น สื่อถึงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยเชื่อว่าในอดีตเราก็กินข้าว ปัจจุบันเราก็กินข้าว และอนาคตเราก็กินข้าว ๒) รวงข้าว ซึ่งมีลักษณะโน้มลงและมี ๙ เม็ด สื่อให้เห็นว่าคนเรานั้นจะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเหมือนดังรวงข้าว และเม็ดข้าว ๙ เม็ด สื่อถึงในหลวงรัชกาลที่ ๙ (ข้าวเป็นเจ้า) และ ๓) เมล็ดข้าว สื่อถึงการกำเนิดของสรรพสิ่งที่จะต้องมาจากสิ่งเล็กๆ ก่อนที่จะมีการเจริญเติบโต

๔. จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยชุมชนวัดศรีดอนชัย อำเภอปาย ได้มีการนำเอาประเพณีการแห่พระสิงห์ปายมาเป็นส่วนสำคัญของการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งประเพณีการแห่พระสิงห์ปายนั้นเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานนับร้อยปี และพระสิงห์ปายเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่คู่อำเภอปาย ที่มีอายุกว่า ๗๐๐ ปี และได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันที่ ๑๓ เดือนเมษายน

๕. จังหวัดพะเยา ได้นำเสนอของดีและวิถีชีวิตของชาวมุขชนตำบลแม่นาเรือ ทั้งอาหารพื้นบ้าน การนำเสนอวิถีชีวิตของชุมชน ผ่านการวาดภาพ ๓ มิติ บนผืนกำแพงและสังกะสีเก่า เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการสร้างงาน สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ พร้อมดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ช่วยกระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากนี้ พื้นที่บริเวณวิทยาเขตพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดสร้างประติมากรรม “ภูมิจักรวาล” อันเป็นประติมากรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดพะเยาที่รวมเอาแนวคิดเชิงพุทธศาสนา จักรวาลวิทยา และแหล่งโบราณสถานเวียงบัว เข้าไว้ด้วยกันในผลงานชิ้นนี้ ทั้งนี้เพราะวิทยาเขตพะเยา ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้กับเมืองโบราณ คือ เวียงบัว ซึ่งมีอายุหลายร้อยปี ร่วมสมัยเดียวกับพญางำเมือง โดยมีหลักฐานที่ค้นพบเช่น เตาเผา ภาชนะดินเผาเขียนสีเคลือบโบราณ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเฉพาะถิ่น บางลายมีความพิเศษที่ไม่เหมือนใคร มีความหมายที่ลึกซึ้ง จึงได้มีแนวคิดในการนำเอาลวดลายที่อยู่ในภาชนะมาออกแบบเป็นงานประติมากรรม โดยเอารูปปลา (ปลาสิก) อันเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์มาเป็นต้นแบบ และนำมาออกแบบลวดลายใหม่ เพื่อให้เห็นการถ่ายทอดพัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบันและเพื่ออนาคต โดยทำเป็นรูปปลาคู่กระโจนออกมาจากกระแสน้ำ มีลวดลายโดยรอบเป็นจักรวาล มีธรรมจักรอยู่ตรงกลาง มีความหมายคือการออกจากอวิชชา เป็นอิสระหลุดพ้นจากสังสารวัฏ เข้าสู่อนันตภาวะ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การแสวงหาพุทธปัญญา เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ เพื่อโลกีย์สุข ที่สุดคือโลกุตระสุข อันเป็นวงกลมคือความว่าง

๖. จังหวัดแพร่ ได้มีการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนบ้านต้นไคร้ ตำบลช่อแฮ ซึ่งได้มีการวาดภาพจิตรกรรม ๓D ที่ถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและของดีชุมชนบ้านต้นไคร้ คือผ้าต้นมือ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงในระดับจังหวัดและระดับประเทศ การสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากวัดต้นไคร้ ชุมชนบ้านต้นไคร้ โรงเรียนวัดต้นไคร้ ตลอดจนเครือข่ายในระดับจังหวัดที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่าย อาทิ ชมรมสื่อมวลชนแพร่ สมาคมสตรีจังหวัดแพร่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ เป็นต้น ที่ได้มีส่วนร่วมเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนแห่งนี้ให้เกิดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน

๗. จังหวัดน่าน มีการนำเอาประเพณีตักบาตรเทียน ซึ่งเป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา มาสรรค์สร้างเป็นภาพวาดจิตรกรรม ๓D ที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวประเพณีดังกล่าวได้อย่างสวยงามและน่าสนใจ และได้กลายเป็น Land Mark แห่งใหม่ของอำเภอเวียงสาที่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเที่ยวอำเภอเวียงสาจะต้องแวะมาถ่ายภาพกับภาพวาดบาตรพระขนาดใหญ่เทียนขนาดใหญ่ ซึ่งนักท่องเที่ยวยังสามารถเดินเที่ยวชมภาพวาด ๓D บริเวณที่ว่าการอำเภอเก่าซึ่งได้จัดสร้างภาพรถสองแถวน่าน-เวียงสา ที่มีชื่อเสียงอีกด้วย

๘. จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นในเรื่องของประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เชิงพื้นที่คือ การฟ้อนผีมดผีเม็ง ซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของจังหวัดลำปาง ในและส่วนนี้ ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง ได้เล็งเห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว จึงได้มีการนำเอามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ๓D ถ่ายทอดเรื่องราวประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้เห็นอย่างชัดเจนและสวยงามสมจริงเป็นอย่างมาก ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมและกราบไหว้พระธาตุลำปางหลวง ได้ไปแวะเวียนถ่ายรูปกับภาพจิตรกรรมดังกล่าวอยู่เสมอ

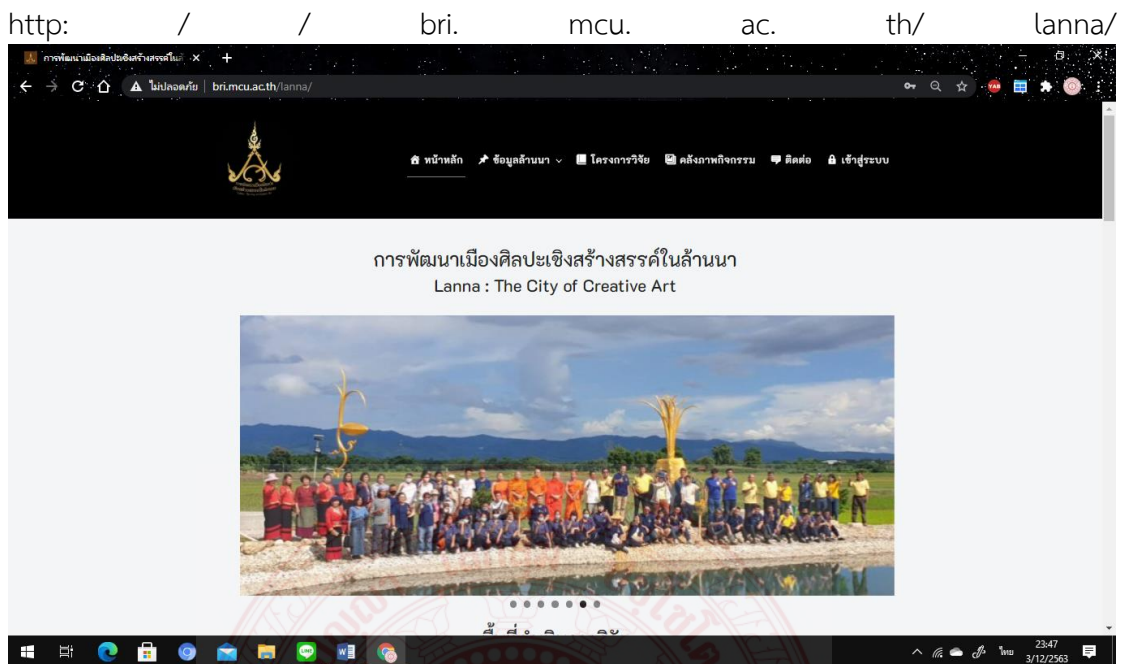
๔.๓ การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

นวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่าย เป็นการนำเสนอนวัตกรรม ๒ ประเภท ได้แก่

๑) นวัตกรรมเชิงสารสนเทศสาธารณะเพื่อการจัดการความรู้และเครือข่าย เกิดการพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เว็บไซต์ เพื่อนำเสนอแนวคิดและวิธีการที่จะทำให้การดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายมีประสิทธิภาพ และเพื่อใช้ในการพัฒนาบริบททางสังคมที่จำเป็นต้องมีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่มีการทำงานหลากหลายมิติและหลากหลายภาคส่วน ๒) นวัตกรรมทางสังคมที่เกิดกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นในเรื่องของการนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ในสังคม ซึ่งถึงแม้ว่าศิลปกรรมต่างๆ ในสังคมไทยจะมีมายาวนานนับร้อยนับพันปีแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึงสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือเป็นการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

๔.๓.๑ การพัฒนานวัตกรรมเชิงสารสนเทศสาธารณะ รูปแบบระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Database System) นับเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับระบบสารสนเทศแบบต่างๆ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมที่จะช่วยในเรื่องของระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยให้เครือข่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการข้อมูลสาธารณะเพื่อการจัดการเครือข่ายและการเรียนรู้ของผู้สนใจ โดยมีการพัฒนาระบบดังนี้

ขั้นตอนการพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๑) การวางแผนงาน เป็นขั้นตอนแรกในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยเริ่มจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล รวมถึงผลการวิจัยเพื่อรวบรวมเป็นสารสนเทศ ก่อนที่จะมีการนำเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลต่อไป

๒) กำหนดขอบเขตการดำเนินการ เป็นขั้นตอนในการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาข้อมูลต่างๆ ที่จะใช้เป็นสารสนเทศ ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัด พื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ ทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือ สมรรถนะและศักยภาพของเครือข่าย กระบวนการเสริมสร้างเครือข่าย เส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งได้มีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการบรรจุไว้ในระบบฐานข้อมูลตามหมวดหมู่ต่างๆ

๓) การออกแบบระบบฐานข้อมูล เป็นขั้นตอนในการสร้างแพลตฟอร์ม หรือหน้าต่างของฐานข้อมูลในส่วนต่างๆ ที่ได้มีการกำหนดขอบเขตไว้แล้ว ซึ่งในส่วนนี้ได้มีการบรรจุข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญต่างๆ เข้าไว้เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลด้านการเรียนรู้และเสริมสร้างเครือข่ายของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายด้วย

๔) การทดสอบระบบ และนำระบบไปใช้งาน ในขั้นตอนนี้เป็นการทดสอบระบบเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าระบบฐานข้อมูลจะทำงานได้ถูกต้องและเป็นไปตามความต้องการ รวมทั้งกำหนดให้ผู้ใช้ระบบหลายๆ คน ร่วมดำเนินการทดสอบเพื่อให้ระบบสามารถทำงานได้ถูกต้องและครบถ้วนที่สุด เมื่อผ่านขั้นตอนการทดสอบเพื่อการยอมรับระบบแล้ว ได้จัดให้มีการฝึกอบรมผู้ใช้ให้มีความเข้าใจในการทำงานของระบบฐานข้อมูลและสามารถใช้งานได้โดยไม่มีปัญหา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ผู้ใช้อาจยังไม่มีความคุ้นเคยในการใช้งาน จึงต้องจัดให้มีบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำเมื่อผู้ใช้งานเกิดปัญหาในการใช้ระบบฐานข้อมูล

การจัดการองค์ความรู้สารสนเทศของเครือข่าย

ระบบสารสนเทศได้มีการพัฒนาระบบ เพื่อให้เครือข่ายและนักวิจัยได้มีสิทธิ์ในการจัดการเนื้อหาเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัย และเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาเนื้อหาสารสนเทศที่ได้รับการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายต่างๆ ดังนี้

๑. เครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ประกอบด้วย

๑) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง กลุ่มวัดในเวียงกุมกาม วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) วัดผาลาด วัดเจ็ดยอด

๒) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑสถานบ้านดำ

๓) จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญไชย วัดบ้านปาง วัดวัดพระบาทตากผ้า วัดพระธาตุ ๕ ดวง

๔) จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า วัดเจดีย์ขาวหลัง วัดศรีชุม วัดศรีลองเมือง วัดป่าฝาง วัดจองคำ วัดไหลหิน วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดปงยางคก วัดปงสนุกเหนือ

๕) จังหวัดแพร่ ได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระบาทมิ่งเมือง วัดสูงเม่น วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี

๖) จังหวัดน่าน ได้แก่ วัดภูมินทร์ วัดหนองบัว วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดมิ่งเมือง

๗) จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดศรีโคมคำ วัดจอมทอง วัดอนาลโย

๘) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ วัดพระธาตุกองมู วัดจองคำ

๒. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ๙ พื้นที่

๑) วัดและชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

๒) วัดบ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

๓) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๔) วัดและชุมชนบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

- ๕) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๖) วัดและชุมชนบ้านศรีบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- ๗) วัดและชุมชนบ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
- ๘) วัดและชุมชนบ้านดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓. เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

- ๑) ชุมชนศิลปะเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- ๒) ชุมชนผ้าหม้อห้อมทุ่งโฮ้ง ชุมชนผ้าทอมือ ในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- ๓) กลุ่มผลิตตุ๊กและโคมล้านนาของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลป่าเทีว อำเภอเมือง และชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน
- ๔) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้สร้างสรรคงานพระพุทธรูปไม้ และกลุ่มเครื่องเงิน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๔. เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา

- ๑) สมาคมข้าวศิลป์ จังหวัดเชียงราย
- ๒) หอศิลป์ริมน่าน จังหวัดน่าน
- ๓) เครือข่ายศิลปินล้านนา
- ๔) สมาคมการท่องเที่ยวภาคเหนือ
- ๕) โรงเรียนภูมิปัญญาล้านนา
- ๖) คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๗) สาขาพุทธศิลป์กรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘) คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มทร.ล้านนา

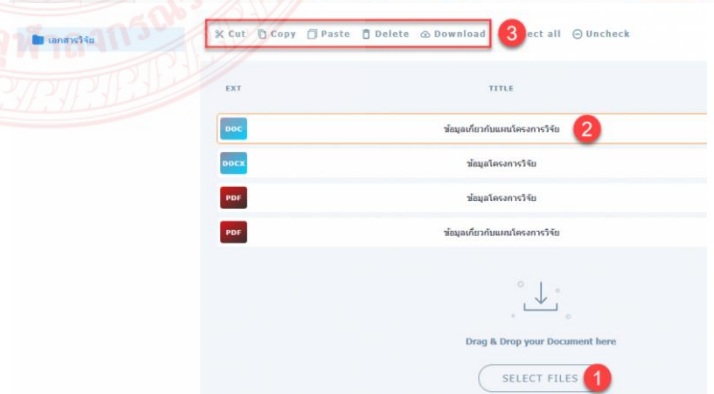
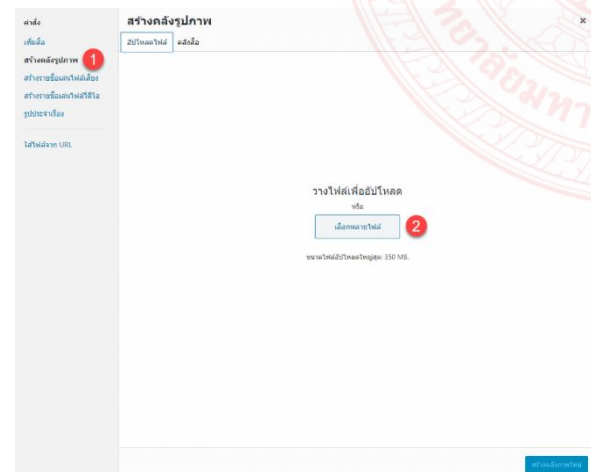
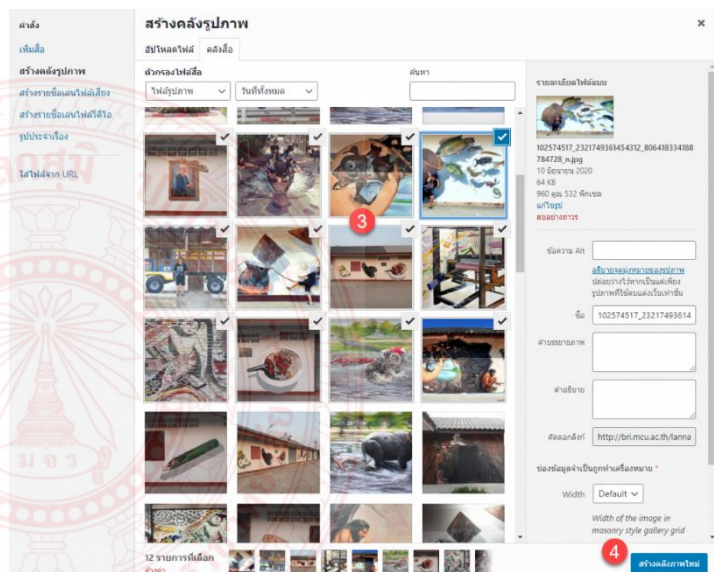
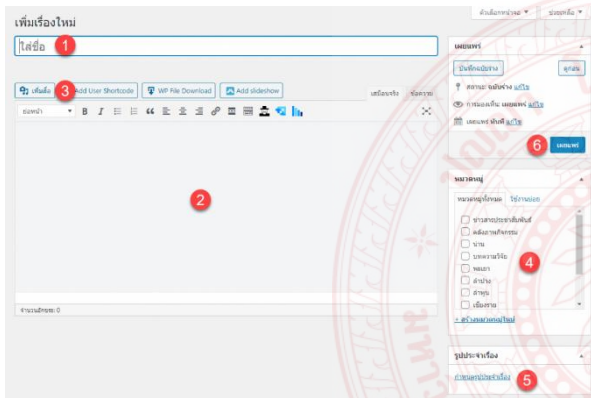
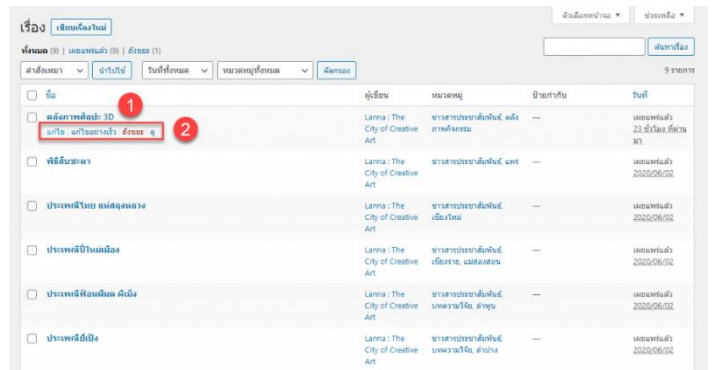
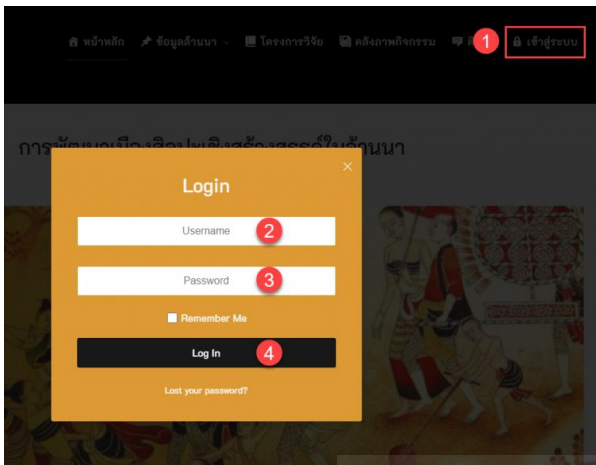
๙) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

๑๐) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

๑๑) สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

๑๒) บ้านนายอินสนธิ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติ

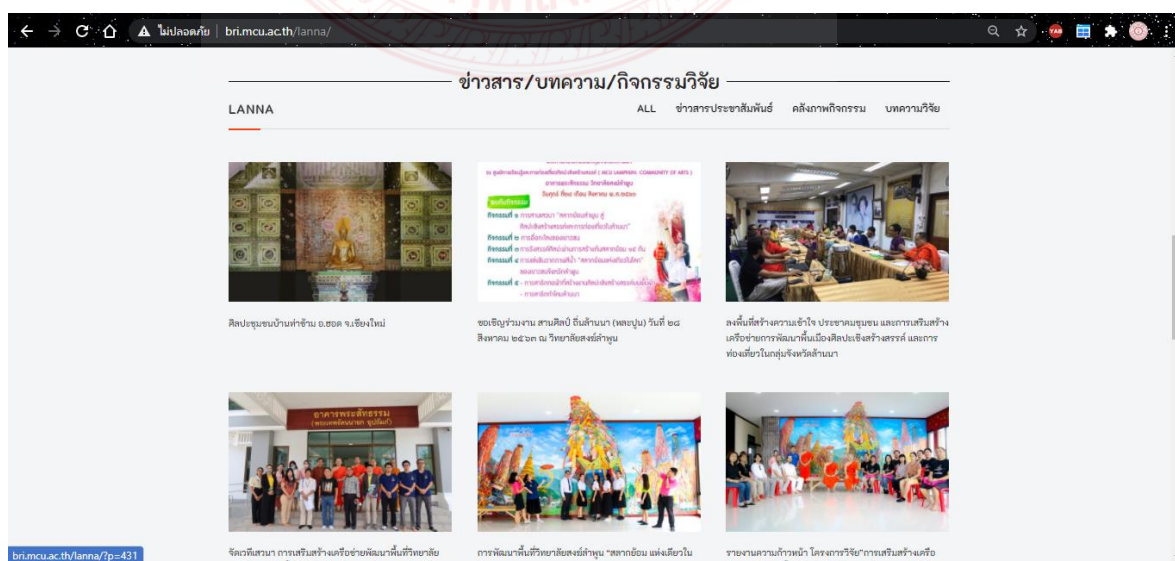

การใช้ประโยชน์จากการจัดการสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การพัฒนากระบวนการจัดการสารสนเทศที่เกิดจากความร่วมมือของเครือข่ายต่าง ๆ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้เกิดประโยชน์จากการจัดการสารสนเทศ ดังนี้

- ๑) การจัดการพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และบริบทของเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละจังหวัดแต่ละพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของนักวิจัยและคนในชุมชน ตลอดจนองค์กรต่างๆที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
- ๒) การศึกษาเนื้อหาและการตัดสินใจของนักวิจัยและเครือข่ายต่างๆ ในการค้นหาคำถามความรู้ที่เกิดจากนักวิจัยและเครือข่าย ในการเผยแพร่องค์ความรู้และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๓) การกำกับติดตามของการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นการกำกับติดตามความเคลื่อนไหวในการดำเนินการวิจัย แผนการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา
- ๔) การเผยแพร่องค์ความรู้สาธารณะ เป็นการศึกษาเรียนรู้ของผู้สนใจที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระ และเป็นระบบที่สะดวกต่อการศึกษาที่ได้พัฒนาระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัย
- ๕) การประชาสัมพันธ์เชิงการท่องเที่ยว เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ได้พัฒนาระบบในเกิดการเผยแพร่ที่สอดคล้องกับระบบของ Application ในระบบโทรศัพท์มือถือทุกระบบ

๔.๓.๒ การพัฒนานวัตกรรมการทางสังคม รูปแบบของการผลักดันนโยบาย และ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ล้านนา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวของโลก จึงได้กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผลักดันไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศจึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน บนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวมีศักยภาพด้วยแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศมีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้เติบโตได้อย่างมั่นคง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ได้มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวดังที่หลายประเทศได้เคยทำมาแล้ว อาทิ หอศิลป์ Musée d'Orsay ที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับสถานีรถไฟ Gare d'Orsay ประเทศฝรั่งเศส, หอศิลป์ Metropolitan และ Solomon R. Guggenheim มหานครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา, Molecule Man งานประติมากรรมโดย Jonathan Borofsky บริเวณแม่น้ำ Spree กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี, หอศิลป์ SCAI The Bathhouse กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงเป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศ โดยจากแผนยุทธศาสตร์ของประเทศที่มุ่งให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ อันจะกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายต่อหัวในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้ชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยว^๖ ซึ่งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จะเป็นส่วนงานในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยตรง และมีแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วย ในส่วนของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนงานสำคัญในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดโดยมีเป้าหมายเพื่อใช้เป็นกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากลบนพื้นฐานความเป็นอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมล้านนา วิถีชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัยได้ค้นพบข้อสรุปสำคัญของ

^๖ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน, แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔, (ลำพูน : มปท., ๒๕๖๐), หน้า ๑.

นโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายและยกระดับการท่องเที่ยวซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ออกเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ดังนี้^๗

ยุทธศาสตร์ที่ ๑: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒: การเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของสินค้า รวมทั้งบริการด้านการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมล้านนา วิถีชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓: ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุกผ่านสื่อต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ ๔: การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มีความพร้อมในการให้บริการ และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๕: การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีเป้าหมายสำคัญคือการบริหารจัดการเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะของการทำงานแบบเครือข่ายการท่องเที่ยว พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมกับพื้นที่ใหม่ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและนอกจากนั้นก็ยังเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่อีกด้วย อย่างเช่นการยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน โดยใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังประยุกต์ หรือจิตรกรรมภาพวาด 3D สลากย้อมและโคมล้านนา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนออัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของจังหวัดลำพูน นอกเหนือไปจากพระบรมธาตุหรือภูซัย ผ้าทอ และแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่เป็นที่รู้จักและยอมรับด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ ทั้งนี้ จิตรกรรมภาพวาด 3D นับได้ว่าเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับชาวลำพูนและเป็นสิ่งที่ไม่เคยมาก่อน ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีภาพวาด 3D โดยศิลปินชาวลำพูนเกิดขึ้นบริเวณช่วงพันปี เทศบาลเมืองลำพูนก็ตามที่นั่นก็ยังไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการหรือไม่ได้มีการชูเป็นจุดเด่นสำคัญของช่วงพันปี ซึ่งจุดเด่นสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของช่วงพันปีคือประติมากรรมไม้ไผ่สาน “พระรอดหลวงลำพูน” ที่สร้างขึ้นจากการสานไม้ไผ่ขึ้นมาทั้งองค์ แต่นั่นก็ยังไม่ได้เป็นส่วนสำคัญของช่วงพันปีทั้งหมด ซึ่งในส่วนของจิตรกรรมภาพวาด 3D สลากย้อมและโคมล้านนา ถือได้ว่าเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดลำพูน และได้รับการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมพัฒนาโดยศิลปินและพี่น้องชาวลำพูนอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ได้ระดมความคิดในการที่จะนำเสนออัตลักษณ์ของลำพูนผ่านภาคจิตรกรรมฝาผนัง และได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นพื้นที่ในการนำเสนองานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗-๔๘.

ในส่วนของการพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวขึ้นเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนของฝ่ายภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและการดำเนินการเชิงพื้นที่ หน่วยงานสำคัญที่มีบทบาทด้านนโยบายและแผนยุทธศาสตร์คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด และภาคีเครือข่ายภาคเอกชนบางส่วนที่จะมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปะและการท่องเที่ยว อาทิ วัดพระธาตุหริภุญชัย อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม สภาวัฒนธรรมจังหวัด หอศิลป์ริมน่าน สมาคมข้าวศิลป์ จังหวัดเชียงราย สมาคมการท่องเที่ยวภาคเหนือ เป็นต้น ซึ่งการจัดทำนโยบายของภาคเครือข่ายต่างๆ นั้นจะมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมและการพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ กล่าวคือ การเชื่อมโยงเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวชุมชนและการนำเสนออัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของแต่ละจังหวัด โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้มุ่งเน้นในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาเชิงพื้นที่ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการสร้างสรรค์สร้างศิลปะโดยการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะเข้าด้วยกัน เช่น งานสลากย้อม กิจกรรมโคมแสนดวง เป็นต้น

นอกจากนั้น เครือข่ายการท่องเที่ยวในส่วนหน่วยงานราชการยังได้กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัดล้านนานั้นมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยเฉพาะการนำเสนอต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ให้กลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้นั้นเป็นสิ่งท้าทายสำคัญในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งในส่วนของการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นควรมีการพัฒนาเชิงนโยบายของแต่ละส่วนงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการร่วมกันของทุกฝ่าย เกิดการประสานความร่วมมือในการที่จะสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ให้เกิดขึ้นบนฐานของการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ ยกตัวอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้มีนโยบายในการทำให้เมืองลำพูนกลายเป็นเมืองวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยนายภานุพงษ์ ไชยวรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลไว้อย่างน่าสนใจว่า ลำพูนมีของดีเยอะมาก มีครุบา มีศิลปินแห่งชาติ มีวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเราควรนำเสนอให้เมืองลำพูนเป็นเมืองวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการผสมเอาศิลปะสมัยใหม่เข้ากับประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งนี่เป็นส่วนหนึ่งของการนำไปสู่การกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตได้ และโดยเฉพาะการพัฒนาในเรื่องของเครือข่ายนั้นก็ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ลำพังเพียงสถานที่ท่องเที่ยวคือวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ที่จะสรรค์สร้างจิตรกรรมภาพวาด 3D สลากย้อมและโคมล้านนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ไม่มีส่วนงานหรือเครือข่ายอื่นมาสนับสนุนก็ไม่อาจทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เป็นต้น ดังนั้น การที่จะนำเสนอนโยบายการเสริมสร้างเครือข่ายฯ ควรต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ในการเป็นผู้กำหนดนโยบาย หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเชื่อมโยงพื้นที่เครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่รวมเอาแหล่งท่องเที่ยว

ต่างๆ ที่เน้นในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี ผสานเข้ากับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งนี่จะเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ดีที่สุด

ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ในอันดับต้นๆ เป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม โบราณสถาน ศิลปะชุมชน และศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ได้มุ่งเน้นในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมชุมชน ธรรมชาติ และศิลปะเข้าไว้ด้วยกัน เกิดเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้มุ่งเน้นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ข้อค้นพบที่สำคัญอย่างหนึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ส่วนงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในกลุ่มจังหวัดล้านนาได้มีการนำเสนอแผนนโยบายการพัฒนาเครือข่ายโดยการเชื่อมโยงบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร พร้อมทั้งได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การทำงานเชิงเครือข่ายไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

๑) นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม วัดและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการซึ่งจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานลักษณะเครือข่าย โดยแต่ละเครือข่ายจะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปและที่สำคัญจะต้องเกิดการเชื่อมโยงของบทบาทต่างๆ ด้วย เช่น การให้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน การนำเสนอแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอข้อมูลด้านการส่งเสริมบทบาทของเครือข่ายตนเอง เป็นต้น และที่สำคัญ เครือข่ายจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย เพื่อให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของผลงานดังกล่าว

๒) นโยบายและยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดในล้านนาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่นั้น มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะร่วมกับเครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนที่มีอยู่เดิมก่อนแล้ว เช่น วัดและสถานที่สำคัญต่างๆ ในตัวเมือง พิพิธภัณฑ์ชุมชน หอศิลปะ เป็นต้น แต่จะต้องมีการดำเนินการในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมว่าพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่นั้นมีพื้นที่ในส่วนใดของจังหวัดด้วย หรือเป็นการประชาสัมพันธ์พื้นที่แห่งใหม่โดยอาศัยทุนเดิมคือพื้นที่เก่าเป็นสำคัญ การประชาสัมพันธ์จะมุ่งเน้นการประสานงานกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัด ในการให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากพื้นที่การท่องเที่ยวเดิมที่เป็นที่รู้จักหรือมีชื่อเสียงอยู่แล้วสู่พื้นที่รอบนอก ซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยวที่ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ธรรมชาติ ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวชุมชนไว้ด้วยกัน ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นการกระตุ้นในเรื่อง

ของเศรษฐกิจชุมชนด้วย เพราะจะมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้าวิสาหกิจชุมชน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

๓) นโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเสริมศักยภาพของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการเกี่ยวกับงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ของเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การสร้างสรรคและพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวได้ ซึ่งการเสริมสร้างเครือข่ายต่างๆ นั้น จะมีการเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของแต่ละเครือข่ายว่ามีบทบาทใดบ้าง เช่น วัดต่างๆ ก็จะมีบทบาทในส่วนของความเป็นแหล่งรวบรวมพุทธศิลปกรรม สถาบันการศึกษา จะมีบทบาทในส่วนของความเป็นที่ปรึกษา การลงพื้นที่สร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ก็จะมีบทบาทในการเป็นเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์ และสถานศึกษาในพื้นที่ ก็จะมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มเครือข่ายเยาวชน เป็นต้น

ดังนั้นแล้ว บทสรุปของการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนานั้น จะต้องดำเนินการในลักษณะของเครือข่าย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเอง การพัฒนาเชิงพื้นที่และการเป็นเจ้าของร่วม ซึ่งเครือข่ายต่างๆ จะต้องมีการประชาสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของตนเองและในลักษณะเครือข่ายด้วย เกิดการประสานเชื่อมโยงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่น และประการสำคัญ การเสริมสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพนั้นจะสามารถทำให้เกิดพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นและมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของเครือข่ายทั้งหมด

บทสรุปของการพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑) การระดมความคิดเห็นเชิงเครือข่ายของกลุ่มศิลปินและแหล่งศิลปะของจังหวัดลำพูน เพื่อนำเสนอแนวคิด วิธีการ และการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จังหวัดลำพูน

๒) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จังหวัดลำพูน เชิงบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน

๓) การเพิ่มคุณค่าของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อประเภทต่างๆ โดยเน้นสื่อออนไลน์เป็นสำคัญ

๕) การสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มล้านนา ได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ร่วมกับชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอนวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการยกระดับสู่การท่องเที่ยวที่สามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นศิลปะร่วมสมัยมาเป็นจุดเน้นสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑) การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่าย จากการวิจัยพบว่า ศักยภาพของเครือข่ายต่างๆ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือโดยส่วนใหญ่แล้วได้มีการส่งเสริมศักยภาพชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถที่จะสร้างความพร้อมด้านการท่องเที่ยว พัฒนากระบวนการเครือข่ายด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และระดับภาค ส่งเสริมการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว รวมทั้งการค้นหาเครือข่ายความร่วมมืออื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการยกระดับการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน นอกจากนี้ การมุ่งเน้นบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่ามีบทบาทในการส่งเสริมการทำงานด้านการท่องเที่ยวก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้แต่ละเครือข่ายได้รู้ว่าตนเองมีบทบาทที่สำคัญในด้านใดบ้าง และจะสามารถหนุนเสริมให้เครือข่ายร่วมอื่นๆ ได้ทำงานเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร การมุ่งเน้นบทบาทของเครือข่ายนอกจากจะช่วยให้เครือข่ายรู้บทบาทของตนเองแล้ว ยังสามารถสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายในการทำงานร่วมกันอีกด้วย

๒) การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย จากการวิจัยพบว่า สมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายเกิดขึ้นจากความร่วมมือของแต่ละเครือข่ายในการดำเนินการด้านเครือข่าย ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบขั้นตอน โดยส่วนใหญ่แล้วได้เริ่มต้นขึ้นจากการประชุมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ เป็นต้น และเกิดการพัฒนาสมรรถนะเครือข่าย ๓ ด้าน คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) โดยความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งเครือข่ายจะได้รับผ่านประสบการณ์ในการทำงานตามบทบาทของตนเอง โดยมีทักษะ (Attitude) เกี่ยวกับบทบาทการทำงานเครือข่ายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการปฏิบัติ (Practice) หรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่น ซึ่งจากการวิจัยได้ค้นพบข้อสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงสมรรถนะ KAP ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชน การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การค้นหาและประสานงานเครือข่ายต่างๆ การสร้างบทบาทความร่วมมือเชิงพื้นที่ทั้งในระดับชุมชนและระดับเครือข่าย และการเสริมสร้าง ส่งเสริม และพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๓) การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่าย จากการวิจัยพบว่า ได้ค้นพบนวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ๒ ผลงานคือ

๑. ระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างระบบฐานข้อมูลคือ ๑) การวางแผนงาน ๒) กำหนดขอบเขตการดำเนินการ ๓) การออกแบบระบบฐานข้อมูล และ ๔) การทดสอบระบบ และนำระบบไปใช้งาน ซึ่งในส่วนของสารสนเทศในระบบฐานข้อมูล (เว็บไซต์) จะประกอบไปด้วยข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัด พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือ สมรรถนะ และศักยภาพของเครือข่าย กระบวนการเสริมสร้างเครือข่าย เส้นทางการท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งได้มีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการบรรจุไว้ในระบบฐานข้อมูลตามหมวดหมู่ต่างๆ

๒. นโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่าย ได้แก่ ๑) นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ๒) นโยบายและยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และ ๓) นโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

จากบทสรุปขององค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ สามารถนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มล้านนา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๒) เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ ๓) เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา รูปแบบวิธีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อให้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยแม่นยำมากขึ้น จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์และการสนทนา นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา การนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวีดิทัศน์บรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า ศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ภายใต้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ศักยภาพเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเครือข่ายต้นแบบที่จะไปพัฒนาเครือข่ายร่วมเพื่อสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา จากการวิเคราะห์ของคณะผู้วิจัยโดยใช้กระบวนการ SWOT Analysis พบว่าศักยภาพของเครือข่ายต้นแบบในจังหวัดลำพูนมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงพบจุดอ่อนที่สำคัญ แต่ก็มีโอกาสในการที่จะประสานความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงยังคงพบอุปสรรคบางประการโดยเฉพาะความพร้อมของเครือข่ายใหม่ที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

๑) ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีกระบวนการสำคัญคือการศึกษาความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในการร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่ตามบทบาทและศักยภาพของตนเอง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนกลายเป็นเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ซึ่งจากการวิจัยได้ค้นพบเครือข่ายต่างๆ ของแต่ละจังหวัด ดังนี้

๑.๑ จังหวัดลำพูน

๑) วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นพื้นที่สำคัญที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการเป็นเครือข่ายได้เป็นอย่างดี บทบาทสำคัญที่ถือได้ว่าวัดได้เป็นส่วนสำคัญของความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ วัดเป็นสถานที่ที่รวบรวมเอาผลงานด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ไว้มากมาย อาทิ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะพุทธศิลปกรรมที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการนำเอาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ของดีในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ด้วย นี่จึงเป็นบทบาทสำคัญของวัดในการเป็นเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

บทบาทสำคัญของวัดพระธาตุหริภุญชัยในการเป็นเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยววันนี้ก็คือ เป็นสถานที่สำคัญที่รวมเอาวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำพูนมาจัดภายในบริเวณวัดพระธาตุหริภุญชัย ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีสลากย้อม (การถวายนสลากย้อม) และกิจกรรมถวายโคมแสนดวงบูชาพระธาตุเจ้าหริภุญชัย ซึ่งวัดพระธาตุหริภุญชัยได้เป็นที่เลี้ยงในการพัฒนาพื้นที่ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นด้านการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากพื้นที่เดิมสู่พื้นที่ใหม่ด้วย

๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเครือข่ายหลักในการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ การพัฒนาเชิงพื้นที่ และการประสานงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ตลอดจนงานราชการต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดงานประจำปีต่างๆ ของวัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งได้เชื่อมโยงเอาเครือข่ายอื่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน เป็นต้น ในส่วนของงานศิลปะนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่ศิลปะที่มีอยู่ในจังหวัดลำพูน โดยมีบทบาทสำคัญคือ การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีและนำไปสู่การจัดทำเป็นนโยบายสาธารณะในการให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะในทุกแขนง

๓) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน บทบาทสำคัญของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน จะเป็นในส่วนของงานนำเอาประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูน ไปบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และปฏิทินการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูนในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัด

กิจกรรมต่างๆ ของจังหวัด โดยมีการประสานงานกับวัดพระธาตุหริภุญชัย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ และในส่วนของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนนั้น สำนักงานการท่องเที่ยวฯ ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้มีการนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดด้วย

๔) สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และหอศิลป์สลาเลาเรื่อง บทบาทสำคัญด้านเครือข่ายของสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และหอศิลป์สลาเลาเรื่อง คือการให้การสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวลำพูน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีต่างๆ ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมเอาศิลปะทุกแขนงของจังหวัดลำพูน ทั้งในส่วนของจิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม สล่าสกุลช่างต่างๆ ไปรวมไว้ในหอศิลป์ สลาเลาเรื่อง ซึ่งสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ได้ให้การดูแลและสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณต่างๆ ร่วมกับวัดพระธาตุหริภุญชัยด้วย

๕) อุทยานธรรมะและหอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม อุทยานธรรมะและหอศิลป์ เป็นพื้นที่ศิลปะของจังหวัดลำพูน ใช้จัดแสดงงานประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปะและธรรมะ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย บทบาทสำคัญของการเป็นเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะสร้างสรรค์ของอุทยานธรรมะฯ คือ การเป็นที่เลี้ยงดูงานศิลปะ ซึ่งผู้บริหารอุทยานธรรมะฯ มีแนวคิดในการเชื่อมโยงเครือข่ายกับวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนในการใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพุทธศิลปกรรมต่างๆ ด้วย

๖) สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย เป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการทอผ้าของชาวลำพูน เป็นศูนย์เสริมสร้างอาชีพให้กับกลุ่มผ้าทอและเป็นที่รวบรวมพ่อครูแม่ครูที่มีความรู้ด้านการทอผ้าเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยมือสู่เยาวชนและผู้สนใจ บทบาทสำคัญของเครือข่ายนี้คือการเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน สามารถที่จะเชื่อมโยงเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างลงตัว

๑.๒ จังหวัดเชียงใหม่

๑) วัดท่องเที่ยว อาทิ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจดีย์หลวง วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) วัดเจ็ดยอด เป็นต้น วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเครือข่ายที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวโดยตรง มีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ วัดวาอารามต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ก็มีส่วนสำคัญที่ได้นำเอาศิลปะทางพระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในสถาปัตยกรรมต่างๆ ด้วย เช่น วิหาร อุโบสถ ศาสนสถานต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการด้านพุทธศิลปกรรมของวัดนั้นก็จะได้ได้รับความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชนเป็นสำคัญในการให้การอุปถัมภ์บำรุงและช่วยกันดูแลรักษา นอกจากนี้ บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมและชุมชนของพื้นที่การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย ทั้งนี้เพราะ พื้นที่เดิมของวัดท่องเที่ยวดังกล่าวนี้มีรูปแบบการบริหารจัดการ

การท่องเที่ยวที่เป็นระบบ และมีชื่อเสียง สามารถที่จะเป็นพี่เลี้ยงให้กับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อย่างวัดท่าข้าม อำเภอฮอด ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๒) วัดท่าข้าม เป็นเครือข่ายหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งวัดท่าข้ามมีบทบาทในการเป็นเจ้าของพื้นที่โดยตรงในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะวัดท่าข้าม มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สวยงามคือ ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหาร ซึ่งเป็นศิลปกรรมรูปแบบใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมีมาก่อนในพื้นที่อำเภอฮอด ซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต ประวัติความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถที่สวยงาม บอกเล่าเรื่องราววิถีชุมชนของบ้านท่าข้าม ณ ช่วงเวลานั้นได้เป็นอย่างดี และความต้องการของวัดก็มีความต้องการที่จะพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อสร้างรายได้ยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนด้วย จึงได้มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติมขึ้นมาโดยความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่เป็นสำคัญ

๓) ชุมชนวัดท่าข้าม โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ในการประสานงานกับชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเทศบาลตำบลหางดง สภาวัฒนธรรมอำเภอฮอด กลุ่มรักษ์เมืองฮอด เป็นต้น

๔) เทศบาลตำบลหางดง เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทในเรื่องของการสนับสนุนเชิงพื้นที่ การอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ที่ใช้ในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพื้นที่วัดท่าข้าม จึงจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำเอาวัดท่าข้ามไปบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลหางดงอีกด้วย

๕) กลุ่มศิลปินจิตอาสา ป้ายสีแต้มฝั้น ปันจินตนาการ ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินอาสาที่ได้มีการนำเอาศิลปะเข้าไปสู่หัวใจของเยาวชนให้มีความรักในงานศิลปะ ซึ่งบทบาทของกลุ่มจิตอาสาเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการสร้างผลงานศิลปะ “ไม้ค้ำโพธิ์” ขึ้นมา ทั้งนี้เพราะพื้นที่ชุมชนบ้านท่าข้าม เป็นบ้านเกิดของนายมานิตย์ โกวฤทธิ์ ศิลปินจิตอาสา จึงได้มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไม้ค้ำโพธิ์มาเป็นจุดขายสำคัญด้านการท่องเที่ยวชุมชนอีกอย่างหนึ่งให้กับวัดท่าข้าม ร่วมกับการใช้พื้นที่เดิมคือวิหารและอุโบสถที่มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์อยู่ก่อนแล้ว

๑.๓ จังหวัดเชียงราย

เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงราย ได้มีการพัฒนาความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ เพื่อสร้างเป็นพื้นที่ศิลปะชุมชน ซึ่งมีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันดังนี้

- ๑) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด
- ๒) ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา
- ๓) พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย
- ๔) ชั่วศิลป์

- ๕) สาขาพุทธศิลป์ มจร. เชียงราย
- ๖) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา
- ๗) พิพิธภัณฑสถานชุมชน
- ๘) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ๙) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย
- ๑๐) สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย
- ๑๑) วัดท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

ซึ่งแต่ละเครือข่ายมีบทบาทการทำงานที่มีความสอดคล้องประสานกันเป็นอย่างดี โดยเฉพาะชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดด พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ชั่วศิลป์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ซึ่งต่างก็มีการทำงานเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ทั้งในเรื่องของการสร้างผลงานศิลปะ “ข้าวเป็นเจ้า” การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคต การเป็นที่ปรึกษาในส่วนของการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ ประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” โดยกลุ่มชั่วศิลป์เชียงราย ซึ่งได้มีการพัฒนาร่วมกับสาขาพุทธศิลป์ มจร. เชียงราย ด้วย และนอกจากนั้น เครือข่ายอื่นๆ ต่างก็มีบทบาททั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวโดยตรง รวมทั้งการบรรจุเข้าไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอีกด้วย ประการสำคัญคือ เครือข่ายใหม่ได้มีการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอแม่สรวย ด้วยการดำเนินการด้านความร่วมมือในทุกมิติของการทำงานคือ การพัฒนาพื้นที่ การสร้างผลงานประติมากรรม “ข้าวเป็นเจ้า” การบริหารจัดการศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว และการดูแลรักษา แต่อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ก็ยังคงต้องได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

๑.๔ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เนื่องด้วยพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ใหม่สำหรับการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะ จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และความหลากหลายของชาติพันธุ์ ความร่วมมือของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเบื้องต้นนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเฉพาะพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนวัดศรีดอนชัย องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการที่จะพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดสร้างจิตรกรรมภาพวาด 3D ขึ้นมา โดยเป็นการนำเสนอของดีในชุมชน ซึ่งก็คือ พระสิงห์ปาย และประเพณีแห่พระสิงห์ปาย และในอนาคตนั้นได้มีการวางแผนไว้ว่าจะมีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวอำเภอปายขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในอำเภอปาย และจะมุ่งเน้นในส่วนเฉพาะของการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา

๑.๕ จังหวัดพะเยา

๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มีบทบาทความร่วมมือคือการเป็นแม่ข่าย ด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองพะเยา ในการให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งในเขตเมืองพะเยาเดิมนั้นมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้หลายแห่ง อาทิ วัดศรีโคมคำ พื้นที่รอบกว๊าน วัดติโลกอาราม เป็นต้น สภาวัฒนธรรมฯ จึงเป็นเสมือนฐานความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้

๒) มหาวิทยาลัยพะเยา มีบทบาทสำคัญในด้านวิชาการเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ การจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีบทบาทหลักในการให้ข้อมูลทางวิชาการในด้านต่างๆ เหล่านี้ และมีที่ตั้งใกล้กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตพะเยา ด้วย จึงทำให้การประสานงานความร่วมมือต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

๓) สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีสู่ร่วมกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการเกษตรถือเป็นหัวใจสำคัญของเมืองพะเยาทั้งในเมืองและในชนบท และนอกจากนั้น บทบาทสำคัญของสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยาคือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อรองรับเป็นสินค้าชุมชนที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัยสามารถนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้

๔) กลุ่มศิลปินพะเยา เป็นกลุ่มศิลปินพื้นบ้านของจังหวัดพะเยาที่มีหลากหลายแขนง อาทิ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น ซึ่งกลุ่มศิลปินพะเยานี้จะมีบทบาทความร่วมมือในส่วนของพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วย ซึ่งการสร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์นั้นจะใช้พื้นที่ของ มจร. วิทยาเขตพะเยา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งวิชาการและพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการสร้างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้คือการสร้างพื้นที่ศิลปะทั้งพุทธศิลปกรรม ศิลปะร่วมสมัย และศิลปะประยุกต์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของศิลปะและให้เหมาะสมกับเมืองที่จะได้รับการพัฒนาเป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๕) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ หน่วยงานสำคัญของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพะเยา มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะ เช่น การพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว การบรรจุเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์

๖) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา บทบาทสำคัญของ มจร. วิทยาเขตพะเยา คือการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อรองรับให้เป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยจะต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่เดิมคือ วัดศรีโคมคำ กว๊านพะเยา ให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวอันเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดศรีโคมคำและกว๊านพะเยาแล้วก็ต้องมาเที่ยวบริเวณ มจร. วิทยาเขตพะเยา ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย

๑.๖ จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่มีเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

๑) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ มีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกับพื้นที่อื่นๆ เช่น วัดพระธาตุช่อแฮ ชุมชนไต้ลื้อบ้านถิ่น เป็นต้น เพื่อให้เป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชนและพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย

๒) เทศบาลตำบลช่อแฮ มีบทบาทสำคัญในเรื่องของความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และการนำเอาพื้นที่ชุมชนวัดต้นไคร้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับวัดพระธาตุช่อแฮ ด้วย

๓) โรงเรียนวัดต้นไคร้ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ บริเวณกำแพงวัดต้นไคร้ส่วนหนึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ให้นักเรียนได้มาร่วมแสดงฝีมือการวาดภาพ โดยให้นักเรียนได้วาดตามจินตนาการของตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนได้รักและตระหนักถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านต้นไคร้ คือ ผ้าด้นมือ ซึ่งได้มีการนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ไว้บนลายผ้าด้วย อีกทั้งโรงเรียนยังเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ได้นำเอาวิถีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน ของตำบลต้นไคร้ บรรจุไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นอีกด้วย

๔) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ บทบาทสำคัญของสำนักงานฯ คือการเป็นที่ปรึกษาให้กับวัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้มุ่งเน้นให้มีการนำเอาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเข้ามาไว้ในศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย เพื่อให้เกิดการสืบสานและสืบทอดให้กับชนรุ่นหลังสืบต่อไป

๕) สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของเครือข่ายในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทางสำนักงานฯ ได้มีการนำเอาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านต้นไคร้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภูมินิเวศและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดแพร่ด้วย ซึ่งถือได้ว่าบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์จะเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญหลังจากได้มีการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องอาศัยหน่วยงานนี้เป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ด้วย

๖) วิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่เข้ามามีบทบาทในส่วนของความเป็นพี่เลี้ยงด้านวิชาการ ด้วยความที่เป็นมหาวิทยาลัยในพื้นที่จึงมีความได้เปรียบในเรื่องของการให้ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน และของดีในชุมชนเพื่อนำไปเป็นตัวแบบในการวาดภาพจิตรกรรม ๓ มิติ และบทบาทที่สำคัญที่สุดคือการที่เจ้าอาวาสวัดต้นไคร้เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเครือข่ายเป็นไปโดยสะดวกและสามารถที่จะประสานงานชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗) สมาคมสตรีจังหวัดแพร่ บทบาทสำคัญของสมาคมฯ คือการเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ งานฝีมือของชุมชนที่มีชื่อเสียงคือ ผ้าด้นมือ ได้รับความสนใจจากสมาคมฯ เป็นอย่างมาก มีการนำเอาผลงานไปจัดแสดงในระดับจังหวัดบ่อยครั้ง และสมาคม

ฯ บังมีความตั้งใจว่าจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาฝีมือแรงงานสตรี ให้มีความรู้ในการทำผ้า ดันมือให้มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่น สะท้อนวิถีชุมชน และยกระดับสู่อาชีพ ต้นแบบของสตรีจังหวัดแพร่อีกด้วย

๘) ชมรมสื่อมวลชนแพร่ ถือได้ว่าเป็นเครือข่ายที่มีความสำคัญในด้านการ ประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี ชมรมฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการประชาสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะเชิง สร้างสรรค์ของวัดต้นไคร้ตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาและสร้างผลงานภาพวาด ๓ มิติ มีการประชาสัมพันธ์ ตามสื่อต่างๆ ของจังหวัด สื่อออนไลน์ และสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อให้ชุมชนบ้านต้นไคร้เป็นที่รู้จัก ของนักท่องเที่ยวซึ่งได้ประชาสัมพันธ์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นสำคัญอีกด้วย

๑.๗ จังหวัดน่าน

เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

๑) วัดท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน บทบาทสำคัญของวัดท่องเที่ยวของจังหวัด น่าน โดยเฉพาะในเขตตัวเมืองน่าน อาทิ วัดภูมินทร์ วัดศรีพันต้น วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดมิ่งเมือง ขวง เมืองน่าน เป็นต้น ได้มีบทบาทในเรื่องของการเป็นพื้นที่เครือข่ายเดิมที่มีการพัฒนาด้านศิลปะเชิง สร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว และได้เป็นที่เล็งสำคัญให้กับพื้นที่ใหม่ คือ วัดบุญยืน อำเภอเวียงสา ในการพัฒนาเป็นพื้นที่เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน มีการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมเข้าไว้ ด้วยกัน

๒) ชมรมสื่อมวลชน มีบทบาทในส่วนของการเป็นผู้ประชาสัมพันธ์หลักให้กับ พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ชมรมสื่อมวลชนได้มุ่งเน้นการพัฒนาแบบกาประชาสัมพันธ์ที่ เจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก เพราะงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ของวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา ได้นำเอาประเพณีที่สำคัญของชุมชนคือ ประเพณีแข่งเรือและประเพณี ตักบาตรเทียน มาเป็นภาพจิตรกรรม ๓ มิติ ที่สามารถถ่ายทอดจิตวิญญาณของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook Line Instagram เป็นพื้นที่โซเชียลในการประชาสัมพันธ์ด้วย

๓) กลุ่มศิลปินเมืองน่าน มีบทบาทในส่วนของการเป็นที่ปรึกษาการพัฒนา พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องของศิลปะภาพวาดที่จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกลุ่มศิลปินที่เข้าไปพัฒนาในพื้นที่ เพราะจิตวิญญาณของ ภาพวาดจะต้องเกิดขึ้นจากทั้งนักจิตรกรและคนในพื้นที่เองด้วย จึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบ

๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่าน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วน จังหวัดน่าน เทศบาลตำบลกลางเวียง สำนักงานอำเภอเวียงสา ได้มีบทบาทในการประสานความ ร่วมมือระหว่างเครือข่ายของหน่วยงานราชการต่างๆ ในการเป็นเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์และ การนำไปบรรจุเป็นยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วย

๕) หอศิลป์ปริมณาน มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่มศิลปิน จิตอาสาที่เข้ามาดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การวาดภาพจิตรกรรม ๓ มิติ

เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่ หอศิลป์ริมถนนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ต่างๆ ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวถือได้ว่ามีส่วนสำคัญเพราะเป็นเครือข่ายที่มีการดำเนินงานด้าน ศิลปะในทุกแขนงอยู่แล้ว

๗) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน มีบทบาทสำคัญในฐานะ หน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสำนักงานฯ ได้มีการนำเอาพื้นที่ศิลปะ เชียงสร้างสรรค์วัดบุญยืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน และได้มีการประชุม ร่วมกับเครือข่ายในการจัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ในเขตเภอเวียงสาเพื่อพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ที่มีความ เกี่ยวข้องด้านศิลปะเชียงสร้างสรรค์ เช่น บ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง พิพิธภัณฑ์เทศบาลตำบลเวียง สา เป็นต้น ให้เป็นเครือข่ายพื้นที่เมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์ของอำเภอเวียงสาอีกด้วย

๑.๘ จังหวัดลำปาง

เครือข่ายสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์ของจังหวัดลำปาง คือ วัด พระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านพระธาตุลำปางหลวง โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง เทศบาลตำบลลำปางหลวง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมอำเภอเกาะคา และ วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นเครือข่ายในการประสานความ ร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์ร่วมกับการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเดิมคือวัด พระธาตุลำปางหลวงเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดพื้นที่ทั้งการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชียงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เครือข่ายต่างๆ ยังคงเป็นเครือข่ายในพื้นที่ที่ยังมีความร่วมมือกันน้อย แต่ก็ยังสามารถที่จะพัฒนาพื้นที่ ร่วมกันได้เพราะวัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านลำปางหลวง และเทศบาลตำบลลำปางหลวง มี ความมุ่งมั่นที่จะเป็นลักษณะเครือข่ายสามเสาในการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ถึงแม้ว่าหน่วยงาน ราชการจะยังให้ความร่วมมือน้อย แต่ก็มี ความพยายามในการที่จะประสานและเชื่อมโยงเครือข่ายที่ เป็นส่วนงานราชการ เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง เป็นต้น ในการเป็นเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์ให้กับเมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์

๒) ศักยภาพของเครือข่ายเมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ล้านนา

จุดแข็งสำคัญของศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชียงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่ม จังหวัดล้านนา จะเป็นในส่วนของบทบาทของแต่ละเครือข่ายที่มีการทำงานร่วมกันในลักษณะของ การบูรณาการ การประสานความร่วมมือ และการนำเอาศักยภาพของตนเองเป็นเครื่องมือในการ แสดงให้พื้นที่อื่นได้เห็นว่ามีความมีความรู้ การระดมทุน การกลยุทธในการพัฒนาและบริหารจัดการเชิง พื้นที่เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างไร ซึ่งเครือข่ายที่สำคัญของแต่ละจังหวัดนั้นก็จะมี เครือข่ายคล้ายๆ กัน จะแตกต่างกันก็เฉพาะบางพื้นที่ เช่น จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จะมีหอศิลป์ หรือกลุ่ม/ชมรมศิลปะในพื้นที่ส่วนจังหวัดอื่นไม่มี เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยใน แต่ละประเด็นได้ดังนี้

๑. การบูรณาการเครือข่าย เป็นการบูรณาการในเรื่องของการทำงานเชิงพื้นที่ของแต่ละ เครือข่ายร่วมกัน โดยมีพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ศิลปะเชียงสร้างสรรค์เป็นแกนหลักของ

เครือข่าย มีความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการร่วมด้วย เช่น แบบเป็นทางการ มีการติดต่อประสานงานตามระบบราชการ และแบบไม่เป็นทางการ คือการติดต่อประสานงานส่วนตัว เป็นต้น ซึ่งการบูรณาการเครือข่ายของพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนานั้นได้มีการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ โดยพื้นที่เดิมจะเป็นพี่เลี้ยงที่สำคัญให้กับพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรมของวัด และชุมชนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้จุดแข็งของแต่ละเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้เพราะ เครือข่ายเดิมของแต่ละพื้นที่ได้มีการบริหารจัดการเครือข่ายในเรื่องของการท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่พื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาได้มีการเข้าไปประสานและเชื่อมโยงกับพื้นที่เดิม ทั้งในเรื่องของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน เป็นต้น

๒. การประสานความร่วมมือ เป็นการประสานความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในการนำเอาจุดแข็งของตนเองเข้าไปผสานกับจุดแข็งของเครือข่ายอื่นในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน โดยเฉพาะการดึงเอาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญของแต่ละจังหวัดมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ใหม่ รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันของพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการประสานความร่วมมือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ใหม่ โดยอาศัยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่เดิมเป็นฐานสำคัญ ซึ่งการประสานงานด้านการท่องเที่ยวจะต้องขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงด้วย เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น อีกทั้งยังต้องมีการประสานงานกับเครือข่ายด้านวัฒนธรรม เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น เพื่อให้เป็นฐานด้านความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เช่น ภาพวาด ๓ มิติ ประติมากรรมวิถีชีวิต เป็นต้น

๓. การนำเสนอศักยภาพเครือข่าย เป็นการนำเอาศักยภาพตนเองของแต่ละเครือข่ายมาเป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ซึ่งเครือข่ายแต่ละพื้นที่ต่างก็มีศักยภาพที่สามารถดำเนินการในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี ในส่วนนี้ การนำเอาศักยภาพมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานนั้นก็เพื่อให้เป็นที่ทราบของแต่ละเครือข่ายมีจุดแข็งสำคัญอย่างไรบ้าง สามารถที่จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมในด้านใดให้กับเครือข่ายอื่นๆ ในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน และสามารถที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น เครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์ จะเป็นในส่วนของสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เครือข่ายด้านการทำงานในพื้นที่ จะเป็นในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ วัดและชุมชนที่ได้รับการพัฒนา กลุ่มและองค์กรด้านศิลปะชุมชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น เครือข่ายด้านการหนุนเสริม เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่ม/องค์กรด้านปราชญ์ชุมชน เป็นต้น

๕.๑.๒ การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จากการวิจัย สามารถสรุปการพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายได้ดังนี้

๑) การพัฒนาสมรรถนะของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของ วัดและชุมชนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในส่วนของที่จับต้องได้ จะปรากฏในรูปแบบของสถาปัตยกรรมต่างๆ ได้แก่ วัดวาอาราม วิหาร อุโบสถ เจดีย์ อนุสาวรีย์ ภาพวาดบนผนังวิหาร อุโบสถ เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมีประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่เมืองศิลปะเดิมที่มีในส่วนของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เป็นจำนวนมากอยู่ก่อนแล้ว และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วิถีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของดีในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสมรรถนะของเครือข่ายแต่ละพื้นที่และแต่ละแห่งนั้นมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันไป กระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดสมรรถนะในการทำงานแบบเครือข่ายก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ซึ่งจากการวิเคราะห์ศักยภาพเครือข่ายที่มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะดังนี้

๑.๑ การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นกระบวนการในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับพื้นที่ชุมชนต่างๆ อีกทั้งเครือข่ายอื่นบางเครือข่ายก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในส่วนนี้ และยังเป็นการนำเอาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของชุมชนหรือจุดเด่นของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย จึงทำให้ชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งในเรื่องของการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่และการนำไปสู่การสร้างเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วย

๑.๒ การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ เป็นกระบวนการในการให้เครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับชุมชนและศักยภาพของเครือข่าย เป็นการรับฟังความคิดเห็น การระดมความคิดเห็น และการจัดเวทีสาธารณะเพื่อประกอบการตัดสินใจในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน

๑.๓ การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในการทำงานร่วมกัน ทั้งกระบวนการในการนำเสนอข้อมูลผ่านเวทีสาธารณะต่างๆ การนำเสนอประเด็นสาธารณะ การประชาคม การจัดตั้งคณะทำงาน เป็นต้น ที่สามารถนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่งการเข้ามามีบทบาทของแต่ละเครือข่ายนั้นจะต้องให้เครือข่ายได้มีการแสดงศักยภาพเพื่อหนุนเสริมบทบาทของตนเองด้วย ในกระบวนการนี้ถือได้ว่าเป็นความสำคัญที่ทำให้เครือข่ายได้เพิ่มและพัฒนาสมรรถนะของตนเองและสามารถดำเนินงานต่างๆ ได้อย่างเต็มที่

๑.๔ การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ เป็นกระบวนการในการให้เครือข่ายต่างๆ ได้มีความร่วมมือทั้งในการดำเนินการ การบริหารจัดการพื้นที่ และการร่วมเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยเฉพาะเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ เช่น วัดและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน กลุ่ม/ภาคีเครือข่ายด้านศิลปะ เป็นต้น มีการสร้างความร่วมมือและตกลงความร่วมมือในการบริหารจัดการพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน ทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์

การหนุนเสริมการท่องเที่ยว การดูแลรักษา และการสร้างเป็นพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน ผ่านผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน อีกทั้งยังจะต้องสร้างความร่วมมือในระดับเครือข่ายในส่วนของหน่วยงานราชการที่จะช่วยหนุนเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งอาจทำเป็นข้อตกลงร่วมกันหรือการประสานงานแบบไม่เป็นทางการก็ได้

๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ประการสำคัญ กระบวนการในการเสริมสร้างสมรรถนะเครือข่ายจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกัน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามกระบวนการ ๓ ร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนา ดังนี้

๒.๑ ร่วมคิด เป็นกระบวนการ ในการระดมความคิดและการประสานงานของทุกภาคส่วนที่เป็นเครือข่ายในการดำเนินการ ทั้งในส่วนของวัดและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรด้านศิลปะ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ซึ่งการร่วมคิดนั้นจะเป็นการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการที่จะพัฒนาพื้นที่โดยนำเอาศิลปะเชิงสร้างสรรค์แขนงต่างๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ โดยนำเอาอัตลักษณ์ชุมชน วิถีวัฒนธรรม ประเพณีชุมชน หรือของดีในชุมชนมาเป็นตัวแบบในการดำเนินการสร้างผลงานขึ้นมา และยังคงต้องระดมความคิดในการที่จะเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของแต่ละเครือข่ายในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่นั้นได้มีทั้งการพัฒนาพื้นที่เดิมที่มีศิลปะเชิงสร้างสรรค์อยู่ก่อนแล้ว และการพัฒนาพื้นที่ใหม่ มีการผสมผสานศิลปะเชิงสร้างสรรค์เดิมและใหม่เข้าไว้ด้วยกันอย่างลงตัว โดยใช้กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันของเครือข่ายทั้งหมด และอาจมีเครือข่ายเพิ่มเติมในภายหลังได้ ประการสำคัญ การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวนั้นจะต้องกล้าคิด กล้าลงมือทำ และกล้าที่จะประชาสัมพันธ์เปิดตัว การจัดงาน Event ในรูปแบบร่วมสมัยจะเป็นจุดขายสำคัญที่ทำให้ผู้คนต่างถิ่นรู้จัก เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวแล้วก็จะมีการ Check In หรือการแชร์สถานที่ท่องเที่ยว และแน่นอนว่าจะต้องมีผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นว่าสถานที่นั้นอยู่ไหน ซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด

๒.๒ ร่วมสร้าง เป็นกระบวนการต่อมาของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือ การร่วมสร้าง ในส่วนนี้ได้มีการระดมความคิดต่อว่าควรที่จะมีการร่วมสร้างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างไร และจะยกระดับความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวได้อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าแต่ละพื้นที่นั้นย่อมมีความแตกต่างของอัตลักษณ์เชิงพื้นที่และความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม การนำเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นตัวแบบในการสร้างผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์จึงจะต้องเป็นการตกผลึกของการร่วมคิดในกระบวนการแรกแล้ว และในกระบวนการนี้จะเป็นในส่วนของการนำเสนอบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่ามีบทบาทหรือศักยภาพด้านใดบ้างที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่และสามารถที่จะดำเนินการให้สำเร็จได้ โดยเฉพาะการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเครือข่ายต่างๆ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนด้วย โดยเฉพาะการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งการสร้างสรรคศิลปะจะต้องให้ตรงกับบริบทของพื้นที่ ให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทชุมชน เอกลักษณ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลของศิลปะและบริบท

ชุมชน เพราะนี่คือใจความสำคัญของศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ควรหนีห่างจากบริบทหรือความเป็นอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ด้วย

นอกจากนั้น ยังมีการนำเอาของดีในชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน มาเป็นจุดขายสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วย ในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญเช่นกันของกระบวนการร่วมสร้าง เพราะถือได้ว่าเป็นสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนจะมากำกับกับการท่องเที่ยวชุมชนด้วย แน่แน่นอนว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนแล้วก็ต้องการที่จะซื้อหาของดีหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย ซึ่งจะเป็นผลพลอยได้ที่สำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์นี้

๒.๓ ร่วมพัฒนา เป็นกระบวนการสุดท้ายของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ในส่วนนี้เป็นกระบวนการในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเมืองสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ศิลปะให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาพื้นที่ศิลปะให้คงคู่อยู่กับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการประชาสัมพันธ์ ที่เป็นบทบาทสำคัญของเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์โดยตรง เช่น สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการช่วยหนุนเสริมด้านการประชาสัมพันธ์พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ใหม่ร่วมกับพื้นที่เดิมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งจะต้องมีในส่วนของพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การสร้างจุดเด่นเชิงพื้นที่ และการส่งเสริมสินค้าของดีชุมชน ที่จะเป็นส่วนช่วยสำคัญให้เกิดการประชาสัมพันธ์พื้นที่ได้ ประการสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ในการดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์อยู่คู่กับชุมชนได้ยาวนาน สามารถที่จะยกระดับสู่แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดหรือภูมิภาคได้

หัวใจสำคัญของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงพื้นที่อย่างแท้จริงนั้นจะต้องสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รังสรรค์ขึ้นมา ผ่านกระบวนการดังกล่าวคือ ร่วมคิด เป็นการระดมความคิดเห็นของทุกภาคส่วน ร่วมสร้าง เป็นการนำเสนอและรังสรรค์ผลงานศิลปะต่างๆ อันมีผลงานจิตรกรรมภาพวาด 3D และประติมากรรม เป็นจุดขายสำคัญของพื้นที่ และร่วมพัฒนา เป็นการร่วมมือกันของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาพื้นที่ไปสู่การท่องเที่ยวและยกระดับสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวในที่สุด

๓. การพัฒนาสมรรถตามหลัก KAP ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัย ๓ สิ่ง คือ ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) โดยความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งเครือข่ายจะได้รับผ่านประสบการณ์ในการทำงานตามบทบาทของตนเอง โดยมีทัศนคติ (Attitude) เกี่ยวกับบทบาทการทำงานเครือข่ายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการปฏิบัติ (Practice) หรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่น ซึ่งจากการวิจัยได้ค้นพบข้อสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงสมรรถนะ KAP ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑) สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การทำงานในลักษณะเครือข่ายประสบความสำเร็จ และสามารถที่จะพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถยกระดับสู่การท่องเที่ยวได้ ซึ่งการส่งเสริมด้านความรู้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แต่ละเครือข่ายได้มีการนำเอาองค์ความรู้ของตนเองไปพัฒนาบทบาทการดำเนินงานและสามารถที่จะเชื่อมโยงการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับเครือข่ายอื่นได้ ซึ่งพื้นที่ที่เห็นได้ชัดเจนจากการวิจัยครั้งนี้คือจังหวัดเชียงราย ที่ได้มีการส่งเสริมความรู้ให้กับเครือข่ายในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการในชุมชน ทั้งนี้ คำว่า “ศิลปะเชิงสร้างสรรค์” ยังเป็นคำศัพท์ใหม่สำหรับคนในชุมชนที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าหมายถึงอะไร ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้มีการดำเนินการในส่วนนี้อย่างเป็นรูปธรรมคือการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังได้มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย ซึ่งก็คือ ไข่เค็มหมักโคลนน้ำแร่ และสปาโคลน ซึ่งชุมชนบ้านเหล่าพัฒนาได้ร่วมกันเรียนรู้จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นคือ บ่อน้ำพุร้อนสามสี ซึ่งแต่เดิมเป็นแค่ดินโป่งน้ำร้อนของชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าแดด ต่อมาทางมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้นำไปพิสูจน์คุณสมบัติน้ำแร่ พบว่าเป็นแร่และโคลนที่มีคุณสมบัติที่ดีต่อร่างกายและสุขภาพ ชุมชนบ้านโป่งจึงได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีอาบน้ำแร่ แช่สปาโคลน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนและยังส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอีกด้วย

๒) ทศนคติ (Attitude) สมรรถนะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องสร้างและพัฒนาให้เป็นทัศนคติเชิงบวกคือ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะคำว่าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ถือได้ว่าเป็นคำศัพท์ใหม่สำหรับชุมชน หลายพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และในหลายพื้นที่ยังคงยึดติดกับแนวคิดเดิมๆ ที่ยึดถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่นในพื้นที่วัดท่าข้าม อำเภอฮอด ที่ได้มีการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้วยการประยุกต์ไม้ค้ำโพธิ์ร่วมสมัย ด้วยการนำเอาเหล็กมาใช้แทนไม้ ซึ่งกลุ่มศิลปินที่เป็นคนในพื้นที่คือ อ.มานิตย์ โกวฤทธิ์ เจ้าอาวาสวัดท่าข้าม และผู้นำชุมชน ต่างมีความเห็นว่าในแต่ละปีนั้นได้มีการตัดไม้เพื่อนำมาทำเป็นไม้ค้ำโพธิ์เป็นจำนวนมาก และต้นไม้ในชุมชนเริ่มหมดลงและจะต้องไปเอาต้นไม้จากพื้นที่อื่นนอกชุมชนมาทำเป็นไม้ค้ำโพธิ์ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเกิดแนวคิดในการนำเอาเหล็กมาใช้แทนไม้ ซึ่งในช่วงแรกนั้นเกิดการต่อต้านจากชาวบ้านในชุมชนเพราะเห็นว่าเป็นการทำผิดจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมาก่อน ซึ่งไม้ค้ำโพธิ์จะต้องใช้ไม้ ไม่ใช่เหล็ก นี้แสดงให้เห็นว่าทัศนคติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่จะนำมาทำไม้ค้ำโพธิ์ได้รับการต่อต้าน ดังนั้น กลุ่มศิลปินและเครือข่ายจึงได้มีการปรับทัศนคติของชาวบ้านโดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการตัดไม้ในชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน อีกทั้งยังมีการเปิดเผยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอื่นอีกด้วย และหากเปลี่ยนไปใช้เหล็กแทนไม้ จะช่วยลดการตัดไม้ลงไปได้มาก และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะของวัด ชุมชน หรือโรงเรียนได้อีกด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านในครั้งนี้ได้รับการยอมรับจากชุมชนในที่สุด แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติของชุมชนได้ส่งผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน และวิถีชุมชนก็ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติใหม่ให้เกิดขึ้นได้

๓) การปฏิบัติ (Practice) สมรรถนะที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือการปฏิบัติการ หรือ Practice ซึ่งเป็นความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มศิลปิน

จิตอาสา กลุ่มศิลปินเต็มสี่ เต็มฝัน ปันจินตนาการ นำโดย อ.มานิตย์ โกภฤทธิ และทีมงาน ได้เกิดการลงมือปฏิบัติในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละพื้นที่ขึ้นมา ทั้งนี้ สมรรถนะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการมีความรู้และทัศนคติที่ดีเป็นประการสำคัญ เพราะความรู้และทัศนคติที่ดีจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานที่ทรงคุณค่าออกมา

๕.๑.๓ การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จากการวิจัยพบว่า นวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่าย เป็นการนำเสนอนวัตกรรมในส่วน of ระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เว็บไซต์ และการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ มีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้

๑) การวางแผนงาน เป็นขั้นตอนแรกในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยเริ่มจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล รวมถึงผลการวิจัยเพื่อรวบรวมเป็นสารสนเทศ ก่อนที่จะมีการนำเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลต่อไป

๒) กำหนดขอบเขตการดำเนินการ เป็นขั้นตอนในการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาข้อมูลต่างๆ ที่จะใช้เป็นสารสนเทศ ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละจังหวัด พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือ สมรรถนะและศักยภาพของเครือข่าย กระบวนการเสริมสร้างเครือข่าย เส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๓) การออกแบบระบบฐานข้อมูล เป็นขั้นตอนในการสร้างแพลตฟอร์ม หรือหน้าต่างของฐานข้อมูลในส่วนต่างๆ ที่ได้มีการกำหนดขอบเขตไว้แล้ว

๔) การทดสอบระบบ และนำระบบไปใช้งาน เป็นการทดสอบระบบเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าระบบฐานข้อมูลจะทำงานได้ถูกต้องและเป็นไปตามความต้องการ

๒) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

จากการวิจัยพบว่า นโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายและยกระดับการท่องเที่ยวซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ออกเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒: การเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของสินค้า รวมทั้งบริการด้านการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมล้านนา วิถีชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓: ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุก ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ ๔: การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มีความพร้อมในการให้บริการ และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๕: การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ข้อค้นพบที่สำคัญอย่างหนึ่งจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ส่วนงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้มีการนำเสนอนโยบายการพัฒนาเครือข่ายโดยการเชื่อมโยงบทบาทของแต่ละเครือข่ายว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร พร้อมทั้งได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การทำงานเชิงเครือข่ายไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

๑) นโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม วัดและชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการซึ่งจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานลักษณะเครือข่าย

๒) นโยบายและยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ เนื่องจากพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่นั้นยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนและนักท่องเที่ยว โดยทั่วไป จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ว่าพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่นั้นมีพื้นที่ในส่วนของจังหวัดด้วย การประชาสัมพันธ์นี้จะมุ่งเน้นการประสานงานกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัด ในการให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากพื้นที่การท่องเที่ยวเดิมที่เป็นที่รู้จักหรือมีชื่อเสียงอยู่แล้วสู่พื้นที่รอบนอก

๓) นโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเสริมศักยภาพของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการเกี่ยวกับงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ของเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายต่างๆ เหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การสร้างสรรคและพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวได้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) จากการวิจัยพบว่า ศักยภาพและสมรรถนะของเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยใช้กระบวนการ SWOT Analysis มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ศักยภาพเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเครือข่ายต้นแบบที่จะไปพัฒนาเครือข่ายร่วมเพื่อสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งศักยภาพของเครือข่ายต้นแบบในแต่ละพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันก็ยังคงพบจุดอ่อนที่สำคัญ แต่ก็มีโอกาสในการที่จะประสานความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงยังคงพบอุปสรรคบางประการโดยเฉพาะความพร้อมของเครือข่ายใหม่ที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์มีความเข้มแข็งและสามารถที่จะบริหารจัดการเครือข่ายได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ความเข้มแข็งด้านบทบาทของแต่ละเครือข่ายต่างมีบทบาทในการดำเนินงานเครือข่ายเป็นของตนเองตามศักยภาพและสมรรถนะ ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่จะเป็นในส่วนของการทำงานร่วมกันของแต่ละเครือข่ายในลักษณะของการบูรณาการ การประสานความร่วมมือ และการนำเอาศักยภาพของตนเองมาเป็นจุดร่วมสำคัญของการดำเนินการเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายที่สำคัญของแต่ละจังหวัดนั้นก็จะมีกลุ่มเครือข่ายคล้ายๆ กัน จะแตกต่างกันก็เฉพาะบางพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างเครือข่ายของจังหวัดต่างๆ ที่ต่างก็มีกระบวนการสร้างเครือข่ายคล้ายๆ กัน มีการบูรณาการเครือข่ายเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การทำงานของเครือข่ายมีศักยภาพ โดยเฉพาะการทำงานเชิงพื้นที่ของแต่ละเครือข่ายที่มีความต้องการในการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัด มีกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการร่วมด้วย ซึ่งได้มีการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ ซึ่งใช้จุดแข็งของแต่ละเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่ายด้วย นอกจากนี้ก็มีการประสานความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในการนำเอาจุดแข็งของตนเองเข้าไปผสานกับจุดแข็งของเครือข่ายอื่นในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันของพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงด้วย และประการสำคัญคือการนำเอาศักยภาพตนเองของแต่ละเครือข่ายมาเป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ซึ่งเครือข่ายแต่ละพื้นที่ต่างก็มีศักยภาพที่สามารถดำเนินการในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี กระบวนการสร้างเครือข่ายดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ **เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๓ : ๖๑)** ซึ่งได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็น ๔ ขั้นตอนคือ ๑) ขั้นตอนการก่อรูปเครือข่าย โดยเฉพาะการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ของเครือข่ายร่วมกันว่าควรมีการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การแสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่าย โดยการหาผู้เล่นหลักเพื่อเป็นแกนนำหลักสำคัญของเครือข่าย โดยเฉพาะพื้นที่ของวัดและชุมชนที่ได้รับการพัฒนา การสร้างแนวร่วมสมาชิกของเครือข่ายในลักษณะของดาวกระจายโดยเน้นที่แกนนำของกลุ่ม หรือองค์กรที่มีการรวมตัวหรือเข้มแข็งอยู่ก่อนแล้ว ๒) การจัดระบบบริหารเครือข่ายตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่ายว่าแต่ละเครือข่ายมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาพื้นที่อย่างไร

บ้าง รวมถึงการจัดระบบติดต่อสื่อสาร เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุม การสัมมนา เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันของเครือข่าย ๓) การใช้ประโยชน์เครือข่ายในการใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน เป็นช่องทางในการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงานตลอดจนแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน และ ๔) การธำรงรักษาเครือข่าย ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการประสานความสัมพันธ์และสะท้อนความคิด ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการของแต่ละเครือข่ายด้วย

๒) จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะของแต่ละเครือข่ายผ่านกระบวนการสร้างเครือข่ายข้างต้น ด้วยการพัฒนาสมรรถนะ (KAP) ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) โดยความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งเครือข่ายจะได้รับผ่านประสบการณ์ในการทำงานตามบทบาทของตนเอง โดยมีทักษะ (Attitude) เกี่ยวกับบทบาทการทำงานเครือข่ายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และได้มีการปฏิบัติ (Practice) หรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายอื่น ซึ่งถือได้ว่ามีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้เครือข่ายแต่ละพื้นที่ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถที่จะพัฒนาสมรรถนะของตนเองเพื่อให้สามารถดำเนินการร่วมกับเครือข่ายอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหตุผลสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะเครือข่ายก็เพื่อที่จะทำให้เครือข่ายได้เกิดการเรียนรู้และสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นเชิงบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการประสานงานในระดับเครือข่ายที่เป็นกระบวนการสำคัญ เพราะเครือข่ายต่างก็มีบทบาทเป็นของตนเองและจะต้องใช้บทบาทนั้นในการหนุนเสริมศักยภาพตนเองเพื่อสร้างและพัฒนาสมรรถนะของเครือข่ายให้เกิดขึ้น ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของเครือข่ายมีขั้นตอนคือ ๑) การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นกระบวนการในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ๒) การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ เป็นกระบวนการในการให้เครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับชุมชนและศักยภาพของเครือข่าย ๓) การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในการทำงานร่วมกัน ทั้งกระบวนการในการนำเสนอข้อมูลผ่านเวทีสาธารณะต่างๆ การนำเสนอประเด็นสาธารณะ การประชาคม การจัดตั้งคณะทำงาน เป็นต้น และ ๔) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ เป็นกระบวนการในการให้เครือข่ายต่างๆ ได้มีความร่วมมือทั้งในการดำเนินการ การบริหารจัดการพื้นที่ และการร่วมเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยเฉพาะเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนาสมรรถนะของเครือข่ายได้นำไปสู่การรับรู้ศักยภาพและสมรรถนะของแต่ละเครือข่ายเพื่อร่วมกันสร้างกระบวนการเครือข่ายขึ้นมา ซึ่งกระบวนการในการสร้างเครือข่ายพบว่ามีแนวคิด ๓ ขั้นตอนที่สำคัญคือ ๑) ร่วมคิด เป็นกระบวนการ ในการระดมความคิดและการประสานงานของทุกภาคส่วนที่เป็นเครือข่ายในการดำเนินการ ทั้งในส่วนของวัดและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรด้านศิลปะ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ๒) ร่วมสร้าง เป็นกระบวนการต่อมาของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือ การร่วมสร้าง ในส่วนนี้ได้มี

การระดมความคิดต่อว่าควรที่จะมีการร่วมสร้างพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างไร และจะยกระดับความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวได้อย่างไร และ ๓) ร่วมพัฒนา เป็นกระบวนการสุดท้ายของการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ในส่วนนี้เป็นกระบวนการในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเมืองสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ศิลปะให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาพื้นที่ศิลปะให้คงคู่อยู่กับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกานต์ กันธิ** ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง มะจิซุคุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น พบว่า Machizukuri มีความเกี่ยวข้องกับองค์การสนับสนุนการท่องเที่ยวท้องถิ่นในจังหวัดโออิตะ และหลายโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นจาก (Machizukuri) มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ และมีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดโออิตะดีขึ้น^๑

๓) จากการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้มีการนำเสนอนวัตกรรมในส่วนของระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เว็บไซต์ และการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ในส่วนของระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้มีกระบวนการสร้างคือ ๑) การวางแผนงาน ๒) กำหนดขอบเขตการดำเนินการ ๓) การออกแบบระบบฐานข้อมูล และ ๔) การทดสอบระบบ และนำระบบไปใช้งาน เป็นการทดสอบระบบเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าระบบฐานข้อมูลจะทำงานได้ถูกต้องและเป็นไปตามความต้องการ ซึ่งระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องของการเป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมา รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในแต่ละจังหวัดเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นๆ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้เป็นเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมา และนอกจากนั้น นวัตกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของการเสริมสร้างเครือข่ายขององค์กรภาครัฐ หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการเสริมสร้างเครือข่ายคือ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ซึ่งจากการวิจัยได้ค้นพบนโยบายเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายโดยการเชื่อมโยงบทบาทของแต่ละเครือข่าย ได้แก่ ๑) นโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการซึ่งจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ลักษณะเครือข่าย ๒) นโยบายและยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ ในการให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจาก

¹ ณัฐกานต์ กันธิ, มะจิซุคุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

พื้นที่การท่องเที่ยวเดิมที่เป็นที่รู้จักหรือมีชื่อเสียงอยู่แล้วสู่พื้นที่รอบนอก และ ๓) นโยบายการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยให้การส่งเสริมศักยภาพและบทบาทของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการเกี่ยวกับงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ของเครือข่าย เพื่อยกระดับสู่การสร้างสรรคและพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวได้ ซึ่งนโยบายดังกล่าวมียุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการ ๕ ยุทธศาสตร์คือ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ๒) ยุทธศาสตร์การเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของสินค้ารวมทั้งบริการด้านการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมล้านนา วิถีชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓) ยุทธศาสตร์ด้านการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุกผ่านสื่อต่างๆ ๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มีความพร้อมในการให้บริการ และ ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

๕.๓ ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งเน้นการได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือและแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายต่างๆ ที่จะนำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนของแต่ละพื้นที่

ข้อจำกัดหนึ่งของการวิจัยครั้งนี้คือ การรับรู้ด้านบทบาทเครือข่ายของแต่ละเครือข่ายที่จะต้องมาทำงานร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เพราะถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ยังคงแปลกใหม่สำหรับชุมชนและเครือข่ายบางแห่งที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์มากเท่าใดนัก และบริบทของบางพื้นที่ยังคงมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเดิมของตนเองที่มีอยู่แล้ว ไม่ได้มีกระบวนการในการสร้างและพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งนั่นก็คือ การท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสกัดองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ออกมาเพื่อที่จะนำไปอภิปราย พูดคุย และทำความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนชาวบ้าน เครือข่ายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งในท้ายที่สุดก็เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ สามารถเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเสริมสร้างเครือข่ายและพัฒนาพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่วิเคราะห์และสรุปเพื่อนำเสนอนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ดังนี้

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ควรมีการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน วิถีชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนของดีหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนออกมา และสกัดเป็นองค์

ความรู้ที่แท้จริง เพราะแน่นอนว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นคุณค่าที่สำคัญของชุมชน แต่การรับรู้ของชุมชนร่วมกันยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนเท่าใดนัก

๒. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เครือข่าย เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การเรียนรู้เพื่อรับรู้บทบาทเครือข่ายนั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่จะสามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันของแต่ละเครือข่าย เพราะมองเห็นถึงศักยภาพ สมรรถนะ จุดเด่น และจุดด้อยของเครือข่ายต่างๆ ซึ่งจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกันในระดับเครือข่าย

๓. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมือง ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเกิดมาจากวิถีแห่งความตั้งใจและความต้องการร่วมกันของเครือข่ายทั้งหมดในการที่จะยกระดับและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

๔. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อวิถีคิดของระบบเครือข่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าค้นหาว่าทำไมเครือข่ายแต่ละแห่งแต่ละพื้นที่นั้นมีวิถีคิดอย่างไร และส่งผลต่อการดำเนินงานทั้งของเครือข่ายเองและเครือข่ายอื่นๆ อย่างไรก็ตามบ้างในการทำงานร่วมกัน และในปัจจุบัน จะมีปัจจัยหนุนเสริมใดบ้างที่จะทำให้การเสริมสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนกระบวนการเครือข่ายเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาชุมชนได้ในทุกมิติได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐. [เอกสารเผยแพร่].

กรวรรณ สังขกร, สามารถ สุวรรณรัตน์ และไพรัช พิบูลย์รุ่งโรจน์. **การพัฒนาศักยภาพชุมชนวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์**. สถาบันวิจัยสังคม : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

กรวรรณ สังขกร. **แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวตลาดใหม่**. เอกสารประกอบการประชุมเสวนา “การผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อตอบสนองตลาดใหม่ทางการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน” จัดโดย โครงการกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายวิจัยของศูนย์ภาคี เครือข่ายวิจัยล้านนา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จ.ลำปาง ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕. (เอกสารอัดสำเนา).

กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่น เพรส โปรดักส์, ๒๕๔๔.

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. **สายธารแห่งนักคิด ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและสื่อสารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.

เกษม เพ็ญภินันท์. **ความโกลาหลของวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๒.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔.

จารุณี สุวรรณรัมย์. **กราฟฟิตี (graffiti) : การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

จุฑามาศ วิศาลสิงห์. **โครงการศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ยูเรก้า คอนซัลติ้ง จำกัด, ๒๕๕๕.

ซุติมา บริสุทธิ์. **การศึกษาการสร้างเมือง (machizukuri) ด้วยศิลปะร่วมสมัย ภายในเมือง Kanazawa จังหวัด Ishikawa**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ และพัชราภา เอื้ออมรรณิช. **การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ๒๕๕๘.

ณัฐกานต์ กันธิ. **มะจิสุกุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

- ณัฐพล ตันติวงศ์ตระกูล. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว
อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี, ๒๕๕๔.
- เดชดิลก ลีมวิรัตน์. สตรีทอาร์ตสะท้อนสังคมวัดถุนิยม. กรุงเทพมหานคร: คณะจิตรกรรม
ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.
- ธานัท ภูมรัช. แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ชุมชนคลองบาง
หลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๗.
- ธีรวัฒน์ บุตตะโยธี. ความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อเมืองโบราณ
จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.
- บริษัท อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่ จำกัด. โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมในการ
เดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งออกนักท่องเที่ยว.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท อินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่ จำกัด, ๒๕๕๔.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทน์เมือง. การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะ
รัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.
- แพรวพโยม พัวเจริญ. การศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพลงโคราชสู่
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวเยาวชน. เอกสาร
ประกอบการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ ๒๓
มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๔: ๗๕๙
- ๗๖๔.
- มณีนทร กীরติวัฒน์. “การให้ความหมายรูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
กรณีศึกษา บ้านศิลปิน คลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร”. เอกสารประกอบการ
ประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๑. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพนม
วันท์, ๒๕๕๙. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยว
กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร : กองการท่องเที่ยว สำนัก
วัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕.
- รัตนา โตสกุล. มโนทัศน์เรื่องอำนาจ. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
- วันเฉลิม จันทน์พงษ์แก้ว. คุณค่าทางการสื่อสารและมูลค่าทางธุรกิจของสตรีทอาร์ท.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐.
- ศิริจรรยา ประพพฤติกิจ. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน. แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน พ.ศ.

๒๕๖๑ -๒๕๖๔. ลำพูน : มปท., ๒๕๖๐.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนท์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด. รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๑ (ภาคเหนือ). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๖๑.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนท์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด. รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ภาคเหนือ). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔.

อนุกุล ศิริพันธุ์ และคณะ. การศึกษาและสร้างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง, ๒๕๕๕).

(เอกสารอัดสำเนา).

MarketWise Ltd.. โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มตลาดหลักและกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (ระยะที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), ๒๕๕๕.

(๒) วารสาร :

กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ. “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, *Executive Journal*. (October – December ๒๐๑๒) : ๑๓๙ – ๑๔๖.

จิตตินุช วัฒนนะ. “การศึกษาเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรม (ถนนคนเดิน) ของจังหวัดพิษณุโลก”. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – กันยายน ๒๕๕๕) : ๗๑ – ๘๐.

ฉล่องศรี พิมลสมพงศ์ และเรณูมาศ มาอุ่น. “การประเมินประสิทธิผลด้านการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือของประเทศไทย”. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๑ – ๑๖.

ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ. “การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์”. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๔๙ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๒๕๗ – ๒๕๘.

ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ. “ศิลปะข้างถนนการแสดงผลงานที่สาธารณะต่อเหตุการณ์สำคัญในสังคม”, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๒๔ – ๑๓๕.

ดวงกมล เวชวงศ์. “กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสนา

- ให้ จังหวัดสระบุรี”. **วารสารวิทยบริการ**. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๓๐ – ๑๔๙.
- ปวีณา ทองบุญยัง. “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบาก ตำบลบ้านบาก อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร”. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๖) : ๙๙ – ๑๑๕.
- ปาจริย์ ผลประเสริฐ. “แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร”. **สัปดาห์ : วารสารการสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร**. Vol ๑๕, No ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๙ – ๓๕.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ. “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”. **ประชาคมวิจัย**. ฉบับที่ ๙๕ ปีที่ ๑๖ (เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : ๕๑.
- แมนฤทธิ์ เต็งยะ. “จากวัฒนธรรมกราฟฟิตีสู่งานสตรีทอาร์ตในประเทศไทย”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๒๔๓๓-๒๔๓๖.
- รพีพรรณ สายันต์ตระกูล. “กราฟฟิตี สีสันอันขบถ”. **นิตยสารสารคดี**. (๒๓ (๒๗๑) ๒๕๕๐) : ๑๓๘-๑๗๒.
- รัชนี เพ็ชรช่าง. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์”. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๕) : ๙๑ – ๑๐๖.
- วาริชา วงศ์พยัต. “จากประเพณี สู่วิถีสมัยใหม่: พื้นที่ในระหว่างในการอยู่อาศัยญี่ปุ่น”. **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๓๙ – ๑๕๖.
- วิชานันท์ ผ่องศรี และสมพงษ์ ชงไชย. “การสร้างสรรครูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการพื้นที่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี”. **Environment and Natural Resources Journal**. Vol.๕, No.๒ (Dec ๒๐๐๗) : ๑๖๔ – ๑๗๒.
- ศรีสุคล พรหมไส และชิลิกา วรณจันทร์. “แนวทางการพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม”. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕๐ – ๑๗๕.
- เสาวรภย์ กุสุมา ณ ออยุธยา. “Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย”. **Executive Journal**. (มกราคม – พฤษภาคม ๒๕๕๓) : ๒๓ – ๒๘.
- แสงเดือน รตินธร. “ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย”. **วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม ๒๕๕๕) : ๘๔ – ๑๐๔.
- อภิวัฒน์ ปันทะธง และคณะ. “การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย”. **วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (เมษายน – กันยายน ๒๕๕๕) : ๑๑๔ – ๑๒๕.

อัศวินีย์ หวานจริง. “ศิลปกรรมกระจกสะท้อนวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิจิตรศิลป์. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๙๒-๑๙๓.

(๓) งานวิจัย :

เกศรา สุขเพชร และ วาริษฐ์ มัชยมบุรุษ. “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้มีส่วนร่วม สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกรณีศึกษา พื้นที่การไฟฟ้าฝายผลิตแม่เกาะและชุมชนรอบจังหวัดลำปาง”. รายงานวิจัย. พะเยาวิจัย ๑ : กลุ่มการวิจัยท่องเที่ยวยั่งยืน มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๕).

จริญญา ณพิกุล และวาริษฐ์ มัชยมบุรุษ. “การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย”. รายงานวิจัย. พะเยาวิจัย ๑ : กลุ่มการวิจัยท่องเที่ยวยั่งยืน มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๕.

ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น. “สถานการณ์และแนวโน้มของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน”. รายงานวิจัย. ศูนย์เตือนภัยธุรกิจภาคเหนือ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

ณวิทย์ อ่องแสงชัย. “การจัดการทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมในเขตเมืองน่าน”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

ทรงคุณ จันทจร และคณะ. “คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. หุ่นอุดหนุนจากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. “เชียงรายเมืองศิลปิน : การพัฒนาเมืองด้วยชุมชนศิลปินที่พำนักถาวรในเชียงราย”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๗.

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และ ทรงสรรค อุดมศิลป์. “รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๘.

วรสิกา อังกูร และคณะวิจัย. “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาแหล่งการเรียนรู้ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗.

วีระพล ทองมา และคณะ. “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔.

สมาพร คล้ายวิเชียร และคณะ. “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้”.

รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. “ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน”.

รายงานวิจัย. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔.

เอนก ชิตเกษร และ พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ. “โครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”.

รายงานวิจัย. เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๕๒.

(๔) เว็บไซต์ :

ข้าวศิลป์เชียงราย. “เชียงรายเมืองแห่งศิลปะ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/chingraithecityofart/srup-cheingray-meuxng-haeng-silpa-chiangraithe-city-of-art> [๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓].

ปิยพร อรุณเกรียงไกร. “Creative Knowledge”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://hr.tcdc.or.th/en/Articles/Detail/NAOSHIMA>. [๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

วาริษฐ์ มัชฌิมบุรุษ, “รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย”, ออนไลน์ [แหล่งที่มา] : www.estudytourism.com/TourismJournal/TourismModelInthailand.pdf [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

เสาวรภย์ กุสุมา ณ ออยุธยา, “Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_10/pdf/23-28.pdf, [๑ ตุลาคม ๒๕๖๒].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Eric Felisbret. **Graffiti New York**. New York: Abrams, 2008.

Griswold W.. **Cultures and Societies in a Changing World**. Thousand Oaks, CA : Pine Forge Press., 2004.

Louis Bou. **Street Art, The Spray File**. New York: Colin Design, 2005.

Nicholas Ganz. **Graffiti word street art from five continents**. Singapore: C.S. Graphic , 2004.

Ric Blackshaw, Liz Farrelly. **The Street Art Book 60 Artist in their own words**. United States and Canada: Colindesign, 2008.

Roger Gastman. **Darin Rowland, Ian Sattler, Freight Train Graffiti**. Harry N. Abrams Inc, 2006.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา
เครือข่ายพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชน
เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา
เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา)
เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์
และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๒) เพื่อพัฒนาศมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ ๓) เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เพื่อศึกษาศักยภาพของเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา คือ

๑) ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

๒) บทบาทของแต่ละกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

๓) ผลที่เกิดขึ้นจากร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

ตอนที่ ๓ สัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและกระบวนการของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ทั้ง ๕ ด้าน คือ

๑) ความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา

๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓.แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

๔. กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อสถานภาพของท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ให้ครบถ้วน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ประเด็นที่สัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
ตำแหน่ง.....
เครือข่าย.....
จังหวัด.....
วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เพื่อค้นหาเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา คือ

๑) ที่ผ่านมามีความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวมีใครบ้าง

.....
.....
.....

๒) แต่ละกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว มีบทบาทอย่างไร

.....
.....
.....

๓) หลังจากร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ สัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา ทั้ง ๕ ด้าน คือ

๑) บทบาทความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๒) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารพุทธศิลปกรรมในล้านนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๔) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๕) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญ และรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ที่ อว.๘๐๒๕/ พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เลขที่ ๑๙๒ หมู่ที่ ๒
ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน ๕๑๐๐๐

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง เชิญร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เจริญพร

ด้วยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ขับเคลื่อนโครงการวิจัย “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” โดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านการจัดการเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ่านเครือข่ายกลุ่มจังหวัดล้านนา พร้อมทั้งเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนาจาก “วัด” สู่อำเภอ “ชุมชน” จาก “ชุมชน” สู่อำเภอ “พื้นที่สาธารณะเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” อันจะนำมาสู่การเปิดพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายหลักคือการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ความที่ทราบแล้วนั้น

การดังกล่าว ทางโครงการวิจัยเห็นว่าท่านมีความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน จึงขอเจริญพรเชิญท่าน เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ในวันอาทิตย์ ที่ ๑๒ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ น. ณ อาคารปฏิบัติธรรม (ใกล้สถาบันฟ้าหอ) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ขอเจริญพรท่านหรือผู้แทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ในวัน เวลา สถานที่ดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระมหาไกรสร โชติปัญญา, ผศ.ดร.)

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

หัวหน้าโครงการวิจัย

หมายเหตุ. เตรียมสำเนาบัตรประชาชนเพื่อแนบเอกสารค่าเบี้ยเลี้ยงร่วมกิจกรรม
ประสานงานโทร. ๐๘๖-๑๙๓๙๓๙๘

ที่ อว.๘๐๒๕/ พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เลขที่ ๑๙๒ หมู่ที่ ๒
ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน ๕๑๐๐๐

๒๘ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง เชิญร่วมเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

เจริญพร

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ขับเคลื่อนโครงการวิจัย “การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา” โดยการสร้างสรรค์ศิลปะบนไม้ค้ำสลี ณ วัดท่าข้าม(ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านการจัดการเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ่านเครือข่ายกลุ่มจังหวัดล้านนา พร้อมทั้งเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนาจาก “วัด” สู่อำเภอ “ชุมชน” จาก “ชุมชน” สู่อำเภอ “พื้นที่สาธารณะเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” อันจะนำมาสู่การเปิดพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายหลักคือการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ความที่ทราบแล้วนั้น

การดังกล่าว ทางโครงการวิจัยเห็นว่าท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในอำเภอฮอด จึงขอเจริญพรเชิญท่าน เข้าร่วมเวทีเสวนาแลกเปลี่ยน แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ในวันพุธ ที่ ๓๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๓ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ วัดท่าข้าม(ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

ขอเจริญพรท่านหรือผู้แทนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ในวัน เวลา สถานที่ดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระมหาไกรสร โชติปัญญา,ผศ.ดร.)

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

หัวหน้าโครงการวิจัย

รายนามผู้ให้ข้อมูลวิจัย
การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์
และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ที่	ชื่อ - สกุล	หน่วยงาน/ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๑	พระครูโสภณปริยัติกิจ	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.ลำพูน	
๒	นายภาณุพงศ์ ไชยวรรณ	รองนายก อบจ.ลำพูน	
๓	นางชกานต์ วัฒนวิวัฒน์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.ลำพูน	
๔	นางสาวเสาวลักษณ์ เอี่ยมทอง	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.ลำพูน	
๕	นางสาวอรอนงค์ สะโงะ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.ลำพูน	
๖	นายอำนาจ ชัดวิชัย	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.เชียงใหม่	
๗	นายปฏิเวธ เสาว์คง	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.เชียงใหม่	
๘	นางอรัญญา กัณทอุโมงค์	หอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม จังหวัดลำพูน	
๙	นายพัฒนา กัณทอุโมงค์	หอศิลป์ อินสนธิ วงศ์สาม จังหวัดลำพูน	
๑๐	นายภัชรบด ฤทธิ์เต็ม	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.เชียงใหม่	
๑๑	ดร.สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.ลำปาง	
๑๒	นายศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.ลำปาง	
๑๓	นายมานิตย์ ไกวฤทธิ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.เชียงใหม่	
๑๔	นางสาวจันทร์หา เวียงจันทร์	ศิลปิน เมืองลำพูน	
๑๕	นายประทับ เวียงนิล	ศิลปิน เมืองลำพูน	
๑๖	นายบารเมศ วรรณสัย	สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน	
๑๗	นางสาวจิตาภา แสนศักดิ์	สถาบันผ้าทอมือหรือภูญชัย	
๑๘	นายพงษ์เทพ มั่นตรง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ จ.ลำพูน	
๑๙	พระนฤพันธ์ ญินิสสรโร	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มจร.ลำพูน	
๒๐	อาจารย์ลิขิต จันทร์กำธร	สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงสา จ.น่าน	
๒๑	อาจารย์สุธีร์ ยอดมวงคง	กลุ่มรักเวียงสา	
๒๒	อาจารย์สรนันทน์ ลิ้มมณี	ศิลปิน เมืองน่าน	
๒๓	อาจารย์ยุทธภูมิ สุประการ	หออัตลักษณ์นครน่าน	
๒๔	อาจารย์ระดม อินแสง	ประชาชนบ้าน/วิทยาลัยชุมชนน่าน	
๒๕	นางมาลา สิทธิมงคล	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเวียงสา จ.น่าน	
๒๖	นายวิโรจน์ ห้วนท็อก	ประธานสภาวัฒนธรรมเทศบาลตำบลเวียงสา	
๒๗	นางอำไพ นวนแปง	ประธานสภาเทศบาลตำบลเวียงสา	
๒๘	คุณคมสันต์ ลิ้มทอง	ประธาน CBT เวียงบัว	
๓๐	นางธัญญ์ธิดา โรจน์ศิริภาณุกุล	ผู้อำนวยการกองการศึกษา ทต.เวียงสา	
๓๑	นายชูชาติ บัติปัน	ปลัดเทศบาลตำบลเวียงสา	
๓๒	คุณราตรี เต็งไธรรรัตน์	เหื่อนรถถีบ กลุ่มฮักเมืองน่าน	
๓๓	นายสมชาติ วงศ์ภาดี	ผู้อำนวยการกองช่าง ทต.เวียงสา	
๓๔	คุณนิตยา มีสุข	แพทย์ประจำตำบลกลางเวียง	
๓๕	ด.ต.ไพศาล พุทธเหมาะ	นายกเทศมนตรีตำบลท่าข้าม	

ที่	ชื่อ - สกุล	หน่วยงาน/ตำแหน่ง	หมายเหตุ
๓๖	นายสมเกียรติ เวศิวิทยา	ปลัดเทศมนตรีตำบลท่าข้าม	
๓๗	นายอนันต์ ภัทรเดชมงคล	นายอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่	
๓๘	พระครูชุตีสุตคุณ	เจ้าคณะตำบลท่าข้าม	
๓๙	นายแทน วาเพชร	กลุ่มศิลปินเมืองพะเยา	
๔๐	นายสุวิทย์ สุริยะวงศ์	นายอำเภอเมืองพะเยา	
๔๑	นายสมบัติ สมศักดิ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณาเรือ	
๔๒	ผศ.ดร.หทัยา สิทธิวิเศษ	มจร.วิทยาเขตพะเยา	
๔๓	พระครูปัญญารัตนะพิลาส	เจ้าอาวาสวัดแม่ณาเรือ	

ภาคผนวก ค
ภาพถ่ายกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

เส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยว ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

การท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ขับเคลื่อนโครงการวิจัย “การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว” โดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านการจัดการเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ่านเครือข่ายกลุ่มจังหวัดลำพูน อาทิเช่น สถาบันผ้าทอ วัดพระธาตุศรีบุญชู เป็นต้น พร้อมทั้งเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา จาก “วัด” สู่ “ชุมชน” จาก “ชุมชน” สู่ “พื้นที่สาธารณะเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” อันจะนำมาสู่การเปิดพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่าย รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพุทธศิลป์ เพื่อเป็นการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมผ่านศิลปะเชิงสร้างสรรค์

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

งานสาธิตปิดต้นลำานา (หละปูน) “สลากยอมลำาปูน แห่งเดียวในโลก”

ภายใต้ โครงการวิจัยการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำานา

ณ ศูนย์การเรียนรู้และการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ (MCU LAMPHUN: COMMUNITY OF ARTS)

อาคารพระสิทธธรรม วิทยาลัยสงฆ์ลำาปูน

วันศุกร์ ที่ ๒๘ เดือน สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๓

พบกับกิจกรรม

- กิจกรรมที่ ๑ การสาธิตเสวนา “สลากยอมลำาปูน สู่อาคารพระสิทธธรรมและการท่องเที่ยวในลำานา”
- กิจกรรมที่ ๒ การอื้อกะโหลงของเยาวชน
- กิจกรรมที่ ๓ การรังสรรค์ศิลปะผ่านการสร้างต้นสลากยอม ๑๕ ต้น
- กิจกรรมที่ ๔ การแข่งขันวาดภาพสีน้ำ “สลากยอมแห่งเดียวในโลก” ของเยาวชนจังหวัดลำาปูน
- กิจกรรมที่ ๕ - การสาธิตทอผ้าที่สร้างงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนพื้นผ้า
 - การสาธิตทำโคมลำานา
 - การสาธิตจัดทำสลากยอมของคนลำาปูน
 - การสาธิตการแกะสลักไม้
- กิจกรรมที่ ๖ นิทรรศการสลากยอม
- กิจกรรมที่ ๗ กิจกรรม “ปาน้องเตวอ่อว” (MCU LAMPHUN: COMMUNITY OF ARTS)
- กิจกรรมที่ ๘ เวทีเสวนาและเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำานา

ประสานงาน. โทร.๐๘๖-๖๙๓๙๓๙๘

**การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์
และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา**
Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town and Tourism in Lanna

**ศึกษารายละเอียด
เมืองศิลปะเชิง
สร้างสรรค์**

**พัฒนาผลงานศิลปะ
และกระบวนการ**

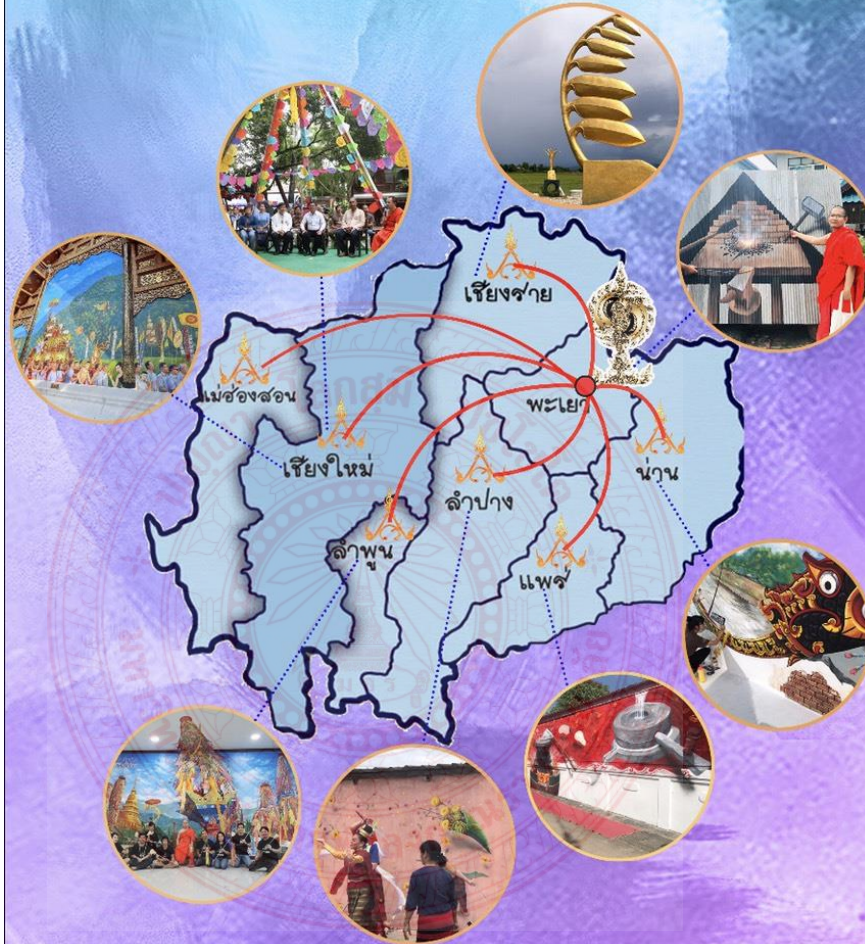

**พัฒนาองค์ความรู้
การเสริมสร้างเครือข่าย**

**การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์
และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา**

Strengthening the Network of Urban Development Creative Arts Town and Tourism in Lanna

เครือข่ายพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

ในล้านนา ๘ พื้นที่

- ๑) วัดและชุมชนบ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) วัดบ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
- ๓) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- ๔) วัดและชุมชนบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- ๕) วัดและชุมชนบ้านต้นไคร้ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๖) วัดและชุมชนบ้านศรีบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- ๗) วัดและชุมชนบ้านแม่มาเรือ ตำบลแม่มาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
- ๘) วัดและชุมชนบ้านดอนชัย อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

เครือข่ายพื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์

- ๑) ชุมชนศิลปะเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- ๒) ชุมชนผ้าหม้อห้อมทุ่งโฮ้ง ชุมชนผ้าหม้อห้อม ในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- ๓) กลุ่มผลิตตุ๊กและโคมล้านนาของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลป่าเหว อำเภอเมือง และชุมชนวัดพระธาตุศรีบุญชัยจังหวัดลำพูน
- ๔) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้สร้างสรรคงานพระพุทธรูปไม้ และกลุ่มเครื่องเงิน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา

- ๑) สมาคมชวีศิลป์ จังหวัดเชียงราย
- ๒) หอศิลป์ปริม่าน จังหวัดน่าน
- ๓) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๔) สมาคมการท่องเที่ยวภาคเหนือ (ททท.)
- ๕) โรงเรียนภูมิปัญญาล้านนา และกลุ่มศิลปิน
- ๖) คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๗) สาขาพุทธศิลป์กรม มจร.
- ๘) พิพิธภัณฑ์อินสนธิ วงศ์สาม

ภาคผนวก ง

การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายพงษ์เทพ มั่นตรง ตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน
ที่อยู่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ๓๓ หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง ๕๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๑-๐๒๔๓ โทรสาร ๐-๕๓๕๑-๐๒๔๔
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระมหาไกรส โชติปัญญา,ผศ.ดร. และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ กันยายน จนถึง ธันวาคม ๒๕๖๓ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. นำองค์ความรู้ด้านการวิจัยไปบูรณาการกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ รายวิชาพุทธศิลปกรรม รายวิชาวัฒนธรรมไทย รายวิชานโยบายสาธารณะ
๒. เกิดแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดผ่านศิลปะเชิงสร้างสรรค์แก่คณะสงฆ์และบุคคลทั่วไปที่สนใจ
๓. เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่ก่อเกิดรายได้ทางอ้อมแก่วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร

๔. เกิดการผลักดันนโยบายสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
๕. เกิดการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายพงษ์เทพ มั่นตรง)

ตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑.๑ กิจกรรมการเรียนการสอน โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในรายวิชาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี เช่น รายวิชาการบริหารการพัฒนา องค์การและการจัดการในภาครัฐ นโยบายสาธารณะและการวางแผน การบริหารโครงการ การศึกษาอิสระทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น

๑.๒ สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านนโยบายสาธารณะและการวางแผน นักพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม ในการวางแผนและนโยบายในการพัฒนาสังคม/ชุมชนโดยอาศัยชุดข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดทางเลือกใหม่ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาสังคมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน

๒. กิจกรรมด้านการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ

๒.๑ สามารถพัฒนาโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงองค์กรต่างๆ ในชุมชน

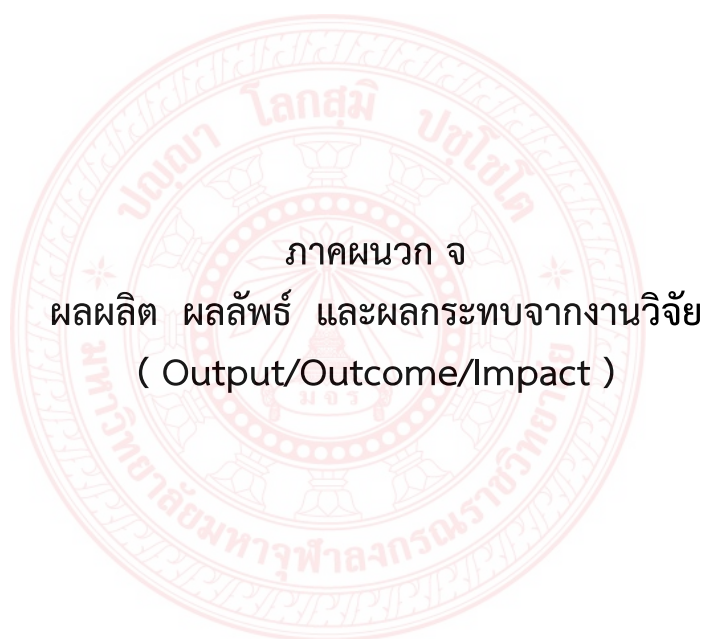
๒.๒ สามารถพัฒนาและต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้กับชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวในการพัฒนา โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบูรณาการการพัฒนาาร่วมกัน

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๓.๑ นำผลการศึกษาวิจัยไปจัดสัมมนาวิชาการ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ของการบูรณาการหลักวิชาการและการปฏิบัติที่เน้นการบริการวิชาการแก่สังคม โดยให้บุคลากรและนิสิตได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

๓.๒ นำผลการศึกษาวิจัยผลักดันเป็นโครงการและกิจกรรมหลักของการบริการวิชาการแก่สังคม ได้แก่ โครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรและนิสิตได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและโครงการ

๓.๓ การมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษา วัด และองค์กรต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัยต่อยอดด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สู่การผลักดันเป็นนโยบายของท้องถิ่น

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact) เป็นไปตามนโยบาย
และเป้าหมายการวิจัย ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปี
งบประมาณ ๒๕๖๓

ผลงานที่ได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ						หน่วยนับ	ผลลัพธ์ที่ได้รับ	ผลกระทบที่ได้รับ
		ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	รวม			
เกิดองค์ความรู้ใหม่	การพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา ผ่านกระบวนการเครือข่ายฯ		1				1	กระบวนการ	ได้เครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา	กลุ่มจังหวัดล้านนา มีโอกาสในการสรรค์สร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในรูปแบบของเมืองสร้างสรรค์
การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เชิงสาธารณะ – การถ่ายทอดเทคโนโลยี	กระบวนการเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา		8				8	ครั้ง	เครือข่ายฯ ในแต่ละจังหวัดของกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวฯ	กลุ่มจังหวัดล้านนา มีกระบวนการเรียนรู้ในการที่จะพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในรูปแบบของเมืองสร้างสรรค์
ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการ – วารสารระดับชาติ	บทความวิชาการเกี่ยวกับ กระบวนการเครือข่ายและนวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา			2			2	เรื่อง	ได้มีการเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรม การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวใน	ผู้ที่สนใจทั่วไป รวมทั้งกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้มีการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ผลงานที่ได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ						หน่วยนับ	ผลลัพธ์ที่ได้รับ	ผลกระทบที่ได้รับ
		ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	รวม			
									กลุ่มจังหวัด ล้านนา	
มีการประชุม/ สัมมนา ระดับชาติ - นำเสนอแบบ โปสเตอร์	องค์ความรู้ กระบวนการเครือข่าย และนวัตกรรม เสริมสร้างเครือข่าย การพัฒนาเมืองศิลปะ เชิงสร้างสรรค์และการ ท่องเที่ยวในกลุ่ม จังหวัดล้านนา			1			1	ครั้ง	เครือข่ายฯ ได้รับองค์ ความรู้ เกี่ยวกับ กระบวนการ เครือข่าย และ นวัตกรรม การ เสริมสร้าง เครือข่าย การพัฒนา เมืองศิลปะ เชิง สร้างสรรค์ และการ ท่องเที่ยวใน กลุ่มจังหวัด ล้านนา	เกิดกระบวนการ ประยุกต์ใช้องค์ ความรู้เพื่อการ เสริมสร้าง เครือข่ายการ พัฒนาเมืองศิลปะ เชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัด ล้านนา

สถานที่ใช้ประโยชน์

ในประเทศ/ ต่างประเทศ	ชื่อประเทศ/ จังหวัด	ชื่อสถานที่
ในประเทศ	เชียงราย	บ้านโป่งและบ้านเหล่าพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ในประเทศ	เชียงใหม่	บ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
ในประเทศ	น่าน	ชุมชนบ้านศรีบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
ในประเทศ	พะเยา	ชุมชนบ้านแม่ณาเรือ ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
ในประเทศ	แพร่	ชุมชนบ้านต้นไคร้ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
ในประเทศ	ลำปาง	ชุมชนบ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
ในประเทศ	ลำพูน	วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ในประเทศ	แม่ฮ่องสอน	ชุมชนบ้านดอนชัย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด
ล้านนา

๒. เพื่อพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการเครือข่ายของเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการ
ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการ
ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
ระยะที่ ๑ การจัดประชุมที่มวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการ จัดสร้างเครื่องมือ ประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของ อุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ	ทราบถึง ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน	ข้อที่ ๑	สามารถวิเคราะห์ถึง ศักยภาพของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน
ระยะที่ ๒ การลงสำรวจ ข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยค้นหาเครือข่ายเป้าหมาย แบบเจาะจง	ทราบถึง ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการ	ข้อที่ ๑	สามารถวิเคราะห์ถึง ศักยภาพของเครือข่ายการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุตฤประสงค์	โดยทำให้
<p>Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมเครือข่ายของพื้นที่ ๙ แห่ง ใน ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)</p>	<p>ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>		
<p>ระยะที่ ๓ ปฏิบัติการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ ๙ แห่ง และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>	<p>ทราบถึงกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>	<p>ข้อที่ ๒</p>	<p>สามารถวิเคราะห์ถึงกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและกระบวนการการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>
<p>ระยะที่ ๔ การสรุปองค์ความรู้ศิลปกรรมล้านนา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรม</p>	<p>ทราบถึงการพัฒนานวัตกรรม การเสริมสร้างเครือข่ายเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>	<p>ข้อที่ ๓</p>	<p>เกิดนวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดลำพูน</p>

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุลวัตถุประสงค์	โดยทำให้
<p>ถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาสัมพันธ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้างศิลปกรรมในพื้นที่ศิลปะชุมชนทั้ง ๙ แห่ง และพื้นที่ในเขตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พัฒนาพื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนาแบบมีส่วนร่วม</p>			
<p>ระยะที่ ๕ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปะ (Art Workshop) เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้พื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนากับชาวบ้านในชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ศิลปะในเมืองและชุมชนของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และการ</p>	<p>ทราบถึงการพัฒนานวัตกรรม การเสริมสร้างเครือข่ายเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา</p>	<p>ข้อที่ ๓</p>	<p>เกิดนวัตกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา</p>

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลូវัตถุประสงค์	โดยทำให้
<p>อนุรักษ์ที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบ ในการพัฒนาแก่ชุมชน อื่น ๆ โดย การ ประเมินผลจากการ สอบถามทัศนคติของ คนในพื้นที่ เพื่อตอบ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การพัฒนาพื้นที่ศิลปะ ในเมืองและชุมชนของ กลุ่มจังหวัดล้านนาที่มี ภาวะบว น ก าร สร้างสรรค์และการ อนุรักษ์ที่เหมาะสม</p>			

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระมหาไกรสร โชติปัญญา (แสนวงศ์)

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๙๓๙๓๙๘

การศึกษา

ปริญญาตรี

พ.ศ. ๒๕๕๒ พุทธศาสตรบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐศาสตรบัณฑิต (เทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปริญญาโท

พ.ศ. ๒๕๕๕ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปริญญาเอก พ.ศ. ๒๕๖๒ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (บริหารศาสตร์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผลงานทางวิชาการ

- ๑) ผลงานวิจัย เรื่องการจัดการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการทำงานกลุ่มโดยเน้นการนำเสนอ
งานในห้องเรียนตามประเด็นคำถามปลายเปิด เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เชิงบูรณาการ
การ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๕๗.
- ๒) ผลงานวิจัย เรื่องบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน, ๒๕๕๘

- ๓) ผลงานวิจัย เรื่องการศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘
- ๔) ผลงานวิจัย เรื่องพระพุทธรูปศาสนากับการส่งเสริมสภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชน,สำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘
- ๕) ผลงานวิจัย เรื่องการเสริมสร้างสภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน, สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๙
- ๖) ผลงานวิจัย เรื่องพุทธจิตวิทยาบูรณาการ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างสภาวะองค์รวมของครอบครัวและสังคม, สำนักงานวิจัยแห่งชาติ(วช.), ๒๕๕๙
- ๗) ผลงานวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการสภาวะชุมชนเชิงพุทธธรรม, สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่น(สกว.), ๒๕๕๙
- ๘) ผลงานวิจัย เรื่องการเสริมสร้างและการเรียนรู้สภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อลด ละ เลิก สุราและบุหรี่ จังหวัดลำพูน,กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๖๑
- ๙) ผลงานวิจัย เรื่องรูปแบบการเสริมสร้างสภาวะเชิงพุทธ ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคเหนือ (ภาคคณะสงฆ์ ๔,๕,๖,๗),กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.),๒๕๖๑
- ๑๐) ผลงานวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในล้านนา, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.,๒๕๖๓

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ พระมหาดรณพล

ฉายา นริสสรโธ

นามสกุล คงตัน

อายุ ๔๑ ปี

วันเกิด -

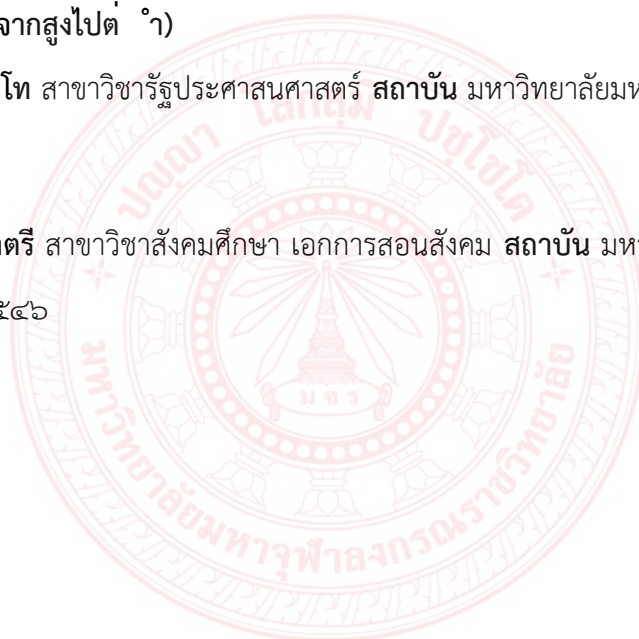
วุฒิการศึกษา (จากสูงไปต่ำ)

ปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.๒๕๕๘

ปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา เอกการสอนสังคม สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๖

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ พระนฤพันธ์

ฉายา ญาณิสฺสโ

นามสกุล สมเจริญ อายุ ๓๔ ปี

วันเกิด -

วุฒิการศึกษา (จากสูงไปต่ำ)

ปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

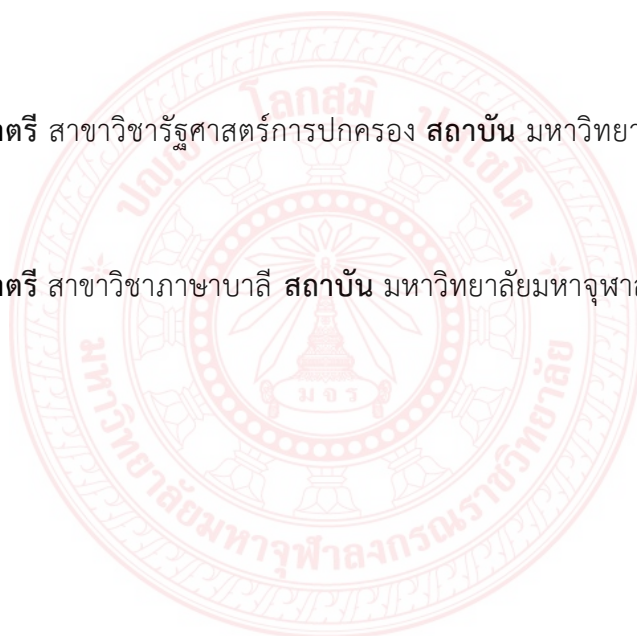
พ.ศ.๒๕๕๘

ปริญญาตรี สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง สถาบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ.๒๕๕๐

ปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาบาลี สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.

๒๕๕๓

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นางสาวปิ่นปิ่นทร์

นามสกุล เหลืองพิทักษ์ อายุ ๓๐ ปี

วันเกิด -

วุฒิการศึกษา (จากสูงไปต่ำ)

ปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๘

ปริญญาตรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ เอกการบริหารรัฐกิจ สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๕

